

**T.C.
GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**MUSTAFA KUTLU'NUN GAZETE YAZILARINDA EDEBİ
ELEŞTİRİ**

**Hazırlayan
Züleyha Baltalı**

**Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı
Yeni Türk Edebiyatı Bilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi**

**Danışman
Doç. Dr. Alpay Doğan Yıldız**

TOKAT – 2013

MUSTAFA KUTLU'NUN GAZETE YAZILARINDA EDEBİ ELEŞTİRİ

Tezin Kabul Ediliş Tarihi: ..... / ..... / .....

Jüri Üyeleri (Unvanı, Adı Soyadı)

İmzası

Başkan : .....

Üye : .....

Üye : .....

Üye : .....

Bu tez, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun ...../...../..... tarih ve ..... sayılı oturumunda belirlenen jüri tarafından kabul edilmiştir.

Enstitü Müdürü: Prof. Dr. Ali Açıklak

Mühür

İmza

T.C.
GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

Bu belge ile bu tezdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik ilkelere uygun olarak toplanıp sunulduğunu, bu kural ve ilkelerin gereği olarak, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçlara atıf yaptığımı ve kaynağını gösterdiğimi beyan ederim.

(.../.../2013)

Tezi Hazırlayan Öğrencinin

Adı ve Soyadı

Züleyha BALTALI

Ön Söz

Mustafa Kutlu, 1980 sonrası Türk edebiyatının önemli hikâye yazarlarından birisidir. Mustafa Kutlu isimi geçtiğinde akla ilk önce hikâye gelir. Ancak o, hikâye dışında birçok türde yazı yazmıştır. Yazarın değişik dergi ve gazetelerde yazdığı deneme, fıkra, eleştiri türünde birçok yazısı vardır. “Mustafa Kutlu’nun Gazete Yazılarında Edebi Eleştiri” başlıklı bu çalışmada Mustafa Kutlu’nun gazete yazıları arasında yer alan edebiyat konulu yazıları tespit etmeyi ve değerlendirmeyi amaçladık.

Yazarın edebiyatla ilgili gazete yazılarını “Sanat, Edebiyat, Halk Edebiyatı, Hikâye, Şiir, Roman, Dergiler, Yazar-Eser” başlıkları altında değerlendirdik. Mustafa Kutlu’nun edebiyatla ilgili yazılarına değinmeden önce genel olarak sanata, sanatçıya bakışımı içeren yazılar üzerinde durduk. Bu yazılar Mustafa Kutlu’nun sanat, edebiyat ve edebiyatın değişik alanları hakkında görüşlerini ortaya koymaktadır. Yine aynı yazılarda Kutlu, pek çok şair, yazar, kitap, dergi hakkında çeşitli değerlendirmeler yapmaktadır. Söz konusu yazılar hem Mustafa Kutlu’nun kendi edebiyat anlayışını hem de diğer edebiyatçılar ve eserler hakkındaki görüşlerinin ortaya koyması açısından önemlidir. “Mustafa Kutlu’nun Gazete Yazılarında Edebi Eleştiri” adlı bu çalışma Mustafa Kutlu hakkında yapılacak daha kapsamlı çalışmalara yardımcı olacaktır. Mustafa Kutlu’nun yazılarında değindiği kişiler, eserler, konular üzerinde düşünen, araştırma yapanlar bu çalışmadan yararlanabilirler.

Çalışma sürecinde yardımlarını gördüğüm tezin danışmanlığını yapan ve tavsiyeleriyle bana yol gösteren değerli hocam Doç. Dr. Alpay Doğan Yıldız’a teşekkür ederim. Ayrıca, İstanbul Atatürk Kitaplığı çalışanlarına da gazete taramasındaki sağladıkları kolaylıktan dolayı teşekkür ederim.

Züleyha Baltalı, Temmuz 2013, Sivas

ÖZET

Mustafa Kutlu, 1980 sonrası Türk edebiyatının önemli hikâye yazarlarından birisidir. Yazar, farklı dergilerde ve gazetelerde hikâye dışında birçok türde yazı yazmıştır. Yazarın yazdığı deneme, fıkra, eleştiri türünde birçok yazısı vardır. “Mustafa Kutlu’nun Gazete Yazılarında Edebi Eleştiri” başlıklı bu çalışmada Mustafa Kutlu’nun gazete yazıları arasında yer alan edebiyat konulu yazıları tespit etmeyi ve değerlendirmeyi amaçladık. Yazarın edebiyatla ilgili gazete yazılarını *Sanat, Edebiyat, Halk Edebiyatı, Hikâye, Şiir, Roman, Dergiler ve Yazar-Eser* başlıkları altında değerlendirdik. Bu yazılar Mustafa Kutlu’nun edebiyat ve edebiyatın değişik alanları hakkında görüşlerini ortaya koymaktadır. Yine aynı yazılarda Kutlu, pek çok şair, yazar, kitap, dergi hakkında çeşitli değerlendirmeler yapmaktadır. Çalışma, Mustafa Kutlu, onun haklarında söz söylediği kişi ve eserlerle ilgilenenlere yardımcı olacaktır. Yine “Mustafa Kutlu’nun Gazete Yazılarında Edebi Eleştiri” başlıklı bu çalışma edebiyat ve onun alanları, sorunları, Türk edebiyatı üzerine düşünenlere de katkı sağlayacaktır.

Anahtar Sözcükler: Mustafa Kutlu, gazete yazıları, edebiyat, eleştiri, Türk edebiyatı

ABSTRACT

Mustafa Kutlu is one of the most important story writers of Turkish Literature after 1980s. Besides stories, the writer has written various kinds of pieces in different magazines and newspapers. The writer has written many essays, anecdotes and reviews. In this thesis, which is titled as “Literary Criticism in the Newspaper Articles of Mustafa Kutlu”, we aimed to identify and evaluate the literary works that are among the newspaper articles of Mustafa Kutlu. We evaluated the literary newspaper articles of the writer under the headings of *Art, Literature, Folk Literature, Story, Poem, Novel, Magazines and Writer – Work*. These writings put forward Mustafa Kutlu’s point of view on literature and different fields of literature. Also in these writings Mustafa Kutlu has commented on a lot of poets, writers, books and magazines. This thesis will help people who are interested in Mustafa Kutlu, his comments on writers and their literary works. Also this thesis, which is titled as “Literary Criticism in the Newspaper Articles of Mustafa Kutlu”, will contribute to literature, its fields and problems. It will also contribute to people who are interested in Turkish Literature.

Key Words: Mustafa Kutlu, newspaper articles, literature, review, Turkish Literature

İÇİNDEKİLER

ETİK SÖZLEŞME	i
ÖN SÖZ.....	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT.....	iv
İÇİNDEKİLER.....	v
I. GİRİŞ	1
II.MUSTAFA KUTLU'NUN GAZETE YAZILARINDA EDEBİ ELEŞTİRİ.....	4
II.A.SANAT.....	4
II.B.EDEBİYAT.....	25
II. C. HALK EDEBİYATI.....	39
II. D. HİKÂYE.....	55
II. E. ŞİİR.....	69
II. F. ROMAN.....	97
II. G. DERGİLER.....	100
II. G. 1. Hece.....	100
II. G. 2. Kaşgar.....	103
II. G. 3. Mavi Kuş.....	104
II. G. 4. Kökler.....	106
II. G. 5. Size ve Yeni Defne.....	107
II. G. 6. Hayat Ağacı.....	108
II. G. 7. Yedi İklim.....	109
II. G. 8. İmaret.....	110
II. G. 9. Gezgin.....	110
II. G. 10. İtibar.....	111
II. G. 11. Folklor Dergileri.....	112
II. G. 12. Diğer Dergiler.....	115
II. H. YAZAR-ESER	118
II. H. 1. Beşir Ayvazoğlu, <i>Defterimde Kırk Suret</i>	118

II. H. 2. Beşir Ayvazoğlu, <i>Peyami Safa</i>	120
II. H. 3. Beşir Ayvazoğlu, <i>Kuğunun Son Şarkısı</i>	122
II. H. 4. Beşir Ayvazoğlu, <i>Ömrüm Benim Bir Ateşti</i>	123
II. H. 5. Beşir Ayvazoğlu, <i>Bozgunda Fetih Rüyası</i>	125
II. H. 6. Beşir Ayvazoğlu, <i>Neyin Sırrı Hala Hasret</i>	126
II. H. 7. Haşim Karpuz, <i>Konya Albümü</i>	127
II. H. 8. Ömer Erdem, <i>Mesafesi Kadar İnleyen Rüzgâr</i>	128
II. H. 9. Mustafa İsen, <i>Ötelerden Bir Ses</i>	130
II. H. 10. Mehmet Can Doğan, <i>Törenler ve Komplolar</i>	131
II. H. 11. Mehmet S. Fidancı, <i>Şi'rpence</i>	132
II. H. 12. Cengizhan Orakçı, <i>Ateş Bahçeleri</i>	132
II. H. 13. Yılmaz Kurt, <i>Bir Derkenar</i>	133
II. H. 14. Çetin Baydar, <i>Geçidi Bekleyen Şehir</i>	133
II. H. 15. Faik Yalıtık, <i>Tarih Boyunca İstanbul'un Park Bahçe ve Koruları ile Egzotik Ağaç ve Çalılar</i>	135
II. H. 16. Cemal Kurnaz, <i>Türküden Gazele</i>	136
II. H. 17. Mustafa Aydoğan, <i>Kendini Aynalarda Çoğaltan Şehir</i>	138
II. H. 18. Halime Toros, <i>Halkaların Ezgisi</i>	139
II. H. 19. Necip Tosun, <i>Afife Abla'nın İncileri</i>	141
II. H. 20. Necip Tosun, <i>Modern Öykü Kuramı</i>	143
II. H. 21. Cem Behar- Alan Duben, <i>İstanbul Haneleri</i>	143
II. H. 22. Hasan Aycın, <i>Âsâ</i>	144
II. H. 23. Hasan Aycın, <i>Kulbar</i>	145
II. H. 24. Hasan Aycın, <i>Müşahadat</i>	146
II. H. 25. İbrahim Tenekeci, <i>Peltek Vaiz</i>	147
II. H. 26. Cemal Kurnaz - Mustafa Tatçı, <i>Türk Edebiyatında Hü Şiirleri</i>	149
II. H. 27. Osman Ballı, <i>Her Yönüyle Kerer Köyü</i>	149
II. H. 28. Kemal Aruçi, <i>Şiirlerim</i>	151

II. H. 29. Nazan Bekiroğlu, <i>Yusuf ile Züleyha</i>	152
II. H. 30. Nazan Bekiroğlu, <i>İsimle Ateş Arasında</i>	154
II. H. 31. Fatma Şengil Süzer, <i>Ferhat ile Şirin - Aşk Hû</i>	155
II. H. 32. Cüneyt Okay, <i>Meşrutiyet Çocukları</i>	157
II. H. 33. Hüseyin Su, <i>Öykümüzün Hikâyesi</i>	159
II. H. 34. Sema Maraşlı, <i>Bana Bir Masal Anlat</i>	160
II. H. 35. Orhan Okay, <i>Silik Fotoğraflar</i>	161
II. H. 36. Orhan Okay, <i>Bir Hülya Adamının Romanı: Ahmet Hamdi Tanpınar</i>	163
II. H. 37. Haluk Dursun, <i>İstanbul'da Yaşama Sanatı</i>	163
II. H. 38. Turan Karataş, <i>Rüyalarımızın Sarışın Buğdayı</i>	165
II. H. 39. Nuri Sağlam, <i>Bâsiretçi Ali Efendi'nin "İstanbul Mektupları"</i>	166
II. H. 40. Ali Ayçil, <i>Naz Bitti</i>	167
II. H. 41. Ali Ayçil, <i>Sur Kenti Hikâyeleri</i>	169
II. H. 42. Necmi Erdoğan, <i>Yoksulluk Halleri</i>	171
II. H. 43. Fatma Karabıyık Barbarosoğlu, <i>Ahir Zaman Gülüşleri</i>	172
II. H. 44. Fatma Karabıyık Barbarosoğlu, <i>Fatma Aliye: Uzak Ülke</i>	173
II. H. 45. Yıldız Ramazanoğlu, <i>Derin Siyah</i>	175
II. H. 46. Yıldız Ramazanoğlu, <i>Kırmızı</i>	177
II. H. 47. Mustafa Kara, <i>Günümüz Tasavvuf Hareketleri</i>	177
II. H. 48. Mustafa Kara, <i>Safiye Erol</i>	178
II. H.49. Mustafa Kara, <i>Metinlerle Osmanlılarda Tasavvuf ve Tarikatlar</i>	180
II. H. 50. Mustafa Ruhi Şirin, <i>Yıldız Sayan Ağaç</i>	181
II. H. 51. Mustafa Ruhi Şirin, <i>Çocuk Edebiyatı</i>	183
II. H. 52. Cihan Aktaş, <i>Bana Uzun Mektuplar Yaz</i>	184
II. H. 53. Neşe Kutlutaş, <i>Kayıp Topraklar</i>	186

II. H.54. Necdet Tosun, <i>Bahaeddin Nakşibend, Hayat-Görüşleri-Tarikatı</i>	187
II. H. 55. İbrahim Has, <i>Menakıbnâme-i Hasan Ünsî</i>	188
II. H. 56. Hülya Aktaş, <i>Ter ve Tempo</i>	188
II. H. 57. Murat Menteş, <i>Aynalı Barikatlar</i>	189
II. H. 58. Ergin Günçe, <i>Gençölmek</i>	191
II. H. 59. Aliye İzzetbegoviç, <i>Tarihe Tanıklığım</i>	193
II. H. 60. Mahmut Erol Kılıç, <i>Sûfi ve Şiir - Osmanlı Tasavvuf Şiirinin Peotikası</i>	193
II. H. 61. Sücaattin Erdem, <i>Arapgir Hasreti</i>	194
II. H. 62. Ahmet Murat, <i>Kış Bilgisi</i>	195
II. H.63.Ahmet Kuş -İbrahim Dıvarcı - Feyzi Şimşek, <i>Fotoğraf Albümü</i>	196
II. H. 64. Nurettin Albayrak, <i>Ansiklopedik Halk Edebiyatı Terimleri Sözlüğü</i>	197
II. H. 65. Nurettin Albayrak, <i>Türkiye Türkçesi 'nde Atasözleri</i>	198
II. H. 66. Ahmet Nezihi, <i>OçenJalko</i>	198
II. H. 67. Mehmet İspirli, <i>İstanbul'un Şehir Görevlileri</i>	199
II. H. 68. Sakine Akça, <i>Elveda Ankara</i>	199
II. H. 69. Vahap Balman, <i>Mezar Sesleri</i>	201
II. H. 70. Abdülkerim Kuşeyri, <i>Kuşeyri Risalesi</i>	202
II. H. 71. Arnold J. Toynbee, <i>Hatıralar</i>	202
II. H. 72. Turgut Cansever, <i>Mimar Sinan</i>	202
II. H. 73. Neil Postman, <i>Teknopoli</i>	203
II. H. 74. Roger Garaudy, <i>Yüzyılımızda Yalnız Yolculuğum</i>	203
II. H. 75. Sibel Eraslan, <i>Balık ve Tango</i>	204
II. H. 76. Nihan Kaya, <i>Buğu</i>	204
II. H. 77. Zeynep Arkan, <i>İkrar</i>	205
II. H. 78. Hakan Şarkdemir, <i>Yerçekimi Bilgisi</i>	206

II. H. 79. Köksal Alver, <i>Steril Hayatlar- Kentte Mekânsal Ayrışma ve Güvenlikli Siteler</i>	209
II. H. 80. Ahmet Murat, <i>Bir Şair Bisikletle</i>	209
II. H. 81. Mehmet Sadık Demirsoy, <i>Kemaliye'den Maniler</i>	211
II. H. 82. Zeynep Süslü Berktaş - Asiye Yılmaz Yıldırım, <i>Fevziye Abdullah Tansel'in Günlükleri</i>	211
II. H. 83. Yasemin Dutoğlu, <i>Ak Zambaklar Şehri Tokat</i>	213
II. H. 84. Erol Kaya, <i>Şehre Tanıklık Edenler - Erzincan Sözlü Tarih Çalışması</i>	214
III. SONUÇ.....	217
IV. EKLER.....	220
V. A. SANATÇI VE KİBİR.....	220
IV. B. HAYAT VE EDEBİYAT.....	222
IV. C. FOLKLOR ÖLDÜ MÜ?.....	224
IV.D. GENÇ YAZAR.....	227
IV. E. AŞK VE ŞİİR.....	230
IV. F. KİTAP DAVASI.....	233
IV. G. YEDİ İKLİM.....	235
IV. H. BALIK VE TANGO.....	237
IV.I. MUSTAFA KUTLU'NUN BİR GAZETE YAZISININ FOTOĞRAFI.....	239
V. KAYNAKÇA.....	240
V. A. GENEL KAYNAKÇA.....	240
V. B. MUSTAFA KUTLU'NUN BU ÇALIŞMADA KULLANILAN GAZETE YAZILARI.....	241
V. C. KONU BAŞLIKLARINA GÖRE KAYNAKÇA.....	249
V. C. 1. Sanat.....	249
V. C. 2. Edebiyat.....	250
V. C. 3. Halk Edebiyatı.....	251
V. C. 4. Hikâye.....	252

V. C. 5. Şiir.....	252
V. C. 6. Roman.....	253
V. C. 7. Dergiler.....	253
V. C. 8. Yazar-Eser.....	255
VI. DİZİN.....	259
VII.ÖZGEÇMİŞ.....	268

I. GİRİŞ

Mustafa Kutlu, modern Türk edebiyatının önde gelen hikâye yazarlarından birisidir. 1970'lerin başından itibaren hikâyeleri yayımlanan yazar; ilk hikâye kitabı olan *Ortadaki Adam'ı* 1970'te, ikinci kitabı *Gönül İşi*'ni 1974'te yayımlar. Bu iki kitabını tekrar yayımlamayan Mustafa Kutlu, 1979'ta yayımlanan *Yoksulluk İçimizde* ile kendi hikâyesine ve modern hikâyemize yeni bir ses getirir. Yazarın bugün 23 hikâye kitabı vardır.

Mustafa Kutlu, hikâye dışı türlerde de pek çok yazı yazmıştır. Bu yazılardan bir kısmı *Akasya ve Mandolin*, *Şehir Mektupları*, *Yoksulluk Kitabı* başlıkları altında kitaplaştırılarak bir araya getirilmiştir. Ancak yazı hayatına başladığı andan itibaren değişik dergilerde, gazetelerde eleştiri yazıları da yazan Mustafa Kutlu'nun bu yazıları kitap halinde yayımlanmamıştır. Çalışmamıza başlarken yazarın dergi ve gazetelerdeki eleştiri yazıları, edebiyat hakkında görüşlerini anlattığı yazılar üzerine yüksek lisans ya da doktora çalışması olmadığını gördük. Mustafa Kutlu'nun kitapları üzerine yapılan doktora ve yüksek lisans tezlerini taradığımızda ise bugüne kadar çeşitli dallarda 15 tez hazırlandığını gördük. Bunlardan biri doktora tezi on dördü ise yüksek lisans tezidir.¹

---

¹ Yılmaz Koç, *Religiöse figuren in der modernen Deutschen und der Türkischen literatur eine vergleichende untersuchung uber die prosawerke von Rudolf Otto Wiemer und Mustafa Kutlu*, Ankara Üniversitesi, sosyal Bilimler Enstitüsü, doktora tezi, 1993; Vahit Tane, *Mustafa Kutlu'nun Hikâyelerinde Dil ve Üslup*, Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, yüksek lisans tezi, 1993; Şevkiye Dinçer, *Mustafa Kutlu'nun Hikâyeleri ve Hikâyeciliği*, Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, yüksek lisans tezi, 1999; İlbilge Hatun Yazıcı, *Mustafa Kutlu'nun Hayatı, Hikâyelerinin Tema ve Yapı Bakımından İncelenmesi*, Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, yüksek lisans tezi, 2002; Mehmet Ali Özkan, *Mustafa Kutlu'nun Bu Böyledir Hikâye Kitabı Üzerine Söz Dizimi İncelemesi*, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, yüksek lisans tezi, 2003; Ömer Koç, *Mustafa Kutlu'nun Hikâyelerinde Deyimler*, Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, yüksek lisans tezi, 2003; Erhan Gürpınar, *Mustafa Kutlu'nun Hikâyelerinin İncelenmesi*, Muğla Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, yüksek lisans tezi, 2005; Betül Bolat, *Mustafa Kutlu'nun Hikâyelerindeki Halk Edebiyatı ve Halk Bilimi Unsurlarının İncelenmesi*, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Fakültesi, yüksek lisans tezi, 2007; Ahmet Akkaya, *Mustafa Kutlu'nun Hikâyelerindeki İletiler ve Bu İletilerin Çocuğa Görelik İlkesi Açısından İncelenmesi*, Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, yüksek lisans tezi, 2008; Engin Şahin, *Mustafa Kutlu'nun Hikâyelerinde Şahıs Kadrosu*, Celal Bayar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, yüksek lisans tezi, 2008; Hüseyin Cihangir, *Hüseyin Rahmi Gürpınar ve Mustafa Kutlu'nun Eserlerinde İlişki Sözleri*, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, yüksek lisans tezi, 2010;

Bu tezlerde yazarın gazete yazıları, bu yazılardaki edebiyat eleştirisi ele alınmamıştır. Mustafa Kutlu hakkındaki diğer iki kapsamlı çalışmada da yazarın gazete yazıları edebiyat eleştirisi yönünden değerlendirilmez.²

Bu taramadan sonra Mustafa Kutlu'nun gazetede yazdığı edebiyat konulu yazıları tespit eden ve değerlendiren bir yüksek lisans çalışması yapmaya karar verdik. Çalışmaya başlarken yazarın yalnız gazete yazıları üzerinde durmayı tasarladık. Ancak bu yazılar arasında edebiyat konulu yazılar az olursa yazarın dergilerdeki yazılarını da çalışmaya dâhil etmeyi planladık. Yaptığımız tarama sonucu yazarın gazetede edebiyat yazılarının hacimli olduğunu görünce dergilerdeki yazıları çalışmaya dâhil etmedik.

Yazar ve şairlerin sanat, edebiyat ve diğer konulardaki görüşlerini ortaya koyan pek çok akademik çalışma vardır. Bu çalışmalardan bir kısmı yazar ve şairlerin dil, edebiyat, eleştiri hakkındaki düşüncelerini tespit etmekte ve değerlendirmektedir. Yazar ve şairlerin değişik konulardaki görüşlerini tespit etmek ve değerlendirmek için en önemli kaynak onların yazılarıdır.

1990 yılında yayımlanmaya başlayan ve halen yayım hayatına devam *Dergâh* dergisini kuruluşundan itibaren yöneten ve *Zaman* gazetesinde bir süre şehir yazıları yazan Mustafa Kutlu, 1995'ten beri düzenli olarak *Yeni Şafak*'ta haftalık gazete yazıları yazmaktadır. Bu gazete yazılarında zaman zaman edebiyat hakkında konulara da girmektedir. Mustafa Kutlu, *Zaman*'da genellikle şehir yazıları yazdığından bu yazıları çalışmaya dâhil etmedik. Yazarın *Yeni Şafak*'ta yazdığı yazıları taramaya karar verdik. Bu yazılardan 7 Haziran 2006'dan 19 Haziran 2013'e kadar olanını gazetenin internet arşivinden, 20 Haziran 1995'den 7 Haziran 2006 tarihine kadar olanını İstanbul Atatürk

---

Ayşe Mungan Başkal, *Mustafa Kutlu'nun Hikâyelerinde Kadın*, Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, yüksek lisans tezi, 2010; Şemsettin Yapar, *Mustafa Kutlu'nun Hikâyelerinde Kontrast Yapı*, Fatih Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, yüksek lisans tezi, 2012; Beyazıt Metin, *Mustafa Kutlu'nun Hikâyelerinde Fiilimsiler*, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Üniversitesi, yüksek lisans tezi 2012; Okan Akgül, *Mustafa Kutlu'nun "Mavi Kuş" isimli Hikâyesinde Fiilimsilerin Tespiti ve Türkçe Öğretimi Bakımından Değerlendirilmesi*, Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler enstitüsü, yüksek lisans tezi, 2013

² *Mustafa Kutlu Kitabı*, (Hazırlayan: Kemal Aykut, Nusret Özcan), Nehir Yayınları, İstanbul 2001; *Mustafa Kutlu Sempozyum Bildirileri*, İstanbul 2012. İkinci kitapta Yakup Çelik, Mustafa Kutlu'nun *Sabahattin Ali* kitabı üzerinden yazarın "eleştirmen-araştırmacı" yönü üzerinde durur (s.267-271).

Kitaplığı arşivinden taradık. Taramamız sonucunda Mustafa Kutlu'nun sanattan, edebiyattan, edebiyatçılardan, kitap ve dergilerden bahsettiği yazıların kopyasını aldık. Kaynakça'da künyelerini verdiğimiz bu yazıları okuduktan sonra Mustafa Kutlu'nun edebiyat konulu gazete yazılarını şu başlıklar altında değerlendirmenin uygun olacağını düşündük: Sanat, Edebiyat, Halk Edebiyatı, Hikâye, Şiir, Roman, Dergiler, Yazar-Eser

Bu çalışmamızda Mustafa Kutlu'nun yazar-eser ve dergiler üzerine yazılarını eski tarihten günümüze doğru sıralamaya özen gösterdik. Ancak Yazar-Eser bölümünde aynı yazara ait eserleri art arda vermeye gayret ettik. Çalışmamız esnasında Mustafa Kutlu'nun bir yazısını bazen birkaç başlık altında değerlendirdik.

Sonuç kısmında yazarın gazete yazılarında değindiği edebiyat etrafındaki düşüncelerini özetleyerek, değerlendirdik.

Çalışmamızın ekler kısmına konu başlıklarını kapsayıcı nitelikte Mustafa Kutlu'nun gazete yazılarından birer örnek yazı vermeyi uygun gördük. Yine ekler kısmında Mustafa Kutlu'nun gazete yazılarını görselleştirmek adına gazetede bir yazısının fotoğrafına yer verdik.

Kullandığımız yazıların yayım tarihini *Yeni Şafak*'ı işaret eden "YŞ" kısaltmasıyla metinde parantez içinde gösterdik.

II. MUSTAFA KUTLU'NUN GAZETE YAZILARINDA EDEBİ ELEŞTİRİ

II. A. SANAT

Mustafa Kutlu, sanatın ne olduğu, geçmişten günümüze sanat dallarındaki değişiklikler, sanatçıların donanımları ve sıkıntıları üzerinde tefekkür eden nadir yazarlarımızdandır. Bu düşüncelerini pek çok yazısında dile getiren Kutlu, ucu sanata dayanan her konuyu hassasiyetle ele alır. Öyle ki, sanata ulvi görevler yükler. Kâinatın işleyişindeki ahenkten derinden etkilenen Kutlu, bu ahenk karşısındaki hayranlığını kelimelere döker ve kâinatın ahengi ile sanat arasında bir bağ kurar ve sanatı “*kâinatın ahengine katılmak*” olarak tanımlar.

Sanatın ne olduğuna dair görüşlerine yer verdiği *Sanat Nedir?* (YŞ, 08.11.2006) başlıklı yazısında Kutlu, bilinenin ötesinde sanat kavramına farklı bir bakış açısı getirir. Bu yazıda özellikle kâinatın ahengine dikkat çeken Kutlu, günün doğması ve batmasında, kuşların uçmasında, rüzgârın esmesinde, mevsimlerin birbiri peşi sıra gelip gitmesinde eşsiz bir ahenk görür.

Sanat kâinatın ahengine katılmaktır. İşte ben de onlarca sanat tarifine bir tarif ilave etmiş oldum. Sürç-i lisan eder isem affola. Kâinatın ahengi malumdur. Gün doğuyor, battıyor; kuşlar uçuyor, rüzgâr esiyor, dünya dönüyor, mevsimler birbiri peşi sıra gelip gidiyor. Gören gözler, duyan kulaklar, hisseden kalpler; çiçeklerin renginde, suların sesinde, dağların heybetinde, kelebeğin kısacık ömründe, örümceğin ağında, Cenab-ı Hakk'ın yarattığı her şeyde bu ahengi bulabilir. Lakin işin künhüne varması mümkün değildir. Atomun elektronları belki dünyanın bilinen kısmından daha fazla meçhulâtı saklıyordur. Rabbin veli kullarına elbette aşikârdır.

Kutlu, aynı yazıda sanatı, insanı çoşturabilecek bir eylem olarak görür. Sanatın aynı zamanda bir kibir, övünç ve üstünlük olarak değil de yüce yaratıcı ile aramızda yakınlaşmaya bir vesile olarak algılanmasını isteyen Kutlu'ya göre, “bir taşçı ustası, kilim dokuyan bir köylü kızı, bir ressam, bir yazar ile tırpanı her savuruşunda “Allah” diyen bir rençber arasında fark yok” tur.

Ah Bu Gönül Şarkıları (YŞ, 25.04.2012) başlıklı yazısında da Mustafa Kutlu, sanatın ortaya çıkışını güzellik duygusuna bağlar ki Allah'ın yarattığı güzellik

karşısında gözleri kamaşan insanoğlu, yaratıcıya âşık olur ve bu aşk ile insana sunulan bu güzelliklere güzellik katar.

Mustafa Kutlu, aynı yazıda İbrahim Hakkı Hazretlerinin “Mevla görelim neyler / Neylerse güzel eyler” satırlarından yola çıkarak, güzelliğin temelindeki “ritim”e dikkatleri şöyle çeker:

...İşte bu güzellik tüm kâinata yayılmıştır. Güzelin ne olduğuna ve estetiğe geçmeden yolumuza devam edelim. Bu güzelliğin temelinde bir “ritim” var ve o bir ahenk uyandırıyor. Seste, renkte, biçimde, harekette hatta duygu ve düşüncede hep vardır. Zerre'den kürre'ye kadar sonsuzluğa uzanan, insan idrakinin kavrayamayacağı ama kalbi açık olanın mutlaka duyacağı bir ahenk ki en çok insana bahşedilmiştir. İnsana düşen şeksiz-şüphesiz-isteksiz-iradesiz-akılsız-fikirsiz bu ahenge iştirak etmektir. Kul olmak budur. Bu ahengin sırrı ile dereler çağlar, çiçekler açar, bulutlar uçar, kuşlar öter, mevsimler değişir, çocuklar doğar, iki gönül birbirine akar, aşk doğar. Aşkın ateşi ile şair şiirine, ressam resmine, bestekâr bestesine başlar. Hakk'ın güzel kıldığı âleme bir güzellik katmak için. Şuna emin olunuz. Kalbe düşen bu güçlü sırda (Hikmet) ızdırap, hasret, dua, vuslat, aciz, teslimiyet; insana verilen her şey vardır. Ve insan bunu terennüm eder. Ve böylece var olur. Var ettiği eser esasen ona değil bu sırra aittir. O bir aracıdır. Tıpkı Cenab-ı Hakk'ın iradesinin vücut bulması için kendisine tevdi edilen emanete göre hareket etmesi; kendi isteğini Allah'ın emrine vermesidir. Cüz'i irade budur. Yok hükmündedir. Ama vardır. Sûfiler bu sebeple "hiç" lafzını çok kullanır.

Kutlu bu noktada, sanatkârı kendini kâinatın güzelliğine bırakan kişi olarak görür. Sanatın ortaya çıkmasında etkili olan asıl duygunun, yaratılana ve yaratıcıya duyulan hayranlık olması gerektiği görüşünde olan Kutlu, bu bağlamda sanatçının “ben” merkezli düşünmekten uzaklaşarak “ben”in asıl sahibine yönelmenin gerekliliğini yeri geldikçe vurgular.

Mustafa Kutlu, geçmişten günümüze Anadolu insanının sanata bakışını kendi hayatından seçtiği örnekler eşliğinde *Anadolu'da Sanat* (YŞ, 12.09.1995) başlıklı yazısında irdeler. Kutlu, resim öğretmeni Nurettin Elbaşı'nın kendilerini bahar günlerinde bahçeye çıkarıp ders işlediğini, özellikle kabiliyeti olan çocukları hiçbir

karşılık beklemeden özel eğitime tuttuğunu söyledikten sonra lise yıllarında edebiyat öğretmenlerinin tiyatro ile ilgilendiklerinden bahseder. Kutlu, o yıllarda sanat faaliyetleri ile sadece öğretmen ve öğrencilerin ilgilenmediğini ise şöyle dile getirir:

Bu işlerle sadece öğretmenler, öğrenciler değil; tüccar da, esnaf da ilgilenirdi. Her mahfilin, zümrenin yöneldiği bir alan vardı. Kimi el sanatlarına, kimi halk oyunlarına, kimi musikiye hizmet ediyordu. Üreten de tüketen de o beldenin ahalisi idi.

Kutlu, yetmişlere doğru sanatın uğradığı akıbeti ise şöyle ifade eder: “Şairin ‘Bir tek kopar ahenk ebediyen kesilir’ dediği gibi yetmişlere doğru ‘tel’ koşturdu. Ülke kan revan içinde kaldı. Sonrası sanat-manat hak getire.”

Mustafa Kutlu, *Lahmacun Sarayı* (YŞ, 19.09.1995) başlıklı yazısında da fikir ve sanattan giderek uzaklaşan halkın kısa yoldan zengin olma arzusunu ele alır. Kutlu, o dönemde “okumanın, yazmanın, diploma almanın, makam, mevki sahibi olmanın bir şey ifade etmediğini şuncacık bebeler bile biliyor artık” diyerek halkın eğilimlerini ortaya koyar. Kutlu, aynı yazıda memleketin hali ile ilgili şu tespitlerde bulunur: “Memleketi bir düzen içre ayakta tutan ölçü ve dengeler (kıymet hükümleri) yerinden oynamıştır. Onlara yeniden iade-i itibar kazandırılmadıkça hiçbir şey yerli yerine oturamaz.” Daha sonra sözü sanata getiren Kutlu, “Para getirmeyen fikir ve sanata da kimse bakmaz” şeklindeki tespitine “Ülkede fikir ve sanata prim verilmesi, gerçekten bir ilgi duyulması için bunların oturduğu zeminin meşru, itibarlı, geçerli bir yapıya kavuşması lazımdır” diyerek çözüm üretmeye çalışır. Kutlu, bu bağlamda “Toplumsal hayata topyekûn bir bakışla eğitmeliyiz. Bütününü kucaklamayan faaliyetler hiçbir iz bırakamaz. Balık baştan, yani Ankara’dan kokar” ifadeleriyle yapılması gerekenleri okuyucu ile paylaşır.

Ülkemizde kültür ve sanat faaliyetlerinin eğlence endüstrisinin bir parçası olduğunu yeri geldikçe izah eden Mustafa Kutlu’nun bu yoldaki yazılarından biri de *Tek Gözlü Terazî* (YŞ, 10.10.1995) başlıklı yazısıdır. Kutlu, o yıllarda ülkenin eğitim ve kültür faaliyetleri açısından içinde bulunduğu hazin hali ortaya koyar. İnsanların vaktinin olmadığını zira vakitlerini birtakım boş uğraşlarla doldurduklarını çeşitli örnekler ile ifade eden Kutlu’yu asıl düşündüren önemli mesele kültür ve sanat

faaliyetlerinin geldiği son noktadır. “Ülkemizde kültür ve sanat faaliyetleri bütün muhtevasını kaybederek süratle eğlence kervanına katılmaya yöneldi. İş dediğimiz şeyden “keyifli bir uğraş” anlaşılıyor (Şu keyif de tıpkı “olay” gibi ne kadar yerli yersiz kullanılıyor).”

Kutlu, aynı yazıda kıymetli eserlerin toplumdaki yerini ise şöyle ifade eder: “Bir meselesi, muhtevası, ağırlığı, ciddiyeti, kalitesi olan faaliyetler, eserler “müşterisiz meta” ya döndü.”

Mustafa Kutlu, yıllar sonra *Kar* (YŞ, 17.02.2010) başlıklı yazısında da sanat eserlerinin eğlence endüstrisinin bir parçası haline gelmesinden duyduğu üzüntüyü dile getirir. Sanatın tümüyle, “eğlence endüstrisinin trenine son vagon olarak takıldığı”nı söyleyen Kutlu, yazılan romanların, çekilen filmlerin ülkesi, mekânı, binası neredeyse bir turizm yatırımı sayıldığını; insanların popüler sanat ürünlerindeki bu yerleri görmek için can attıklarını ifade eder. Daha sonra *Asmalı Konak* filminden sonra konağın bulunduğu yeri görüp önünde fotoğraf çektirmenin bir ara çok yaygınlaştığı örneğini vererek düşüncesini pekiştirir.

Mustafa Kutlu, sanatın değerinin para ile ölçülmeyeceğini ve belli bir piyasa değerinin olmayacağını *Sanat-Siyaset-Ticaret* (YŞ, 20.06.1995) başlıklı yazısında ele alır. Kutlu, yazısını bir öğretim üyesinin, bir gazetede Türk pop müziğinin son yıllardaki başarılarını, piyasada ne kadar geçerli olduklarını ve ne çok paralar kazandığını anlatması üzerine, karşıt görüşler sunarak şekillendirir. Kutlu, bu yazıyı yazmasının nedenini ise şöyle izah eder:

Bu satırları kaleme almamızın asıl sebebi “serbest piyasa” denilen idolün nerelere, nasıl sızdığını göstermek içindir. Bu maneviyat namına ne varsa ucuzlatarak yok etmek eğilim ve niyeti, insan hayatını mana ve ruhtan arındırmak gayretidir. Ruhunu satmak sanatçının da karşı karşıya kaldığı trajik durumlardan biridir. Bu alış-verişten galip çıkanlar, piyasa karşısında başını dik tutabilen, yüreğini rehin vermeyenlerdir.

Kutlu, sanat eserlerinin asıl kaynağı olan halkın vicdanının piyasa değerini tanımadıklarını ise şöyle ifade eder: “Hemen bütün sanat eserlerinin dip kaynağı olan

halkın kolektif vicdanı, anonim diye bilinen ürünler, ruhun kurtuluşu için çekilen çileler zaten piyasa denilen mekanizmayı tanımazlar.”

Aynı yazıda Kutlu, sanat eserlerinden seçtiği çeşitli örneklerle görüşlerini teyit eder. Kutlu, ilk olarak şiiri örnek verir:

Mesela şiir satılmaz. Şiir şairde dile gelir, ondan bir yadigâr olarak toplumu dolaşır. Divan şiiri dönemi tezkirelerinde (hadi buna piyasa tutanakları diyelim) Yunus Emre'nin adı anılmaz ama o asırlarca millet fertlerinin dilinde ve kalbinde yaşamıştır.

Kutlu, ikinci olarak mimariden örnek verir: “Sinan, hassa mimarı idi, mimarbaşı olarak yüzlerce eser verdi, elbette hayatında bir karşılık almıştır ama eserlerinin bugün için piyasaya vurulması, dolaşıma sokulması mevzubahis değildir.”

Kutlu, daha sonra yönünü romana çevirir:

Tanpınar'ın Huzur'u 1949'da yayımlandı ama o yıllarda ülke siyaseti ve edebiyat piyasası Mahmut Makal (Bizim Köy, 1950) ile uğraşıyordu. Tanpınar'ın tanınması altmışlı yılları buldu. Şimdi de yeter sayıda satmıyor eserleri (herhalde piyasa yüzünden). Yani düzeysiz(!)... Ticari film/sanat filmi; ticari müzik/sanat müziği vb. gibi tartışmalar hep olmuştur. Bu sanat ve kültür piyasası diye bir şeyin varlığına delalet eder.

Aynı yazıda Kutlu, gerçek sanatçının hayat bulduğu yeri ise şöyle dile getirir: “Ama gerçek sanatçının asıl vatani, eserine kalbini açabilen kişilerin ruh dünyasıdır. Buradaki alış-veriş parayla değildir.”

Mustafa Kutlu'nun sanat faaliyetlerinin piyasa değeri, üzerine kaleme aldığı yazılarından biri de *Sanat ve Ticaret* (YŞ, 19.06.2002) başlıklı yazısıdır. Kutlu, bu yazısında bir anlamda sanatın ticari değerini sorgular. “Sanat ve ticaretin çokluk bir arada gitmeyeceği söylenir. Niçin? Çünkü sanat “şahsi ve muhterem” kabul edilir. Bunu vaktiyle Fecr-i Âti'ciler söylemişti, aradan yüzyıla yakın zaman geçti” diyen Kutlu, ilk olarak sinemada ticari kaygıyı irdeler. Kutlu, sinemada bu sorunun çokça tartışıldığını ve sonunda sanat sineması ve ticari sinema diye ayrıştığını söyler. Kutlu'ya göre “sanat sineması yüce değerler içerir, bilgi-görgü-sezgi ister, popüler değildir, kalabalıklara

hitap etmek gibi bir kaygı taşımaz”. Kutlu, sanat filmlerinin karşısında duran ticari sinema ve filmler üzerine görüşlerini ise şöyle ifade eder:

Buna mukabil ticari filmler geniş kitlelere ulaşmayı hedefler (ve herhâlde bu sebeple sanat seviyesinden taviz verir), piyasayı; halkın eğilimlerini göz önünde bulundurur. Sinema bir nevi sanayi olduğu ve bir piyasası bulunduğu için (Bir kurum veya devlet tarafından desteklenmiyorsa) piyasa ekonomisinin kurallarını gözetmek zorundadır.

Kutlu, aynı yazıda “sanat ve ticareti birbirinden iyice koparmamak için “festivaller, yarışmalar, ödüller” icat edildiği” ni ve bu organizasyonların sektöre kan pompaladığını, kitlelerin dikkatini çektiğini, yönlendirme-propaganda yaptığını, starlar ürettiğini söyler. Bu noktada yapımcıların en çok, hem sanat değeri taşıyan hem de ticari başarıyı yakalayan eserleri üretmeyi arzu ettiklerini söyleyen Kutlu’ya göre bu tür yapıtlar onlara “hem para hem prestij” sağlar.

Kutlu, aynı yazıda roman piyasasına da değinir ve roman piyasasındaki çalkantılı havayı şöyle ifade eder:

Son yıllarda ülkemizde roman alanında küçük de olsa bir piyasa oluştu. (Aslında ders kitaplarını çıkarsanız kültürel yayın alanında bir piyasa yok sayılır.). Bunu gözetken yayıncılar bazı yazarları popüler kılmaya bu yolda reklam yapmaya başladılar, kıyamet koptu, “Edebiyat elden gidiyor” kaygısı uyandı. Doğan Hızlan, “Ben artık bu sahtekârlıklara inanmıyorum, bu rakamlar kadar satmadığını da biliyorum... Yazarların yazarlıklarından taviz verdikleri kanaatindeyim. Okur nasıl algılar diye yazıyorlar, bu bir yazar için en büyük zavallılıktır” diyor. Konur Ertop, “Piyasa ekonomisinin koşullarına uyan aynı zamanda nitelikli olduğunu düşündüğüm kitaplar da var” derken; Semih Gümüş, “Kitap sonunda elbette bir maldır. Ama edebiyat yapıtı içerdiği yaratıcı özle mal olmanın ötesine geçer” diyor.

Jale Parla biraz orta yolcu: “Her halükarda kitabın çok satması sevindirici bir şey... Çok satılsın diye belirli bir şekilde yazmak yazarın elinde olan bir şey değildir zaten.”

Bir yayıncı da (Nihat Tuna): “Niye bir kitap çok satıyorsa kötü olsun?.. Son zamanlardaki tartışmaların okuru dikkate almadan yapıldığına inanıyorum” diyor.

Adı geçen yazarların görüşleri doğrultusunda Mustafa Kutlu, şu sonuca varır:

Yayın dünyasına da büyük sermaye girdi. Dolayısıyla serbest piyasa kanunları işleyecek (işliyor).Yazar da, yayıncı da, eleştirmen de, reklam-pazarlama ünitesi de bu tabloda yer alacak. Bundan böyle çok satan bazı kitaplar “piyasa işi” diye küçümsenecek; diğer bazıları “sanat eseri” diye karşılanacak (isterse satmasın, önemli değil).

Kutlu, aynı yazıda piyasanın artık “hem ticari, hem sanat değeri olan; hem umum halkın hem eleştirmenlerin değerinde-güzelliğinde ittifak edeceği eserlerin peşinde koşacağı” nı söyler. Burada Kutlu, “Böyle kitaplar çıkmıyorsa; üzmeyin kendinizi piyasa onları “imal eder” ” diyerek piyasanın kendi kaderini tayin ettiğini vurgular. Hatta Kutlu’ya göre “piyasa tarihi imal edilmiş sanatçılar, filozoflar, ressamlar, müzisyenler, yönetmenler, artistler, edebiyatçılar ile doludur”. Kutlu, piyasanın gücünü “Piyasa kendi muhaliflerini de yaratır, onları dahi satar” diyerek ortaya koyar.

Mustafa Kutlu’nun sanatın ve sanatkârın geçmişten günümüze algılanış biçimini ortaya koyduğu yazılarından biri de *Sanatın Kilosu* (YŞ, 22.03.2006) başlıklı yazısıdır. Kutlu, bu yazıda eski dünyada, kendi medeniyetimiz içinde Osmanlı geleneğinde sanatkârın “dahi” diye nitelenmeyeceğini, insanüstü bir yaratık olarak algılanmayacağını söyler. Kutlu, o dönemlerde zanaat ile sanat arasında bir ayrımın olmadığını, sanatçının sıradan bir insan olduğunu ifade eder. Kutlu’ya göre sanatçı “Güzel yaratılmış dünyayı güzel tutmaya gelmişti. Ayrıca bu dünyaya niçin geldiğimizi hatırlatır, fanilik ile bakilik arasındaki farkı dile getirirdi”. Kutlu, eskiden sanatın para karşılığında yapılmadığını ise şöyle ifade eder: “Eski hocalar ders verdikleri kabiliyetli talebeden para almazdı. Musikişinas da böyle idi, hattat da. Eski terbiyeyi almış son ustalar yakın tarihe kadar böyle çalıştılar.” Kutlu, bu bağlamda yönetmen Tarkovski’nin şu sözlerine kulak verir:

Ne olursa olsun yalnızca bir mal olarak “tüketilmek” istenmeyen her türlü sanatın amacı hiç şüphesiz, kendine ve çevresine hayatın ve insan varlığının anlamını açıklamak, yani insanoğlunun gezegenimizdeki varoluş nedenini ve amacını göstermek olmalıdır. Hatta belki de hiç açıklamaya bile kalkmadan onları bu soruyla karşı karşıya getirmektir.

Kutlu, aynı yazıda kapitalizmin insanları “tüketim toplumu” kafesine hapsettiğini ve bu kafese giren her ferdin sanat eserini bir “mal” olarak gördüğünü söyler. Kutlu’ya göre böyle algılanan bir sanat eserine tüketici “ya ona yatırım yapar, ya tüketip haz alır”. Mustafa Kutlu, onlara tüketebileceği ve haz alabileceği ürünlerin sunulacağını söyler ve bunların sanat eseri olup olmadığını sorgulamak amacıyla yine Tarkovski’nin şu ifadelerine yer verir: “Sanat insanları çevresinde toplamaya iten, o sonsuz dur durak tanımayan idealin, maneviyat özleminin duyulduğu yerde ortaya çıkar ve gelişir. Modern sanatın seçtiği yol yanlıştır, çünkü hayatın anlamını arama adına salt kendini onaylama peşindedir.” Kutlu, Tarkovski’nin ifadelerinde sadece “onaylama” görmez. Büyük bir bencillik ve kibir görür. Kutlu, bu bağlamda son yılların moda kavramlardan olan “öteki” kavramına, akabinde “ben” kavramını doğurduğundan dolayı karşı çıkar. “Sadece ‘onaylama’ olsa iyi; ben burada büyük bir bencillik ve kibir görüyorum. Son yılların moda kavramı “öteki” dediğiniz anda, aynı zamanda “ben” demiş oluyorsunuz.” Kutlu’nun birçok yazıda üzerinde durduğu, ferdin önüne geçen cemaat ruhu burada da karşımıza çıkar ve ferdin karşısına şahsiyeti koyar:

Oysa bizim geleneğimizde “ben” demek terk-i edeptir. Bize yalnız olmaktan ziyade cemaatle ibadet emredilmiştir. Yoldaşın, akrabanın, komşunun hakkı önemlidir. Bütün bunların ötesinde “kul hakkı” fevkalade önemlidir. “Birey olmak” herhalde ormanı hiçe sayan bir ağaç olmayı gerektirmez. Bizim ahlak anlayışımız ferdin cemaate tahakkümünü yasaklar, cemaatin ferdi ezmesine izin vermez. Bu incelik isteyen bir meseledir. Sonu “şahsiyet” in oluşumuna çıkar. Şahsiyet kazanamamış fertten ne kendine ne de cemaate hayır vardır. Bu umumi kaide sanatkâr dâhil bütün insanlar için geçerlidir. Dolayısıyla ferdin sevinci veya kederi cemaati ilgilendirir; tersi de geçerlidir. Bu “birlikte yaşama, birlikte varoluş” sanatımızın bütün şubelerine yansiyarak onu alabildiğine ışıltılı kılar.

Kutlu, aynı yazıda Turgut Cansever'in bu durumu Batı kültürü ve sanatı ile kıyaslayarak yaptığı şu tespitlerine de yer verir:

“Mutluluk, ümitvar ve neşeli olma gibi tavır ve duyguların renkli ve aydınlık dünyası, bütün İslam sanatlarının ortak özelliklerini oluşturur. Bu İslami “biçim ifadeleri” ni İslam minyatürlerinde, çini satırlarında, elbise ve kilimlerde, hâsılı İslam sanatlarının bütün alanlarında gözlemlemek mümkündür. İslam dışı kültürlerin ve özellikle Hristiyan Batı kültürünün insanı ümitsizliğe sevk eden, karanlık, kasvetli, dramatik boşluğunun aksine, bu örneklerin yansımaları biçim berraklığında ve kullanılan renklerde ortaya çıkar”. (T. Cansever, İslam'da Şehir ve Mimari, İst. 1997. İz Yay.)

Mustafa Kutlu, *Başkasının Ölümü* (YŞ, 31.05.2006) başlıklı yazısında da sanatta ölüm temasının işlenişini ele alır. “Ölüm sanatın çok işlenmiş ve daima işlenecek konularından biridir” diyen Kutlu, konuya yazar ve şairler açısından bakar ve “yazar-şair kendi ölümünü hayal edip anlatacağı gibi, başkasının ölümünü de (ister gerçek ister hayal) anlatabilir” der. Yazar ve şairlerin sözlerinin bizleri duygulandırdığını, düşündürdüğünü ve harekete geçirdiğini söyleyen Kutlu, edebi metinlerdeki inandırıcılık ve etkileyiciliğe ise şöyle dikkat çeker:

Böyle bir hedefi var ise anlattığı hadiseye bizi dâhil edecek unsurları yerleştirmesi lazımdır. Edebi metnin inandırıcı ve etkileyici olması esastır. Aksi takdirde kimse üzerinde durmaz, okumaz, yarıda bırakır vs. Bütün bunlar sanat eserinin iletişim yönüyle alakalıdır.

Kutlu, aynı yazıda sanatı ahlak problemi açısından şöyle değerlendirir: “Sanat da tıpkı hayat gibi sonunda gelir bir “ahlak problemi” olarak karşınıza dikilir. Ahlak insan olmanın gereği hiçbir ferden göz ardı edemeyeceği bir meseledir. Ve tek bir kaynağı vardır: İlahi emir ve yasaklar.” Öte dünya ve hesap günü olmaksızın bir ahlaktan bahsetmenin mümkün olmayacağını söyleyen Kutlu, mümkün diyenleri “benciller, safdiller, aldanışta olanlar, menfaatperestler ve nefsine uyanlar” olarak sınıflandırır. Kutlu'ya göre dünyevi ahlak ve dünyevi kanun güçlülerin koyduğu kurallardır. Güçsüzden yana olmanın sadece insanın üzerinde bir güce teslim olmakla gerçekleşeceğini söyleyen Kutlu, bu teslimiyeti ise sanata şöyle bağlar:

Bu teslimiyet onurlu bir sanatın, erdemli bir hayatın mabududur. Bu kaynaktan beslenmeyenler, nasipsiz kalanlar, ne kendilerine ne de başkalarına bir şey veremezler. Taşların, ağaçların, hayvanların, suların, göklerin, toprağın bir hikmet-i vücudu vardır. Kendi hikmet-i vücudunu kavrayamayan insan sanatçı olamaz.

Mustafa Kutlu, bir faaliyetin sanat sayılıp sayılmayacağını duyguların ifadesine bağlar ve bu düşüncesini *Gezgin* (YŞ, 15. 06 2011) başlıklı yazıda dile getirir. Mustafa Kutlu, bu yazıda dünyaca ünlü fotoğraf sanatçısı Ara Güler'in fotoğrafı sanattan saymaması ve anı belgelediği görüşlerine karşı çıkar. Kutlu'ya göre, "fotoğraf sanatçısı fotoğrafını çektiği objenin hüznünü, sevincini, heyecanını, korkusunu yansıtılabildiği gibi; buna kendi düşünce ve duygularını da katar. O duyguların oluştuğu en iyi ışığı, açığı bulmak için obje etrafında dolaşır. En iyi grafik yapıyı yakalamak ister. Bütün bunları gözetken fotoğraf elbette sanattır".

Günümüzde sanata gereken ilginin gösterilmemesinden ve kıymetinin bilinmemesinden de yakınan Kutlu, *Avni Anıl'ı Nasıl Analım?* (YŞ, 02.07.2008) başlıklı yazısında bu düşüncelerini dile getirir. Kutlu'ya göre dünya akıl almaz bir şekilde değişmiş ve insanoğlu artık karışık zamanlarda yaşamaktadır, dolayısıyla 1970'lerden sonra ne sanat eserleri ne de sanatçılar kendini gösterecek uygun şartlar bulamamıştır.

Bakınız bana göre Türkiye'de belli bir" zamanın ruhu" nu taşıyan eserler (edebiyat- sinema- resim- müzik) 1970'lerde sona erdi. Hatta daha ileri giderek şunu söyleyebiliriz: Bu tarihten sonra memlekette değil sanatın, fikrin bile bir kıymet-i harbiyesi kalmadı.

Aynı yazıda Kutlu, kardeşim diyerek yücelttiği Mehmet Güntekin'e "Yahu yeni bestekâr yetişmiyor mu?" sorusunu yöneltmesi üzerine; yeni bestekârların yetiştiğini ancak, sesini duyuracak, kendini gösterecek bir zemin bulamadığı cevabını alır. Bu cevap ise Kutlu'nun bu konudaki düşünceleriyle paralellik göstermektedir.

Son zamanlarda ortaya konan bazı sanat eserlerinde dramın ağırlık kazanması ve dramın en baştan belirlenmesi üzerine kaleme aldığı *Kolay Sanat* (YŞ, 06.04.2011) başlıklı yazısında Kutlu'ya göre "ister bir film çekin, ister bir kitap yazın; resim, heykel yapın bu eylemin temeli çokluk bir çelişki veya çatışmaya dayanmalı" dır. Buna

“*dramatik durum*” diyen Kutlu, kişilerin bir çözümsüzlük karşısında kalması ve bu çözümsüzlüğü aşmak için mücadeleye girmeleri, fedakârlık yapmaları ucu ölüme varsa bile sevdalarından, tutkularından, fikirlerinden vazgeçmemelerini hayli önemsemektedir. Ayrıca, sanat için drama başvurmanın da şart olmadığını belirten Kutlu, bu konuda son dönemde yazılan roman ve hikâyelerde, filmlerde dramın baştan belirlendiğini görür ve bu alanda kolayca kaçıldığını tespit eder.

Mustafa Kutlu, *Nedir, Ne Oluyor?* (YŞ, 05.12.2012) başlıklı yazısında da kaybolan sanatlarımızı tekrar topluma kazandırmak ve ruhu muhafaza etmek adına Kültür ve Turizm Bakanlığı’nın üç yıl önce başlattığı ‘*Bir Usta, Bin Usta*’ projesini çok anlamlı bulur. Bu konudaki görüşlerini ise şöyle ifade eder:

Bu yıl Nevşehir’de çömlek yapımı, Ankara’da sedef kakma, Kars’ta kilim ve heybe dokuma, Muğla’da cam üfleme, Tokat’ta yayma- baskı kursları devam ediyor. Bu projeye her yıl beş farklı ilde toplam yüz gence eğitim verilecek. Böylece on yılda elli meslekte bin ustanın yetiştirilmesi amaçlanıyor. Kursları bitirenlere Milli Eğitim Bakanlığı ve Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından sertifika verilecek. Bu sertifikayı alanlar Halk Eğitim Merkezleri ve diğer kamu kuruluşlarının el sanatları bölümünde ‘öğreticilik’ yapabilecek.

Kutlu, aynı yazıda el sanatlarının topluma üretim ve istihdam kazandırmasının dışında öncelikle, hayatımıza renk ve mana katıp onu zenginleştirdiği görüşündedir. Kutlu’ya göre bazı şeyler vardır ki paranız olsa da onu bulup alamazsınız. Çünkü kökü kesilmiştir. Baktığı her yerde ‘*geçmişin izleri*’ni arayan Kutlu’ya göre her şey çok değişmiş ve ‘*zamanın ruhunu taşıyan eserler*’ yok olmaya yüz tutmuştur. Bu durum karşısında kayıtsız kalamayan Kutlu, düşüncelerini halı ve mimariden örnekler vererek açıklamak ister ve sözlerine “Şu halı mağazalarına bakın” diyerek başlar:

Hepsinin makinadan çıkmış, sürrealist- modern desenli makine halılar olduğu için çok üzülür. “ Üzülmemek elde değil. Hepsi makinadan çıkmış, sürrealist-modern desenli makine halıları. Zevk yok, renk yok. Nerede Eğin, Uşak, Gördes, Ladik vb. halıları. Nerede onların cennet bahçesi desenleri, insanı alıp götüren motifleri. Onları artık sadece antika meraklısı zenginler mi kullanacak? Onlar bu milletin asırlık kültürünün mirası değil mi?

Kullanmak bir yana üretmek de ayrı bir zevktir. Şu eski mezar taşlarına bakın, Mardin evlerinin taş işçiliğini seyredin. Taşa can katan, ruh veren ve bizi yaşadığımız hayatta ayakta tutan onlar değil mi?

Aynı yazıda tabiata baktıkça gözleri yaşaran Kutlu'ya göre insanoğlu dünyaya yeni güzellikler katmaya ve böylece Allah'a kulluğunu kanıtlamaya gelmiştir. Bu bağlamda “sanat, yaratılanı taklit değil, tasdik etmektir”.

Değişen dünyamızda, sanatçıların parasal açıdan eğilimlerinin artması Kutlu'yu düşündürür. *Paranın Rengi* (YŞ, 12.12.2012) başlıklı yazısında Kutlu, konuya binaen şunları söyler:

Hoca Ali Rıza ile Nuri İyem resimlerini yaparken eserlerinden ne kadar para kazanacaklarını düşünüyorlar mıydı? Resim dünyasında yeni ve dikkate değer bir adım var mı? Bildiğimiz Bedri Baykam daha çok televizyon tartışmalarında gösterdiği celadet ile tanınıyor. Müzayedelerde eski ressamın eserleri yeni paralanmış bir zümre tarafından yüksek paralar ödenerek satın alınıyor. E, burjuva olmak kolay mı? Arada bir para döküp resim falan alacaksın ki namın yürüsün. Van Gogh hayatında hiç resim satamadı. Fuzuli parasızlıktan “şikâyetname” yazdı. Ama her ikisi de “önce eser” diyordu.

Aynı yazıda Kutlu'ya göre; sanatın çırpındığı, paranın sanatı satın aldığı bu dönemde ilimden, sanattan, kültürden bihaber nesiller yetişmiş, paranın rengi belli olmuştur. Sanat, ‘Kültür endüstrisi’ nin cilası olmuş, paranın rengi sanatın yedi rengini boğmuştur:

Türkiye’de ne fikir kalmıştır, ne fikir adamı. Sanat da çırpınıyor. Bu çölde serap görmenin alemi yok. (Şu cami tartışması ne kadar can sıktı. En iyi sözü Cüneyt Özdemir’in programına katılan akıllı başında bir mimar söyledi: “Bu ülkede mimarların İslam’la ilgisi yok, Müslümanlar arasında iyi mimar yok”) İşimiz duaya kalmıştır. Bizi yeniden gün ışığına çıkaracak olanlar yine ilim adamları, filozoflar ve sanatçılardır. İktisat ve siyaset de önemli tabii. Ben “şairler aç kalsın” demiyorum. Zamanın ruhuna dikkat çekiyorum. Durum dünyada da böyledir. Sanat “Kültür endüstrisi”nin cilası olmak durumundadır. Paranın rengi sanatın yedi rengini boğdu.

Aynı yazıda bu durumu ‘karanlık bir tablo’ olarak değerlendiren Kutlu, eskiden hat hocalarının geleneği devam ettirmek adına, talebelerinden para almadıklarını da sanatı canlandırıp, dünya çapında tanıtmak adına üstün bir davranış olarak yüceltir.

Sanatın evrensel olduğu dayatmasına da karşı çıkan Kutlu, *Aidiyet* (YŞ, 26.12.2012) başlıklı yazısında evrenselliğin bir aldatmaca, büyük bir yalan olduğunu söyler. Kutlu’ya göre evrensellik güçlünün zayıfa dayatması ile vücut bulmuştur. Kutlu, Mozart’ın evrensel olup da Neşet Ertaş’ın bir öneminin olmamasına karşı çıkar. Aynı şekilde Mona Lisa’nın evrensel olması fakat Üsküdar Şemsi Paşa Camii’nin adı anılmaması çok anlamsızdır. Mustafa Kutlu’ya göre bu gibi karşılaştırmalar, yüceltmeler, karalamalar, abestir; her taş yerinde ağırdır. Bize teknolojik medeniyetin gücü ile pek çok şey dikte ettirildiğini söyleyen Kutlu, bu tür dayatmalarla aslında ait olduğumuz dünyadan, aidiyetten ve değerlerden koparıldığımızı ifade eder.

Evrensellik bir aldatmaca, büyük bir yalandır. Güçlünün zayıfa dayatması ile vücut bulmuştur. Nedir yani Mozart evrensel olacak bu sebeple “yüce” sayılacak, Neşet Ertaş’ın esamisi okunmayacak. Mona Lisa evrensel olacak ama Üsküdar Şemsi Paşa Camii’nin adı anılmayacak. Bana sorarsanız bu gibi karşılaştırmalar, yüceltmeler, karalamalar abestir. Her taş yerinde ağırdır. Bize teknolojik medeniyetin gücü ile pek çok şey dikte ettirildi. Ait olduğumuz dünyadan, aidiyetten ve değerlerden koparıldık.

Mazlum halka yapılan her türlü aşağılama ve işkencenin karşısında da duran Kutlu, aynı yazıda bu caniler dünyasının tüm düşünürlerini ve sanatçıları Yunus Emre’nin tek bir ilahisine bile değişmeyeceğini söyler. “Bu caniler dünyasının tüm düşünürleri ve sanatçıları bir araya toplansa sadece Yunus Emre’nin tek bir ilahisine değişmem. Çünkü vatan-millet tanımayanların çıkış noktası “tanrıtanımazlık” tır.”

Mustafa Kutlu, sanat eserlerinin ortaya çıkmasında estetik haz ve algının önemli bir yeri olduğunu ve bu estetik hazzın çocuklukta doğal bir çevrede kazanıldığı görüşünü *Şimdi Oldu İşte* (YŞ, 13.02.2013) başlıklı yazısında okuyucuyla paylaşır. Kutlu’ya göre çocuk sokakta oynarken komşu bahçe duvarından sarkan hanımellerinin veya leylakların kokusunu duyarsa onunla ruhu terbiye olur ve onunla bir estetik haz kazanır.

Evlerin birbirine uyumunu, kapı ile pencerenin, uyumunu, evlerin renklerinin uyumunu, köşedeki çeşme başında serin gölgeler salan ihlamurun kokusunu, erguvan mevsimini görmeli, yaşamalı. Onlar onun zihninde birikir. Uyum ve ahenk birike birike o ferde tahsil görmeden bir estetik algı kazandırır.

Mustafa Kutlu, İslam medeniyet dairesinden çıkıp, Batı medeniyet dairesine girdiğimiz Osmanlı'nın son dönemlerinden itibaren edebiyat, resim, müzik, tiyatro gibi sanatların taklit yoluyla ülkemize taşınmasını da *Göstermelik Müzik* (YŞ, 05.11.2008) başlıklı yazısında şöyle dile getirir:

Cumhuriyet Batılılaşması batı müziğinin diğer sanatlar gibi ülkemizde tanınması, tutulması için epeyce gayret göstermiştir. İslam medeniyet dairesinden çıkıp (sanki çıkmak kolaymış gibi) Batı medeniyet dairesine girdiğimiz (sanki girmek kolaymış gibi) Osmanlı'nın son dönemlerinden itibaren edebiyat, resim, müzik, tiyatro gibi sanatlar taklit yoluyla ülkemize taşınmıştır.

Aynı yazıda Kutlu, üst seviyede verilen sanat eserlerinin anlaşılması için de özel ilgi, eğitim, zevk ve zaman istediği görüşündedir.

Üst seviyede verilen sanat eserini (resim, müzik, sinema vb.) kavramak zordur. Özel ilgi, eğitim, zevk ve zaman ister. Elbette ki varlıklı bir aile ister. Kim bilir kaç kuşak sonra bu seçkin aile iyi bir sanat anlayışına kavuşabilir.

“Sanat eğitimi” nin gerekliliğine inanan Kutlu, son elli yıldan itibaren eğitim sistemimizdeki kırılmalar sonucu ‘sosyal ilimler’ ve “sanat eğitimi” nin gözden düşmesini ve öğrenci üzerindeki etkilerini *Sanat Eğitimi* (YŞ, 31.03.2010) başlıklı yazısında ele alır. Bu yazısında Kutlu, talebelerin iki kelimeyi bir araya getirip meramını anlatamamasının önemsenmediğini, asıl önemli olanın müspet ilimlerde gösterdiği başarı olduğu üzerinde durur. Öğrencilerin hayatta işe yaramayacaklarını düşünerek küçümsedikleri ‘sosyal bilimler ve güzel sanatlar’ ın önemine Kutlu, şu şekilde açıklık getirir:

Hayatın ne olduğu, nasıl yaşanması gerektiği; insanın ne olduğu, nereden gelip nereye gittiği, doğru düşüncenin nasıl kazanıldığı; güzelin-iyinin nasıl

fark edileceği, bütün bunlar orta öğrenim gençliğinin tahsil hayatında hemen hemen hiç bir bilgi edinemediği ve bu sebeple "şahsiyet" kazanamadığı bir durum yarattığı için öğrenci tek bir hedefe kilitlenmektedir: Para, bol para getirecek bir mesleğe en kısa ve kolay yoldan ulaşmak.

Çocuğun yaşadığı mekân, ev içi, bahçe, sokak, komşu evler, ağaçlar, çiçekler, çeşme ve cami, çarşı, eğer meselâ eski Bursa sokakları gibiyse, çocuk orada gayri ihtiyari olarak bir ölçü-oran, renk, ışık-gölge, hacim estetiğinden nasiplenir. Zihninde ve gönlünde güzelliğin unsurları yer eder. Yani çocuk estetik eğitime doğup büyüdüğü mekanda başlar. Bir vitraylı cami penceresi, evde ve camide serili bir güzel halı, seccade, duvarda bir levha, bir tablo; bir güzel ezan sesi, Teravîh namazlarından dinlediği Kur'an-ı Kerim, ilahiler-kendiliğinden göz ve kulak eğitimi verir ona.

Oysa okullarımızda resim ve müzik dersleri "olsa da olur, olmasa da olur" kabilinden bir "angarya" gibi algılanmakta, bazı veliler daha ileri giderek bu dersleri sadece kabiliyeti olanlara vermenin gerekli olduğu öteki öğrencileri boşuna bu işlerle uğraştırmanın vakit kaybı sayılacağını bile söylerler.

Bu tür bir yönlendirmeye maruz kalan öğrenciler Kutlu'ya göre "ne bakmayı öğrenir ne görmeyi". Hatta "güzel ile çirkin arasındaki farkı fark edemez; iyiyi kötüden ayıramaz. Kendini toplumun genel beğenisine, moda teslim eder". Kutlu, öğrencinin sosyal ilimlerden, din derslerinden gereği gibi donanım kazanamadığı ve güzel sanatlardan nasiplenmediği için, "yontulmamış bir odun gibi kaldığı" sonucuna varır.

Kutlu'ya göre öğrencilerin bu şekilde bir eğitim alması davranışlarını, kararlarını, ilişkilerini olumsuz etkilemiş ve ortaya merhametten yoksun, incelikten nasipsiz, kaba, kırıcı, uyumsuz ve çıkarıcı bir tip ortaya çıkmıştır. Kutlu, böyle bir toplumda Kültür saraylarının, müzelerin korunması ve geliştirilmesinin başlı başına bir sorun olduğu görüşündedir. Sanat eğitiminin tabana yayılmadıkça, kültür merkezlerinin, müzelerin, sinemaların Anadolu şehirlerinde varlık gösteremeyeceğinin farkında olan Kutlu, işin daha da vahim bir yönü üzerinde durur:

Bahis mevzuu edeceğim şey Ankara Resim ve Heykel Müzesi'ndeki kargaşa, kaybolan tablolar ve ülkenin en önemli müzeleri arasında (Kaç tane var ki zaten) olan bir kuruluşun içler acısı yönetim zaafıdır.

Biliyorsunuz kültür meselelerinden söz açılınca ülkemizde çok az kitap okunduğu ilk söylenen cümle olur. Bunu defalarca yazdık, bizimle beraber pek çok yazar yüzlerce yazı yazdı. Boşa kürek çeken yazılar bunlar.

Kitapta durum bu ise “sanat eğitimi” nde durum nedir varın siz hesap edin. Laf dönüp dolaşıp müzeler gelsin. Ve ben şunu ifade edeyim: Keşke açılmasaydı. Madem açılmış o zaman ziyaretçiyi, turisti, öğrenciyi, müze gezmeyi bir yana bırakın. En mühim mesele “yağma” nun önüne geçmek, hırsızlığa mani olmaktır. Ötesi dramatiktir, hiç açmayalım: Düşünün çok önemli bir ressamımızın çok önemli bir tablosu filan şehrin müzesinde sergileniyor. Tabloyu bir senede hiç kimse seyretmiyor. “Örtki ölem” demenin zamandır.

Mustafa Kutlu, sanatçının sınırlarını zaman zaman çizmiş ve hangi amaca hizmet etmesi gerektiğini de yeri geldikçe izah etmiştir. Kutlu, *Sanat Nedir?* (YŞ. 08.11.2006) başlıklı yazısında sanatçı hakkındaki görüşlerine yer verir. Kutlu'ya göre sanatçı, toplumun değer ve inançlarını gözetmelidir. Sanatçıların kendilerinde bir varlık görmelerine karşı olan Kutlu, yüce bir hedefe bağlanmaksızın sanatçının ‘ben, ben ’ diye çırpınışlarını ‘ da çocukça’ değerlendirir. Bu bağlamda Kutlu, sanatçıya üstün bir makam verilmesine, sanatçının kutsanmasına ve deha mertebesine çıkarılmasına da sessiz kalmaz. Kutlu'ya göre bütün bu haller pagan âdetidir.

Eşref-i mahlukat olan insan güzel bir iş yaparak mevcut güzelliğe iştirak eder. Bu sadece ona tanınmış bir imtiyazdır. (Gül açar, bülbül öter, örümcek ağını örer ama herhalde sadece insanoğlu yaptığı işin şuuruna erer) Cenabi- Hakk'ın koyduğu nizama yaklaşmak, ona dokunmak, ona uymak Yaradan'ın rızasını kazanmaktır. Hududullah'a riayettir. Bu eylem eskiyi yıkarak, karşı çıkararak var olanı bir başka biçimde yeniden inşa ederek pek çok yoldan ulaşılan bir menzildir. Yapıcılığı ve yıkıcılığı böyle yüce bir hedefe bağlanmaksızın sanatçının “ben, ben” diye çırpınması çocukcadır. Sanatçıya yüce bir makam verilmesi, onun takdis edilmesi, deha mertebesine çıkarılması pagan adetlerindedir.

Kutlu'ya göre sanatçı eylemini 'din' ile 'dua' ile ve ilahi olanla buluşturabiliyorsa ancak sanatında yol almış sayılır.

Sanatçı eylemi ile kuşların sesine, suların şırıltısına, rüzgârın uğultusuna, bulutun rengine, denizin dalgasına ne kadar yaklaşıyorsa; bu hamleyi bir iman ateşi, gözyaşları ile ıslanan bir aşk ile yapıyorsa o kadar yol alır. Yolun sonu bizi “din” ile buluşturur. “Dua” ile buluşturur. Bu menzile ulaşanların söz ile, nağme ile, renkle, biçimle işleri olmaz. Onlar artık vecd denizinde yüzmektedir. “Bana seni gerek seni” diyen âşık, dağlar ile taşlar ile seherdeki kuşlar ile kâinatın tesbihatına katılmıştır.

Bu hamle onu sözden söze, besteden besteye, renkten renge fırlatır. Yenilik, hareket, isyan, uysallık budur. Bu hem aczin hem iştiyakın ifadesidir. Sanat yolcuları her adımlarında bir mertebe daha yücelir, mesafe aldıkça var olur, var oldukça bir “hiç” olduklarının şuuruna varırlar. Bu “hiçlik kadehi” hidayet ile inayet ile rahmet ile dolarsa “varlık” kazanır.

Aynı yazıda sanat yolunun hem rahmani hem şeytani-nefsani boyutlarına dikkat çeken Kutlu, insanoğlunun ortaya koyduklarıyla eşref-i mahlûkat olabileceği gibi, esfel-i safilin'e de yuvarlanabileceği görüşüne sıkı sıkıya bağlıdır. Bu düşüncelerini Yusuf'un kuyusu ile Babil'in kuyusunu karşılaştırarak pekiştirir. Bu bağlamda Kutlu'ya göre kâinatın ahenginde gizlenen hikmeti keşfedenler Yusuf'un kuyusundan çıkıp, Mısır'a sultan olanlardır.

Sultanlık “dünyevi” kaldıkça ferde faydası olmaz. Sanat hakikate giden yolda bizi karlı dağlardan aşırabilecek, kızgın çöllerden geçirebilecek bir binek olabilir. O kadar. Ancak bu mühim bir vasıta, vasıflı bir anahtardır. Felsefeyi bitirip sanat kapısını açanlar, kâinatın ahengi ile kanatlanır ve hakikate doğru uçarlar. Ritim duygusu anahtarın özünü verir. Tarikat ayin ve zikirlerinde, namazda, hacda, tavafta bu ritim duygusu bize eşlik etmektedir. (Mimarîde, musikide, şiirde). Ritme ayak uydurmak halkaya katılmaktır. Başını taştan taşa vurarak akan sular gibi “Allah, Allah” diyerek coşmak veya sessizliğin sesini dinlercesine hareketten kesilip secdeye kapanmaktır. Kâinatın ahengi binlerce dereciğin kendi türküsünü

söyleyerek çağlayıp, gelip, ummana dökülmesi orada sessizliğin içine gömülmesidir.

Mustafa Kutlu, sanatçının kendini yüceltmesine, kendisini yüceltirken toplumu küçük görmesine, aşağılamasına da karşı çıkar. Yazarın sanatçı ve sanatla ilgili görüşlerini ortaya koyduğu yazılarından biri de *Sanatçı ve Kibir*'dir (YŞ, 27.03.2013). Mustafa Kutlu'ya göre insan, yalnız “insan” olduğu için bile sanatçının yaptığı şeylerden bir şeyler anlar. Kutlu'ya göre;

Sanatçının yüceltilmesi bize batıdan gelen bir şey. Onu diğer insanlardan farklı buluyoruz, yarı tanrı gibi sanki. Bu bir pagan geleneği, tanrılardan ateşi çalan Prometheus'un hatırasını taşır. Bizde 'deha' diye bir şey de yoktur. Hz. Peygamber 'Ben de ancak sizin gibi bir insanım' diyordu. 'Deha' insanüstü bir sıfat gibidir, kibre yol açar. Sanatçı'nın öteki insanları aşağı mertebede görmesi kendine biçtiği rol sebebiyledir.

Bizim “Geleneğimizde ‘ben’ demek terk-i edeptir.” Mustafa Kutlu, eserini yayımlayan; sonra da “‘Geri zekalılar beni anlamıyorlar’ diyen sanatçıların tavrını yanlış ve anlamsız bulur.

Mustafa Kutlu, aynı yazıda “sanatçının halkı küçümsemesinin bazı noktalarda, konularda çuvallamaya” neden olacağı görüşündedir. Çünkü halk, örneğin mimaride (Karadeniz'in, Mardin'in, Safranbolu'nun, Tire'nin, Eğin (Kemaliye)'in, Muğla'nın vb. o görenleri hayran bırakan evlerini, konakları”) ya da kadınlarımız el işlerinde (“Estetik yazma deseninden elbiseye, iğne oyasından ahşap işlemeye kadar uzanır. Sıra halılara, kilimlere gelince sanatçıların da dili tutulur.”) son derece harika eserler ortaya koymuşlardır. Bütün bunlar da sanat eseridir.

Kutlu, aynı yazıda sanatçının sanattan anlamaz dediği halk “evinde birer başyapıt olan Mevlid'i, Fuzuli Divanı'nı, Hatayi Divanı'nı, Yunus ilahilerini” okumaktadır. Mustafa Kutlu, “zanaat ile sanatı” ayırmaz, ayrılmasına da karşı çıkar. Halkın yaptığı kullanıma yönelik güzel şeyleri sanat olarak değil, zanaat olarak gören anlayışa halk müziğinden örnekler verir. “Neşet Ertaş hayranısın? Neden Veysel'i,

Mahsuni'yi seviyorsun. Malatyalı Fahri'yi, Elazıglı Enver Demirbağ'ı, bir tekmede deviriyorsun.” diye sorar.

Muhteşem bir geçmişe sahip olan *Türk Hat Sanatı*' nı bizim dünyaya sunacağımız en önemli unsurlardan biri olarak gören Kutlu, aynı yazıda *resim*'in karşısında hat sanatımız olduğunu söyleyerek, halkımızın aslında sanattan çok iyi anladığını; ancak modern sanatçının halkımızı yeterince anlamadığını, tanımadığını ifade eder. Mustafa Kutlu, Batılı sanatkara has olan kibir, kendini üstün görme tavrı yerine bizim halkımıza seslenmek isteyen sanatçıyı mütevazi olmaya, “kainat kitabını anlamaya”, Yunus'un sözüne kulak vermeye davet eder:

*Sanatçı kardeşim alçak gönüllü ol. Kimseyi hor görme. Sana yakışan budur.
Sen ki 'Kâinatın kitabını' okuyan, 'kâinatın eşsiz ritmine' iştirak eden
birisin. Yunus Emre'yi dinle:*

Benim yüzüm yerde gerek

Bana rahmet yerden yağar

Mustafa Kutlu, geçmişten günümüze devlet adamlarının sanata verdiği değeri ve sanat faaliyetlerini *Devlet ve Sanat* (YŞ, 01.05.2013) başlıklı yazısında ele alır. Bu yazıda Osmanlı dönemi devlet adamları ile günümüz devlet adamlarını sanat eğilimleri ve sanata bakışları açısından karşılaştıran Kutlu, Osmanlı'da hemen her padişahın şiirle meşgul olduğunu ve bir kısmının da “Divan” tertip ettiğini söyler. Kutlu, bu zümreye bürokratları, ilmiye sınıfını, askeriyeyi hatta halkı da dâhil eder. Okuma-yazması olmadığı halde divanı olan Mürekkepeçi Enverî'yi bu duruma örnek gösteren Kutlu, daha sonra bazı padişah isimleri vererek onların meşgul olduğu sanat dallarını okuyucu ile şöyle paylaşır:

*II. Bayezid, Sultan Cem, Fatih Sultan Mehmet, Yavuz Sultan Selim ve Kanuni
Sultan Süleyman hatırı sayılır şairlerdendir. Kanunî ayrıca kuyumculuk
sanatında mahirdir.*

*II. Selim kitap arasına konulan, satır takibine yarayan 'hilâl' yapımında
ustadır.*

III. Mehmet kaşık ustasıdır. I. Ahmet Çerkes kamçıları yapar.

II. Osman saraçtır. Eğer ve at koşumları yapar. III. Ahmet hattattır.

III. Selim usta bir musikişinas ve bestekârdır. Ayrıca kaval tüfeği yaparmış.

II. Mehmet hem hanende hem sedefkârdır.

Sultan Abdülaziz neyzen, musikişinas, bestekâr ve pehlivandır.

Abdülmecid Han hattattır. Mecidiye ve Dolmabahçe camilerini süsleyen celi hatlar onundur.

II. Abdülhamit usta bir marangozdur.

Son halife Abdülmecid Efendi batı tarzı resim yapmakta şöhet sahibidir.

Kutlu, aynı yazıda “sarayda Enderun birinci sınıf bürokrat yetiştirirken halk arasında bilhassa tekkeler sanat faaliyetlerinin merkezi gibi olduğu” nu söyler ve bu müesseseden ne musikişinaslar ne hattatlar çıktığını ekler. “Karadeniz’in, Tire'nin, Eğin ve Safranbolu'nun, Berat'ın, Mardin'in, Muğla'nın, Kemah'ın, Amasya, Kütahya gibi şehzade şehirlerinin, küçük kasabaların bakmaya doyamadığımız muhteşem konaklarını halktan yetişme” bu kalfaların yaptığını söyleyen Kutlu, bu yazıda özellikle Osmanlı devlet adamlarının sanatla haşır neşir olmasına karşılık Cumhuriyet dönemindeki devlet adamlarının sanat karşısındaki duruşlarını sorgular:

Sözü şuraya getirmek istiyorum. Osmanlı ricalinin sanatla bu kadar içli dışlı olmasına mukabil Cumhuriyet ricalinden niçin kimse çıkmamış. İsmet İnönü, Recep Paker, Celal Bayar, Adnan Menderes, Cemal Gürsel, Memduh Tağmaç, bir Bülent Ecevit'in şairliği var, Necmettin Erbakan, Süleyman Demirel, Turgut Özal, Kenan Evren, Tansu Çiller, Devlet Bahçeli, Alparslan Türkeş, Turan Feyzioğlu, Ahmet Necdet Sezer, Abdullah Gül, Recep Tayyip Erdoğan (ona sporcu diyelim) bu listeye girmeyen başbakanlar, bakanlar, hatta milletvekilleri arasında sanatla temayüz eden kim var?

Kutlu, aynı yazıda halkın sanata olan eğilimini de hat sergisinde yaşanan izdiham örneğini vererek şöyle izah eder:

'Kutlu Doğum Haftası' münasebeti ile Ayasofya Müzesi'nde açılan 'Hüsnühat' Sergisi'nde izdiham olmuş. Sergiye girmek isteyen halk Ayasofya meydanına kadar kuyruk oluşturmuş. Geçen yıl Diyanet'in düzenlediği hat sergisini iki ayda bir milyon kişi ziyaret etmiş. Demek ki halkımızın hem sanat zevki var hem hevesi. Bunu da düşünmek lazım.

Mustafa Kutlu, sanat eserlerine karşı beklentinin kişiden kişiye değişeceğini düşünür ve bu düşüncesini de *İkrar* (YŞ, 03.01.2007) başlıklı yazısında dile getirir. Bu yazıda Zeynep Arkan'ın ilk şiir kitabı olan *İkrar*'ı değerlendiren Kutlu, "Her okurun sanat eserlerinden (şiirden, resimden, sinemadan, vb.) beklentisi farklıdır. Her okurun eğilimleri, zevki, anlayışı farklıdır" diyerek bu konudaki görüşünü ifade eder.

Sonuç olarak Mustafa Kutlu'ya göre sanat, yaratıcı ile yakınlaşma vesilesidir. Öyle ki Kutlu'ya göre elindeki iş ne olursa olsun ilahi olan adına yapıyorsa sanatkârın yaptığı işle eş değerdir. Bu anlamda Kutlu, sanatçıyı yüceltmediği gibi yüceltenlere de şiddetle karşı çıkar. Hatta sanatçıya "yüce" nitelendirmesi yapılmasını sakıncalı bulur ve bunun bir pagan âdeti olduğunu birçok yazısında dile getirir.

Kutlu, sanatın ortaya çıkışında etken olan iki temel duygu üzerinde durur: Güzellik ve hayranlık. Kutlu'nun güzellikten kastı insanoğluna sunulan evrendeki sayısız güzellikler; hayranlıktan kastı ise yaratılan her şeye duyulan hayranlıktır. Kutlu'ya göre sanatçının bu güzellikler karşısında gözleri kamaşır ve bu güzellikleri çeşitli formlarda tasdik eder.

Bazı yazılarında geçmişte sanat ile zanaat arasında fark olmadığını belirten Kutlu, kimi yazılarında da sanatçının güzel dünyayı güzel tutmaya geldiğini vurgulayarak ona ilahi bir görev yükler. Kutlu, bazı yazılarında da sanatçının ortaya koyduğu eser ile yücelebileceği gibi aksine alçalabileceğini de belirtir.

Kutlu, kimi yazılarında da geçmiş yıllarda sanat faaliyetlerine ilginin daha fazla olduğunu günümüzde ise bu işin sadece sanat ehline bırakıldığını belirtir.

Mustafa Kutlu'nun sanatla ilgili üzerinde durduğu meselelerden biri de sanatın ticari değeridir. Kutlu'ya göre sanatın değeri para ile ölçülemez. Kutlu, *Sanat-Siyaset-Ticaret* (YŞ, 20.06.1995) başlıklı yazısında "Ruhunu satmak sanatçının da karşı karşıya

kaldığı trajik durumlardan biridir. Bu alış-verişten galip çıkanlar, piyasa karşısında başını dik tutabilen, yüreğini rehin vermeyenlerdir” diyerek gerçek sanatın değerini teslim eder. Mustafa Kutlu, bazı yazılarında da yine sanatın bir meta gibi alınıp satılmasından ve piyasa değeri üzerinden yapılan hesaplar üzerinde durur.

Cemaat anlayışını benimseyen Kutlu, cemaati her zaman ferdin üstünde tutar ve “ben” i öne çıkaran sanat eserlerine de karşı çıkar. Kutlu, toplumun değer ve yargılarını gözetten bir sanattan yana olduğunu yeri geldikçe ifade eder. Mustafa Kutlu, kültür ve sanat faaliyetlerinin kaybettiği itibarı yeniden kazanması için bu tür faaliyetlerin, önce tabana yani halka yayılması gerektiğini çeşitli yazılarında dile getirir.

Mustafa Kutlu’yu sanat adına derinden üzen bir hadise de sanatın eğlence endüstrisinin bir parçası olması. Kutlu, bazı yazılarında sanat eserlerinin fındık-fıstık gibi tüketilmesinden ve değerinin anlaşılmasından yakınır ve sanatın tekrar yeniden itibar kazanması için birtakım tespit ve önerilerde bulunur.

Sanat eserlerinin ortaya çıkmasında estetik haz ve algıya da dikkat çeken Kutlu, bunun çocuklukta kazanılacağına da bazı yazılarında yer verir.

Sanatta evrenselliğe de karşı çıkan Kutlu’ya göre “her taş yerinde ağırdır”(Aidiyet YŞ, 26.12.2012) .

II. B. EDEBİYAT

Mustafa Kutlu, edebiyata dair görüşlerini pek çok yazısında dile getirir. Bu yazılarından biri de *Edebiyatın Akıbeti* (YŞ, 04.02.1997) başlıklı yazısıdır. Bu yazısında Kutlu, yaklaşık otuz yıldır edebiyat ağırlıklı yazdığını söyler. Edebiyat âleminde ilerlemenin, bir şeyler üretmenin zorluklarının farkında olan Kutlu, bu vadiye “çabalar, tutkular ve umutlar” içinde ömrünün gelip geçtiğini ifade eder. Dergi çalışmaları açısından altmışlı yıllarla yazının yazıldığı günleri (yazı 1997 tarihlidir) karşılaştıran Kutlu, altmışlı yıllarda teknolojinin yetersizliğinden, dem vurur. Oysaki günümüz dünyasında teknoloji gelişmiş edebi çalışmalara birçok olanak sağlamıştır. Mustafa Kutlu, bu konudaki görüşlerini şöyle ifade eder:

Bizim gençliğimizde (altmışlı yıllar) dergi çıkarmak güçtü. Hele taşrada büsbütün imkânsız denecek gibiydi. Şimdilerde imkânlar genişledi;

elektronik dizgi, ofset baskı artık liselere kadar yaygınlaştı. Üniversiteleri bir yana bırakın, liselerin bile dergileri var. Peki geçen bu süreçte edebiyata ne oldu?

Aynı yazıda edebiyatın yerini ve durumunu sorgulayan ve bu sorgulamadan edebiyatın yıldızının söndüğü kanaatine varan Kutlu, medyanın ve televizyon kültürünün edebiyatı nasıl etkilediğini ise şöyle ifade eder: “...geçen süre içinde edebiyatın yıldızı söndü, Türkiye (belki de bütün dünya) başka noktalara geldi, medyanın ışığı parladı. Televizyon hemen her şey demek oldu.”

Mustafa Kutlu, aynı yazıda Namık Kemal’i, Mehmet Akif’i, Yahya Kemal’i Peyami Safa’yı Yakup Kadri’yi kısacası altmışlı yılların sonuna kadar gelen nesilleri düşünür ve o dönemlerde “tirajın değil; fikir, eser ve mücadelenin önemli olduğu”nu söyler. Şairlerin o dönemlerde her mecliste saygı uyandırdığını da söyleyen Kutlu, üniversite yıllarında bir mecliste bir arkadaştan “şairdir” diye bahsedildiğinde başların ona döndüğünü ve o arkadaşın bir sevgi ve saygı halesi içinde kaldığını da özellikle okuyucu ile paylaşır.

Aynı yazıda Kutlu, edebiyatın o dönemlerde “sadece düşünce taşıyıcısı, irşat vasıtası, mücadele silahı, estetik haz menbaı, kişilik belirteci, mevki ve mansıp aracı” olmadığını, “hayatın fokurdayan kazanında esaslı bir yer tuttuğu” nu da ifade eder. Kutlu’ya göre edebiyat; tıpkı mektubun işlev ve itibar kaybettiği gibi “teknolojik yeniliklerin biçim verdiği yeni hayat tarzı içinde erimeye” başlamış ve “edebiyat kendi varlık ve gücünü başka unsurların beslenip büyütülmesine vakfetmiş”tir. Mustafa Kutlu, netice olarak edebiyatın “reklam spotlarında, afişlerde, sesli ve görüntülü medyanın metin ihtiyacında kullanılmaya başlandığı”nı ve pek çok edebiyatçının reklamcı olduğunu veya çeşitli televizyon ve radyolarda görev aldığını söyler.

Aynı yazıda Mustafa Kutlu, ülkemizde seksen sonrası kültür ve sanat faaliyetlerinin gerilediğini ise şöyle ifade eder:

Ülkemizin kendi şartları dâhilinde, bilhassa seksen sonrasında kültür ve sanat iyice gerilere çekildi. Üniversite sayısı, öğrenci sayısı, öğretim üyesi sayısı, dergi sayısı, gazete sayısı, yayınevi sayısı fazlalaştı ama gerçek okuyucu kalmadı, kitap baskı adetleri beş binden üç bine kadar düştü. Satan

edebiyat eserleri (mesela romanlar) medyatik ortamın oynadığı piyeste birer rol kaptılar, şapkadan tavşan çıkarma moda oldu.

Söz konusu yazıda “Bunca yıl emek verdiğimiz meslek hakkında kötümser sözler ettiğimin farkındayım. Ne yazık ki gördüğüm gerçek bu” diyen Kutlu, bir şiir dergisinin dergiye şiir gönderenler kadar satmadığı için kapanmak zorunda kaldığını söyleyerek durumun vahametini ortaya koyar. Daha sonra Kutlu, bu durumun hep böyle gidip gitmeyeceğini “Bu durum ilanihaye böyle sürer gider mi dersiniz? Bilmiyorum. Peki hiçbir umut ışığı yok mu yani?” şeklinde sorgular. Bunca yıl emek verdiği meslek hakkında hep kötümser cümleler kurduğunu söyleyen Kutlu, bir umut ışığının olduğunu ise şöyle müjdeliler:

Öncelikle kendi düşünce ve inanç çevremizde, medeniyetimizin ruh verdiği ortamlarda şimdilik belki sadece kemiyet olarak yükselişin, ilginin uç verdiği müşahede ediliyor. Bu geç kalan uyanış, bu beklenmedik ilgi ileride kendi seçkinlerini çıkarabilir. Sistemin medyasına bambaşka bir istikamet tayin edebilir, onunla bir hesaplaşmaya girebilir. Bakarsınız bir şair çıkar, söylenmedik bir söz söyler.

Mustafa Kutlu, *Bir Hikâye Yazarını Arıyor* (YŞ, 13.05.1997) başlıklı yazısında da toplumun edebiyattan yavaş yavaş nasıl koptuğunu ve koparıldığını ele alır. Bu yazıda Türkiye'nin ellili yıllara kadar esas itibari ile bir tarım ülkesi olduğunu daha sonra çarpık bir şehirleşme ve sanayileşmenin kurbanı olduğunu söyleyen Kutlu, edebiyatın toplumun sıkıntılarını dile getirmekten uzak kaldığını ise şöyle ifade eder:

Ülkemiz edebiyatında roman ve hikâyenin yüz yılı aşan bir geçmişi olmasına rağmen, bu türlerde verilen eserler toplumu layık veçhi ile yansıtmaktan uzak kaldı. Sanatın 'yansıtmak'tan ibaret olmadığı biliniyor ama nihayet toplumun siyasi, iktisadi, dini, kültürel ve geleneksel unsurlarının sanat eserlerine zemin teşkil ettiği de bir gerçek. Ellili yıllardan sonra bilhassa Köy Enstitüsü mezunu yazarlar tarafından sıkça işlenen 'köy', şematik Kemalist veya Marksist yaklaşımların neticesi olarak köf bir edebiyata kurban oldu. Daha sonra bu yazarların gözden düşmesi ile büsbütün unutuldu.

Adı geçen yazıda tarım toplumunun temsilcisi olan köylerin “içine kapalı cemaat ruhunu barındıran yapısı da sayısız sanat eserini besleyecek bir zenginliği barındırdığı” görüşünde olan Kutlu, “bu zenginliğin yitip giden nesiller ile nisyana gark edildiği”ni söyler. Bu birikimin belgelenip arşivlere bile girememesinden yakınan Kutlu, konuyla ilgili olarak şu örneği paylaşır. “Erzurumlu son halk hikâyecisi Behçet Mahir, bir tanesi bir Ramazan anlatılsa bitmeyecek olan kırk hikâye biliyordu. Bunlardan sadece (ve galiba) Koroğlu yayımlandı.”

Mustafa Kutlu, aynı yazıda ülkemizde yurt içine ve yurt dışına göçlerin başlamasıyla edebiyatın garip bir şekilde toplumdan koptuğunu ve toplumsal olana sırt çevrilip ferdi olanın öne geçtiğini ise şöyle dile getirir:

Göçün bir ucu Avrupa'ya ulaştı. Ülke zelzeleye uğramış gibi bir uçtan ötekine sallanmaya, yıkılmaya, yapılmaya, değişmeye durdu. Büyük çalkantı dönemi yaşanıyor. Altmış-doksan arasında bu çalkantıların siyasi, iktisadi, kültürel boyutlarını yaşadık, yaşıyoruz. Durum böyle iken edebiyat garip bir biçimde toplumdan koptu. Şematik de olsa toplumsal-gerçekçi açıdan meselelere yaklaşmak durumunda olan sosyalistler de (Dünyadaki değişime paralel) meydanı terk ettiler. Meydan medyanın illüzyonik hâkimiyetine girdi. Okur-yazarlar, sanatçılar Batılılaşmacı tutumlarını bir kez daha sergileyerek, Batı'da revaç bulan, gündemde olan akımlara kapıldılar. Toplumsal olana sırt çevrildi, ferdi olan öne geçti. Oysa bizim “fert” meselemiz, hala Tanpınar'ın düşündüğü, yazdığı, tespit ettiği noktada duruyordu. Ve mutlaka Batılı fertten her manada ayrı bir hüviyet arz ediyordu.

Aynı yazıda Kutlu, köyden kente göçen insanların yaşadıkları çalkantının, acıların, yokluk ve yoksulluğun ıstırabını hâlâ cemaat ruh ve dayanışmasının dindirmeye çabaladığını ve bu çabanın sanatkar ve kendi içimizden çıkacak yazarlarını beklediğini söyler.

Mustafa Kutlu, *Dişimizi Sıkıyoruz* (YŞ, 04.07.2001) başlıklı yazısında yoklukla mücadele eden, kimsenin kimseye güvenmediği bir toplumda edebiyatın yerini şöyle sorgular:

Kimse kimseye güvenmiyor, inanmıyor. Oysa tutunacak bir dala ne kadar ihtiyacımız var. Niçin yoksulluktan bahsedince insanların yüzü buruşuyor, niçin bazıları 'edebiyat yapma' diyor. Edebiyatın kanı kurumuş zaten, kabuğuna çekilmiş inliyor. Ne yapsın fukara, gözü görünür bir yanı yok. Sahaya inse ne dediğine, kim olduğuna bakılacak. Bakılacak ki iyi resim veriyor mu; haber değeri var mı? Şu seyir toplumuna seyirlik bir şey sunabiliyor mu? Bütün bunlardan gına geldi. Zaten kimsenin takmadığı bir mesele. Piyasa için bir hiç.

Mustafa Kutlu'nun edebiyatın bittiğine dair görüşlerini paylaştığı yazılarından biri de *Edebiyat Bitti mi?* (YŞ, 15.01.2003) başlıklı yazısıdır. Kutlu, bu yazıda dünyaya görselliğin hâkim olduğunu dolayısıyla okumanın külfet olduğunu, kültürün "eğlence sanayiine eklenmiş bir unsur olduğu"nu ele alır. Teknolojinin ideolojiyi, ideolojinin de teknolojiyi beslediğini söyleyen Kutlu, bu bağlamda dünyanın bütün şehirlerini birbirine benzetir. Kutlu, bu teknolojik gelişmelerin ve değişimlerin edebiyata etkilerini ise şöyle dile getirir: "Bu konforlu ortamda edebiyat fındık-fıstık yiyerek hoşça vakit geçirmeye yarayan bir etkinliktir. Kitabın piyasa değeri taşınması lazımdır. Gizemli, şaşırtıcı, ilginç şeyler anlatmalıdır. Roman bu çerçevede bir 'ruh soyunması' dahi olabilir."

Kutlu, aynı yazıda dünyanın en önemli müzelerinden İtalya'daki Uffizi ile İngiltere'deki National Gallery'nin kaynak yetersizliğinden kapanacak hale geldiğini söyler ve sözü bizim müzelerimize de getirerek acı gerçekleri okuyucu ile şöyle paylaşır: "Bizim Arkeoloji Müzesi de kapalı. Eleman sıkıntısı varmış. Yani açıkçası o dünya çapındaki eserleri kimsenin ipledigi yok." İfadelerine küresel kapitalizmin "eski dünya"yı çöp sepetine süpürdüğünü de ekleyen Kutlu, "Burada bildiğimiz has edebiyata yer yok" der ve edebiyatın nelere dayandığını ise şöyle ifade eder: "O ki, netice itibarı ile bir inanca, bir fikre, bir felsefeye, bir meseleye, bir davaya dayanır." Kutlu, daha sonra edebiyatın inkişafı ve işlevine dair şunları söyler: "Kitap vasıtası ile vücut bulur, kitapla haşır-neşir olan kişide bir ruh yüceliği, bir ahlak inkişafı, bir metafizik derinlik, bir aksiyon hamlesi hissedilir. Edebiyat bunu yapar."

Mustafa Kutlu, aynı yazıda madalyonun bir yüzünde dünyaya hâkim olan görselliğin olduğunu, diğer yüzünde ise edebiyatın olduğunu şöyle izah eder:

Şimdi madalyonun öteki yüzüne bakalım.(Bu iş için Hece dergisinin Diriliş Özel Sayısı bire birdir). Üstat Sezai Karakoç şöyle diyor: ‘Şiir ve şair ölmeyecektir. Çünkü hakikat ölmeyecektir. Ne onu görüntüye öncelik veren teknik, ne de alt insan doktrinlerinin soy duyarlılığı öldüren yalancı zaferleri yok edebilir.’ İdeolojileri öldüren, tarihin sonunu getiren küresel kapitalizme karşı kim bir bayrak kaldırıyorsa onun bir edebiyatı olacaktır. Bu işe ‘dava’ karıştırmayın diyenler şapkadan tavşan çıkarmaya devam etsin.

Mustafa Kutlu, daha sonra kaleme aldığı *Elveda Ankara* (YŞ, 20.04.2005) başlıklı yazısında da Sakine Akça'nın *Elveda Ankara* adlı eserini değerlendirirken edebiyatın gidişatı üzerine şunları söyler:

Edebiyatın bir ‘oyun’a dönüştüğü, bununla yetinmeyip şapkadan tavşan çıkarmakla uğraştığı günlerde, bir edebi iddia taşımayan; sevginin, dostluğun, meşakkatin, paylaşmanın, dayanışmanın sahil ve samimi bir örneği ile karşılaşmak çok iyi geldi bana.

Mustafa Kutlu'nun edebiyat üzerine görüşlerini ifade ettiği yazılarından biri de *Edebiyatın İpi* (YŞ, 16.06.2004) başlıklı yazısıdır. Kutlu, bu yazısını modern teknolojinin dünya ve içindekilere özellikle de edebiyata etkileri üzerine şekillendirir. İnsanoğlunun cahil ve nankör olduğunu, dünyaya kazık çakma ihtirasının, ahlaki yönelimin önüne geçtiğini söyleyen Kutlu, bu bağlamda sözü edebiyata getirir. Ekonomik yönelim sözün ipini çekmiştir artık Kutlu'nun deyimiyle. Kutlu, bu konudaki görüşlerini şöyle ifade eder:

Burada kalmayalım dibe kadar inelim: Bu teknolojiyi ne belirliyor (Kim belirliyor, hangi zihniyet?) Kim bilir? Belki de insanoğlunun dünyaya kazık çakma ihtirasıdır. İnsanoğlu cahil ve nankördür. Epeyce bir zamandan beri ekonomik-yönelimi ahlaki-yönelimin önüne koymuştur. (Bizde bariz olarak seksenden sonra ivme kazandı.) Bu tercih sözün ipini çektii, yerine görüntüyü ikame etti.

Kutlu, bu düşüncesini destekler mahiyette bazı tespitlerde bulunur. Bu tespitlerinden ilki H.B. Kahraman'ın *Güzellik Kurtaracak Dünyayı* (Radikal, 03. 06 2004) başlıklı yazısıdır. Kutlu, bu yazıdan şu ifadeleri okuyucu ile paylaşır:

... ansızın fark ettim ki, içinde bulunduğumuz çağ, kendisine özgü ve şüphesiz etkili, hatta görkemli bir görsellik üretirken ve bunu bir 'emperatif' (buyruk) haline getirirken edebiyatı hayattan uzaklaştırmıştı.

Hele Türkiye'de bu kesin bir durumdu. Kimsenin edebiyatla ilgisi kalmamıştı. Oysa edebiyat, bütün öteki sanatlardan önce ve daha fazla metafizik demektir. Bu da gördüğümüz, açık ve hatta sıradan olanın içerdiği fiziğin ötesine geçmektir. Ona metafizik bir anlam ve boyut eklemektir. Güzelliğin bir üst kategorisi olarak hayatımıza girebilmesi görsellik yoluyla değil ancak edebiyat yoluyla gerçekleşebilirdi. Şimdi hem edebiyat yok olmuş hem de sanat güzellik duygusunu kökünden kurutmuştu. Hele Türkiye'de...

Aynı yazıda Mustafa Kutlu'nun edebiyatın akıbeti üzerine birkaç tespiti de *Kökler* dergisinin 3. sayısını ayırdığı *Devamsızlar* dosyasından gelir. Kutlu, ilk olarak dosyada yer alan şairlerden Hüseyin Atlansoy'un şu sözlerine yer verir: "Şiirin canlılık arz edebilmesi için 'söz'ün değerinin yürürlükte olması umulur. Günümüz edebiyat ortamında 'görüntü' baskısı sanırım kimi şairleri şiir 'yazma'ya veya 'yayımlama'ya yöneltmiş olabilir." Mustafa Kutlu, "Ahmethan Yılmaz ise kendi kuşağını eleştiriyor" diyerek Yılmaz'ın şu sözlerine yer verir:

Kuşağım edebiyat yapan bir kuşak oldu zannımca. Yani çok mu abartılı olur şöyle dersek 'hevâ vü heves'inin peşinde koştu; malayani ile uğraştı. Bizden bir şeylerin kalacağına inanmıyorum; olmasak da olurdu, diye düşünüyorum. Yani bizim kuşak milleti için şiir söyleyemedi; mezkûr sorumluluğu hissedemedi.

Kutlu, yine aynı dosyada yer alan Ayhan Kurt'un şu sözlerine yer verir:

Vardığım sonuç şudur: Bu topraklarda eskiden az miktarda bulunduğu rivayet edilen şiir okurunun artık nesli tükenmiştir. Bunun doğal sonucu olarak şiir tüm zamanların en itibarsız noktasına inmiştir.

Mustafa Kutlu, aynı yazıda tespitlerine *Hece* dergisinin Haziran-Temmuz-Ağustos (2004) sayılarında yazan Süreyya Berfe'nin şu sözlerine yer vererek devam eder:

Günümüz edebiyatı hayattan, edebiyattan ve siyasetten uzaklaşıyor, tezahür edemiyor... Edebiyat eserleri, ürünleri meta muamelesi görüyor. Dayanıklı dayanıksız tüketim mallarıyla şiir, roman arasında fark kalmadı.

Aynı yazıda tespitlerine devam eden Mustafa Kutlu, bu kez de Türkiye'ye gelen Çağdaş Fransız Edebiyatı'nın altın çocuğu olarak gösterilen Frederic Beigbeder'in şu konuşmasına (Radikal-Kitap 4 Haziran 2004) yer verir:

Sizin bir de televizyoncu yayını var. Fransa'da edebiyat eleştirisi konulu bir televizyon programı yapıyorsunuz. Pek çok insan için TV ile edebiyat arasında bir uyumsuzluk vardır. Yani televizyondaki bir edebiyat programı ya çok yüzeysel olmak zorundadır ya da çok sıkıcı... Ya da her ikisi birden! Bu eleştirilere tamamen katılıyorum. Televizyon edebiyatın düşmanıdır! Edebiyata zarar veriyor. İnsanlar işten yorgun argın eve gelip de kitap okumak ve TV seyretmek arasında bir seçim yapacakları zaman genelde TV izlemeyi tercih ediyorlar. Çünkü bu daha kolay. Hiçbir çaba sarf etmenize gerek yok. Oturup izlersiniz, arada bir patlamış mısır yersiniz. Ben de bazen aynı şeyi yapıyorum oysa kitap okumayı seçenler, beyinlerini daha çok çalıştırıyorlar.

Bütün bu tespitlerden sonra Mustafa Kutlu, günümüzde edebiyatın ipinin çekildiği noktasına gelir ki, artık sözün önemi kalmamıştır. Kutlu'ya göre edebiyatın ve güzelliğin kaybettiği değeri yeniden kazanması için insanlığın ekonomik-yöneliminin ahlaki-yönelime çevirmesi gerekmektedir. "Evet, günümüzde edebiyat ipi çekilmiştir. Söze metelik verilmiyor. İnsanlığın ekonomik- yönelimi, ahlaki-yönelime çevrilmedikçe dünyamızda ne edebiyatın ne güzelliğin borusu ötecektir."

Mustafa Kutlu, *Hayat ve Edebiyat* (YŞ, 18.10.2006) başlıklı yazısında edebiyatın toplum üzerindeki etkileri üzerinde durur. Kutlu, Erzincan'a yerleştikleri ellili yılların başından itibaren geçen yirmi beş yıl içinde tek bir cinayet bile hatırlamaz. O zamanlarda cinayet, hırsızlık, ahlaksızlık, yolsuzluk, kap-kaç, kavga, fuhuş, uyuşturucu ve çete gibi olaylardan hiçbirinin olmadığını söyleyen Kutlu, geçen zaman içinde toplumun değer yargılarındaki çöküşün, üzerinde durulması gereken çok ciddi bir mesele olduğunu düşünür.

Aynı yazıda Kutlu, hayal dünyamızı dahi zorlayan olayların sıradanlaştığını, dünyaya ve ülkeye yön veren ideolojilerin iflas ettiğini ve bu ideolojiler çerçevesinde vücut bulan edebiyatın saf dışı kaldığını söyler. Mustafa Kutlu bunlara, milletin ve ülkenin geleceğine dair fikir üretmek ve fikrinin takipçisi olmanın “kaldırım mühendisliği derekesi”ne indirildiğini ve ortada fikrin kalmadığını da ekler. Dahası “üniversitelerin mevki ve makam kavgasının, yetki iddiasının devletle- hükümetle didişmenin arenası” haline geldiğini söyler. Güçlünün zayıfı ezdiği bir dünyada insanların geleceğe güveninin kalmadığını düşünen Kutlu, televizyonu, gerçek savaşları sanal âleme naklettiğinden dolayı için “muzır alet” olarak nitelendirir ve eleştirir. Dünyada savaşlar sonucunda ölen ve yetim kalan çocukların, güney yarım kürede açlıktan ölen insanların, çocukların oynadığı bir bilgisayar oyunu gibi algılanmasından da rahatsız olan Kutlu, bu içler acısı olaylar karşısında insanların vurdumduymazlığını ve bencilliğini hazin bir tablo olarak görür. “Dünyada sanki savaş olmuyor, insanlar ölmüyor, çocuklar yetim kalmıyor; kuzey haram lokma ile yiyip şişerken, güney açlıktan kırılıyor; bütün bu olup- bitenler çocukların oynadığı bir bilgisayar oyunu gibi algılanıyor.”

Bütün bunlardan sonra sözü edebiyata getiren Mustafa Kutlu, “Edebiyat ne yapabilir? Yere düşen ruhu tutup kaldırabilir mi? Yoksa Ferrari’sini satıp yollara mı düşmeli?” der. “Sanat ve edebiyatın da üzerinde yükseleceği bir kıymet hükümleri skalası”nın olması gerektiğini vurgulayan Kutlu, aksi halde edebiyat ve sanatın “marjinal durum, davranış ve olayları sahneye- satıra taşımak” suretiyle “insanları şaşırtmak, eğlendirmek, ilgi çekmek” gibi, hazin bir çöküşe sürükleyeceğini ifade eder. Çareyi önce maneviyatta arayan Kutlu, Papa’nın sözlerine karşılık din adına işlenen cinayetleri görür. “Biz bu kısıtlanmışlıktan ancak maneviyat yolu ile kurtulabiliriz. Lakin bakıyoruz da, Papa’nın sözleri bir yanda, din adına işlenen cinayetler öte yanda” diyen Kutlu, bu durumu “aldatıcı bir manzara” olarak değerlendirir. Mustafa Kutlu’nun maneviyattan kastı ise bu dünyadan öteki dünyaya bakabilmektir. Kutlu, bu konudaki düşüncelerini ise şöyle ifade eder:

Maneviyatla teması biz ancak bu dünya üzerinden öte dünyayı görerek kurabiliriz. Ahlak ve adalet ancak böyle tesis edilir. Estetize edilmiş sahnelerin verdiği haz fanidir. ‘Birey’ in ‘ben, ben’” diye çırpınışları bu

dünyanın raconudur. Oysa sanat fiyakadan ibaret değil. O bizi hakikate giden yolda daima diri tutmalı, uyarmalı, güçlendirmeli, umut vermeli.

Aynı yazıda Mustafa Kutlu, bütün bu olup bitenler karşısında korkar ama yine de umudunu kaybetmez. Bu yüzden sanatın ve edebiyatın hayattan kopmaması gerektiğini şöyle dile getirir: “Korkuyoruz, tamam ama umudumuz var. Bu sebeple edebiyat ve sanat bu yüzü kara hayata sırtını dönmemeli.” Gücünü Allah’tan alan Kutlu, bu yolda yazmaya, eser vermeye devam eder. Burada bir de kendi eseri olan *Menekşeli Mektup*’tan *Hac* hikâyesini örnek verir. Bu hikâyedeki olayların ve kişilerin gerçek olduğunu söyleyen Kutlu, bu güzel insanların az da olsa aramızda olduğunu ve bize manevi güç verdiğini sözlerine ekler. Kutlu “Evet hayat giderek çekilmez oluyor. Nereye baksak bir haksızlık, bir zulüm. İnsanlar dokunsan patlayacak hale gelmiş. Yine de biz şefkat ve merhametten, feragat ve fedakârlıktan, ahlak ve adaletten bahsetmeye devam edelim” diyerek kurtuluşun yol haritasını çizer. İntikamın karşısına affı koyan Kutlu, Hz. Peygamberin gerçekleştirmiş olduğu Mekke’nin fethini, ebedî bir ibret levhası olarak değerlendirerek edebiyata yüce bir görev yükler.

Edebiyatın yetmişli yıllarda bittiğini yeri geldikçe dile getiren Mustafa Kutlu, *Kar* (YŞ, 17.02.2010) başlıklı yazısında şunları söyler:

Çünkü yetmişlerde ülkemizde ve dünyada ‘edebiyat’ bitti. Onun yerini ‘medya’ aldı. Acı ama böyle. Şiir artık ‘bir avuç meraklı’nın malıdır. Kitleleri harekete geçiren, gençlerin kalplerini titreten, ders kitaplarına geçen, ezberlenen şiir defterlerine yazılan (Defter mi kaldı?) metinler dönemi bitti.

Kutlu, “televizyon çıkınca radyonun pabucunun dama atıldığı”nı ve medyanın “iletişim alanında edebiyatı reklam aracı kıldığı”nı söyler. Kutlu’ya göre “artık şiirin asaletinden, roman ve hikâyenin ruhu yücelten yanlarından bahsedemeyiz”. Tümüyle sanatın, eğlence endüstrisinin trenine son vagon olarak takıldığını söyleyen Kutlu, yazılan romanların, çekilen filmlerin, ülkesi, mekânı, binası neredeyse bir turizm yatırımı sayıldığını, insanların popüler sanat ürünlerindeki bu yerleri görmek için can attıklarını da okuyucu ile paylaşır. Kutlu “Bizde dahi ‘Asmalı Konak’tan sonra konağın bulunduğu yeri görüp, önünde fotoğraf çekirmek bir ara çok yaygınlaşmıştı” diyerek popülerliğin önemini vurgular.

Aynı yazıda Mustafa Kutlu, edebiyat alanındaki yeni ürünlere geçmişte olduğu gibi gereken değerin verilmesi gerektiğini de şöyle ifade eder:

Edebiyatın baş tacı edildiği günlerden kalan ürünler, meşhur şiirler elbette övüncümüzdür. Ama şartlar değişti diye yeni ürünleri görmezlikten gelemeyiz. Onlar da en az mazide kalan şöhretli metinler kadar kıymetlidir.

Edebiyatın manevi hayatımıza sağladığı katkıları iyi bilen Mustafa Kutlu'nun edebiyata eskisi gibi rağbet gösterilmediğini ve kıymetinin anlaşılmadığını dile getirdiği yazılarından biri de *Edebiyatın Akıbeti'* dir (YŞ, 20.10.2010). Bu başlığı daha önce de kullanan Kutlu, edebiyatın gidişatını iyi görmemektedir:

Dünya değişiyor, elbette ülkemiz ve insanımız da. Her değişim iyi midir? Bilmiyorum. Ama en azından ulvi değerleri gözeten, kalbimizi yumuşatan, hakikate giden yolda bize yardımcı olan, iyi yanında güzeli de kavramamızı kolaylaştıran, kişiye bir ahlak ve asalet kazandıran edep dairesindeki edebiyatın giderek gözden düşmesini, kendini tüketim kültürünün popüler ellerine teslim etmesini içim kaldırmıyor.

Kutlu, bu durumun bütün dünyada böyle olduğunu da ekler. “Bu böyle diye biz inançlarımızdan, ruhumuzdan, benliğimizden, değerlerimizden vazgeçecek değiliz. Bizler Kaf Dağı'na doğru yola çıkmış ‘bir bölük Ankalarız’. Dünyanın kıyl u kâli bizi yolumuzdan döndürecek değildir” diyerek doğru bildiği yolda kararlı adımlarla ilerleyen Kutlu, böylece edebiyatla ilgilenenlere de yol göstermiş olur.

Aynı yazıda Mustafa Kutlu, gözümüzü gerçeklere kapatmamamız gerektiğini de şöyle ifade eder: “Ama yine de gözümüzü gerçeğe kapatamayız. Etrafımızda ne oluyor, ne bitiyor bilmek zorundayız. Göreceğimiz gerçek bizi yaralasa da, eşin dostun sohbet halkasını terk edip başka âlemlere akması bizi incitse de duruşumuzu bozamaz.” Kutlu, bu bağlamda zaman sana uymuyorsa sen zamana uy, ibaresini de doğru bulmaz.

Yine aynı yazıda Kutlu, popüler olanı aşağılama ve bu yolda eser verenleri kötülemek niyetinde olmadığını söyler. Kutlu, sadece dünyanın değişiminden mustarıptir. Ayfer Tunç'un kaleme aldığı *Her Türk'ün Kullandığı Tek Yerli Malı: “Diziler”* başlıklı yazısından edebiyatın gidişatını yakından ilgilendiren kısımlarına yazısında yer veren Kutlu, aynı anlayış içinde oldukları için Ayfer Tunç gibi

düşünenleri “yol arkadaşı” olarak görmektedir. “Gidişatın kötümser atmosferi sade beni değil pek çok sanatçıyı etkiliyor. Onlar da yeri geldikçe konu hakkında düşündüklerini söylüyorlar. Aynı anlayış içinde söylenmiş bu sözler bizleri bir bakıma ‘yol arkadaşı’ kılıyor. Bunlardan biri Ayfer Tunç” diyen Kutlu, edebiyatın gidişatı noktasında Ayfer Tunç’la hemfikir olup, tespitlerine ilave edecek bir şey bulamaz. Kutlu’nun da katıldığı Ayfer Tunç ‘un tespitleri ise şunlardır:

İnsani değerlerin ve erdemlerin hızla tarihe karışmasının yanı sıra, insanı derinleştiren, zihinsel bir doyum sağlayan edebiyat, şiir, sanat, felsefe gibi disiplinlerin hayatın içinde tuttuğu yer korkutucu bir hızla daralıyor. Üstelik sıkıştığı bu yerde sürekli piyasa koşullarına teslim olması, yaşayabilmek için hafifleşmesi gerekiyor. Edebiyat ve sanat ancak taviz vererek yaşayabiliyor. Artık gerçek sanat olsa da olur, olmasa da. Olursa etki alanını çoktan kaybetmiş olan küçük bir azınlık tatmin olur, olmazsa büyük çoğunluk eksikliğini hissetmez. Öyle bir noktaya varıldı ki pek çok kişi kitap okuma ihtiyacı hissetmediğini, bu nedenle yıllardır okumadığını müthiş bir özgüvenle hatta gururla açıklıyor veya sinemanın sanat filmleri olarak kategorize edilen ürünleriyle açıkça dalga geçiyor. Entelektüelin entele indirgenmesi sonunda vardığımız yer, pek çoğumuzun farkında olduğu gibi, 72 milyonluk bir ülkede popüler kültür malzemesi olmayan kitapların ilk baskılarının birkaç bin adedi geçememesi ve anlı şanlı köşe yazarlarının gazetelerde ‘aman ha, gitmeyin, sanat filmi’ türünden ağır alaycı cümleler kurmaktan çekinmemeleri.

Eski soylu ruh, eski soylu değerlerle birlikte öldü. 20. Yüzyılın son yarısı ölmüş olan o soylu ruhu diriltmeye çalışmakla geçti. 21. Yüzyılda ölüm bildiğimiz ama umursamadığımız bir gerçek artık. Çünkü mizacı, varlığı, algısı bambaşka bir insanın çağı bu. İnsanlar artık zihinsel doyum istemiyorlar. Derinleşmek istemiyorlar. Abartmayalım. Eskiden çok mu istiyorlardı? Hayır, ama en azından saygı duyuyorlardı veya duymasalar bile yüksek sesle dile getiremiyorlardı. Soylu değerlerin sarsılmayacağını sandığımız bir itibarı vardı. Bugünün insanı için erdem ve uygarlık bir ihtiyaç değil. Kültürel ve insani değerlere saygı göstermeyi lüzumsuz bir yük olarak görüyor. Hızlı hayata uyum sağlayabileceği biçimde, sığlaşarak

yaşamak istiyor. Diziler de bunu kolayca sağlayacak araçlardan biri. Kısacası mesele buzdağına benziyor.

Günümüz dünyasında teknolojinin bütün değerleri, erdemleri sonuç olarak edebiyatı ezip geçmesinden hayıflanan Mustafa Kutlu, hayalin hayattan çıkarılmasını, küçümsenmesini ve onunla alay edilmesini yadırgar. Kutlu, bu düşüncelerini *Ne Söz Kaldı Ne Öz* (YŞ, 09.06.2010) başlıklı yazısında dile getirir. “Hayalin hayattan çıkarılması, küçümsenmesi, onunla alabildiğine alay edilmesi ne tuhaf. Rüyaların uykularımıza uğramaması ne acı. Sonuç: Sözün düşüşü, edebiyatın ölümü” diyen Kutlu, edebiyatın öldüğünü bir kez daha tekrarlar.

Televizyonun topluma ve edebi hayatımıza etkisi üzerinde de duran Mustafa Kutlu, aynı yazıda bu konuyla ilgili şunları söyler:

Televizyon karşısında en çok vakit geçiren ülkelerden biriyiz. Sözleri, tavırları, sertliği, komikliği, tartışmayı ‘doğrudan’ ve bütün detaylarıyla temaşa ediyoruz. Kafi. Hasret çekenler, kayıp yakınları, karısı kaçanlar, boşananlar, şiddete maruz kalanlar, komploya kurban olanlar, yoksulluğun dibine düşenler, sevip de kavuşamayanlar, kan davasına kurban verenler, hiç yüzünden birbirini vuranlar, yalancılar, gammazlar, siyasi rakiplerine bel altından darbe vuranlar, muhterisler, şöhret budalaları, on beş dakikada meşhur olup, bir saat sonra unutulmuşlar bütün haşmeti ile televizyon dünyası. Yanlış anlaşılmasın burada sanal bir şey yok. Her şey gerçek. Aylardır kayıp kızlarını bulan aile kızları telefona bağlandığında gözyaşlarına gark oluyor. Çünkü kız telefonun öbür ucundan dayanılmaz bir acımasızlıkla şöyle haykırıyor: Benim sizin gibi bir ailem yok. Beni aramayın. Kapatıyorum.

Aynı yazıda Kutlu, bir hikâyeci olarak kendini ölçer ve ekranda gördüklerinin yüzde birini bile yazamayacağı kanaatine varır. Yazdıklarının ise bunların yanında solda sıfır kalacağını söyler. Edebiyatımızın hayattan uzaklaşmasını, fantazyaya, post-modernizme kaymasını televizyonun gün yüzüne çıkardığı ve abartarak anlattığı olaylara bağlayan Kutlu’ya göre modern hayat, edebiyatı da şiiri de boğmuştur.

Ben bir hikâyeci olarak kendimi ölçüyorum. Ekranda gördüklerimin yüzde birini yazamayacağıma kanaat getiriyorum. Benim yazdıklarım bunların

yanında solda sıfır. Herhalde bu yüzden edebiyat hayattan uzaklaştı, fantazyaya, post-modernizme kaydı. Yoksa esamisi okunmayacaktı. Mektup nasıl pılını pirtısını toplayıp çıkıp gitti hayatımızdan. O bir köşesi yanık sevda mektupları. O gözyaşı lekesiyle mühürlenmiş hasret mektupları. Buna ağıt yakmanın manası yok. ‘Yeni’ bir hayatın içindeyiz. Sen Ardahan’dan açyorsun bilgisayar, ben Edirne’den. Birbirimizi görüyoruz, konuşuyoruz. Teknolojinin hızına yetişmek mesele oldu. Bu yüzden insanların acelesi var ve bu yüzden zamanı başka türlü algılıyorlar. Bu yüzden insan hayatı 70-80 yaşlarına kadar uzandı ama bu süre ne de çabuk bitiyor kimsenin aklı yetmiyor.

Mustafa Kutlu, *Kitap Davası* (YŞ, 06.07.2011) başlıklı yazısında edebiyat ve sanatın sonunun geldiğini düşünür. Kutlu’ya göre televizyonun yaygınlaşmasıyla radyonun pabucu dama atılmış, internet ve görsel medyanın zaten zayıf olan yazık kültürü büsbütün köreltmesi, dünyada bırakın edebiyatı sanatın sonunun geldiğini tartışılır hale getirmiştir. Bu meseleye önemli bir dava konusu olarak bakan Kutlu, okuyucudan meseleye yabancı kalınmamasını ister.

Büyük fotoğrafı görmeli. Televizyon yaygınlaşınca radyonun pabucu dama atıldı. İnternet ve görsel medya zaten zayıf olan yazık kültürü büsbütün köreltiyor. Dünyada bırakın edebiyatı, alışkın olduğumuz sanatın sonunun geldiği tartışılıyor. Demek ki bir problem var. Dava konusu olan bir mesele. Bu meseleye Fransız kalmayalım.

Mustafa Kutlu’nun edebiyatı faklı bir boyutta ele aldığı yazılarından biri de *Liselerde Edebiyat* (YŞ, 11.08.1999) başlıklı yazısıdır. Kutlu, bu yazısında ellili yıllardan itibaren sosyal ilimlerin iyice gözden düştüğünü ve liselerde edebiyatın giderek önemini kaybettiğini söyler. Zeki ve yetenekli öğrencilerin fen koluna gittiğini, çift dikişlilerin, dalgacıların, futbolcuların edebiyatı seçtiğini söyleyen Kutlu, “Bu satırların yazarı da futbolcu olmasına rağmen-arkadaş kurbanı diyelim- tuhaftır fen kolunda okudu.” diyerek de bir parantez açar. Divan edebiyatını da önemseyen Kutlu, bu konuda şunları söyler:

Edebiyatın itibar kaybı müfredatta bulunan ‘Divan edebiyatı dersleri’ni köşeye sıkıştırdı. Eski edebiyatımız, bütün eski müesseseler gibi uzun süre

tartışılmıştı, ipini çekemediler ama dilini yok ettiler. Zaten ‘Osmanlıca’ tabir edilen Türkçe esasen lügat çalışması gerektirdiğinden TDK’nin fiştekleme ile horlanıp duruyordu. Bu ‘dil tartışmaları’ uzun süre ülke gündemini işgal etti. Lakin öğrencilerin aruz kalıplarıyla alay etmesinin bir kez önü açılmıştı.

Aynı yazıda Kutlu, bir süre liselerde edebiyat öğretmenliği yaptığını, öğrencilerin bu ders hakkında sorduğu en manalı-manasız sorunun “Hocam bu ders hayatta ne işe yarayacak?” şeklinde olduğunu dile getirir. Kutlu, sadece edebiyatın değil diğer derslerin de aynı akıbete uğradığını şöyle dile getirir:

Müzişyen denilince akla gelen eğlence dünyasının bir elemanıdır. Ressam çokluk eksantrik bir insan, sporcu okuyup adam olamamış hayta bir gençtir. Ders kitapları dışında bir kitap okumak genelde ebeveynler nezdinde boşa vakit geçirmek demektir. Hele roman, hikâye okumak, şiire heveslenmek büsbütün ‘hastalıklı’ bir şey sayılır.

Kutlu “edebiyatın bu itibar kaybı ülkemizdeki hâkim zihniyetin maarif dünyasına vermek istediği biçim ve ideolojiden kaynaklanıyor” der ve “buna göre edebiyatın “müspet” ilimler yanında seviyesiz, boş, fuzuli bir uğraş” olduğunu söyler.

Mustafa Kutlu, günümüzde edebi eserlerin sayısında bir artışın ve zenginliğin yaşandığını ve bu eserlerin hepsinden yeterince haberdar olamadığını *Balık Ve Tango* (YŞ, 04.10.2006) başlıklı yazısında ifade eder. Kutlu, “Yeterince haberdar olamadığım, değerlendiremediğim onlarca yazar var, edebiyat alanında bir genişleme, bir zenginlik yaşadığımız meydanda. Ne yazık ki; bu zenginlik kültür-sanat ve edebiyatın ülke çapında itibardan düştüğü yıllara rastladı. Olsun. İnancın gücü bunu aşar. Gayret bizden, Tefvik Allah’tan” diyerek düşüncelerini dile getirir.

II. C. HALK EDEBİYATI

Mustafa Kutlu, halkın içinden gelen, halkın yaşayışını, sevinçlerini, hüznlerini, sıkıntılarını yakinen takip eden, geleceği geçmişin izlerinde şekillendiren bir şahsiyettir. Bundan dolayı halk edebiyatının her türü Mustafa Kutlu için büyük önem taşımaktadır. Halk edebiyatının tanımını ve kapsadığı alanları belirlediği *Yaşayan Efsane* (YŞ, 26.05. 2010) başlıklı yazısında Kutlu, halk edebiyatı üzerine şunları söyler: “Halk edebiyatı anonim ürünlerin adıdır. Bilmeceler, masallar, efsaneler, maniler,

yazarı meçhul destanlar, tekerlemeler, yazarı bilinmeyen türküler, açıkçası imzasız ürünleri kapsar.” Kutlu, aynı yazıda “halk ozanı” ibaresini uyduruk bir isimlendirme olarak bulur ve yerine “onun tarihi ve gerçek adı ‘âşık’” tır der. Kutlu, âşıkların mahlasları ile imza attıkları edebiyata “âşık edebiyatı” dendiğini de özellikle vurgular.

Kutlu, aynı yazıda zamanın ruhunu yansıtan halk ve âşık edebiyatının günümüzdeki akıbetini ise şöyle ifade eder:

Halk edebiyatı ve âşık edebiyatı ‘tarım toplumu’nun verimidir. Yüzyılları aşan bir geleneği sürdürür. Zamanın ruhunu yansıtır, hayat tarzını dile getirir. Sanayi toplumu ile birlikte bu devir sona ermiştir. Türkiye ‘tipik bir sanayi toplumu’ olamadığı için, ne batılı ne doğulu olamadığı için, bir tür çarpık şehirleşme ile köyler boşalıp şehirler birer ucube haline geldiği için iki arada bir derede kalmıştır.

Kutlu, aynı yazıda halk edebiyatında önemli bir yeri olan usta-çırak ilişkisinde gelinen son noktayı da şöyle dile getirir. “Artık yüzyıllar içinden sürüp gelen gelenek bitmiş, çırak yetiştirmek imkânsız hale gelmiştir. Tıpkı diğer sanatlarımız gibi.”

Mustafa Kutlu, aynı yazıda âşık edebiyatımızın muhafaza edilmesi gerektiğini ve yeni yetişen âşıklara destek verilmesi gerektiğini ise şöyle ifade eder:

Âşık edebiyatımız tıpkı Karagöz gibi geçmişten bir hatıra olarak muhafaza edilmeli; Hudayinabit olarak yetişen âşıklara destek verilmeli, yeni yetişen ve modern müzik yapanlar onlardan yararlanmalıdır. Barış Manço, MFÖ gibi.

Günümüz hayat tarzını yeri geldikçe eleştiren Mustafa Kutlu, folkloru muhafaza etmek adına yapılacak hamleleri ise *Folklor Öldü mü?* (YŞ, 18.05. 2011) başlıklı yazısında ele alır. Kutlu, bu yazıda öncelikle Türkiye’de “halk kültürü” konusuna değinen ilk kişinin Ziya Gökalp olduğunu belirttikten sonra, halk kültürü adına yapılan çalışmalara yer verir. Kutlu, aynı yazıda folklorun öldüğünü ise şöyle dile getirir:

Şimdi Ankara ile Ardahan’ın bir farkı kalmadı. Hayat tarzı ile beraber folklor öldü. Artık ağıt yakılmıyor, mani dizilmiyor, türkü söylenmiyor. Türkü formunda bazı besteler yapılıyor, mesela Özhan Eren’in ‘Kara Tren’

gibi. Bunlar istisnadır. Folklor Orta Öğretimin ‘Halk Oyunları Ekipleri’ ne münhasır oldu.

Mustafa Kutlu, folklor adına atılacak önemli adımları şöyle sıralar:

Kitaplar, taş plaklar, kütüphaneler bizleri bekliyor. Orak biçmiş, çarık giymiş nesiller hala sağdır. ‘Sözlü tarih’ buralardan bir şeyler devşirmeye çabılıyor. Alafranga hayat tarzı halkın dış görünüşünü değiştirmiş, ama kalbine sirayet edememiştir. Hedefimiz o kalbe girmek olmalıdır.

Mustafa Kutlu’ya göre “ölü folklor dirilmez ama güvenilir bir kaynak olarak her zaman ona dönülebilir”.

Mustafa Kutlu, yeri geldikçe halk edebiyatı türleriyle ilgili görüşlerini bazı yazılarında dile getirir. Kutlu’nun zaman zaman üzerinde durduğu Halk Edebiyatı’nın önemli türlerinden biri de *Türkü* türüdür.

Mustafa Kutlu’nun türkülere dair görüşlerini dile getirdiği yazılarından biri de *Türkülerin Dili*’dir (YŞ, 14.05. 1996). Kutlu, bu yazıda türkülerin tabiatan kopmayan insanı hedef aldığını ve türkü programlarına ilgi duyan seyircinin niteliklerini şöyle dile getirir:

Türkülerin dili tabiatan kopmamış insanı hedef alır. Burada bir şehir-köy ayrımı yapılması yanlıştır. İstanbul dahi bundan bir elli yıl öncesinde kendi meyvesini, sebzesini küçük bahçelerinde yetiştiren hanelerden oluşuyordu. Türkü programlarına tabiatın bir şekilde dâhil edilmesini, bir doğallığın yakalanmasını düşünüyorum. Türküler stüdyoların ışıkları altında el çırpan seyircilere bir şey vermiyor. İşin en zor yanı sanatçının merkezde görünmek arzusudur. Ekranın şartlandığı seyirci, okunan parça kadar okuyan şahsı görmek istiyor. Oysa türküler genellikle anonimdir. Bir toplumun asırlık macerasını nakleder. Bu açıdan belki de stüdyoyu ve sanatçıyı unutarak kendimizi bozkırın uzanıp giden büyük boşluğuna bırakmalıyız.

Mustafa Kutlu, aynı yazıda bazı türkülerden kesitler sunarak kendi muhayyilesinde oluşturduğu atmosferi dile getirir ki örneğin “Karadır kaşların ferman yazdırır” türküsü Kutlu’ya Fuzuli’nin “Başını taştan taşa vurup gezen avare” suyu hatırlatır. “Bir uzun ve çileli yolculuk, bir feryat, dağlarda, ormanlarda, ırmak

boylarında yankılanan bir ses.” Türkülerin arasında gezinmeye devam eden Kutlu, “Ormanların gümbürtüsü başıma vurur” dizesini olağanüstü resim ve aksiyon dolu bulur. “Bu dili yakalamanın, gümbürtülü bir orman atmosferini bulmanın yolu yok mudur?” diye sorgulayan Kutlu, türkülerini “Ferman’la, zincirle, yar ve yara ile ilaç ve tabip ile, uzanıp giden bir yol filmi”ne benzetir.

Mustafa Kutlu, *Türküleri Keşfetmek* (YŞ, 26.01. 1999) başlıklı yazısında da halkın türküye eğilimini ve yeniden yorumlanan türkülerin daha başarılı ve kalıcı hale geldiğini ele alır. Kutlu, o günün şartlarında yapılan bir araştırma sonucuna göre ülkemizde halk müziği dinleyenlerin oranının % 49.9 olduğunu, Türk sanat müziğinin %27.7 olduğunu söyler ve bu oranlar üzerine şu değerlendirmeleri yapar: “Burada şaşılacak bir şey yok. Rakamlardan biri köylü nüfusunu veriyor. Arada kalanlar ise (yani artık ne köylü, ne şehirli) diğer müzik türlerine dağılıyorlar.” Halkın müzik tercihini söz olarak belirttiğini ancak kasete verecek parasının olmadığını tespit eden Kutlu, “Yiğidi öldür, hakkını yeme. Bir de şu var. Mesela Ayağında Kundura türküsü TRT programlarında çeşitli sanatçılar tarafından yıllarca söylenegelmekte idi. Ancak onu İbrahim Tatlıses okuyunca (tavır ve ses) sanki bu türkü yeniden doğmuş oldu” diyerek türkülerin yorumlanmasında tavır ve sese dikkat çeker. Kutlu, bütün bunlardan yola çıkarak türkülerin yeniden yorumlanması gerektiğini ise şöyle ifade eder: “Şehirdeki köylü artık ne bozkırda, ne ormanda, ne yabanda, ne yazıdadır. Etrafında bir atmosfer değişikliği olmuştur. Alıştığı melodiye yatkınlığı baki, onun yeni bir forma ihtiyacı vardır.”

Mustafa Kutlu, aynı yazıda Şair Cemal Süreya’nın “folklor şiire düşman” dediğini ancak kendisinin de bu kaynaktan bolca faydalandığını söyler. “Çünkü o ‘düşman’ kavramını biliyor, neleri alıp, neleri atacağını, kaynak suyunu meşrubata nasıl dönüştürebileceğini kestirebiliyordu” diyen Kutlu, türkülerin halkın hafızasında durduğuna da şöyle işaret eder: “Türküler orada duruyor. Halkın hafızasında. İsteyen bu mirî malını istediği gibi kullanır. Merak etmeyin kötüsü gider, iyisi kalır. Tıpkı Mevlana’nın Şeyh Galip’e ulaşması gibi.”

Mustafa Kutlu, şairlerimizin beslenme kaynaklarından birinin de halk kültürü olduğunu ve bu bağlamda türkülerin önemini *Ses, Söz, Şiir* (YŞ, 02.04. 2008) başlıklı

yazısında dile getirir. “Türküler esasen bir “hikâye” anlatır” diyen Kutlu, türküleri bu açıdan bakıldığında söze daha bağlı bulur. Kutlu, türkünün anlam genişliği ile ilgili görüşlerini ise şöyle ifade eder:

İfade edilen şey bir ağıt, bir hasret, bir methiye, koçaklama, destan olabilir. Mani ve bilmece dahi vardır. Yine de halka dönük bu açık ve anlaşılır metinler içinde son derece etkili sözlere rastlıyoruz. Bir misal:

“Gül koydum tasına

Avlunun ortasına”

İç Anadolu’dan belki Niğde- Nevşehir yöresinden gelen bu türkü yukarıdaki mısralarla başlıyor. Çorba tası, hamam tası var ama “gül tası” var mı bilmiyorum. Belki vazo manasına kullanılmıştır. Hadi bunu bir yana koyalım. Peki bu gül dolu tası geniş, boş ve toprak zeminli avlunun ortasına koymak da ne oluyor? Bu düpedüz realizmden sürrealizme geçiş gibi bir şey.

Bu mısraların kendine “sinematografik” hatta şiirsel bir tablo olarak görüldüğünü söyleyen Kutlu, “Ne olduğunu duyuyor ama söze dökemiyorum” diyerek bir türküden daha misal verir:

“Akşamın vakti geçti

Bir güzel baktı geçti”

Kutlu, bu mısraları olağanüstü bulur “O dar vakitte; bir kapı, sokak, pencere aralığında hayal-meyal görülen sevgilinin silueti. Fanilik, geçip giden güzellik, şaşkınlık, hayret, çaresizlik, kısacası ‘büyülenmiş zaman’ bu kadar güzel anlatılır.”

Şu mısralar ise Kutlu’ya, çocuksu bir suluboya resmini hatırlatır:

“Sen yağmur ol ben bulut

Maçka’da buluşalım”

Bu dizeleri yeterince derin bulmamasına rağmen uçarı ve samimi bulan Kutlu, türkülerdeki sözün gücüne şöyle dikkat çeker: “Klasik musikimizde ses söze dönüşürken, türkülerde sözün gücü sesi doğuruyor.”

Mustafa Kutlu, daha önce kaleme aldığı *Tanpınar, Türküler ve Şiirimiz* (YŞ, 13.08. 1996) başlıklı yazısında da türkülerde sesin sözden önemli olduğunu vurgulamış, “Havada kar sesi var” dizesinden yola çıkarak düşüncelerini şöyle ifade etmişti:

Türküde geçen ‘kar sesi’ imgesi modern şiirin unsurlarını çağrıştırıyor. Böyle olmalı ki; Cenap Şahabettin’in ‘Elhan-ı Şita ’sına, Dıranas’ın ‘Kar’ şiirine ve Yahya Kemal’in ‘Kar Musikileri’ne ulaşıyoruz. ‘Kar sesi’ Yahya Kemal’in deyişi ile ‘bin yıl’ sürecekmış gibi geliyor. Galiba değişime direnecek olan şey bu. Burada türkülerin sözden ziyade ‘ses’e yaslandığını, namenin ağır bastığını ve içimizde uyanan ritmin bize rehberlik edeceğini hatırlatmakta yarar var.

Kutlu, yine *Tanpınar, Türküler ve Şiirimiz* (YŞ, 13.08. 1996) başlıklı yazısında folklor ve türkünün tükenip tükenmediğini ise şöyle sorgular:

Ülkemizde köyün tükendiği öteden beri söyleniyor. (gerçi hala %40 köylü nüfusumuz ve bir o kadar şehirdeki köylü var ya, olsun), folklorun bittiği ileri sürülüyor. Türküler tükenir mi dersiniz;

Akşamın vakti geçti

Bir güzel baktı geçti

Türküsü unutulur mu?..

Mustafa Kutlu’nun günümüzde türkülere hak ettiği değeri veren insanların çalışmalarını ve türkü türünün korunması adına yapılan çalışmaları ele aldığı yazılarından biri de *Muzaffer Ertürk* (YŞ, 29.04. 2009) başlıklı yazısıdır. Kutlu, bu yazıyı, bütün türkü dostları adına uzun zamandan beri TRT’de türkü programı yapan ve şahsen tanımadığı Muzaffer Ertürk’e teşekkürünü bildirmek ve gönül borcunu ödemek amacı ile kaleme aldığını söyler. Kutlu, Muzaffer Ertürk için şunları söyler:

Kardeşim Mehmet Özbek’ten sonra Muzaffer Ertürk TRT vasıtası ile türkülerimizin aslı özellikleri ve güzellikleri, bunun yanında icra unsurları ile yaşatmaktadır. Kendi sesi, yorumu ve duruşu da, Harput havzasının Enver Demirbağ ekolüne dâhil edilse bile çok kendine has bir özelliğe sahiptir. Ertürk çalıp-söyleyenler yanında türküler ve sazlar üzerine verdiği az-öz bilgilerle dinleyicileri aydınlatmaktadır. Seçmiş olduğu saz

arkadaşları ile türkü okuyanlar ağırbaşlı ve sanatın hakkını veren bir performans sergilemektedir.

Ertürk'ün bir “eğlence programı” değil bir “kültür programı” yaptığını belirten Kutlu, türkülerimizin “eğlence yanında millet hayatının her türlü oluşumunu dile getirdiği” ni de vurgular.

Mustafa Kutlu, aynı yazıda Ertürk'ün bir bölgeye sıkışmayıp dinleyicilere zengin bir repertuar sunduğunu özellikle belirttikten sonra türkülerin asıl kaynağına dair şunları söyler:

Muzaffer Ertürk bu zenginliği bize kazandıran ‘mahalli sanatçıları’ da programına davet ederek tanıtmakta, türkülerin halk arasındaki asıl kaynağını göstermektedir. Zaman zaman türkiye temel teşkil eden olayları, efsane ve hikâyeleri de dile getirerek tam bir ‘folklor’ ziyafeti çekmektedir.

Kutlu, aynı yazıda günümüzde türkülerin yanlış kişilerce yanlış yorumlanmasını da şöyle eleştirir:

Türkülerimizin önüne gelen her sanatçı tarafından ‘yorum’ adı altında perişan edildiği, yenilik uğruna sağından solundan çekilerek dağıldığı, öz varlığına yabancı kaldığı günümüzde; onların üzerine titreyen aslı özelliklerinin kaybolmasını gözetken Muzaffer Ertürk’ü tebrik ediyoruz. Onun gibi sanatçılar olmasa ‘değişim’ her yanı sardığı bir ortamda değeri ve ölçüyü kaybedip yozlaşmamak elde değil.

Aynı yazıda Kutlu, türkü adı altında yapılan uydurma parçaların etrafı sarmasına karşılık Ertürk'ün çeşitli isimlerle sürdürdüğü programları “kutup yıldızı” gibi parlak bulur ve bize yol gösterdiğini söyler.

Mustafa Kutlu, ülkemizin müzik kaynaklarının kurumuş olduğunu ve bu bağlamda türkülerin akıbetini *Müzik Nereye Gitti?* (YŞ, 09.03. 2011) başlıklı yazısında dile getirir. Bu yazısında genel olarak ülkemizde müziğin geçmişi ve bugünü irdeleyen Kutlu, çarpık sanayi ve şehirleşme sonucu artık türkü yakılmadığını ve gurbet ve hasret duygularının yok olduğunu ise şöyle dile getirir:

Artık Türkiye’de türkü yakılmıyor. Türkü tarım toplumuna has bir formdur. Ritmi de, hikâyesi de, üretimi de bu toplumla paralel gider. Türkiye köylerin boşalması ile tarım toplumundan uzaklaşarak “çarpık sanayi” toplumuna kavuştu. İletişim ve ulaşım alanında yapılan hamleler ‘gurbet ve hasret’ duygularını yok etti. Geleneksel adetler gibi, geleneksel duygu dünyası parçalandı. Artık ne doğana seviniyoruz, ne ölene ağlıyoruz. Tamamı üç gün sürüyor. Çünkü hız ve haz devrindeyiz. Radyolarda, sahnelerde çalınan, söylenen türküler eskimiştir, eski günlere aittir. Sürekli tekrar ile bıkkınlık yaratmıştır bile denebilir.

Toplumunu toplum yapan değerlere verdiği önemle dikkat çeken Mustafa Kutlu, kaynağı halka dayanan ve halktan beslenen yine bir halk edebiyatı ürünü olan deyim ve atasözlerinin önemini birçok yazısında dile getirir. Mustafa Kutlu, bu çerçevede geçmiş toplumda hikmetli sözlerin büyük önem taşıdığını *Vicdanın Sesi* (YŞ, 02.06.1999) başlıklı yazısında ele alır. “Eski toplumda atasözleri, kelimeler, hikmetli beyitler insan hayatına, tutum ve davranışlara yön vermede önemli bir rol oynar; bu sebeple de levha haline getirilen bu söz ve beyitler evlere, işyerlerine asılırdı” diyen Kutlu, böylece atasözlerinin insan davranışlarına olan etkisini de vurgulamış olur.

Mustafa Kutlu’nun atasözlerinin toplum için önemini ve ahlaktan nasıl beslendiğini dile getirdiği yazılarından biri de *Karşı Sözler* (YŞ, 29.03.2000) başlıklı yazısıdır. Kutlu’ya göre atasözleri binlerce tecrübenin ürünüdür. Kutlu, atasözleri hakkındaki görüşlerini şöyle ifade eder: “Atasözlerimiz cemiyeti asırlarca yoğuran ahlakın en rafine tarafını, umdelerin özünü dile getirir. Binlerce tecrübenin hayata tutulan ışığıdır. Pek tabii bu sözler belli kaideler uyarınca işleyen ve uzun zaman değişmeyen nizamın eseri.”

Aynı yazıda Mustafa Kutlu, atasözlerinin arasına karışan, ahlakımıza ters düşen ve bizi durup düşündüren “bu işte bir terslik var” diye tereddütte düşüren ifadelerin de olduğunu da belirtir. Bu tür ifadelere “Bana dokunmayan yılan bin yaşasın, Her koyun kendi bacağından asılır, Devletin malı deniz, yemeyen domuz vb.” gibilerini örnek veren Kutlu, bu ifadelerin büyük bir ihtimalle cemiyeti yoğuran ahlakın çökmeye, bozulmaya başladığı bir dönemde ortaya çıktığı görüşündedir. Kutlu, bu tarz ifadeler ile ilgili düşüncelerini ise şöyle ifade eder:

Bunlar çok büyük ihtimalle cemiyeti yoğuran ahlakın türlü saiklerle çökmeye, bozulmaya; cemiyette yeni ve eskinin temellerini dinamitleyen bir nizamın kurulmaya başlamasından itibaren sükün etmiş sözlerdir diye düşünüyorum. Devlet malına zarar vermenin, onu yağmalamanın; israf etmenin, yetim hakkına, komşu hukukuna, millet menfaatine aldırmanın; bütün bunları hiçe saymanın ürünü olduğu muhakkak. Devletin adil olduğuna (olması gerektiğine) duyulan inancın kaybolması demek. Cemiyet ve cemaatten önce ferdin çıkarının düşünülmesi demek.

Kutlu, örnek olarak verdiği ve atasözü demekten özellikle çekindiği bu ifadelerde ferdin çıkarının cemaatin çıkarının önüne geçmesini ise şöyle tespit eder:

Dikkat edilirse yukarıya örnek olarak aldığımız üç cümle de ferdin çıkarını gözetiyor, cemiyeti yoğuran ahlakın karşısına düşüyor. Demek ki bu sözlerin vücut bulduğu devirde, böylesi bir çöküş yaşıyor, cemiyetin ve devletin temelleri, ahlakın sükûtu ile sarsılıyor.

Kutlu, aynı yazıda yeni dünya sisteminin hayata dair ne varsa her şeyi tayin ettiğini şöyle dile getirir: “Dünya sistemi evimizi, işimizi, yiyecek ve giyeceğimizi, kapımızı, penceremizi, aracımızı, yakıtımızı, okulumuzu, dersimizi, zevkimizi, eğlencemizi, tatil ve mesaimizi, saç biçimimizi, tırnak çakımızı bile tayin ediyor.” Kutlu, ‘karşı sözler’ ibaresi ile çok uzun bir zamandan beri inanç ve medeniyetimizin karşısında duran bir anlayışın, bir nizamın, bir yaşam biçiminin dayatması sonucu ortaya çıkan çıkarıcı, ferdî sözleri anlatmaktadır. Mustafa Kutlu, böyle bir ortamda karşı söz diye nitelendirdiği cemaat ruhu taşımayan ifadeleri ise şöyle değerlendirir:

Karşı söz devasa bir varlıktır artık. Bu sözün tesirini kaybetmesi ancak zihnen mümkün bir inkılabın sahasında olabilir. İmkân, konfor ve kolaylığın aslında birer aldanış vesilesi olduğunu kavradığımız gün bu mahbeste bir delik açılabilir.

Mustafa Kutlu, atasözlerimizin yeni nesiller arasında pek kullanılmadığını, hatta unutulduğunu *Kıyamet* (YŞ, 25.08.2004) başlıklı yazısında ele alır. Kutlu’ya göre atasözleri insanlığın ortak tecrübesinden süzülüp gelen hayat düsturlarıdır ve bunlar

‘eski dünya’nın ürünüdür. Eski dünyanın süpürölüp çöpe atılan unsurları arasında atasözlerimizin de olabileceğini düşünen Kutlu, düşüncelerini şöyle ifade eder:

Atasözlerimizin yeni nesiller arasında pek kullanılmadığı, hatta unutulup dilden düştüğü söyleniyor. Doğrudur, onlar da bir nevi “eski dünya” ürünü sayılırlar. Eski dünya karasaban ve su değirmenlerinin dünyası. Peki “yeni dünya” ne oluyor? Bir manası Malta eriğidir. Öteki ise nükleer silahlar ve gökdelenler, düpedüz Amerika. Eski dünyanın süpürölüp çöpe atılan unsurları arasında atasözlerimiz de kaynayıvermiş olabilir. Biz yine insanlığın ortak tecrübesinden süzölüp gelen bu hayat düsturlarını kullanmaya devam ediyoruz.

Sözün günümüzde itibardan düşmüş olduğunu da belirten Kutlu, sözün yine de uyarıcı, hatırlatıcı ve öğüt verici bir özelliğinin bulunduğuna dikkat çeker. Bu görüşleri doğrultusunda Kutlu, “*Kimi yer, kimi bakar, kıyamet ondan kopar*” atasözüne yer verir ve bu sözle yenedünyanın acımasızlığını, savurganlığını ve haksızlığını çeşitli olaylardan örnekler vererek anlatır. Kutlu’nun bu tablo karşısında gözünde mitolojik ejder motifi canlanır. Kutlu’ya göre “ejder kıvrılmış, daire halini almış, kuyruğundan başlayarak kendini yemeye durmuş” tur.

Kutlu, *Aç Doyuran Aç Kalmaz* (YŞ, 25.11.2009) başlıklı yazısında da atasözlerine önem vermeyenlere hatta bunların içinde yanlış arayanlara, asırların tecrübesini yansıtan bu ifadelerin bize daima yol göstereceğini hatırlatır. Yalnız bu sözlerin içinde birbiri ile uyuşmayanların da olduğunu söyleyen Mustafa Kutlu, düşüncelerini şöyle ifade eder: “Atasözlerine önem vermeyenler, hatta bunlar içinde ‘yanlış’ arayanlar bir yana (ki birbiri ile uyuşmayan atasözlerimiz vardır, bunların zuhuru üzerinde düşünmek gerekir), asırların tecrübesini yansıtan ifadelerin hayatımızda daima ışık tutacağını unutmamalıyım.” Mustafa Kutlu, bu yazıda esasen Nurettin Albayrak’ın *Türkiye Türkçesi’nde Atasözleri* sözlüğünü tanıtır ve bu bağlamda FAO (Dünya Gıda ve Tarım Örgütü) zirvesinde dile getirilen görüşlere zemin olsun diye sözlükten seçtiği açlık ile ilgili şu atasözlerini okur ile paylaşır:

-Aç at oynamaz, aç it avlanmaz.

-Aç atın başına boş torba asılmaz.

- Aç elini kora sokar.
- Aç ile dost olayım diyen peşinen karnını doyursun.
- Aç katık istemez, uyku yastık istemez.
- Aç koyma hırsız olur, çok söyleme arsız olur.
- Aç kurt komşunun kuzusunu yemez.
- Aç ne bilir tokun halini.
- Aç yatmak borç ile karın doyurmaktan yeğdir.
- Aça arpa ekmeği etten lezzetli gelir.
- Aça dokuz yorgan örtmüşler gene de uyuyamamış.
- Açlık tilkiyi aslan eder.
- Aç köpek duvar deler.
- Aç kılıca sarılır, kimle olsa savaşır.

Aynı yazıda Kutlu, dünyada bir milyar insan açlıkla boğuşurken demokrasiden, insan haklarından, özgürlükten bahsetmenin manasız olduğunu ifade eder. Tok ülkelerin aç ülkeler karşısındaki kayıtsız davranışlarını da eleştiren Kutlu, bu düşüncelerini “Keser döner sap döner, bir gün olur hesap döner” atasözüyle bağlar.

Mustafa Kutlu, *Fakirin Savaşı* (YŞ, 26.02.2003) başlıklı yazısında da ele aldığı konuya binaen açlıkla ilgili şu atasözlerini sıralar:

Açın gözü ekmek teknesindedir; Açın amanı, yokun imanı olmaz; Açın karnı doyar, gözü doymaz; Açın uykusu gelmez; Aç ile dost olayım diyen peşin karnını doyursun; Aç ile eceli gelen söyleşir; Aç kurt aslana saldırır; Aç ne yemez tok ne demez; Aç ölmez gözü kararır, susuz ölmez benzi sararır; Aç tavuk düşünde kendini arpa damında görür.

Kutlu aynı yazıyı yine bir atasözü ile bitirir: “Aç kurt bile komşusunu dalamaz.”

Mustafa Kutlu'nun atasözlerine yer verdiği yazılarından biri de *Mübarek Ekmek* (YŞ, 30.01.2013) başlıklı yazısıdır. Kutlu, bu yazıda ekmeğin insan hayatındaki önemini dile getiren şu deyim ve atasözlerine yer verir:

Ekmek aslanın ağzında (Geçinmek için iş bulmak ve para kazanmanın zorluğunu anlatır), Ekmek çarpsın (Karşısındakini söylediği söze inandırmak için yapılan yemin. Ekmek üzerine yemin ediliyor, önemini düşünün), Ekmek elden, su gölden (Kolay yoldan veya başkasının kesesinden yiyip içmek), Ekmeğinden etmek (Birinin geçim kaynağını yok etmek veya işinden atılmasına sebep olmak), Ekmek kapısı (Geçim sağlayan iş), Ekmek parası (Geçinmek için karının doyurmak için gerekli olan gelirin en azı), Ekmeğinden olmak (Kazanç sağladığı işi kaybetmek), Ekmeğine yağ sürmek (İstemediği halde, farkında olmaksızın birinin işine yarayacak bir şey yapmak), Ekmeğini çıkarmak (Çeşitli iş ve yollardan geçimini sağlamak), Ekmeğine kana doğramak (Sıkıntıya, eziyete katlanarak çalışıp geçimini sağlamak), Ekmeğini taştan çıkarmak (Geçimini sağlamakta fedakâr ve becerikli olmak), Ekmeği ile oynamak (Birinin geçimini sağladığı kaynağı tehlikeye düşürmek), Kuru ekmeğe muhtaç (Çok fakir).

Mustafa Kutlu'nun ele aldığı konuyla bağlantılı olarak deyimlere yer verdiği yazılarından biri de *Haddini Bilmek* (YŞ, 07.03.2001) başlıklı yazısıdır. Kutlu bu yazıda had kavramını irdeler ve had kavramıyla ilgili dilimizde hayli deyim ve atasözü olduğunu belirttikten sonra şu deyimlere yer verir: “Haddi aşmak (aşırı gitmek), haddi olmamak (Hakkı veya yetkisi dışında veya üstünde bulunmak), haddini bildirmek (cezalandırarak gerçek yerini hatırlatmak), haddini bilmek (Kendi değerini ve derecesini tayin ederek buna göre davranmak) vb.”

Mustafa Kutlu, toplumun önemli değerlerinden olan atasözleri ve deyimlere saygı gösterilmesinin ve sahip çıkılmasının gerekliliğini birçok yazısında dile getirmiş ve önemini vurgulamıştır. Atasözleri ve deyimlerden yoksun yetişen nesillerin atalarımızın tecrübelerinden mahrum kalacağı düşüncesi de Kutlu'yu endişelendirmektedir. Bazı yazılarında Kutlu, ele aldığı konuyu atasözü ve deyimlerden de yararlanarak zenginleştirir.

Mustafa Kutlu'nun yazılarında yer verdiği halk edebiyatının önemli türlerinden biri de ninnilerdir. Kutlu, *Sesler* (YŞ, 12.10.2011) başlıklı yazısında ninnilerin insan hayatındaki yeri ve önemini ele alır. “Bizi büyüten seslerin başında ‘ninni’ geliyor” diyen Kutlu, günümüz annelerini bu çerçevede sorgular. “Ama günümüzde hangi anne çocuğunu ninni söyleyerek uyutuyor? Annelerin hakkını yemeyelim, yine vardır; anasından, kaynanasından öğrendiği ninnilerle çocuğunu uyutanlar vardır” diyen Kutlu ninni bilmeyenler için de Prof. Dr. Amil Çelebioğlu'nun *Ninniler* adlı antolojisini önerir.

Kutlu'ya göre ninnilerin ezgileri sözlerinden daha önemlidir. Kutlu, ninnilerin insan zihninde bıraktığı izleri ise şöyle dile getirir: “Ninnilerin sözlerinden ziyade ezgileri önemlidir. Çocuğun zihninde belki bütün ömrünce bu melodi asılı kalır. Bütün saflığı, içtenliği, sevgisi ile.

Uyusun da büyüsün ninni” yi bilen çoktur elbet, ama;

“Dervişler, hu hu dervişler

Hak yoluna durmuşlar”

Diye başlayan ninninin ezgisini bilen var mı?

Kutlu, ninnilerin insan muhayyilesinde bıraktığı izleri ise şöyle dile getirir:

Bazen tıpırtıları ile duyulan ince bir yağmur başlar, toprak kokar. Yağmurun sesi karışır hûlara. Yağmurla beraber yakınlarda şarıldayan küçük derenin hıçkırığı duyulur. Su sesi seslerin en derinden gelenidir. Gözyaşını içine akıta akıta geçer. Nereye gider sular? Elbette ki denize karışmaya gider. Ardından yaprakları hışırdatan bir rüzgâr eser. Karlı dağların başından, uzaklardan, gurbetten, askerden kopup gelmiş babanın nefesini taşır. Pencere, kapı aralıklarından sızar, kundaktaki çocuğun pembe yanaklarından, kapanmaya duran gözlerinden öper. Çocuk ana kucığında, ana kokusu, ana sütü, ana sesi ile uyur. İşte bu onun ruhunu besler. Ruhunu ilahi olana hep açık tutar.

Aynı yazıda Kutlu, Nurettin Albayrak' ın *Halk Edebiyatı Sözlüğü*' nden alınan şu ninnileri örnek verir:

Ok yayımı hazırlamam

Ben oğlumu azarlamam

Hu hu bir Allah

Sen uykular ver Allah

*

Ninnisine nelediğim

Ak bohçama belediğim

Bir Mevla'dan dilediğim

Ninni yavrum, ninni

*

Petekten akan ballar

Kızım kendini sallar

Ninni sesi duymazsa

İçini çeker ağlar

*

Aktır kızımın aklığı

Öter dağların keklığı

Anasının inci ipliğı

Ninni yavrum, ninni

Kutlu, ninnilerin “asırlar süren sakin ve sessiz tarım toplumunun birikiminden derlendiği”ni söyler ve “Şimdi başka bir dünyada, başka bir hayatı yaşıyoruz” diye ekler.

Kutlu, aynı yazıda günümüzde uykuların çeşitli gürültülerle bölündüğünü trajik örnekler eşliğinde anlatır ve “Çocukların uykusu delinmiş, analar helak olmuştur. Bu seslerle beslenen minik zihinler zehirlenmiştir” diyerek düşüncelerini ifade eder.

Mustafa Kutlu’nun yazılarında yer verdiği halk edebiyatı türlerinden biri de manilerdir. Kutlu, *Eğin Manileri* (YŞ, 04.05.2011) başlıklı yazısında Prof. Dr. Mehmet Sadık Demirsoy’un *Kemaliye’den Maniler* adlı eserinin girişinde maniler ile ilgili şu bilginin verildiğini belirtir: “Bütün Türk dünyasında 11 heceli maniler yalnız ve yalnız Eğin manileridir. Diğer yerlerin manileri 7 hecelidir.”. Konu ile ilgili en geniş bilgi için bir Erzincanlı olan Nurettin Albayrak’ ın *Halk Edebiyatı Terimleri Sözlüğü*’nde (L.M. Yay. Ekim 2004) mani maddesinin geniş ve doyurucu bilgiler olduğunu lakin böyle bir ayırımın söz konusu olmadığını söyleyen Kutlu, Demirsoy’un eserinden seçtiği iki maniyi de örnek verir:

Fidan diktim söküldü

Yaprakları döküldü

Ellerin yâri geldi

Benim boynum büküldü

*

Gülümü gülene ver

Koklayıp gelene ver

Gönül bir gonca güldür

Kadrini bilene ver

Mustafa Kutlu, *Kar ve Karanfil* (YŞ, 23.01.2013) başlıklı yazısında da folklor ve edebiyatımızda gül ve laleden sonra epeyce yer tutan karanfil üzerine söylenen birkaç mani örneği verir:

Karanfilim sarkarım

Açılmaya korkarım

Yar geliyor deseler

Hasta olsam kalkarım

Karanfilim mor açtı

Saksıları dolaştı

Sen benimsin ben senin

Falcı böyle fal açtı

Karanfilim kırmızı

Sağıma girdi sızı

Öyle bir yar sevmişem

Sanki seher yıldızı

Edebiyat ve halk edebiyatı başlıklarıyla değerlendirdiğimiz Mustafa Kutlu'nun gazete yazılarında edebiyata dair görüşleri üzerine şunları söyleyebiliriz:

Mustafa Kutlu ömrünün yaklaşık kırk yılını edebiyata adanmış önemli yazarlarımızdandır. Kutlu, edep halkası içinde bulunan edebiyatın; topluma hizmet etmesi ve insanlığa şefkat, merhamet, fedakârlık, feragat, ahlak ve adalet gibi soylu duyguları öğreterek insan ruhunu inceltmesi gerektiğine inanır.

Geçmişten günümüze edebi gelişmeleri yakından takip eden Mustafa Kutlu, edebiyattaki iklim değişiklikleri ile de yakından ilgilenir. Kutlu'nun nazarında edebiyat yetmişli yıllarda bitmiştir. Kutlu'nun “*edebiyat bitti*” demesinden kastı, edebiyatın teknolojinin hızla gelişmesiyle birlikte gözden düşmesi ve itibarını kaybetmesidir.

Yoksa eskiye nazaran eser ve yazar sayısında bir artış söz konusudur. Edebiyat, söz demektir. Sözün yerini görüntü almıştır.

Mustafa Kutlu, edebiyatta popüler olana karşı çıkar ve geleneği yenilemek adına atılan bütün adımları destekler.

Görsel dünyanın karşısına edebiyatı koyan Kutlu, insan var oldukça edebiyatın da olacağı görüşündedir. Kutlu, edebiyatın bir eğlence aracı olarak algılanmasına karşı çıkar ve bir davaya hizmet etmesi gerektiğini düşünür. Kutlu'ya göre edebiyatın değerlendirileceği bir kıymetler skalasının olması gerekir.

Mustafa Kutlu, günümüzde edebiyatın gerçekler üzerinde yükselmek yerine kendi deyimiyle “şapkadan tavşan çıkarmak”la meşgul olmasından da oldukça rahatsızdır. Kutlu, yeri geldikçe bazı yazılarında edebiyatımızı yönlendiren düşünce akımlarına da yer verir.

Mustafa Kutlu, tarım kültürünün önemini yeri geldikçe vurgulamış ve bu çerçevede halk edebiyatının önemini dile getirmiştir. Kutlu için halk edebiyatına ait türler bizim geçmişe dönük yüzümüzü temsil ettiğinden ayrıca önem taşır. Mustafa Kutlu, pek çok yazısında atasözlerinin, ninnilerin, türkülerin önemini ve bu türlerin insanımızın hayatındaki yerine dair görüşlerine yer verir.

II. D. HİKÂYE

Mustafa Kutlu, günümüzde hikâye türünü başarıyla temsil etmekte, hikâyemize yeni ve eşsiz bir soluk getirmektedir. Kutlu'nun sanat ve edebiyata eğilimi olmakla birlikte, hikâyeyle tanışması tahmin edilenin ötesinde bir hayli zaman almıştır. İlk hikâyesini üniversite yıllarında yazan Kutlu, hikâye türüyle tanışma serüvenini anılar eşliğinde *Otuz Yıl* (YŞ, 15.12.1998) başlıklı yazısında okur ile paylaşır.

Bu yazıda lisede fen kolunda okuduğunu lakin edebiyata daha çok ilgi duyduğunu bundan da önemlisi ortaokuldan itibaren tutku ile resim yaptığını ve futbol oynadığını söyleyen Mustafa Kutlu, edebiyat fakültesine gidişini ve oradaki gayretlerine dair hatıralarını okur ile şöyle paylaşır:

'Kuşlar da kaderiyle uçar', biz edebiyat fakültesine girdik. Yine aklımda yazı falan yok; resme ve futbola devam. Hatta iki sınıf arkadaşım ile Erzurum

Halkevi'nde bir 'resim sergisi' bile açtık. Resim yapacak sakın bir mekân bulamıyordum. Talebe derneğinin araya girmesi ile fakültede bir yer gösterdiler. Ramazan. Gün boyu çalışıyorum. Küçük bir elektrik ocağında patates haşlıyorum. Çay, patates, peynir, ekmek, işte iftar. Bir gün patates tenceresini ocağın üzerinde unutmuşum, nereye gittimdi. Az kalsın mektebi yakacaktım. Onca uğraş sonu sergiyi açtık. Nasıl bir heves içindeydim. Karakışın ortası. O gece bir kar yağdı, diz boyu. Ertesi gün pazar sergi açılacak. Tipiden göz gözü görmüyor, kuşlar bile bir duldaya girmişler. Halkevinin sergi salonunda arkadaşlar ile bekliyoruz. Kimse gelmedi. Ramazan da bayram da geçip gitmişti. Oturup misafirler için hazırladığımız pastaları, şekerleri bir güzel yedik. Bize o yıllarda sanat felsefesi okutan İoanna Kuçuradi ve bir de hemşerim Yılmaz Göktekin iki tablo satın aldılar. Sergiden bir sürü güzel tanışıklık kaldı geriye. Gülden Baskın, Fehim İbrahim Hakkıoğlu ve başkaları.

Mustafa Kutlu, aynı yazıda o günlerde çıkan bir dergiden çok etkilendiğini ve kendisine yazı hayatının kapılarının nasıl açıldığını ise şöyle anlatır:

Fikir ve Sanatta Hareket, dergisi çıkmış afişleri fakülte koridorlarına asılmıştı. Dergi ile beni rahmetli amcamın oğlu Ruhi Kutlu tanıştırdı. İslami muhtevada sunulan sosyal adalet söyleminden etkilenmişim. Nurettin Topçu'nun o mürşidane üslubu. Gün olur bu dergide yazabileceğim aklımın ucundan geçmiyordu. Zaten yazmadım da. İlk yayınlanan ürünüüm dergi kapağında yer alan bir desen idi.

Kutlu, dergiyi çıkaran Nurettin Topçu'nun eski talebelerinden Ezel Erverdi'nin bir gün fakülteden hocası Orhan Okay'ı ziyarete gelmesi üzerine, Orhan Okay'ın odasında Erverdi ile tanıştıklarını söyler. Daha sonra insanlar arasında kalp yakınlığı, ruh akrabalığı denilen bir şeyin olduğunu ve hemen kaynaşıp Hemşin Pastanesi'nde uzun uzun konuştuklarını söyleyen Kutlu, bu konuşma esnasında dergiyi eleştirir ve ilk hikâyesini kaleme alışıını şöyle anlatır:

Ben dergiyi, edebiyatı geriye atan, resim-desen basmayan tavrı ile soğuk bulmuştum. Ezel, 'O zaman bize desenler yap da basalım' dedi. İşte hikâyenin başlangıcı. İlk hikâyem, ilk yazı tecrübem 'O' başlıklı metin, Orhan Hoca'nın tensibinden geçtikten sonra basıldı.

Daha sonra Kutlu, önünde dizgisi tamamlanmış bir kitabın daha durduğunu söyler ki bu kitap *Hüzün ve Tesadüf* adını taşımaktadır.

Yeri geldikçe edebi türlere dair görüşlerini okuyucu ile paylaşan Kutlu, *Hikâye* (YŞ, 17.03.1998) başlıklı yazısında da hikâyenin tanımını, yerini ve roman karşısında duruşunu şöyle irdeler:

Bir düz yazı türü olan hikâye, belki denemenin fevkinde, lakin romanın gölgesinde kalmıştır. Bu değerlendirmeyi şiddetle reddeden hikâyeye (işte şöyle zordur, böyle incelikler ister falan diyerek) fiyakalı bir rol biçenler de olmuştur. Yine de geniş kitleler arasındaki yaygın kanaat, hikâye türünün 'romana geçmek' için bir atlama taşı olarak kullanıldığı yönündedir.

Aynı yazıda Kutlu, hikâye ile romanı çeşitli yönlerden mukayese eder. İlk olarak “yazı hayatına hikâye ile başlayıp romana geçen yüzlerce yazar”ın varlığından bahseder ve “roman bir bakıma ‘son durak’ oluyor sanki” diyerek bu görüşünü doğrular. Kutlu’ya göre düz yazı alanını kaplayan romanın bu çerçeveyi dolduracak çok imkânları vardır.

Mustafa Kutlu, aynı yazıda roman ve hikâyenin yaşam alanlarını ortaya koyar. Kutlu’ya göre “romanın yayın piyasasını tutmasına mukabil, hikâye dergileri ele geçirmiştir”. Kutlu, “dergilerin edebiyat dünyasının kaleleri” olduğu görüşünden yola çıkarak “hikâyenin yapısının dergilerde yaşayıp gelişmeye müsait” olduğunu tespit eder. Kutlu, iki türün karşılaştırmasına şöyle devam eder:

Bir bakıma ferman romanın, dergiler bizimdir diyor. Resmi maçları her zaman roman kazanmış olsa da, özel karşılaşmalarda hikâye başarılı. “hayatım roman” sözü umumdur ama alçak sesle “Size bir hikâye anlatayım” diyen biri daha kıskırtıcı bulunur. Ana caddelerin şaşaasına mukabil, sisli ve yarı aydınlık ara sokakların delişmen çocuğu hep hikâye olmuştur.

Kutlu, adı geçen yazıda hikâyenin geçmişine uzanır ve geleneksel hikâyenin beslendiği kaynaklar üzerine şunları söyler: “Geleneksel hikâye çokluk dini metinlerin gölgesinde gelişti. Destan ve masaldan beslendi.” Daha sonra Kutlu, müzikle birlikte “hikâye anlatma”nın dünyanın en eski sanatı olabileceğini belirtir ve bizde de durumun böyle olduğunu sözlerine ekler.

Mustafa Kutlu, aynı yazıda hikâyenin geçirdiği evrelere dair tespitlerine ise şöyle devam eder: Halk hikâyelerine doğru giden tür, az da olsa destan ve masaldan kopar. Ama ‘harikulade’ ye olan meylini hep muhafaza etmiştir. Eski dünya zaten fizikten ziyade metafiziğin peşindedir.” Daha sonra, modernleşme yani Batılılaşma safhasında hikâyenin de etkilendiğini ve gelişme gösterdiğini Kutlu şöyle ifade eder:

Batılılaşma (modernleşme) maceramızın gelişmesinde hikâye de kendi payına düşeni aldı. Önceleri, halk hikâyesinden, meddahtan kopmak istememiş olsa da (Emin Nihat ve Giritli Aziz Efendi) sonraları ağır ağır Ahmet Mithat Efendi ve benzerlerinin sentezci uygulamalarından geçerek, Nabizade Nazım’a ve Halit Ziya’ya ulaştı.

Bu yazıda modern hikâyemizin mazisinin yüz yılı geride bıraktığını ve günümüzde her anlayışta hikâye yazıldığını ve türleri harmanlayan eğilimin çeşitli örneklerine rastlandığını söyleyen Kutlu, bunları belirttikten sonra, son zamanlarda okuduğu güzel hikâyelerden birine *Düş Çınarı* dergisinde (s. 8. Ocak- Şubat 1998) yayımlanan Abdullah Harmancı’nın “*Taşra Lisesi*” hikâyesini örnek gösterir.

Aynı yazıda Kutlu, hikâye alanında önemli bir çalışma olarak gördüğü Ömer Lekesiz’in eserinin ilk cildini okuyucuya tanıtma gereksinimi duyar ve eseri kısaca şöyle tanıtır:

İşte hikâye tarihimizin bu modern dönemini, geniş ve sabırlı bir çalışma ile Ömer Lekesiz ele almış: Yeni Türk Edebiyatında Öykü (Kaknüs Yayınları 1997). 1890-1990 arasındaki yüz yılı kapsayacak çalışmanın ilk cildinde Nabizade Nazım’dan Sait Faik Abasıyanık’a kadar geliniyor. Hikâyecilerin hal tercümeleri, eserleri, hikâye anlayışları, birer örnek hikâyeleri ve bu hikâyenin çözümlemesi verilmekte. Beş yüz sayfa, büyük boy eserin düzeni ve baskısı iyi. Ömer Lekesiz edebiyat tarihimiz açısından büyük bir işi kotarıyor.

Mustafa Kutlu *Balık ve Tango* (YŞ, 04.10.2006) başlıklı yazısında da farklı bir pencereden baktığı hikâyeyi “insan tanıma sanatı” olarak değerlendirir. Kutlu, bu yazıda iyi bir hikâyenin özelliklerini ise şöyle izah eder:

Hikâye bir anlamda ‘İnsan tanıma sanatı’dır. Zor iş. Biriyle üç beş yıl arkadaşlık edersiniz, sonunda öyle bir şey yapar ki ağzınız açık: ‘Yahu ben bu adamı tanıyamamışım be!’ dersiniz. Hikâye hem tanımayı, hem tanımamayı (aldanışı) anlatabilir. Önemli olan etkili ve inandırıcı olmasıdır. Yazılmaya değer meseleleri dile getiren hikâyeleri tercih ederim. Entipüften bir şeyi hikâye etmeyi becerenler de var. Eh, bu da bir hünerdir. Ama sanatı sadece ‘hüner gösterme’ ye indirgememeli.

Mustafa Kutlu, *Hayatı Tanımak* (YŞ, 16.06.1999) başlıklı yazısında Saik Faik için anlatılan bir anekdottan yola çıkarak iyi bir hikâyecinin hayata bakış açısını irdeler.

Kutlu, bu yazıda hikâyeci Sait Faik Abasıyanık için anlatılan anekdotu ise şöyle anlatır:

Kendisinin iyicene tanındığı yıllarda bir başka yazar daha türemiş. Yazarlar arasında rekabeti, kıskançlığı, atışmayı seven ve bunu her fırsatta körükleyen birileri, Sait Faik’e bu yeni palazlanan yazardan bahsederek fikrini sormuşlar. O da: -Bırak canım, adam daha balıkların adlarını bilmiyor, ondan hikâyeci olmaz, demiş.

Mustafa Kutlu, bu yazıda “hikâyeciler ve hikâye yazmaya heveslenenler bir yana insanların bilhassa gençlerin yaşadıkları ortamı, çevreyi tanımak konusunda çok isteksiz” olduklarını söyler. İnsanların hayata karşı bu kayıtsızlığını birkaç örnek vererek ortaya koymaya çalışan Kutlu, ilk olarak balık örneğini verir: “Balık dedik mesela; çinakopla lüferi fark edemiyor. Çok meşhur olduğu için hamsi ile balınayı biliyor belki ama ötekiler için sadece ‘canım alt tarafı balık işte’ deyip savuşturuyor.” Kutlu, örneklerine ağaçlar ile devam eder: “Ağaçları tanımıyor. Belki kavak ile çamı tanıyor ama; dişbudak ile karaağacı, servi ile mazıyı, akçaağaç ile akasyayı ayırt edemiyor. Hele iş bunların çeşitlerine gelince büsbütün şaşırıyor: ‘Ağaç değil mi hepsi de bir’ deyip geçiyor.” Kutlu, daha sonra sözü kuşlara getirir:

Kuşları tanımıyor. Ayakaltında dolaştıkları için belki martıyı, güvercini, serçeyi tanıyor. Artık evlerde çok yaygınlaştığından muhabbet kuşunu biliyor ama; ispinozla, floryayı ayırt edemiyor, sakayı hiç bilmiyor, alakarga ile karakarga arasındaki farkı görmesi mümkün değil. Onların hepsine birden ‘kuş’ diyor.

Kutlu aynı yazıda bir yazarın “Ağacın dalına kuş kondu” diye yazmasını eleştirir ve ekler:

Oysa bu cümlede ağacın ihlamur, kuşun da bülbül olduğu belirtilmiş olursa manzara büsbütün değişecek demektir. Ihlamurun o sağlam, düzgün gövdesi, o güzelim çatısı, koyu gölgesi içimizi serinletir; hele çiçek açma mevsiminde ise etrafa kokular yayılır. Ansızın bülbülün sesini duyarsınız.” Kutlu, eleştirilerine çiçek örneğini vererek devam eder: “Adam çiçeklerden bahsediyorken sadece ‘çiçek’ diyor. Ha menekşe, ha nergis fark etmiyor.

Daha sonra Kutlu, sözü tabiattan insanlara getirir:

Tabiata karşı bu yaklaşım içinde olanlar insanları da aynı gözle görüyor. Esmerle sarışın arasında fark kalmıyor. Uzun boylu, kısa boylu, şişman, zayıf önemli değil. Erzurumlu, Edirneli, Antepli, Rizeli neyse ne. O bir ‘insan’ işte. Bu duyarsızlık giderek güzel ile çirkinin, iyi ile kötünün, doğru ile yanlışın, haram ile helalin, zalim ile mazlumun, cesur ile korkağın, gâvur ile Müslümanın aralarındaki farkın fark edilmesinde ihmale kadar varıyor. ‘Fark etmez’ diyor insanlar –özellikle gençler-. ‘Önemli değil’ diyor. ‘takma kafana’ diyor.

Mustafa Kutlu, bütün bunların ayrıntı olarak görülmesine şiddetle karşı çıkar ve insanların “hayatın cahili” olarak bir köşede kaldıklarını söyler.

Kutlu, böylesi insanların her şeyi olduğu gibi kabul etmelerinden, özgün davranışlar sergileyememelerinden de şöyle yakınır:

Ona birileri ‘İşte güzel budur’ diye gösteriyorlar, ‘İşte doğru olan budur’, ‘İşte bu barbunya, bu da ayşekadın’ diyorlar, o da ‘Peki aldım kabul ettim’ diye kafa sallıyor. Ne kendini, ne de çevresini tanıdığı için sürekli başkalarının ağzından çıkacak olana dikmiş gözlerini, açmış kulaklarını bekliyor.

Aynı yazıda insanların gerçek manada ne çevresini sevip benimseyebildiklerini ne de bir seçim yapabildiklerini söyleyen Kutlu, bu manada insanların düşüncesinin de zevkinin de gelişmediği sonucuna varır.

Mustafa Kutlu, yıllar sonra *Hayatı Tanımak ve Yazmak* (YŞ, 18.04.2012) başlıklı yazısında da yine insanımızın hayatı ve kendini tanımamasından yakınır. Hayatın giderek tekdüze olduğunu yine hayattan kesitler vererek anlatan Kutlu, sözü yazarlara getirir:

İnsanları, insan münasebetlerini, meslekleri, mesleklerin inceliklerini, yeme-içme-giyim-kuşama, adetleri, alışkanlıkları, lezzetleri, kokuları, renkleri, ağacı, kuşu, çiçeği yaban hayatı ile tabiatı ve bütün bunların birlikte oluşturdukları dünyayı, bu dünyanın ahengini, şiirini, musikisini, büyüstünü tanımadan hissetmeden insan ne yazabilir ki? Kendini yazar. Çoğu öyle yapıyor. Acaba kendimizi tanyor muyuz? Kendi nefsimizi biliyor muyuz?

Kutlu, aynı yazıda “Daha büyük disiplinleri öğrenmeden ne yazılabilir ki? Yaşadığı dünyanın dayandığı kanunları, ilişkileri; hadi bunları bir yere bırakalım, ülkesinin beldesinin tarihini, iktisadını, felsefesini, dinini, ekonomisini bilmeden ne söyleyebilir ki?” diyerek sorgulamasına devam eder. İnsanların okulda, evde, sokakta bir şey öğrenmediklerini çaresiz bilgisayar ve internete başvurdıklarını söyleyen Kutlu, bir çiçeği bile bulunduğu yerde ve ancak dokunarak tanıyabileceğimiz görüşündedir. “Ama artık biz hayatın önünden, içinden, yanından yöresinden geçip gidiyoruz. Giderken de şöyle bir bakıyoruz. Sanıyorum bu yüzden gençlerin (veya günümüz popüler yaklaşımının) yazdıkları çokluk kurmaca, uyduruk, hayal mahsulü, metinler oluyor. Onlarla oyalanıyorlar. Edebiyat bir oyun oluyor. Pek tabii bu oyunu iyi oynayanlar var. Ve onlar okunuyor. Okunan kitaplar çöpe atılıyor. Tıpkı mevsimlik gömlekler, çoraplar, şapkalar, terlikler vb. gibi” diyen Kutlu, günümüzde popüler olan eserleri ve onlara olan ilgiyi de eleştirir. Mustafa Kutlu, ayrıca başarılı bir genç yazarın kendisine bu konuyla ilgili olarak şöyle söylediğini kaydeder: “Bizim kuşak hayatı tanımıyor. Bizi mahkûm etmeyin elimizden sadece bu geliyor; hüner göstermek”.

Mustafa Kutlu, *Yazarlara Öğüt* (YŞ, 07.06.2006) başlıklı yazısında da ünlü tarihçi Arnold J. Toynbee'nin *Hatıralar* eserinden “bilim adamları dâhil yazıyla uğraşanlar için beş tavsiye” çıkarır. Kutlu'nun çıkardığı tavsiyeler şöyledir:

Birincisi: Aceleyle işe girişme; harekete geçmeden önce düşün, evvela ele alacağın konuyu veya problemi bütün halinde görmek için kendine zaman ver.

İkincisi: Zihninizin harekete geçecek olgunluğa ulaştığını hissettiğiniz an derhal harekete geçin. Çok uzun süre beklemek, çok aceleci davranmaktan daha da ters neticeler doğurabilir.

Üçüncüsü: Her gün düzenli olarak, günün en iyi yazdığınızı düşündüğünüz saatlerinde yazın. Müsait halet-i ruhiyeye girene kadar beklemeyin. Yazmaya meyilli olduğunuzu hissetseniz de hissetmeseniz de yazın. Keyifsizken yazdıklarınız elbette iyi halde iken yazdıklarınız kadar iyi olmayacaktır. İlk taslağınız sizi memnun etmeyecektir. Bununla birlikte ilk taslağınızı gözden geçirebilirsiniz; metin bundan sonra da şevkle yazdığınız metin kadar iyi olmasa bile, muhtemelen kabul edilebilir olacaktır. Siz de bu arada projenizi gerçekleştirmek yolunda ilerlemiş olursunuz. Eğer mükemmele ulaşana kadar beklerseniz, geri kalan bütün çalışma hayatınız boyunca beklemek zorunda kalırsınız. Çünkü insanın elinden veya zihninden çıkan hiçbir şey mükemmel değildir. Mükemmel eserler varsa bunlar insana değil, Tanrı'ya aittir. Ve bir fani mükemmele ulaşabileceğini zannederse, kişiyi düşüğe götüren kibir günahını işlemiş olur.

Dördüncüsü: Arta kalan vakitleri heder etmeyin. Kendinize şöyle demeyin: İşte, işin bu kısmını bitirdim; yarına ya da hafta bitene kadar da sonraki kısma başlamaya değmez. Bu yüzden günün veya haftanın geri kalanında dinlenip keyfime bakabilirim. Gerçek şu ki bunu yapmayabilirsiniz, çünkü bir sonraki işinize başlamak için doğru zaman yarın ya da gelecek hafta değil derhal ya da Amerikan deyiminde olduğu gibi "right now" (derhal)dır. Bunun Amerikalılara has bir deyim olduğu açıktır, çünkü Amerikalılar eylem adamı olmakla tanınırlar.

.....

Beşincisi: Daima ileriye bak.

Kutlu Arnold J. Toynbee'nin bu öğütlerinden sonra "Ben düzensiz-disiplinsiz bir yazarım. Bu öğütlere uysaydım daha başarılı olur muydum? Bilmiyorum. Nakil bizim, karar sizin" diyerek kendini sorgular.

Mustafa Kutlu'nun üzerinde durduğu konulardan biri de hikâye alanında yetkin isimleri okur ile paylaşmaktır. *Öykümüzün Hikâyesi* (YŞ, 14.02.2001) başlıklı yazısında

Kutlu, Hüseyin Su tarafından kaleme alınan *Öykümüzün Hikâyesi* (Hece Yayınları, Aralık 2000) adlı eseri alanında yetkin görmektedir. Kutlu, yine aynı yazıda Hüseyin Su'nun gayretleriyle çıkan *Hece* dergisinin Ekim-Kasım 2000 sayısının “*Hikâye Özel Sayısı*” olduğunu okura hatırlatır. Kutlu, bu yazıda yine hikâyeye dair önemli eserler arasında zikrettiği Ömer Lekesiz'in *Yeni Türk Edebiyatında Öykü* adlı eserini okurla paylaşır. Kutlu, daha önce de *Hikâye* (YŞ, 17.03.1998) başlıklı yazısında Ömer Lekesiz'in adı geçen eserini tanıtmıştı.

Bu bağlamda Mustafa Kutlu, *Modern Öykü Kuramı* (YŞ, 23.11.2011) başlıklı yazısında günümüz hikâyecilerine yol gösteren bazı önemli isimler sayar:

Bugün için hikâyecilerimize ışık tutan isimler arasında iki yetkin arkadaşımız var. Biri Ömer Lekesiz, öteki Necip Tosun. Akademisyenler arasında konuyla ilgilenenler var elbette. İki isim de onlardan verelim Biri rahmetli Prof. Dr. Mehmet Kaplan öteki genç doçent Alpay Doğan Yıldız.

Mustafa Kutlu, aynı yazıda hikâye alanında tam bir kılavuz kitap olarak gördüğü *Modern Öykü Kuramı* adlı eserin *Sunuş* bölümünden “hikâye anlatıcılarının seslerine yankı olur” diye şu satırları paylaşır:

Bu çalışma, bir öykü düşüncesi, poetikası yaratmaya çalışan ve öykü davası güden yazılardan oluşmaktadır. Ne var ki özne tümüyle öykü olsa da bu yazılar bir öykü kutsaması içermiyor. Öykünün diğer sanatlarla ilişkisini incelerken ötekinin biricikliğini gölgelemeden türün özgünlüğünün altı çizilmeye çalışılmış, türler arası yarış ve ayırtırmadan uzak durulmuştur. Ancak yine de kitabın öykü üzerine olduğu gözden kaçırılmamalıdır. Bu yanı sıra da öykünün yapısal özellikleri, diğer türlerle farklılıkları öne çıkmıştır. Çünkü türsel farklılıklar üzerine yeterince düşünülmediğinden, kuramdan yoksun, derinliksiz eleştirilerle, edebiyat dünyasında öykü fazlasıyla suiistimale uğramıştır. Kitap biraz da bu haksızlığı gidermeyi amaçlamaktadır.

Modern Öykü Kuramı tüm başlıkları önceden belirlenip tasarlanmış yazılardan oluştuğu için sistematik bir karakter taşıyor. Bütün yazılar bu kitap için yazıldı. Baştan sona bilinçle, bir bütünlüğe doğru gidildi. Öte yandan Hayat ve Öykü kitabımızdan alınan ve küçük bir hacmi oluşturan

kimi yazılar, bu çalışmada farklı bir biçime dönüştü. Bu da doğal. Çünkü bazı yazılar, odağı aynı kalmakla birlikte, zamanla yeni görüşlerle zenginleşip genişleyebiliyor. Bu yazılar da farklı okumalarla birlikte yeni bir çehre kazandılar.

Öykü, her dönemde, hayatın akışı, anlamı ve ritmi üzerine söz alır. Bulunduğu coğrafyanın dili, gerçekliği ve koşulları içerisinde değişmez duyguları, o çağın, o anlayışın verileriyle yeniden, yeniden üretir. Çünkü amacı, deneyimi aktarmak ve hayatı, gerçekliği sorgulamaktır. Öykü, insanlığın çalkantılarla akıp giden varoluşsal macerasındaki dönüm noktalarını, kırılma anlarını kayda geçirmek ve bu anlara ilişkin doğru sorular sormak, karanlık yönlerine ışık olmak ister. Amacı her dönemde hayatın gizine ilişkin kalıcı fotoğraflar çekmektir. Bu süreçte dinleyenin/okurun karşısına yeni bir dil, yeni bir söylem ve giderek yeni bir gerçeklikle çıkar. Bu anlamda öykü, tarihsel süreç içerisinde sürekli kendini yeniler ve çağının dilini konuşur. Kalıcı öyküler, gerçeğin “yeni dili”ni bulan metinlerdir. Hikâye anlatıcısının vakanüvisten farkı tam da budur: çıplak gerçeği aşip hakikati geleceğe taşımak. Böylece gerçeğin bin bir yüzü açık edilirken, yanlış bilinen olgular bir hikâyeye düzeltilir, yerli yerine konur. Öykü, sadece geçmişin birikimlerini aktarmakla kalmaz, geleceğe ilişkin olarak da söz alır. Bu anlamda öykülerin işlevi, her durumda hayata ilişkin bir tavır almak ona müdahale etmek olmuştur. Öyküler de, hayata ilişkin yeni bir ruh aktarır. Bu “yeni bir hayat”teklifidir. Bunu da yeni bir ses ve biçimle gerçekleştirir. Her yeni ses de elbette kendi edasını, biçimini, rengini yaratır.

Mustafa Kutlu, yine aynı yazıda hikâye-öykü ayrımını merak edenler için *Hece* dergisinin *Türk Öykücülüğü Özel Sayısı*’nda yer alan M. Kayahan Özgül’ün yetkin incelemesini okumalarını tavsiye eder.

Mustafa Kutlu, yazılarında yeri geldikçe kendi hikâye kitaplarından da kesitler sunmaktadır. Kutlu, *Tevekkül* (YŞ, 02.11.2005) başlıklı yazısında Abdülkerim Kureyşi’nin *Kuşeyri Risalesi* adlı eserinden bazı nakiller yapar ve bu vesileyle *Yoksulluk İçimizde* adlı hikâye kitabının hanım kahramanı Süheyla’nın hidayetini okuyucu ile paylaşır.

Kutlu'nun yine kendine ait hikâye kitaplarından kesitler paylaştığı yazılarından biri de *Nar Hikâyesi* (YŞ, 31.10.2001) başlıklı yazısıdır. Kutlu, bu yazıda “son yazdığım kitap” diye belirttiği *Beyhude Ömrüm* adlı eserinden birkaç satır paylaşır. Bu bağlamda Kutlu, daha sonra kaleme aldığı *Uzlet* (YŞ, 24.05.2006) başlıklı yazısında *Beyhude Ömrüm* adlı kitabını yazma nedenini ise şöyle açıklar:

Modern hayatın cenderesi hangimizi sıkıyor ki? Beton yığınlarına dönmüş şehirler, geçim sıkıntısı, tüketim toplumu, kalabalık, şiddet, trafik, bürokrasi, havanın-suyun kirlenmesi, tabiatın kopuk yaşamının stresi, saymakla bitmeyecek hastalıklar, güven bunalımı hemen herkesin içinde bir ‘kaçıp gitme’ duygusu uyandırmaktadır. Ben de yıllarca içinden duru-soğuk suların geçtiği serin ve küçük bir köyde bir bahçe kurmak hayali ile avundum. Sonunda rahmetli Mehmet Çınarlı'nın dediği gibi “gerçek hayali aştı”. Açıkçası yaş geçti, bahçeyi kuramayacağım kafama dank etti. Bahçeyi kuramadık bari kitabını yazalım diyerek ‘Beyhude Ömrüm’ ü kaleme aldım.

Mustafa Kutlu, daha sonra kaleme aldığı *Bu Toprağın Kadınları (I)* (YŞ, 22.05.2013) başlıklı yazısında da *Beyhude Ömrüm* adlı hikâye kitabına bir cümleyle de olsa değinir. Kutlu, günümüzde köylerin hızla boşaldığını anlatırken “Köylerin boşalmasını ‘Beyhude Ömrüm’ adlı kitabımda anlattım” der.

Mustafa Kutlu'nun kitaplarına yer verdiği yazılarından biri de *Büyü* (YŞ, 03.08.2005) başlıklı yazısıdır. Kutlu, bu yazısında *Yıldız Tozu* adlı kitabını yazma nedeninden yola çıkarak popüler eserlerin içeriğini irdeler. Günümüzde baskın zihniyetin olağanüstülükler ve büyü eksenli olduğuna dikkat çeken Kutlu, bu bağlamda dönemin popüler kitabı olan “*Harry Potter*”ın altıncı kitabını yayınlaması üzerine gazetelerin yazdıklarını okuyucu ile paylaşır.

Kutlu adı geçen yazıda *Yıldız Tozu* adlı kitabını yazma serüvenini ise şöyle anlatır:

Mahmut Fazıl Coşkun, Kanal 7’de uzun süre ana haber bültenini sunan Ahmet Hakan Coşkun’un kardeşidir. Kendisi ABD’de sinema tahsili yapmış genç bir arkadaşı. Kanal 7’de çalıştığı süre içinde yaptığı diğer işler yanında bilhassa Aliya (İzzetbegoviç), Cahit Zarifoğlu ve Roger Garaudy belgeselleri ile dikkat çekti. Ben de yeteneğine çok inandığım için elimden gelen yardımı

yaptım. Mahmut'un bir sinema filmi çekmesini istiyordum. Bu amaçla Yıldız Tozu adlı bir hikâye yazdım. Ancak Mahmut türlü sebepler yüzünden bu filmi çekemedi (Bir gün çeker inşallah).

Mustafa Kutlu, bu kitabının *Erdem Yayınları* arasında yayımlandığını ve yayımdan sonra bir gazetenin kitap ekinde *Yıldız Tozu* ile ilgili uzunca bir yazının yayımlandığını söyler. “Yazıyı yazan hanım belli ki kitabı çok beğenmiş, etkilenmiş, epeyce methiye düzmüş” diyen Kutlu, hanım yazarın kendisine ve eserine yönelik şu eleştirisine de dönemin anlayışını gözler önüne sermek adına yer verir: “Bu mükemmel kitap içinde Allah, Bismillah gibi kelimeler geçiyor. Yani bu kadar dincilik yapmanın ne âlemi var”. Kutlu, yazar hakkında “Bundan yıllar önce ülkemizde ‘işçi sınıfı bilimi’ yandaşları, bilimsel-gerçekçiler bırakın dini ‘masal’a dahi tahammül edemezlerdi. Bu bayan da onların artçılarından olsa gerek” der ve ekler: “Köprülerin altından çok sular aktı. Lakin sular hep aynı yöne aktı.” Mustafa Kutlu, bu ifadelerden sonra sözü *Harry Potter* adlı kitabın satış rekorları ve büyücülük üzerine gazetelerin yazdığı yazılara getirir. “Etrafı aniden şifre, tılsım, büyü, komplo, gizem, sır dolu neşriyat işgal etti” diyen Kutlu, garip bir dünyada yaşadığımızı, insanların sanki Allah’a, Peygamber’e Kitap’a hayır deyip büyüü onayladıklarını söyler.

Mustafa Kutlu, *Genç Yazar* (YŞ, 15.09.2010) başlıklı yazısında da genç bir yazar ekseninde bir hikâye kurgular. Kutlu, hikâye içerisinde yazarlığın püf noktalarını verir. Kutlu, bu hikâyesinde genç bir yazarın otobüs kuyruğu beklemesiyle başlayan macerasını ve bu esnada aklından geçenleri, iç çatışmalarını ve düsturlarını çarpıcı bir şekilde işler. Kutlu, bu hikâyeden yola çıkarak aslında yazı hayatına yeni başlayan genç yazarlara birtakım öğütler vermektedir. Özellikle de hayatın ayrıntılarda gizli olduğunu ve hikâyecilerin bunu yakalaması gerektiğini yine bir hikâye eşliğinde sunmaktadır. Kutlu, hikâyesine şöyle başlar:

Genç yazar otobüs kuyruğunda bekliyor. Güneş bataklı çok oldu, yağmur çiseliyor. Beklenen otobüs bir türlü gelmiyor, kuyruk uzadıkça uzuyor. Hava güzel; genç yazar etrafı gözlüyor; insanları, mekânı, ara sıra yukarıdan çığlıklarla geçen martıları seyrediyor, hayatın şamatasından ayrıntılar yakalamaya çalışıyor. Henüz öğrenci. Ama yazıyor ve bu ona içten içe bir üstünlük duygusu veriyor ki, bazen başkalarına tepeden baktığı dahi oluyor.

Önündeki kız da galiba öğrenci. Hali, tavrı, çantası, göğsüne bastırduğu bir iki kitap. Arada bir dönüp bakıyor. Merhaba dese tanışacaklar. Ama hayır, genç yazarın bu gibi gel-geç ilişkilere ayıracak vakti yok. O ülkemizin insanlarını, hayatını, onların çilesini önemsiyor. Sosyal meseleler mühim. Olayların arka planını görmek lazım. Hayat bürolardan, sınıflardan, lüks dairelerden değil sokaktan fıskırıyor. Hayatın ritmini, sesini yakalamak. Bir yerde okuduğu cümle geliyor aklına: ‘Hikâye ayrıntıda gizlidir.’

Mustafa Kutlu, bu yazıda genç yazarın otobüs kuyruğunda beklerken hayatın şamatasından yakalamaya çalıştığı ayrıntılar üzerinde durur. Kutlu, yazarın nezdinde gel-geç ilişkilere ayıracak zamanının olmadığını, onun ülkemizin insanlarını, hayatını, onların çilesini önemsediyini, sosyal meselelerin önemini, olayların arka planını görmek gerektiğini, hayatın bürolardan, sınıflardan, lüks dairelerden değil sokaktan fıskırdığını, hayatın ritmini, sesini yakalamanın önemini vurgular ve genç yazara “Hikâye ayrıntıda gizlidir” sözünü hatırlatır. Kutlu, genç yazarın otobüste tanık olduğu ihtiyarın hikâyesini çok acıklı bulduğunu ve hikâyeyi yazıp bir edebiyat dergisinin kapısını çaldığını söyler. Editörün böylesi metinlerle çok karşılaştığını ifade eden Kutlu, burada sözünü editöre teslim ederek onun ağzından genç yazarlara şu nasihatleri verir:

Yazı yazmaktan çok okumakla gelişir. Senden önce yazılanları okumalısın. Bu yollardan çok insan geçti ve hepsi de unutuldu. Üzülme, yeni bir şey yazmak için henüz çok gençsin. Elbette bir gün kimsenin yazmadığı bir şey yazacaksın. Bunun manası şudur: Aşk hakkında çok şey yazılmıştır ama akılda kalan seninki olur.

Mustafa Kutlu, yazılarında kadın hikâyecilerden de bahseder. Kadın hikâyecilerin sayısındaki artıştan duyduğu memnuniyeti bazı yazılarında özellikle dile getirir. Bu yazılarından biri de *Derin Siyah* (YŞ, 05.06.2002) başlıklı yazısıdır. Kutlu, yazıya şu sözlerle başlar:

Son yıllarda hanım hikâye yazarları verdikleri eserlerle edebiyat dünyamızı zenginleştirdi ve hikâye türüne canlılık getirdi. Nazan Bekiroğlu, Cihan Aktaş, Fatma Karabıyık Barbarosoğlu, Fatma Şengil Süzer, Melek Paşalı, Münire Daniş, Mihriban İnan, Selvigül Kandoğmuş bunlardan ilk akla

gelenler. Dergilerde yazan henüz kitap neşretmemiş bir bu kadar imza daha var.

Kutlu, aynı yazıda Yıldız Ramazanoğlu'nun yeni çıkan *Derin Siyah* adlı ilk hikâye kitabı ile bu gruba katıldığını belirtir.

Kutlu'nun hanım hikâyecilere övgüler yağdırdığı yazılarından biri de *Balık ve Tango* (YŞ, 04.10.2006) başlıklı yazısıdır. Bu yazıda öncelikle Sibel Eraslan'ın ilk hikâye kitabını tanıtan Kutlu, Yıldız Ramazanoğlu'nun ikinci kitabı *Kırmızı*'ya da değinir ve ardından Nihan Kaya'nın ilk romanı ve ilk hikâye eserlerinin adını verir. “Bilhassa hikâye alanında sayıları ve seviyeleri giderek artan hanım yazarlarımızın gösterdikleri performans övünç verici. Bizim gençliğimizde ne böyle bir yazar sayısı vardı, ne yayın bolluğu ne edebiyat-sanat ortamı. Şimdi gazeteler, dergiler, televizyonlar var. Temayüz eden gerçek kıymetler bir köşede küskün kalmıyor, aynı şekilde çoğalan okurla buluşuyor” diyen Kutlu, bu gelişmelerden mutluluk duyar ve hanım yazar isimlerine *Dergâh*'ta yazmaya devam eden Pınar Zengin ile Aslı Togay'ı da dâhil eder.

Günümüz hikâyesini başarıyla temsil eden Kutlu'nun gazete yazılarında hikâyeye dair şunları söyleyebiliriz:

Mustafa Kutlu hikâyeci kişiliğinden getirdiği yeti ile bu türde ortaya konan eserleri yakından takip etmiş ve yeri geldikçe özellikle yeni yayımlanan hikâye kitaplarını okura tanıtmış ve kendine özgü değerlendirmeler yapmıştır.

Kutlu, kimi yazılarında hikâye türünün tanımını genişletmiş ve roman türüyle hikâyeyi mukayese etmiştir.

Hikâye yazmaya yeni başlayanların özellikle dikkat etmeleri gerekenler üzerinde de duran Kutlu, genç yazarlara birtakım öğütler vermiştir. Hikâye alanında ilerlemek isteyen genç nesile, hayata dair her türlü ayrıntının önemli olduğunu hatırlatan Kutlu'nun yazılarında en çok da insan tanıma üzerine yoğunlaştığı söylenebilir.

Yazılmaya değer meseleleri dile getiren hikâyeleri tercih ettiğini (*Balık ve Tango* YŞ, 04.10.2006) söyleyen Kutlu, hikâye yazmayı sadece “hüner gösterme”ye indirgemez.

Mustafa Kutlu, bazı yazılarında kendi hikâye kitaplarına değinir. Örnek olarak Kutlu'nun birkaç yazıda *Beyhude Ömrüm* adlı eserine değindiğini söyleyebiliriz.

Kutlu'nun bazı yazılarında özellikle değindiği hususlardan biri de giderek artan kadın hikâyecilerimizdir. Kutlu, bu tür yazılarında hanım hikâyecilerin verdikleri eserlerle edebiyat dünyamızı zenginleştirdiklerini ve hikâye türüne canlılık getirdiklerini vurgular.

II. E. ŞİİR

Mustafa Kutlu, edebiyatın coşku ve heyecanı dile getiren kısmı olan şiir türüne, ele aldığı konuya binaen yazılarında yer vermiştir.

Kutlu'nun şiire dair görüşlerine yer verdiği yazılarından biri *Kış Koşusu*'dur (YŞ, 07.01.2009). Kutlu'ya göre şiir konusu ne olursa olsun, kalbi harekete geçirir ve insani duyguları uyandırır. Bu yazısında Kutlu, Sezai Karakoç'un "*Kar Şiiri*" ni ele alır ve genel anlamda şiire yaklaşımını şöyle ifade eder: "Bu şiiri ister aşk şiir olarak okuyun, ister sosyal muhteva arayın, sizi doyuracaktır. Şiir karın doyurmaz ama kalbi harekete geçirir. Merhameti, şefkati, feragati uyandırır."

Mustafa Kutlu, aynı yazıda Sezai Karakoç'un gençlik dönemi şiirlerini çok sevdiğini söyler ve şiirin bir kısmını naklederek okuru *Kar* şiirine ortak eder. Kutlu, özellikle de şiirin ilk ve son dörtlüğünü okur paylaşır:

Karın yağdığını görünce

Kar tutan toprağı anlayacaksın

Toprakta bir karış karı görünce

Kar içinde yanan karı anlayacaksın

*

Ben bu şiiri yazdım âşık çeşidi

Öyle kar yağdı ki elim üşüdü

Ruhum seni düşününce ışdı

Her şeyi beni anlayınca anlayacaksın

Kutlu bu şiirin, üstat diye hitap ettiği Karakoç tarafından Ocak 1953 yılında yazılmasına rağmen hala eskimediğini ise şöyle ifade eder:

Aradan bir şunca zaman geçmiş. Şiir eskimiyor, unutulmuyor. Her kar mevsiminde her yeni nesil bu şiiri okuyacak, karlı yollarda yürürken murıldanacak, her okuyucu kendi derdi ile şiir arasında bir köprü kuracak ve bu böyle devam edecek.

Mustafa Kutlu, *Kar* (YŞ, 02.02.2011) başlıklı yazısında da Sezai Karakoç'un *Kar* isimli şiirini çok sevdiğini söyleyerek şiirin ilk dördlüğünü bazı açıklamalar eşliğinde okuyucu ile paylaşır:

Kar gerçekten çevremizi tamamen değiştiren yegâne tabiat hadisesidir. Bu sebeple insanı etkiler. Üzerine çok laf söylenmiştir, söylenmeye devam edilmektedir. Ben Sezai Karakoç'un 1953-Ocak tarihli "Kar şiiri"ni de severim. Şöyle başlar:

Karın yağdığını görünce

Kar tutan toprağı anlayacaksın

Toprakta bir karış karı görünce

Kar içinde yanan karı anlayacaksın

Şiirin son mısraı Kutlu'ya Yunus Emre'nin "Bir ben var bende benden içeri" mısraını çağrıştırır. Kutlu, bu mısradan da yola çıkarak büyük şairlerin geleneği nasıl yenilediğini şöyle dile getirir: "Büyük şairler böyledir. Sezai Bey gibi. Gelenekten nasıl yararlanmak gerektiğini bilir, onu taklit etmez, yeniler, yepyeni bir dil ve şiir kurarlar."

Aynı yazıda Kutlu, edebiyatımızda epeyce "kar şiiri" yazıldığını ancak bunlardan birkaçının anılmaya değer olduğunu söyler ve Ahmet Muhip Dıranas'ın *Kar* şiirini okur ile paylaşır:

KAR

Kardır yağan üstümüze gecedan,

Yağmurlu, karanlık bir düşünceden,

Ormanın uğultusuyla birlikte

Ve dörtnala, dümdüz bir mavilikte

Kar yağıyor üstümüze, inceden.

Sesin nerde kaldı, her günkü sesin,

Unutulmuş güzel şarkılar için

Bu kar gecesinde uzaktan, yoldan,

Rüzgâr gibi tâ eski Anadolu'dan

Sesin nerde kaldı? Kar içindesin!

Ne sabahtır bu mavilik, ne akşam!

Uyandırmayın beni, uyanamam.

Kaybolmuş sevdiklerimiz aşkına,

Allah aşkına, gök, deniz aşkına

Yağsın kar üstümüze buram buram...

Buğulandıkça yüzü her aynanın

Beyaz dokusunda bu saf rüyanın

Göğe uzanır – tek, تنها – bir kamış

Sırf unutmak için, unutmak ey kış!

Büyük yalnızlığını dünyanın.

Mustafa Kutlu, Dıranas'ın “Kar”ı gecenin karanlığından üstümüze yağan karanlık bir düşünce gibi gördüğünü söyler. Kutlu, daha sonra şiirin kendinde bıraktığı izleri okuyucu ile paylaşır:

Dıranas 'Kar'ı gecenin karanlığından (karanlık ürküntü verir bilirsiniz) üstümüze yağan karanlık bir düşünce (adeta bir felaket haberi) gibi görüyor.

Şiire öyle başlıyor. Sonra ‘Sesin nerde kaldı’ demesinden anlıyoruz ki bir hasret içindedir. Bu hasret ‘kaybolmuş sevgililer’ hakkındadır. Ve onun verdiği yeis ile şair kar altında kalıp sonsuz bir uykuya dalmak istiyor. ‘Uyandırmayın beni’ diyor. Tıpkı Necip Fazıl’ın ‘Kaldırımlar’ da ‘örtün, üstüme örtün serin karanlıkları’ demesi gibi. Ardından bu kötümser halden çıkmak, en azından “unutmak” istiyor (olanları). Ve acısını genişleterek, yalnızlığını büyüterek dünyaya yayıyor. Bu yayma eylemi bu biraz ciddi yazıda bana garip-muzır bir şekilde ‘minibüs edebiyatı’ nı hatırlattı. Bıçkın minibüs şoförleri ön cama bir tabela asar. Tabelanın ön kısmında mesela ‘Yol verin yeşile-kavuşsun eşine’ gibi bir şey yazılıdır. Arka yüzü minibüsün içine bakar orada şoför yolcuları şu ibare ile uyarır: ‘Bir ben değil herkes hasta’.

Mustafa Kutlu, daha sonra kaleme aldığı *Kar ve Karanfil* (YŞ, 23.01.2013) başlıklı yazıda da yine Sezai Karakoç’un *Kar* şiirine yer verir. Kutlu, edebiyatımızda epeyce “Kar” şiiri olduğunu ancak içlerinde en çok bu şiiri sevdiğini söyler. Kutlu, kış mevsiminin duygu ehli insanlarda yaptığı etkiyi ise şöyle dile getirir. “Kış gelince, hele bir de lapa lapa kar yağmaya başlayınca şairler-yazarlar-musikişinaslar, tüm romantikler bir şeyler mırıldanmaya başlar, köşe yazarları, kardan-kıştan bahseder.”

Mustafa Kutlu, *Kar* (YŞ, 17.02.2010) başlıklı yazıda *Gerçek Hayat* dergisinin (5 Şubat 2010) “geçtiğimiz karlı günlere denk düşün diye; karın kapladığı, örtüp sakladığı ne kadar haksızlık, zulüm, kötülük, kan ve intikamdan oluşan iğrençlik varsa gözden irak olsun diye “Kış Sayfası” nda Cenap Şehabettin’in “Elhan’ı Şita”sı ile Cevdet Karal’ın “Kar” şiirini yan yana yayımlandığı” nı söyler. Bu bağlamda Kutlu, öteki güzel kar şiirlerinden olan yine Dıran’sın *Kar* şiirini zikretmeden geçemez.

Aynı yazıda Kutlu, şiir tarihimizi bazı eserlerin temsil etmekte olduğunu söyler ve bu eserlere birkaç da örnek verir: “Dıranas’ın ‘Kar’ şiiri, Akif’in ‘Çanakkale Şehitleri’, Haşim’in ‘Akşam’ı Sezai Karakoç’un ‘Balkon’u ve daha sayabileceğim pek çok şiir.”

Kutlu, aynı yazıda “yetmişli yıllardan sonra yazılan şiirler içinde bu kalitede eser yok mu?” diyerek günümüzde şiirin yerini sorgular. Yanıt olarak “Var elbet” diyen Kutlu, ülkemizde ve dünyada edebiyatın yerini medyanın aldığı gerçeğini bir kez daha

hatırlattıktan sonra bu durumun şiire yansımalarını ise şöyle ifade eder: “ Şiir artık ‘bir avuç meraklı’nın malıdır. Kitleleri harekete geçiren, gençlerin kalplerini titreten, ders kitaplarına geçen, ezberlenen şiir defterlerine yazılan (Defter mi kaldı?) metinler dönemi bitti.”

Mustafa Kutlu, aynı yazıda günümüzde de güzel şiirlerin yazıldığını düşünür ve örnek olarak da Cevdet Karal’ın *Kar* şiirini gösterir. Kutlu bu şiirin “öncekilerle birlikte rahatça zikredilecek, yazılacak, ezberlenecek bir eser” olduğunu “işte şiir” diyerek okuyucuyla paylaşır:

KAR

Son ayak izini de örten karla

Sen bu şehri

Aşk masumiyetine başışla

Sabah fırtınada

Bulvarın ki yanında ağaçlar

Baktım evlerinden gizlice

Kartopu oynamaya çıkmışlar

Akşama kadar geçmiş seneler

Gözümün önünden yine geçtiler.

Açıldı kar fırtınasında perdeler

Rüya kar sesiyle indi göğsüme

O sabahlardan uyanmışız birlikte

Masada cam bardak dönen çay sesi

Aşk dediğin iki sonsuz baş dönmesi

Uyandım baktım yazdığımı ne varsa

Aramaya çıkmışlar seni ayazda

Kar içinde dilimin her kelimesi

Bende ocağına çığ gibi düşme isteği

Son ayak izini de örten karla

Sen bu kalbi

Aşk masumiyetine bağışla

Mustafa Kutlu, özellikle şiirdeki “Rüya kar sesi ile indi göğsüme” mısraının altını çizer. Zira bu mısra Kutlu’ya Yahya Kemal’i Tanpınar’ı ve Dırans’ı hatırlatmaktadır. Kutlu’ya göre Karal “o mirastan payına düşenle yeni bir bina inşa etmek, yeni bir fetih gerçekleştirmektedir.” Kutlu, bu şiirin “ruhu” nu oluşturan unsurların gelenekten ve onu muhafaza etmekten geçtiğini ise şöyle tespit eder:

Kar son ayak izini örttüğünde bu fetih gerçekleşiyor. Geleneğin tevarüs edilmesi budur. Bu devrimci bir tutumdur ve aynı zamanda muhafazakârlıktır. ‘Muhafazakârlar neyi muhafaza ediyor?’ diye sorulduğunda, şu cevabı verebiliriz: İşte bu ruhu oluşturan ruhu. Muhafazakârlığın karşıtı inkârdır. İnkâr ile insan abad olmaz. Aslını yitiren haramzadedir. Muhafazakârlık için laf döktürenler bu tespit üzerinde düşünmeli.

Aynı yazıda eski şiirlerle yeni şiirleri de karşılaştıran Kutlu, bugün de çok kıymetli eserlerin yazıldığını ve önemli şairlerin yetiştiğini şöyle ifade eder:

Edebiyatın baş tacı edildiği günlerden kalan ürünler, meşhur şiirler elbette övüncümüzdür. Ama şartlar değişti diye yeni ürünleri görmezlikten gelemeyiz. Onlar da en az mazide kalan şöhretli metinler kadar kıymetlidir. Evet artık ‘büyük şair’ yetişemez. O unvanı getiren şartlar yok oldu, dünya değişti. Bu böyle diye günümüz şairlerini ‘küçük’ göremeyiz. Mesela Osman Konuk, Melih Cevdet’ten; İbrahim Tenekeci İlhan Berk’ten daha iyi şairdir.

Mustafa Kutlu “zamanın ruhu”nun edebiyata özellikle de şiire yansımaları *Avni Anıl’ı Nasıl Analım?* (YŞ, 02.07.2008) başlıklı yazısında ele alır. Kutlu’ya göre Türkiye’de “zamanın ruhu” nu taşıyan eserler 1970’lerde sona ermiştir. Tespitlerini

daha da genelleyerek “bu tarihten sonra memlekette değil sanatın, fikrin bile bir kıymet-i harbiyesi” nin kalmadığını belirten Kutlu, “zamanın ruhu”nun dönem dönem biçim ve muhtevasının değişmesine rağmen yaklaşık 150 sene daha devam ettiğini ve bu ruhun babasının edebiyat ve fikriyat alanında Namık Kemal olduğunu söyler.

Kutlu’ya göre Namık Kemal ile birlikte “Ne olacak bu memleketin hali?” sorusunun, dilimize, fikrimize, vicdanımıza tesiri, aydın tabakanın bu dert ile dertlenmesine yol açmıştır. Kutlu, bu durumun şiire yeni görevler yüklediğini ve şiirin “geniş kitleleri etkileyen, sürükleyen bir uğraş” haline geldiğini söyler.

Mustafa Kutlu, Namık Kemal’le birlikte vatan, millet, hürriyet vb. gibi kavramların kendinden sonra gelen nesiller tarafından “kafa yorulan, uğruna mücadele verilen şeyler olduğu”nu özellikle belirtir. “Bunlara kanun, rejim, ahlak, vazife ardından emek, özgürlük, demokrasi, insan hakları vb. gibi sayısız unsuru da katabilirsiniz. Paralelinde dil, kültür, medeniyet, halk, folklor ve sanat söz konusu edilmiş, ‘hayat tarzı’ ve ‘ideolojiler’ devreye girmiştir” diyen Kutlu, Namık Kemal’den sonra gelen ve “kalburüstü” olarak gördüğü şu isimleri okuyucuya hatırlatır: “Tevfik Fikret, Yahya Kemal, Mehmet Akif, Nazım Hikmet, Necip Fazıl, Sezai Karakoç ve son ‘büyük şair’ İsmet Özel.” Kutlu, verdiği bu isimlerin “ülkenin felaha ermesi için tutulacak yolun şiirini yazdıklarını” ve “etraflarında daima bir hayran ve taraftar halesi bulduklarını” da sözlerine ekler.

Mustafa Kutlu, *Ne Söz Kaldı Ne Öz* (YŞ, 09.06.2010) başlıklı yazısında iletişim alanındaki teknolojik gelişmelerin, genelde edebiyata özeldir ise şiire etkilerini irdeler.

Aynı yazıda hayalin hayattan çıkarıldığını, küçümsendiğini, onunla alay edildiğini tuhaf bulan Kutlu, rüyaların uykularımıza uğramamasını da çok acı bulur. Kutlu’ya göre bunların neticesi olarak artık söz düşmüş edebiyat ölmüştür. Kutlu, bütün bunların sebebini ise şöyle izah eder:

Teknoloji bütün bunları ezip geçerek bildiğini işliyor ve insanoğlu ‘oh ne güzel’ diye bu sakil duruma alkış tutuyor. Burada yine kadim tartışmaya, tutuma atıf yapılabilir. Bir yanda ‘Nerede o eski günler diyen’ diyen yaşlılar (bir de onların çömezleri) öte yanda bütün haşmeti ile ‘yeni’. Yani “el-muzaffer daima”. Yeni’nin ‘büyüsü’ yoktur. Bu eskiden ödünç alınan bir

teşbih unsurudur. Yeni 'acımasız gerçekçilik' diye uydurma bir tabir ile tabir edeceğimiz kadar gaddar, açık, kaba, etkili ve elbette arzu edilendir. Ne tuhaf.

Mustafa Kutlu, günümüzde âşık olan bir delikanlının sevgilisine artık şiir yazmadığını yazsa bile toplum tarafından “az gelişmiş” veya “geri kalmış” olarak nitelendirildiğini söyler. Şiir yazmayan delikanlının kendini nasıl ifade ettiğini sorgulayan Kutlu, “Peki ne yapıyor? Ne yapacak imkanları elverdiğince bir klip çekip internet ile gönderiyor. Ne kadar şık, ne kadar ‘çağdaş’ ” diyerek teknolojinin şiire etkilerini ortaya koyar.

Aynı yazıda Türkiye'nin en çok “cep telefonu” kullanan ülkelerin başında” olduğunu söyleyen Kutlu, bunu absürt bir yaklaşımla şiir geleneğimize şöyle bağlar:

Niçin bağlamayalım; çikletlerin, takvim yapraklarının, duvarların, ağaçların, plajdaki kumların, minibüslerin, kamyonların, ders kitaplarının (sayfa kenarlarında), nutukların, vaazların, aklınıza gelen her şeyin içinde, üzerinde bir şiir var. Sözüümüz az, manası çok olsun isteriz. İşte SMS buna fevkalade müsait bir şey. Gençlerimiz zaten kitap kültüründen nasiplenemedikleri için iki yüz kelime ile konuşuyor. Bunlarla kurulan 'kelam-ı kibar' kabilinden sözler var. Kısa, vurgulu, etkili. Tıpkı minibüs edebiyatı gibi. Yaş gününde, sevgililer gününde, kandilde, bayramda, ilk karşılaşma anında, ilk buluşma yerinde, hatraya kazınan her hadisede buna dair bir duygu ifade edilmeye kalkışınca hemen telefona sarılıyor ve bir SMS gönderiyoruz.

Şiir tahlili yapmanın güçlüğü ve gereksizliğini de yeri geldikçe vurgulayan Mustafa Kutlu, bazı şiirler karşısında sessiz kalmaz. Kutlu, *Bir Şair Bisikletle* (YŞ, 22.12.2010) başlıklı yazısında şair Ahmet Murat'ın *Bir Şair Bisikletle* şiirinin ruhunda yaptığı çağrışımları okuyucu ile paylaşır ve ardından da şiir tahlili üzerine görüşlerini şöyle dile getirir: “Şiir tahlili yapmak umutsuz bir çabadır. Ancak gerçek şiirden bize çarpan ve bir miktar aklımızı, daha çok kalbimizi tetikleyen noktalara değinebiliriz. Haliyle bunlar da muğlaktır. Şiir ‘apaçık’ da olabilir. Ne mutlu onu yazabilene.”

Mustafa Kutlu'nun şiir tahlili üzerine görüşlerini dile getirdiği yazılarından biri de *Yerçekimi Bilgisi* (YŞ, 08.08.2007) başlıklı yazısıdır. Kutlu, bu yazıda Şair Hakan

Şarkdemir'in *Yerçekimi Bilgisi* adlı şiiri üzerine birkaç söz söyler ve akabinde “Bir şiirin ne anlattığını anlatmaya çalışmak belki hem abes hem de muhaldir. (Rahmetli Prof. Mehmet Kaplan Hoca'nın ruhundan özür diliyorum). Ben sevdiğim bir şairin sevdiğim bir şiiri karşısında sessiz kalamadım. Onu sizlerle paylaşmak istedim” diyerek şiir tahliline yaklaşımını ortaya koyar. Kutlu'nun şiire dair paylaşımlarının şiir tahlilinden ziyade, duyguların dışavurumu şeklinde olduğu söylenebilir.

Gizemin kaybolduğu, her şeyin alenen yaşandığı günümüz dünyasında şairlerin de işinin zorlaştığını düşünen Mustafa Kutlu, *Aşk ve Şiir* (YŞ, 26.08.2009) başlıklı yazısında bu konudaki görüşlerini “aşk” ekseninde dile getirir.

Mustafa Kutlu, bu yazıda aşk konusunda yazı yazmaktan kaçındığını ise şöyle ifade eder:

Bu konuda yazmayacaktım. Yazılarımı okuyanlar “aşk” konusuna doğrudan temas eden pek bir şey bulamaz. Niçin? Efendim bu ulvî mesele, bu mahrem konu (Esasen ve peşinen dünyevi aşkı kastettiğimi de belirteyim, öteki hakkında konuşmak haddimiz değil) o kadar dile düştü ki, ağızlara sakız oldu. Her yanımızdan gürül gürül aşk ırmakları akıyor sanki her ferdin parçalarından dökülüyor. Cılkını çıkardılar. Masum; o kadar örselendi ki ‘orta malı’ oldu.

Mustafa Kutlu, aynı yazıda “aşk” konusunun inandırıcılığını, etkisini ve büyüsunü kaybettiğini belirttikten sonra “şairlerin eli koynunda kaldı, lügatleri zayıfladı, kimi cinselliğe sığındı, kimi ‘usta malı’ satmaktan başka yol bulamadı” diyerek bu konuya değinmemesinin asıl nedenini açıklar.

Aynı yazıda Kutlu, Harputlu Hayri'nin musiki meclislerinde okunan bir şiirinden paylaştığı şu mısralarla, eski şairlerimizin aşk ve sevgili üzerine yaklaşımlarını ve hayal dünyalarının inceliklerini ortaya koyar:

“Zülfün görenlerin bahtı siyah olurmuş

Tek zülfünü göreydim bahtım siyah olaydı”

Kutlu, hemen akabinde “Eski dünyanın şairleri için bu konu hayalhanemizi zorlayan bir mahremiyetle kaplıdır. İşin ucu dünyevi aşktan mutlaka ilahi aşka uzanan

bağlar ile donanmıştır. Bu sebeple sözün gücü ilham ile beslenir ve yücelir. Gurbet, hasret, vuslat, ızdırap vb. gibi yüzlerce kelime binlerce mazmun şairi coşturur, ağlatır, sevgilinin ayak tozuna yüzler sürdürür. Kavuşamama, görüşememe aşkın alevini asumana çıkarır” dedikten sonra eski hayat tarzında sevgiliyi “maverada duran bir Anka kuşu”na benzetir. Kutlu, böylesi bir sevgili karşısında tutumunu da şöyle dile getirir: “Şair onun kokusundan bir katre tatmak için rüzgâra yalvarır. Çünkü kadın-erkek ilişkileri için fevkalade disiplin içindedir. Gençler evlenmeden önce kolay kolay birbirlerini göremezler.”

Kutlu, bu tespitlerini bir türküden örnek vererek açıklamaya devam eder:

“Evlerinin önü zerdali dalı

Pencereden gördüm kınalı eli

Şairler dikkat: Zerdali rengi ile kına, dal ile bilek-parmak arasında neler var? Sevgilinin elini görmek bile aşığa (şaire) aylarca yeter.

Aynı yazıda Kutlu, günümüzde durumun değiştiğini ve bu değişikliğin şiire etkilerini ise şöyle dile getirir:

Yâre ulaşmak için dağları delmek gerekmiyor. Yar sokaklarda dolaşiyor; fabrikaya, okula, işe gidiyor; canı isterse bir kafeye takılıp dondurma yiyor. Ne hasret mektubunun ucunu yakmak lazım, ne mani düzmeye ihtiyaç var. Çetleşirsiniz iş biter. Vuslat ne bahara ne mahşere kalır; cep telefonu istediğiniz yerde buluşturur sizi, kimse fark etmez, kimse kınamaz, çok az kalmış bazı bölgeler dışında kan dökülmez. Dolayısıyla şiir lügati açısından ortada bir çelişki yaşanmaktadır. Zaman ve mesafenin anlamı değişmiştir. Gözün ve kulağın manası bir başkadır. Dikkat ederseniz eski şarkı ve şiirlerde ne kadar çok “göz”den bahis vardır. Çünkü sevgilinin sadece gözleri görülür. Bakışlarından mana devşirilir.

Mustafa Kutlu, aynı yazıda şimdilerde sevgilinin her yanının ortada olduğunu ve dolayısıyla şairlerin işlerinin zorlaştığını söyler. Eski şiirin lüğatinin artık kullanmanın mümkün olmadığını da söyleyen Kutlu, çeşitli örnekler vererek bu görüşünü açıklar.

Aynı yazıda şiirin ana-babası olarak nitelendirdiği “ruh” un kaybolmadığı sürece şiirin de süreceğini söyleyen Kutlu, bu ruhun nerede olduğunu da sorgular: “Lakin ‘ruh’ nerede? Bize ‘zamanın ruhu’ndan bahsedenler var. Ama ne dedikleri anlaşılmıyor. Belki bunu şairler anlar, belki değil muhakkak. Ve o zaman aşkın şiirini, bugünkü lügatini yakalayacaklar.”

Mustafa Kutlu’nun “aşk” konusuna şiirle açıklık getirdiği yazılarından biri de *Aşk Olsun* (YŞ, 13.02.1996) başlıklı yazısıdır. Kutlu, bu yazıya “Hani Cahit Sıtkı ‘Gök parçası, dal demeti, kuş tüyü / Alıştığımız bir şeydi yaşamak’ der ya, bizim de ‘Unuttuğumuz bir şeydi aşk’” diye başlar ve Eşrefoğlu Abdullah Rumi’nin “mayamızı yoğuran bu ezeli iştihak için beş yüz yıl önce söylediği” şu şiirini okur ile paylaşır:

Cihani satmaktır adı aşk

Döküp varlığı gitmektir adı aşk

Elinde sükkeri ayruğa sunup

Ağuyu kendi yutmaktadır adı aşk

Bela yağmur gibi gökten yağarsa

Başını ana tutmaktır adı aşk

Bu alam sanki oddan bir denizdir

Ana kendini atmaktır adı aşk

Var Eşrefoğlu Rumi bil hakikat

Vücudu fani etmektir adı aşk

Mustafa Kutlu, kimi yazılarında ele aldığı konuyu zenginleştirmek ve desteklemek amacıyla çeşitli şiirlerden alıntılar yapar. Bu tür alıntılardan birini paylaştığı yazılarından biri de *Bayramın Nefesi* (YŞ, 19.01.1999) başlıklı yazısıdır. Kutlu, bu yazıda bayramın getirdiği güzelliklerden bahseder ve çabuk geçmesinden dolayı duyulan kırgınlığı anlatmak için Şeyhülislam Yahya Efendi’nin bayramla ilgili söylediği şu mısraları okuyucu ile paylaşır:

Münevver tal’at-ı ferhundesı bir hûbdur bayram

Güneş yüzlü hilal ebrulu bir mahubdur bayram

Görünür rûzedar-ı hicre ancak yılda bir kerre

Çok eğlenmez gider bir dilber-i mahcubdur bayram

Mustafa Kutlu'nun bu tarz yazılarından biri de *Seçim Yazısı* (YŞ, 28.04.1999) başlıklı yazısıdır. Baharın İstanbul'a getirdiği güzelliklerden ve bu güzellikleri temaşa etmek için gösterdiği çabayı anlatan Kutlu, "Hâsılı şu baharın başa vurduğu günlerde bir 'seçim' yapmanın zorluğu ortada. Galip Dede ehl-i sevda'nın bu mevsimde kafayı yediğini boşuna söylememiş" diyerek sözü Galip Dede'ye bırakır:

"Esürdi cûş-i muhabbetle ehl-i sevda hep

Dimağa bûy-i cünun verdi rüzgâr-ı bahar"

Mustafa Kutlu ele aldığı konuyla bağlantı kurmak amacıyla da bazen şairlerden yararlanır. Bu yazılarından biri de *Yolunu Kaybeden Dere* (YŞ, 18.02.1997) başlıklı yazısıdır. Kutlu yazısına Cahit Koytak'ın bir şiirinden şu mısraları alıntılararak başlar:

"Küçük bir dere yolunu kaybediyor

Daha anlamadan olup biteni

Kuruyup gidiyor çölde

Kutlu, bu şiirde "yürek burkucu bir eda" olduğunu söyler. Bu şiir Kutlu'ya "daha çok çocukları, ama kimsesiz, korunaksız, belki de sadece çocuk olan çocukları" hatırlatır. Kutlu, bu şiirin kendisine neden çocukları veya çocuksu ruhları hatırlattığını sorgular ve duygularını şöyle paylaşır:

İlk mısraındaki 'küçük' sıfatından, nehir ve ırmak yanında şen şırıltısı ile küçük kalan 'dere' yüzünden; 'yolunu kaybetmek' fiili ile henüz yola, dünyaya, menzile aşına olamamak, bir tecrübe kazanamamak yüzünden olabilir. Hem ikinci mısradaki de derenin henüz derelikten, varlıktan bir şey anlamamış olduğunu öğreniyoruz. Henüz yolun başında olduğunu öğreniyoruz.

Kutlu, burada niyetinin “şiiir tahlili” yapmak olmadığını sözü Çocuk Vakfı’nın Mustafa Ruhi Şirin’in önderliğinde başlattığı “Şefkate Çağrı” kampanyasına getirmek olduğunu belirtir.

Mustafa Kutlu, *Güneşte İhtiyarlar* (YŞ, 13.07.2005) başlıklı yazısında da bu yazının başlığını İbrahim Tenekeci’nin bir şiirinden aldığını belirtir ve şiirin bir kısmını nakleler:

Dünya işte harfleri zor seçiyor

Daha geniş bilgi için bakınız mezarlığa

Olmayana da versin bu canı Allah

Güneşe çikalım müjde almaya

Günler artık okunaklı değildir

Eli ağırdır meltemin bile,

Yükselir her gün yaşamının çitası

Üzülmek ne kelime!

Sesine güvenen kuş gibi ölüm

Konar, ömrümüzün dalına

Mustafa Kutlu, kimi yazılarına başlarken şiirin gücünden yararlanır. Böyle yazılarından biri de *Kültür, Kültür, Diye Diye!* (YŞ, 10.05.2006) başlıklı yazısıdır. Kutlu, bu yazıda 2010 yılında İstanbul’un Kültür başkenti olmasından dolayı kültür meseleleri alanında yaşanan yoğunluğu ironik bir şekilde işler. Kutlu, yazıya “Tevfik Fikret’in meşhur Doksanbeş’e Doğru adlı şiiri kanun hâkimiyetini sağlayacağım diye iktidara gelenlere karşı söylemiştir” diyerek başlar ve şiirin şu mısramını okur ile paylaşır:

“Kanun diye, kanun diye kanun tepelendi”

Mustafa Kutlu, kimi yazılarında da ele aldığı toplumsal bir soruna bir şiirle cevap arar. Böylesi yazılarından biri de *Bu Toprağın Çocukları* (YŞ, 27.08.2003)

başlıklı yazısıdır. Kutlu, bu yazıda çocukların yeteri kadar kitap okumadıklarından ve hayat tarzlarından yakınıdır. Yazısının sonunu ise çileli çocukların sıkıntılarını dile getiren bir şiirle bağlar:

*O artık başka bir çocuk olmuştu,
yüzünü kanla yıkıyordu sabahları alacakaranlıkta*

Öğleye kadar kaynakçada çalışıyordu,

Sonra okula gidip

kulaklarıyla görüyordu karatahtayı,

gözbebeklerinde yürüyordu

elinde tuttuğu tebeşir

Bilirdi yoksulluğun haritasını yapmayı,

Ama öğretmeni

Avrupa haritası istiyordu ondan

(Ülkü Tamer, Ölüm Seçen Çocuklar)

Mustafa Kutlu'nun toplumsal sorunları ele aldığı yazılarından biri de *Bıkmadan, Usanmadan* (YŞ, 24.04.2002) başlıklı yazısıdır. Kutlu, bu yazının da sonunu yine bir şiirle bağlar: “Yazıyı şair Eşref’in bir beytiyle bağlayalım:

Gam değil amma bu mülkün böyle elden çıkması

Gitgide zulm etmeye elde ahali kalmıyor.”

Toplumsal yaralara kayıtsız kalamayan Kutlu, *Bekliyoruz* (YŞ, 14.04.2004) başlıklı yazısında da yine vurgulayıcı öge olarak şiiri kullanır. Kutlu, bu yazıda zorlu geçen bir kıştan arta kalanları ve baharın sevincini işlemekle beraber “Biz tabiatın ve

ülkedeki iyimser havanın saldığı esintiden sarhoş olacak değiliz. Ayık kalmak için okunacak şiirler var” diyerek *Boş Sınıflar Öğrencisi* adlı şiiri okur ile paylaşır:

BOŞ SINIFLAR ÖĞRENCİSİ

Mevsim şeritlerinden düşen

Sarı yaprakları

Götürüp denize bırakan

O çocuk söyleyemedi velisine

Pijamayla çıktığını

Beden dersine

Türkiye coğrafi haritasına

Benzeyen önlüğünün

İlmeği kaçırmış yerine

Bant yapıştırdı arkadaşları

Burası boğaz köprüsüdür diye

Boş sınıflar öğrencisi

Zincirleri kırık o parkın

Salıncaklarında sallan

Her eylül karnesini

Gökhan Ayçiçek

(Yitik Düşler Seçkisi s. 40-41. Mart 2004)

Halkın derdiyle dertlenen Kutlu, *Dişimizi Sıkıyoruz* (YŞ, 04.07.2001) başlıklı yazısında kendini sokaklara bırakır ve gözlemlerinden de yararlanarak halkın sıkıntılarını şiir eşliğinde dile getirir. “Öylesine dolaştım sokaklarda. Bir ağaç altına çöktüm. Baktım bir kara kavruk oğlan, on yaşında var-yok, kovaşına koyduğu gazozları satmaya çalışıyor. Yüzünde bir ciddiyet, sanırsın Garanti Bankası reklamında oynuyor” diyen Kutlu, çocuğa bakar ve içinden M. C. Anday’ın şu şiirini okur:

Metin ol oğlum gazozcu

Dökülen gazoz

Kırılan gazoz şişesi olsun

Zararın hadi bilemedin

Üç buçuk lirayı bulsun

Bir hafta dişini sıkar

Daha çok çalışırsın

Yeter ki akıncı ruhun bozulmasın

Teşebbüs gücün azalmasın

Rokefeller de böyle zengin oldu

Çalışan kazanır oğlum gazozcu!

Mustafa Kutlu’nun toplumsal sorunları ele alırken şiirden yararlandığı yazılarından biri de *Ekmek, Sadece Ekmek* (YŞ, 09.01.2002) başlıklı yazısıdır. Kutlu, bu yazıda devletin ve halkın maruz kaldığı yoksulluk temasını işlerken, aklına Namık Kemal’in bir beytinin biraz değiştirilmiş hali gelir:

“Vatanın bağına yoksulluk dayamış hançerini

Yok mudur kurtaracak bahtı kara maderini”

Mustafa Kutlu, toplumun içinde bulunduğu şartlar gereği insanların giderek yalnızlaştığını ve bu durumun şairleri de etkilediğini *Bunalım* (YŞ, 04.01.2006) başlıklı yazısında ele alır. Kutlu “yalnızlığın kol gezdiğini” genç şairlerin kendisine

gönderdikleri şiirlerden anlar. “Genç şairlerin bana gönderdikleri şiirlerden anlıyorum ki bizde de ‘yalnızlık’ teması geniş yer tutuyor. Gerek gerçek olduğundan, gerekse özentisi. Madem örnek aldığımız batılı insan yalnızlığın girdabında ıstıraptan kıvranıyor; demek ki bu yalnızlıkta bir keramet var. Ben de şöyle biraz kendimi yalnız hissedeyim, belki de iki mısra çıkarabilirim burada sahtekârlık söz konusu” diyen Kutlu, neyse ki toplumun henüz büyük bir bölümünün köylü olduğuna sevinir. Çünkü köylü nüfusa cemaat anlayışı hâkimdir.

Mustafa Kutlu, bazı yazılarında da şiir özlemini dile getirir. *Tâciser’in Şiiri* (YŞ, 05.08.1997) başlıklı yazısında Kutlu, işte böyle bir özlemi hikâyeleştirir. Kutlu, hikâyesini bir eğlence yerine giden iki arkadaşın masasına oturtulan Tâciser adlı bir bayanın, onlardan şiir istemesi ekseninde şekillendirir. Yöresel konuşmalara ağırlık verdiği hikâyesinde Kutlu, kadın kahramana ısrarla içinde bir kuş, sarı saçlı bir kız çocuğu ve bir de dere olan şiir ister. “Bir şiir, içinde bulut olsun, yağmur olsun, fesleğen ve bademşekeri de olsun... İçinde rüzgâr olsun, anne olsun, dua olsun... İçinde gitmek olsun, uçmak olsun... Aşk olsun” diye kahramanına şiirin içeriğini sıralatan Kutlu, en sonunda bayana erkek kahramanın ağzından toplumun içinde bulunduğu kötü atmosferi de özetleyen, şu şiiri söyler:

Anne burda işler iyi

Ser veriyon sır alıyon

Merak etme beni gayri

Ar veriyon yar alıyon

Bu nasıl bir alış-veriş

Anlamıyon anlamıyon...

Mustafa Kutlu’nun yine şiir ve şairleri paylaştığı yazılarından biri de *Konya İzlenimleri (2) Sille* (YŞ, 26.07.2000) başlıklı yazısıdır. Sille’yi çok merak ettiğini ve bunun altında yatan sebepleri paylaşan Kutlu, bu sebepler arasında saydığı Sille’nin sayısız âşıkları ve şiirleri ile ilgili şunları söyler:

Devamî, Sürurî, Figânî, Zehrî (Kör Bekir), Nigarî'nin şiirlerini. Bu şiirlere vücut veren ahengi, kültür birikimini. Öyle ki bunlar arasından Sürurî'nin(Öl. İstanbul 1855) şöhretinin saraya kadar ulaşmış olduğunu, geçen asırda İstanbul'a gelip, sarayda çalıp söylediğini, belki de bu yüzden bir kıskançlık eseri zehirlenerek öldürüldüğünü biliyorum.

Kutlu, Sürûri'nin bir şiirinde şöyle dediğini söyleyerek şiiri okur ile paylaşır:

Tekye-i hüsnünde boynum bükerim

Hayalin fikredip yaşlar dökerim

Cemalin gördükçe ben "hû" çekerim

Çıkmadı hiç derunumdan elif hâ

Mustafa Kutlu, *Dem Bu Demdir* (YŞ, 15.11.2000) başlıklı yazısında "dem" ve "an" kelimelerinin anlamlarını inceler ve tasavvuf erbabının bu kavramları şiirlerinde nasıl kullandığına dair izlenimlerini, seçtiği iki örnek beyit çerçevesinde ortaya koyar:

Hak bir gönül verdi bana ha demeden hayran olur

Bir dem gelir şâdi olur bir dem gelir giryân olur

Yunus Emre

Ne maziyim ne müstakbel, her anın ânesiyim ben

Yitirdim benliği benlik bana Hak benliğindedir

Niyazi-i Mısrî

Mustafa Kutlu, kimi yazılarını belirlediği bir konuyla ilgili olarak doğrudan şiire ayırır. Kutlu'nun böyle yazılarından biri de *Kar Yazısı* (YŞ, 26.01.2000) başlığını taşır. Kutlu, karın temizliği, saflığı ve her şeyi örtücü özelliğinden yola çıkar ve ruha akisleri noktasına geldiğinde ise "içinde kar geçen şiirler, mısralar, bölük bölük sökün ediyor" diyerek sözü kar şiirlerine getirir. Kutlu'nun yazısına ilk olarak Cenap Şahabettin'in meşhur *Elhan-ı Şita* adlı şiirinden birkaç mısra konuk olur:

"Bir beyaz lerze bir dumanlı uçuş

Eşini gâib eyleyen bir kuş gibi kar

Geçen eyyam-ı nevbaharı arar.”

Kutlu, şiiri şöyle yorumlar: “Baharı kar mı arıyor şair mi? Herhalde ikincisi. Yaşlanmış mıdır acaba, yeniden bahara dönmek mümkün müdür?”

Kutlu’nun yazısına konuk olan ikinci kar şiiri ise Yahya Kemal’den gelir. Kutlu, Kemal’e ait olan *Kar Musikileri* adlı şiirin Varşova 1927 tarihli olduğunu belirttikten sonra şiirin ilk beytini vererek o tılsımlı kapıyı aralar:

“Bin yıldan uzun bir gecenin bestesidir bu

Bin yıl sürecek zannedilen kar sesidir bu”

Kutlu, bu mısralarla ilgili olarak Yahya Kemal’in bütün yükü “kar sesi”ne bağladığını söyler ve “Var mı böyle bir ses?” diyerek tekrar Yahya Kemal’e döner:

Bir kuytu manastırda dualar gibi gamlı

Yüzlerce ağızdan koro halinde devamlı

Zihnim bu şehirden bu devirden çok uzakta

Tanburi Cemil Bey çalıyor eski plakta

Birdenbire mes’udum işitmek hevesiyle

Gönlüm dolu İstanbul’un en özlü sesiyle

Kutlu, bu mısralarda karın sese, musikiye döndüğünü ve Yahya Kemal’i alıp İstanbul’a gönderdiğini tespit eder. “O artık uykusunda Körfez’i (Kanlıca) görecek ve pembe bir tebessüme bürünerek uyuyacaktır” diyen Kutlu, bu noktada Yahya Kemal ile Ahmet Muhip Dırans’ın mısralarını karşılaştırır ve Dıranas’ın mısralarını Kemal’e göre kasvetli ve trajik bulur. Kutlu, bu kez de Dıranas’a kulak verir:

“Kardır yağın üstümüze gecedin

Yağmurlu, karanlık bir düşünceden”

Kutlu aynı yazıda son olarak da “Ve nihayet İsmet Özel” diye belirttiği Özel’in mısralarına bırakır kendini:

Konvoylar geçiyor meşelikler arasından

Bir yaprak kapatıyorum hayatımın nemli taraflarından

Ölümden anlayan ciddi bir yaprak

Unutulacak diyorum, unutulsun

Neden büyük ırmaklardan bile heyecanlıydı

Karlı bir gece vakti bir dostu uyandırmak

Aynı yazıda Kutlu, bütün bu kavramların bir birtakım ulvi duyguların yaşanmasına vesile olduğunu şöyle dile getirir:

Ashında bunların hepsi birer vesile. Kar, yağmur, gökyüzü, deniz, güneş, dost, düşman. Şiirin sinesine uzandıklarında kimliklerinden soyunurlar. Bir başka şey (dil) olarak, içimizdeki (ruhumuzdaki) tele dokunurlar. Biz bize kalırız. Tek ü tenha. Ve o zaman işte pişmanlık, hasret, vuslat, merhamet, gözyaşı, sevgi, özlem vb. elle tutulacak hale gelir.

Kutlu’nun şiir incelemesi yaptığı yazılardan biri de *İtibar Şiirleri Arasında* (YŞ, 16.05.2012) başlıklı yazısıdır. Kutlu bu yazıda *İtibar* dergisinin Mayıs 2012 tarihli 8. sayısındaki şiirler arasında gezinirken kendisine çarpan mısraları okuyucu ile paylaşır. Kutlu “bu çabayı asla ‘işte şiir budur’ diye almayın. Ama üstünde fikretmeyi de unutmayın” diyerek şiirlere yaklaşımını ortaya koyar.

Kutlu, aynı yazıda dergide en çok Hüseyin Akın’ın şiirini sevdiğini belirttikten sonra şiirin ikinci kıtasından bir kesit sunar:

“İnsan hep geriye doğru ağlarmış

Yokmuş çünkü kalbin bir adım ötesi”

Muhayyilesinde yaşlılığı çağrıştıran bu mısralar karşısında Kutlu, duygularını şöyle ifade eder: “ Yaşlandık galiba. Arkadaşlar ‘yok Mustafa abi, sen daima gençsin

'diyorlar ya, aldırmayın. Seneler su gibi akıyor ve biz artık geriye bakıyoruz. Sanki sürekli şu mısraı tekrarlıyoruz: 'Ağlarım hatıra geldikçe gülüşüklerimiz''.

Kutlu, tekrar Hüseyin Akın'a döner ve şu mısralara kulak verir:

“Oturma odası o büyük curcuna

Herkesi içine alacak kadar boş”

Kutlu, bu şiirde kendisinin oturma odası yerine misafir odası demeyi tercih edeceğini söyler ve kendisine hüznü çağrıştıran misafir odası için de şunları söyler:

Misafire ayrılan ve titizlikle tezyin edilen odalarımızın ne kadar soğuk, ne kadar hüznü ve her zaman sanki boştur. Bu misafir odası hüznü, tenhaliği, yalnızlığı, o eşyalar falan, nikâha hazırlanmış ve damadı bekleyen bir gelin gibidir. Hiçbir zaman gelmeyecek olan damadı. Misafir odası için şiir yazılabilir.

Mustafa Kutlu'nun dergide dikkatini çeken şiirlerden biri de Ahmet Murat'ın *Son Hutbe* adlı şiiridir. Ahmet Murat'ın bu şiirinde ironiye yaslandığını söyleyen Kutlu, şiirden bir kesit sunar ve bu şiiri de acı bir gülümseme ile geçtiğini belirtir. Kutlu'yu acı acı gülümseten mısralar ise şöyledir:

“Cemaat! Yürüyen merdivenli minber Dubai'de

Yapsınlar ve cennet simülatörü-hazırlık niyetine”

Dergide kendini şiirin akıntısına bırakan Kutlu, bu kez de Ercan Yılmaz'ın *Hâmûş* şiirine takılır:

“Mumdan gemileri kaldırmaz için

Uyuyan bir çobanı uyandırırın”

Kutlu'ya bu şiirde özellikle de 'Uyuyan bir çoban' ibaresi çarpar. Kendisine bu ifadenin niçin çarptığını sorgulayan Kutlu, “Sanki bir çocuğu incitmişler gibi. Sanki bulutu kirletmiş, kuşun kanadını kırmışlar gibi” diyerek duygularını ifade eder.

Mustafa Kutlu, dergideki şiirler arasında gezinmeye devam eder ve Emel Özkan'ın şiirinde “Aralık kalsın o çocukluk kapısı” mısraına uğrar yolu ve bu mısra Kutlu'ya kaybolmuş cennetin bize getirdiklerini hatırlatır.

Kutlu'nun yolu bu kez de Furkan Çalışkan'ın *Bilerek ve İsteyerek* başlıklı şiirine uğrar:

“Yurtlarından çıkarılan adamlar arasında

Ve aşk, aniden yola fırlayan bir çocuğu”

Mustafa Kutlu, Furkan Çalışkan'ın “Aşkın ne kadar tekinsiz olduğunu bir bıkır-i mazmun ile tespit ettiği”ni belirttikten sonra “Furkan'ın şiirini de sevdim” diyerek şiirden sevdiği mısralara örnek verir:

“İspat edemem fakat öylece içime baktın

Ve sonra kalbim olaysız bir biçimde dağıldı.”

Kutlu'nun dergide dikkatini çeken şiirlerden biri de Mustafa Akar'ın “bir filmin vurucu ilk sahnesi gibi girdiği”ni söylediği şiiridir:

“Her şey yolunda amir

İkimizden biri fazla bu gemide”

Kutlu, bu girişten çok etkilenir ve duygularını şöyle dile getirir: “Bu giriş ne çok şey vadediyor okura.(Amir yerine ‘kaptan’ dese sıradan olacak. Ama amir bize ne kapılar açıyor). Devam et diyor devam belki bir buluşma, belki bir ayrılık, belki bir cinayet, her neyse.”

Kutlu, dergide gezinirken kötü mısralara da rastlar. “İyi mısralar yanında, iyi bir şiiri zedeleyen kötü mısra yok mu?” diye sorgulayan Kutlu, Murat Sözer'in *Zeytin ve Otopark* adlı şiirindeki şu mısraları kötü mısra olarak nitelendirir:

“Kırmızı tokasını sevmeyen bir kızla

Yeşil tokasını sevmeyen bir kızı tokalaştıralım”

Mustafa Kutlu, dergideki şiir gezintisini İbrahim Tenekeci'nin şiirinin son kıtasıyla bağlar. “İbrahim Tenekeci'nin şiiri her zaman ki gibi. Son kıtanın sesine dikkat” diyen Kutlu, şiirden şu alıntıyı yapar:

Çocuklar sevinir alırsan bir şey

Dur durak bilmeden, den den

Kuşlar uçuyordur, doğrudur, dur

Olmuş olanlar bir daha olur.

Bu dizeler Kutlu'da trampet alınan bir çocuğun sevincini uyandırır.

Kutlu, aynı yazıda *İtibar* dergisinde başka güzel şiirler ve mısraların da olduğunu söyler ve ekler: “Kendi dergilerimizde çok iyi şairler var. Ama şans işte. Bu arkadaşlar edebiyatın gözden düştüğü bir devirde yetiştiler. Olsun ne denilmiş. Şöhret afettir.”

Mustafa Kutlu, *Kar ve Karanfil* (YŞ, 23.01.2013) başlıklı yazısında da hayatımızdaki sunilikten dem vurarak, konuyu şiire getirir:“ Günümüzde çiçekçilerde karanfil bolca var. Ama hiçbiri kokmuyor. Anlayın işte. Hayatın ne büyü kaldı, ne şiiri.” Kutlu, bu yazıda daha önce de değindiği Sezai Karakoç'un meşhur *Kar* şiirinin ilk ve üçüncü dörtlüklerini çok sevdiğini söyleyerek okur ile paylaşır.

Mustafa Kutlu, şiirin yayın dünyasından yavaş yavaş çekildiğini ve şiir kitabı basan yayınevlerinin azaldığını *Şiir... Yalnız Şiir* (YŞ, 08.05.2013) başlıklı yazısında ele alır. Kutlu, Ahmet Kot'un “Kot epeyce yıl önce bir yayınevi kurarak sadece şiir kitapları yayımlamayı denediği”ni ve kendisinin “hem şair hem grafiker olduğu için, sarı düz kapaklı, birinci hamur kâğıda titizlikle basılan güzel kitaplar çıkardığı”nı söyler. “Sanıyorum ilanlarında kullandığı slogan ‘Şiir... Yalnız şiir’ idi. Ama devam edemedi. O mu şiiri bıraktı, şiir mi onu bilmiyorum. Bu bana bir şiir ucuna tutunan türküyü hatırlatıyor: Akşamın vakti geçti/ Bir güzel baktı geçti”

Kutlu, aynı yazıda şiirin yayın dünyasından çekilirken geriye kalan bir iki yayınevinin arasında Profil Yayınları'nı sayar. “Münir Üstün'ün sanat sevgisi İbrahim Tenekeci'nin gayretiyle birleşince ortaya her yıl birkaç şiir kitabı çıkıyor. Umarız bu

civanmertlik devam eder” diyen Kutlu, yayımlanan şiir kitaplarına dikkat çeker. Kutlu’nun ilk tanıttığı şiir kitabı ise Ahmet Murat’ın *Kış Bilgisi* adlı eseridir. “Ahmet Murat günümüzün üç-beş iyi şairinden biri. Bu sebeple ‘gülü tarife’ hacet görmüyoruz” diyen Kutlu, “birkaç mısra verelim yeter” diyerek şu mısraları okuyucu ile paylaşır:

Bunda ne var ki seni bulurum

Defne yaprağı çiğniyorsundur ya da bir şey onu andıran

Bir yağmur bitiyorsa başlıyordursun yenisine

Güzelsindir, iyisindir ve yaratılmış çamurdan

*

Ormanlarda iz bırakan bir yaralı hayvan

Bir ara bakıyor uzak yıldızlara bir aralıktan

*

Gençlik derim hemen, ucu yontulmuş bir dal içimde

Gezecek tok bir bulut kalmışsa dürtmeye sevinçle

Kutlu, aynı yazıda daha sonra Said Yavuz’un *Yüzümün Çocukluğu* adlı eserde gördüğü noksanlık üzerinde durur:

Şiirinin neti brütünden az. Muğlak bir ifade oldu ama şairler anlar bunu.

'Gökten Düşmüş Kuşlar' şiiri şöyle başlıyor:

Saklayamadı şiirin heceden sığınakları

Ömrü mısralardan uzun kargalardan

Göğsü günahlar için geçerli kılan

Dünya tozu yutmuş soluklardan beni

Kutlu’nun bu yazıda kısaca değindiği eserlerden biri de Mustafa Akar’ın *Tüm Nefesliler* adlı kitabıdır. Kutlu, Akar’ın şiirini “sosyal olana yakın” şeklinde değerlendirir. Değerlendirmesine “Nutuk çekmeye meyletmeyen bu şiiri kotarmak

zordur. Bu sebeple alkışı hak ediyor” şeklinde devam eden Kutlu, bir örnek dörtlük de ondan aktarır:

Ben hep dünyaya teğet geçtim dünya daha gençti

Ömer'in huzurunda okunacak adaletli bir şiirim olsun istedim

Yüzümle ellerimi yıkadım ve duydum ki evren çok küçüktür

Bir parmak bile tesbihte üç tane eder değil mi İbrahim abi.

Aynı yazıda Kutlu'nun dikkate değer gördüğü şiir kitapları arasında Süavi Kemal Yazgıç'ın *Heves* adlı eseri de vardır. Kutlu, Süavi Kemal Yazgıç'ın “şiirden (öteki edebiyat nevi ürünlerden) çok kitaplar üzerine yazdıkları ile temayüz ettiği”ni belirtir. Bu durumu küçümsemeyen Kutlu, “Çünkü gerek dergilerde, gerek gazetelerin ‘kitap eklerinde’ bu tür yazılar üstünkörü kaleme alınan tanıtma metinleri. Süavi bir kitap hakkında yazıyorsa bu esasen tanıtmadan çok eleştirel bir metin oluyor. Ki buna cesaret eden, emek veren imza az. Süavi'nin (Gerçek Hayat'taki yazılarını da göz önünde tutarsak) fikir ve sanat hayatımızın geniş yelpazesinde her zaman söyleyecek bir sözü vardır” der.

Kutlu, Yazgıç'ın şiirini ise şöyle değerlendirir:

Sanıyorum, köşesine çekilip iç dünyasına dalıyor. Fikrin ağırlığı şiir dilini yoruyor. Onu iki arada bir dereye kalmış görüyorum. Yine de bazı şiirleri, Türk şiir ortamının üst perdelerine yükselebiliyor. İşte bunlardan biri:

YOLA GÜZELLEME

yolcu yolun evladı

ve evladır bekleyen yol

bir ucu ufukta

diğeri yolcunun ayakları altında

yol emzirir yolcu

yolcu yol aldıkça büyür

kendini yola bıraktıkça
yol da kendini ona teslim eder
yol yolcuyla her adımda
yeniden doğurur
yolcu her adımda
yeniden adlandırır yolu
yol yolcunun yanlışlarını yontar
yolcu hasret imbiğinden geçtikçe
kesret biter
gurbet mektebi pişirir yolcuyla
ve yolun bir ucu yolcu
yolcu yoluyla yükselir
yoluyla düşer
zamanlar her yolcu
yürüdüğü yola benzer

Şiirde fikre önem veren Mustafa Kutlu, şiirin fikirle yükselebileceğini *Şiir Öldü* (YŞ, 19.06.2013) başlıklı yazısında ifade eder.

Bu yazıda ‘şiir öldü’ sözünün ne anlama geldiğini, geçmişle günümüzü kıyaslayarak ortaya koyan Kutlu, edebiyat tarihimizde şiirin öldüğüne dair kısır tartışmaların hep yapıldığını vurgular ve bunun sebebini de “eski şairlerin yenilerden memnun olmayışı”na bağlar.

Kutlu, aynı yazıda şiirin toplumumuzdaki değeri ve yerini ise şöyle izah eder:

Bizim kültürümüz şiir üzerine kuruludur. Destanlar manzumdur kopuzla çalınıp söylenir. Bazı menakıplar da böyledir. Biz 'uzun söz'den

hoşlanmayız, mısra-i berceste bize yeter (Kısa kes Aydın havası olsun). Şiir etkili, güzel, âhenkli, özlü ve kısadır. Ezberlenir. Bazı hikmetli beyitler çerçevesinde duvara asılır. Hutbede bile imam efendi âyet ve hadislerden sonra söze revnak katmak için şiir okur.

Bu bağlamda Kutlu, özetle ‘fikri taşıyan şiirdir’ sonucuna varır. Hatta “Nesre ait olması gereken alanlarda bile şiirin kullanıldığını görüyoruz” diyerek şiirin önemine dikkat çeker. Bununla ilgili olarak da “nasihatnâmeler, gazavatnâmeler, siyasetnâmeler, surnâmeler, ahlaka dair bazı risaleler hatta sözlükler vesaire nazımla dile getirildiği”ni örnek verir.

Kutlu, aynı yazıda millet olarak şiire olan eğilimimizin Batı tesirinde gelişen Türk edebiyatımızda da görüldüğünü ve geleneğin terk edilmediğini şöyle ifade eder:

Bu şiire yatkınlık Batı tesirinde gelişen edebiyatımızda da görülür. Gelenek kolay terkedilmiyor. Şinasi, Namık Kemal, Ziya Paşa meselâ. Biz ‘hürriyet’, ‘vatan’ kavramlarını Namık Kemal’in şiirlerinden öğrendik.

Tevfik Fikret hümanist bir şiir söyledi. ‘Ferda’nın nasıl bir fikir taşıdığını biliyorsunuz.

Devletin istikbali söz konusu olduğunda ortaya atılan ‘fikirler’ yine şiire sığındı. Türkçüler Ziya Gökalp, M.E. Yurdakul başarılı olmasa da şiir yazdılar.

Gökalp’in:

‘Türkiye büyüyüp Tûran olacak’ mısraı örnektir.

Mehmet Âkif ‘İslamcılık fikriyatı’nu şiirle dile getirdi. Bu şiirler bu fikriyatı hâlâ taşıyor. Sosyalistler ideolojiyi Nazım’ın şiirlerinden öğrendi. Necip Fazıl, Sezai Karakoç, son büyük şair İsmet Özel aynı yolun yolcusudur.

Aynı yazıda Kutlu, modern teknolojik medeniyetin âletlerinin devreye girmesiyle şiirin tahtının sallanmaya başladığını söyler. Geçen zaman içinde şiirin akıbetini ve şiire öldü demesinin nedenini ise şöyle anlatır:

Geçen zaman içinde şiir mevzi kaybetti, hatta kalabalıklar nezdinde itibarı kalmadı. O artık 'fikri taşıyacak' bir iletişim aracı değil. (Doğru. Ama memlekette bahse değer bir fikir adamı ve peşine düşülecek bir fikir var mı acaba?)

Vakarını kaybetmemek için köşesine çekildi. Meraklısına hitap edecek bir tutum takındı. Bazıları buna 'şiir kendine döndü' diyor. Yani duyguya, estetiğe, akıldan ziyade kalbe. Bu ricat asırlar sürmüş bir hâkimiyetin sonudur. 'Şiir öldü' demem bundandır.

Şiiri ruhla özdeşleştiren Kutlu'ya göre “şiirini kaybeden ruhunu da kaybeder”. Günümüzde şiirin, modern teknolojik aletlerle ‘fikir taşıma’ bakımından aşık atamayacağını söyleyen Kutlu, bu çerçevede şiirin kendine dönmesini de isabetli bulur. Buna karşın Kutlu'ya göre şiirin “toplumla irtibatını kesmesi ‘ölmeden mezara girmek’ demektir”. Kutlu, bu konudaki düşüncelerini şöyle ifade eder:

Hayat devam ettikçe, şiir de hayatîyetini devam ettirmek için toplumla bağıni göz önünde tutmalı. Bir avuç meraklının aralarında gerçekleşen 'hüner göstermek' yarışına girmemeli. Sadece biçimden medet ummamalı. Büyük bir şiir geleneğimiz var. Bu toprakların insanı belki modern teknolojik medeniyetin âletlerine râm olmuştur ama, çok şükür ruhunu kaybetmemiştir.

Mustafa Kutlu'nun şiirle ilgili gazete yazılarına dair şunları söyleyebiliriz:

Mustafa Kutlu'nun şiir yazmamasına rağmen şiirle her anlamda ilgilenen bir yazar olduğunu görüyoruz. Duygu ve düşünceleri dile getiren şiir türünün, insan hayatındaki yerini ve önemini çeşitli yazılarında işleyen Kutlu; açık ve anlaşılır şiirlerden hoşlanır. Yazılarında şiir tahlili yapmaktan da uzak duran Kutlu, daha çok şiirin kendinde bıraktığı izlenimleri okur ile paylaşır ve şiir tahlili yapmadığını da yeri geldikçe vurgular. Kutlu, şiir tahlili yapmanın umutsuz ve gereksiz bir çaba olduğunu, *Bir Şair Bisikletle* (YŞ, 22.12.2010) başlıklı yazısında dile getirmişti.

Kutlu, kimi yazılarına doğrudan bir şiir ile başlar veya yazısını bir şiir ile bağlar. Bunun dışında konuyla ilgili olarak seçtiği şiirleri paylaştığı yazıları da vardır. Kutlu, kimi yazılarında da seçtiği bir konuyla ilgili çeşitli şiirler paylaşır. Mustafa Kutlu,

toplumsal sorunları ele aldığı yazılarında, ele aldığı konuyu zenginleştirmek ve daha etkileyici hale getirmek amacıyla da şiirden yararlanır.

Teknolojik gelişmelerin ve toplumsal yaşayışın değişmesiyle şiir lüğatinin de değiştiğini tespit eden Kutlu, günümüzde şairlerin işlerinin zorlaştığını düşünür. Edebiyatın bittiğini yeri geldikçe vurgulayan Kutlu, günümüzde de iyi şairlerin yetiştiğini ve iyi şiirlerin yazıldığını, seçtiği şiirlerden örnek vererek gösterir.

II. F. ROMAN

Mustafa Kutlu, romana dair görüşlerini hikâye ile mukayese ederek *Hikâye* (YŞ, 17.03.1998) başlıklı yazısında dile getirir. Kutlu, bu yazıda hikâyenin romanın gölgesinde kaldığını, romana geçmek için bir atlama taşı olarak kullanıldığını ve yazı hayatına başlayanların hikâye ile başlayıp son durak olarak roman yazdıklarını ifade eder. Kutlu, roman için şunları söyler: “Ele aldığı meseleleri uzun uzun etraflıca anlatıyor. Tahlil ve tasvire müsait. Toplumsal veya ferdi oluşumları-olayları, sosyolojik, psikolojik tarihi, siyasi, kültürel açılardan kuşatabiliyor; entrika kuruyor, merak uyandırıyor, sürükleyici yapısı ile okurları alıp götürüyor.” Kutlu, bütün bunların yanında roman türünü daha cazip kılan faktörler arasında, satışının iyi olmasından dolayı getirisinin bol olduğu gerçeğini de sayar. Kutlu’ya göre roman, yayın piyasasını tutmasına karşılık hikâye dergilerde serpilip gelişir. Kutlu, bu bakımdan iki türü şöyle karşılaştırır:

Bir bakıma ferman romanın, dergiler bizimdir diyor. Resmi maçları her zaman roman kazanmış olsa da, özel karşılaşmalarda hikâye başarılı. “hayatım roman” sözü umumidir ama alçak sesle “Size bir hikâye anlatayım” diyen biri daha kıskırtıcı bulunur. Ana caddelerin şaşaasına mukabil, sisli ve yarı aydınlık ara sokakların delişmen çocuğu hep hikâye olmuştur.

Kutlu, kimi yazılarında günümüzde roman yazmanın zorluklarına değinir. Bu yazılarından biri de *Sur Kenti Hikâyeleri* (YŞ, 20.10.2004) başlıklı yazısıdır. Kutlu, bu konudaki görüşlerini şöyle ifade eder:

Gizem edebiyatının, fantezinin, şifrelerin, sihrin, büyüünün, batını ifadelerin, tasavvufi-hurufî metinlerin fink attığı günümüz roman-hikâye ortamında;

postmodernizme sapmadan ve modanın kodlarına yakalanmadan bu tür metinler yazmak doğrusu tehlikeli bir iştir.

Kutlu'ya göre günümüzde türler birbirine karışmıştır. Kutlu'nun bu görüşlerini ifade ettiği yazılarından biri de *İsimle Ateş Arasında* (YŞ, 06.11.2002) başlıklı yazısıdır. Kutlu, Nazan Bekiroğlu'nun ilk romanı diye tanıttığı *İsimle Ateş Arasında* adlı eseri “buna “ilk roman” demek doğru mudur, bilemiyorum; çünkü daha önce Yusuf ile Züleyha çıkmıştı” diyerek sorgular ve kendisinin romandan ne anladığını şöyle ifade eder: “Roman denilince ben esasen XIX. asır klasik romanını anladığım için türlerin iyice birbirine karıştığı günümüzde bir tefrik ve tarif yapmaktan kaçınıyorum.”

Mustafa Kutlu kimi yazılarında da günümüz romanındaki değişimleri ele almıştır. Bu tür yazılarından biri de *Halkaların Ezgisi* (YŞ, 10.02.1998) başlığını taşır. Kutlu, bu yazıda Halime Toros'un *Halkaların Ezgisi* adlı eserden yola çıkarak romana dair görüşlerini şöyle ifade eder:

Halkaların Ezgisi okur-yazar okur-yazar mütesettir kadınların hayatları (evlilikleri) üzerine sosyolojik bir araştırma metni gibi gözüküyor. Klasik romanın unsurlarına (mekân, olay, kişi vb.) boş veriyor, yer yer (özellikle sona doğru) şiirsellik taşıyan metinlerin birbirine eklenmesi ile yürüyor. Ne gam. Yeni roman “her şeyi mümkün” kıldı. Yazdığını okutabilersen âlâ.

Aynı yazıda Kutlu, her okurun zevkinin farklı olabileceğini ve bu bağlamda yine günümüz romanına dair görüşlerini ifade eder. “Her okurun zevki ayrı. Ben isterdim ki Halime Toros ‘tembel kadın sıcakları’ altında bir Ankara sokağını, o sokağın evlerini, insanlarını, kadınlarını, çocuklarını, onları büyüyen aşkı, acıyı her türden insani oluşumu elle tutulur biçimde anlatsın ve bizi hayata dokundurabilsin” şeklinde bir beklenti içinde olduğunu söyleyen Kutlu, eserden yola çıkarak “eski romanda ‘vuzuh’ vardı, yeni roman ‘muğlak’ ”diyerek günümüz romanına atıfta bulunur.

Mustafa Kutlu, kimi yazılarında popüler kültürün roman türünü nasıl etkilediğini ele alır. Bu tür yazılarına *Kitap Davası* (YŞ, 06.07.2011) başlıklı yazısı örnek gösterilebilir. Kutlu, bu yazıda genel olarak kitap satışlarındaki düşüşün nedenleri üzerinde durur ve belli bir kazanç sağlamak amacıyla kitapların popülaritesinden

yararlanılmakta olduğunu dile getirir. Kutlu, tüketim dünyasının okur ve yazarları nasıl etkilediğini ise şöyle ifade eder:

Bu manzara içinde bir parlak köşe, okurları ve yazarları kıskırtıyor. O da tüketim kültürü paralelinde gelişen “popüler kitaplar”. Bunlar içinde sağlıktan, dinden, siyasetten romana kadar pek çok çeşit var. Heveslenen gençler kısa yoldan para kazanmak için yayınevi kuruyor ve bu kitapların peşinde koşuyorlar. 2000’de 844 olan yayınevi sayısı 2010’da 1691’e çıkmış. 2000’de 140 olan senelik roman sayısı 2010’da 570’e fırlamış. Bunların çoğu muhtemelen ilk romanlardır.” Kutlu, akabinde romanın bir meta haline gelmesini de şöyle eleştirir: “Nobel Edebiyat Ödülü’nü de alan Türkiye’de beş on yazar gerçekten yüksek tirajlara ulaşan romanlar yazıyor ve bu tirajlar gençlerin gözlerini kamaştırıyor. Bir “meta” haline gelen kitap elbette yılın “moda terlikleri” kadar satabilir. Bunun küçümsenecek bir yanı yok. Terlikler ne kadar dünyayı takip ediyor, bir kalite ve bir çekicilik taşıyorsa, kitapların da bir kalitesi olmalı değil mi?

Mustafa Kutlu’nun romana dair gazete yazılarında şunları söylemek mümkün:

Kutlu, öncelikle romanın ne olduğunu, hikâye ile arasında ne gibi farklılıklar olduğunu *Hikâye* (YŞ, 17.03.1998) başlıklı yazısında çok net bir şekilde ortaya koymuştur.

Mustafa Kutlu, kimi yazılarında da günümüzde roman yazmanın zorluklarına değinir.

Günümüzde türlerin karıştığını yeri geldikçe ifade eden ve bu konuda bir ayırım yapmaktan kaçınan Kutlu, günümüzde roman anlayışının çok değiştiğini, yazdığını okutabilen romanların revaçta olduğunu bazı yazılarında dile getirir.

Roman okuyucusunun beklentilerini de önemseyen Kutlu’nun daha çok hayata dokundurabilen metinlerden hoşlandığı söylenebilir. Ayrıca yazarın popüler kültürün ürettiği popüler romanlara da mesafeli durduğunu söylemek mümkün.

II. G. DERGİLER

Sözün düştüğü ve insanları sözle etkilemenin, harekete geçirmenin ve bir hedefe kilitlemenin zor olduğu bir devirde dergilerin kıymet-i harbiyesinin olamayacağını düşünen Mustafa Kutlu, *Bir Dergi Kapandı* (YŞ, 07.02.2007) başlıklı yazıda edebiyat dergileriyle ilgili görüşlerini dile getirir. Kutlu, dergilerin hayatımızın modern teknoloji tarafından işgal edilmediği günlerin ikliminde çok önemli sayıldığını ve Türk fikir ve sanat hayatı dergilerin sayfalarında hayat bulduğunu söyler. Buna karşın günümüzde her şeyin değiştiğini, çünkü artık insanları etkileyecek bir fikir hayatının kalmadığını söyleyen Kutlu'ya göre ortada ne fikir ne de fikir adamı vardır.

Dergiler hayatımızın modern teknoloji tarafından bir baştan bir başa işgal edilmediği günlerin ikliminde çok önemli sayıldı. Türk fikir ve sanat hayatı dergilerin sayfalarında serpilip gelişti. Ancak şimdi devir değişti. Bana artık insanları etkileyebilecek bir “fikir hayatı”ndan bahsetmek mümkün gözüküyor. Gözüküyor çünkü ortada zaten ne fikir var, ne de fikir adamı.

Yine de Kutlu'yu bu karamsar havadan çıkarıp umutlandıran dergiler de yok değildir.

Mustafa Kutlu'nun yazılarında geçen dergiler ise şunlardır:

II. G. 1. Hece

Mustafa Kutlu, bu dergiyi ilk kez *Edebiyatın Akıbeti* (YŞ, 04.02.1997) başlıklı yazısında okuyucuya müjdelere. Edebiyatın olumsuz şartlara direndiği böyle bir atmosferde 1997 yılının Ocak ayında Ankara'da çıkarılan *Hece* edebiyat dergisi Kutlu'yu heyecanlandırır. Derginin “kâğıdı, kapağı, baskısı, içindeki ürünler ile göz doldurduğu” nu söyleyen Kutlu, derginin uzun ömürlü olmasını diler. Derginin ilk sayısındaki eserlerin “hemen hepsinin belli bir seviyenin üzerinde” olduğunu söyleyen Kutlu, en çok da Hüseyin Su'nun *Giden Gün Ömürdendir* başlıklı hikâyesini beğenir. Aynı yazıda Kutlu, *Hece*'yi çıkaran arkadaşları gönülden tebrik eder ve ilgilenenler için bir de yazışma adresini verir.

Kutlu, *Kuşunun Son Şarkısı* (YŞ, 17.03.1999) başlıklı yazısının son bölümünde konuya binaen *Hece* dergisinin (s. 26-27 Şubat- Mart 1999) kırk sayfalık bir “Şeyh Galip Dosyası” yayımladığını okura duyurur.

Mustafa Kutlu, *Kuşun Ölümü* (YŞ, 12.03.2003) başlıklı yazısında da *Hece*'nin edebiyat dergiciliğinde büyük adımlar attığını ve yaptığı yayınlarla bu sahaya önemli katkılar sağladığını söyler: “*Hece* edebiyat dergiciliğinde büyük adımlar atıyor, yaptığı yayınlarla bu sahaya önemli katkılarda bulunuyor.” Edebi alanda yapılan bütün çalışmaları takdire şayan gören Kutlu, *Hece* dergisinin büyük emek sarf ederek çıkardığı özel sayıları çok beğenir. *Hece*'nin özel sayıları Kutlu'ya *Türk Dili* dergisinin özel sayılarını hatırlatır. Zira *Türk Dili* dergisinin özel sayıları zamanla müracaat kitabı olmuş ve sahaf çeşitleri arasına girmiştir.

Her şey bir yana, sadece çıkardığı özel sayıları söz konusu etsek nasıl büyük bir emek çekildiği görülebilir. Bu bana eski Türk Dili dergisinin özel sayılarını hatırlatıyor. Bilenler bilir o sayıları zamanla piyasadan çekilmiş, müracaat kitapları olduklarından sahaf çeşitleri arasına girmişti. Hece'nin özel sayıları da önümüzdeki yıllarda aynı işlevi görecektir.

Aynı yazıda *Hece* dergisinin son yıllarda sayfa sayısını artırarak birden fazla yazara yer vermesi de Kutlu'ya göre olumlu bir gelişmedir.

Mustafa Kutlu, *Öykümüzün Hikâyesi* (YŞ, 14.02.2001) başlıklı yazısında *Hece* dergisinin yöneticisi Hüseyin Su tarafından faaliyete geçirilen *Hece Yayınları*'nın sanat ve edebiyatın sansasyon olmaksızın pek gündeme gelmediği bir dönemde gösterdiği gayretten dolayı alkışlar. Kutlu, *Hece Yayınları*'nın sadece edebiyat için yayın yapmasını da çok anlamlı bulur:

Hüseyin Su, dergiyle birlikte Hece Yayınları'nı devreye soktu. Sadece edebiyat için yayın yapan bu kuruluş bugüne kadar şiir, deneme, eleştiri, hikâye dallarında otuza yakın kitap çıkardı. Sanat ve edebiyatın sansasyon olmaksızın pek gündeme gelemediği şu günlerde böylesi hasbî bir girişimi alkışlamamak olmaz. Piyasa şartlarında zor iş.

Aynı yazıda derginin Ekim-Kasım 2000 sayısını hikâyeye ayırması, Kutlu'ya göre hikâye alanında yapılan çalışmaların en önemlilerinden biridir. Kutlu, 440 sayfalık

böyle hacimli bir çalışmanın bu piyasa şartlarında hazırlanmasının kolay olmadığını dile getirir. Kutlu'ya göre, hikâye alanında zikredilecek önemli eserlerden öteki de Ömer Lekesiz 'in beş cilt tutacak *Yeni Türk Edebiyatında Öykü* adlı eseridir.

Hece dergisinin özel sayılarını zaman zaman okurla paylaşan Kutlu, *Umuda Kurşun İşlemez* (YŞ,16.05.2001) başlıklı yazısında derginin hikâyeden sonra *Türk Şiiri Özel Sayısı* çıkarmasından çok etkilenir, bu çalışmada emeği geçenleri kutlar ve teşekkürlerini iletir:

Siz ülkenin üzerine kurşun gibi abanan bulutlarına rağmen büyük bir sorumluluk ve ciddiyetle yayın yapan Hece dergisine bakın. Bakın işte Türk öykücülüğü özel sayısı'nın ardından bu defa da Türk şiiri özel sayısı'ni çıkardılar. Ne kadar tebrik etsek, ne kadar teşekkür etsek azdır. Yedi yüz sayfaya ulaşan hacmi ile bu özel sayı Türk şiirinin hemen bütün meselelerine el atıyor. Yüzden fazla yazar ve şairin emek mahsulü ürünlerini bir araya getiriyor.

Bu sayı Kutlu'ya göre bugün olduğu gibi yarın da dönüp bakılacak hüviyette bir müracaat eseridir.

Mustafa Kutlu, *Hecenin Gayreti* (YŞ, 22.10.2003) başlıklı yazısında *Hece* dergisi ve yayınlarını, medya ve popüler kültür karşısında geri adım atmak zorunda kalan edebiyat dünyamıza sağladığı katkılardan dolayı, neşriyatı yöneten İbrahim Çelik ve arkadaşlarını tebrik eder.

Hece dergisi ve yayınları medya baskısı ile popüler kültür yaygınlığı karşısında geri çekilen edebiyat dünyamıza büyük katkıda bulunmaktadır. Bu çerçevede neşriyatı yöneten (O emek mahsulü özel sayıları çıkaran) İbrahim Çelik ile arkadaşlarını tebrik ediyoruz.

Hece Yayınları arasında bazı akademisyenlerin eserlerinin yer alması Kutlu'ya göre önemli bir gelişmedir. Zira bu eserler, edebiyat dostları, öğrenciler ve öğretmenler için bir kılavuz kitap niteliğindedir. Kutlu, *Hece Yayınları* arasından çıkan bu eserleri okura şöyle tanıtır:

Verimli çalışmaları ile dikkat çeken M. Kayahan Özgül'ün bilimsel makalelerini topladığı Kandille İskandil; eleştiri ve incelemeleri ile yayın

dünyamıza ışık tutan Hilmi Uçan'ın Edebiyat Bilimi ve Eleştiri; Samsun 19 Mayıs Üniv. Öğretim üyelerinden Şaban Sağlık'ın Cahit Sıtkı Tarancı'nın Hikayeleri Üzerine Bir İnceleme adlı eseri ve nihayet aynı üniversite hocalarından Dursun Ali Tökel'in Divan şiirinde Harf Simgeciliği adlı eserleri bu bereketli hamlenin son aylardaki ürünleridir.

Mustafa Kutlu, ayrıca *Edebiyatın İpi* (YŞ, 16.06.2004) başlıklı yazısında *Hece* dergisinin Haziran-Temmuz-Ağustos(2004) sayılarının “Hayat-Edebiyat-Siyaset” başlığı ile 700 sayfalık muazzam bir çalışma olduğunu okuyucuya müjdeler. “*Hece* dergisinin Haziran-Temmuz-Ağustos (2004) sayıları “Hayat-Edebiyat-Siyaset” başlığı ile bir arada çıktı (700 sayfalık muazzam bir çalışma).”

II. G. 2. Kaşgar

Yazarları tarafından dergi değil de “edebiyat seçkisi” olarak nitelendirilen *Kaşgar*'ı Mustafa Kutlu *Kaşgar* (YŞ, 03.03.1998) başlıklı yazısında okuyucuya tanıtır. Kutlu, “seçkisi” ibaresini biraz garipser, alışamadığını söyler. “Kaşgar bir “edebiyat seçkisi”. Şu “seçkisi” lafına da alışmadım ya. Dört genç adam (Kendileri böyle diyor): Celil Civan, Alper Çeker, Ömer Erdem ve Cevdet Karal bir araya gelmiş ve bu seçkiyi çıkarmışlar.” Mustafa Kutlu, bu yazıyı kaleme aldığı *Kaşgar* henüz ikinci sayısını çıkarmıştır. Kaşgar deyince Kutlu'nun aklına televizyonda gördüğü belgesellerden olacak; sarıklı, sakallı, çekik gözlü, yuvarlak yüzlü, içtenlikle gülümseyen insanlar gelir.

Kaşgar denilince aklınıza neler geliyor? Benim aklıma öncelikle televizyonda gördüğüm belgesellerden olacak sarıklı, sakallı, çekik gözlü, içtenlikle gülümseyen insanlar geliyor. O elma yanaklı kopul oğlanlar, merkep arabaları, sarı kavunlar, üzüm bağları. Sonra tabiatıyla Tiyanşan Dağları, İpek Yolu, Doğu Türkistan, Karahanlılar ve tabii Kaşgarlı Mahmud ile Divan-ı lügati't-Türk

Kaşgar'ı çıkaran dört gencin ilk sayıda “sunuş” yazısında “Bu isim kime ne çağrışım yaparsa o kadar beklesin ve bize baksın” demesi Kutlu'yu Kaşgarlı Mahmut'un Türkçe sevdasına götürür. Kutlu'ya göre Kaşgar belki de şu sözdedir: “Biz Türkçe konuşuyoruz.” Türk dünyasını dolaşan bu dileğin *Kaşgar*'ın ikinci sayısında da devam ettiğini söyleyen Kutlu, dil şuurunun gençler arasında yaygınlık kazandığını,

seçkinin yazarlarından Alper Çeker'in "Jön değil, genç Türkler" başlıklı yazısında "Bugün Kerkük, Tebriz, Bahçesaray, İstanbul ve Kaşgar'da direnen bir dil var: Türkçe" ifadelerinden de yola çıkarak sevindirici bulur.

Mustafa Kutlu, aynı yazıda *Kaşgar*'ı; "edebi olgunluğu, ürünlerinin kalitesi, şiirin meselelerini derinlemesine değinmesi yönüyle bigâne kalınmayacak güzellikte bir seçki olarak değerlendirir. "Kaşgar edebi olgunluğu, ürünlerinin kalitesi, şiirin meselelerine derinlemesine, nüfus gayreti ile bigâne kalınmaması gereken bir seçki. Umarız aynı güzellikte devam eder."

Mustafa Kutlu, daha sonra kaleme aldığı *Yedi İklim* (YŞ, 21.02.2007) başlıklı yazısında Cevdet Karal ve Ömer Erdem'in birlikte yayımladıkları *Kaşgar* dergisi ile dikkat çektiklerini söyler. "Yedi İklim' in son birkaç sayısı şair Cevdet Karal tarafından yayıma hazırlandı. Aynı zamanda reklamcılık mesleğinde yaratıcı-yönetmen olan Karal, şair arkadaşı Ömer Erdem ile birlikte yayımladığı Kaşgar dergisi ile de dikkat çekmiş idi."

II. G. 3. Mavi Kuş

Çocuk dergilerini de takip eden Mustafa Kutlu, *Mavi Kuş'a Ne Oldu?* (YŞ, 22.09.1998) başlıklı yazısında *Mavi Kuş* isimli çocuk dergisini tanıtır okuyucuya. Kutlu'ya göre dergi son yıllarda Türkiye'de yayımlanan çocuk dergileri arasında en kalitelisidir. Kutlu dergiyi şöyle değerlendirir:

Mavi Kuş dergisi son yıllarda Türkiye'de yayımlanan "çocuk dergileri" içinde en kalitelisi idi. Bu "kalite" nin içine kaşarlanmış profesyonel bir kadronun vasatın her zaman üstünde lakin ruhunu kaybetmiş ürünlerini koymuyorum. Genç, lakin sevgi ve coşku dolu, çocuklarla içli-dışlı bir ekibin ilk heyecanları, ilk ürünlerini koyuyorum.

Mavi Kuş'un kâğıdıyla, biçimiyle, hurufatı ve mizanpajıyla hoş bir dergi olduğunu söyleyen Kutlu, derginin sayfalarına bakan her çocuğu kanatlandırarak bir hüviyetinin olduğunu düşünür. Kutlu'ya göre dergide Türkiye'deki çocuk yayımlarını resimleyen çizerlerin en güzel eserlerine yer verilmektedir. "Orada Türkiye'deki çocuk

yayımlarını resimleyen çizerlerin en güzel eserleri basılıyordu. Hasan Aycın, Necdet Konak gibi “ağabeyler” dahi bu çabaya omuz vermişlerdi.

Mavi Kuş'ta “çocuk dünyasının derinlerine nüfus edebilecek seviyeli şiirler, hikâye ve masallar” yayımlanması, “yeni buluşlar, projeler, serüvenler”e yer verilmesi Kutlu'nun değer verdiği önemli hususlardandır. *Mavi Kuş* dergisinin yayın hayatının sona ermesine çok üzülen Kutlu, düşüncelerini şöyle dile getirir:

Peki Mavi Kuş'a ne oldu? Niçin günün birinde ülke semalarında artık uçamaz oldu? Kanadını kim kırdı yahut onu karlı-tipili bir günde yersiz yuvasız kim bıraktı? Niçin kültür sanat alanında atılan adımlar hep böyle yarım kalıyor? Niçin dünyamızın bir tarafı böyle hep bakımsız ve güdük?

Hemen akabinde Kutlu, çocukların geleceğini şekillendiren bu tür dergilere sahip çıkılmadığına değinir ve okuru bu bağlamda şöyle sorgular:

Çocuklarımızı ne kadar düşünüyor, onların geleceği hakkında ne kadar endişe taşıyorsak, bu meseleyi de öylesine düşünmeli değil miyiz? Bize kalplerini açan, gençliğin bütün dinamizmini kuşanan bir avuç yazar-çizerin bu olağanüstü gayretine iştirak etmeli değil miydik? Neden onları yüzüüstü bıraktık? Yoksa ülkede böylesi bir derginin çıktığından bile haberimiz yok muydu?

Kutlu, aynı yazıda çocuk edebiyatını çok önemsemekte çocuklarımızın geleceği hakkında taşıdığımız endişeler içerisinde bu meselenin de yer alması gerektiğini söylemektedir. “Çocuğumuzu iyi bir mektebe göndermek için titizleniyoruz değil mi? Bu yolda hiçbir fedakârlıktan kaçınmıyoruz.” İyi bir derginin çocuk için iyi bir okuldan farkı olmadığını düşünen Kutlu, çocuğumuzu iyi bir okula göndermek için hiçbir fedakârlıktan kaçınmadığımızı fakat böylesi değerleri taşıyan dergilere gereken önemi verilmediğimizi ifade eder. Kutlu'ya göre o derginin sayfalarından serpilten aydınlığı, hangi kolejin soğuk koridorları üretebilir ki... “ Peki bir dergi, bir çocuk için, bir mektep değil de nedir yani? O derginin sayfalarından serpilten aydınlığı hangi kolejin soğuk koridorları üretebilir.”

II. G. 4. Kökler

Mustafa Kutlu'nun yazılarında sürekli tekrarladığı “edebiyat defteri dürüldü” görüşüne karşın sanat-edebiyat dergilerinin peş peşe yayın hayatına atılması Kutlu'yu “gamlı baykuş” havasından çıkarıp sevindirir. Kutlu, bu sevincini *İki Dergi* (YŞ, 07.05.2003) başlıklı yazısında okur ile paylaşır. Kutlu için dergilerin muhtevası kadar yazar kadrosu, tasarımı, görselliği de önemlidir. Bu yazıda *Kökler* dergisinin adını beğenen Kutlu, ayrıca derginin kapağını, tasarımını da beğenir. Kutlu, derginin aksamadan devam etmesini temenni eder ve çoğunu tanıdığı genç arkadaşlara başarılar diler:

Üç aylık edebiyat dergisi” Vadi Yayınları adına Ercan Şen. Yayın Yönetmeni: Osman Özbahçe. Yayın kurulu: Ali K. Metin, Osman Özbahçe, Murat Güzel. Yayın danışmanı: Mehmet Erdoğan. Güzel bir adı var derginin, kapağı güzel, tasarımı güzel, inşallah aksamadan devam eder.

Mustafa Kutlu, *Edebiyatın İpi* (YŞ, 16.06.2004) başlıklı yazısında *Kökler* dergisinin geç kalan 3. sayısı olan” Devamsızlar” dosyasını okuyucuyla paylaşır. “Kökler dergisi geç kalmış olan 3. Sayısında bir “Devamsızlar” dosyası yaptı” diyen Kutlu, dosyada dikkatini çeken yazarlardan Hüseyin Atlansoy'un şiir ve sözün değeri üzerine düşüncelerine, Ahmethan Yıldız'ın edebiyat konusunda kendi kuşağını eleştirmesine ve Ayhan Kurt'un şiir ile şiir okuru üzerine olan düşüncelerine yer verir.

Üç aylık edebiyat dergisi olan *Kökler*'in kapanması Mustafa Kutlu'yu derinden etkilemiş, insanoğlu için faniliğin hayli acıtıcı olduğunu *Bir Dergi Kapandı* (YŞ, 07.02.2007) başlıklı yazısında dile getirmiştir. Kutlu, *Kökler* dergisinin kapanmasını bir çiçeğin solmasına, bir fidanın kurumasına benzetir: “Nisan 2003'te yayım hayatına başlayan “Kökler” (Üç aylık edebiyat dergisi) on ikinci sayı ile kapandı. Bir fidan kurudu. Bir çiçek soldu.” Derginin “Kapanış” yazısının sonlarına doğru “Bir dergi kapanıyorsa yeni bir dergi çıkıyor demektir” ifadesi üzerine Kutlu, “Umut içimizde bir kuştur, hiç susmaz. Ama yine de ‘Bakakalırız giden geminin ardından.’ Niçin? O gemi bir vakitler duyduğumuz heyecanları, sevinçleri, kavgaları, ürünleri, alın teri ve göz nurunu, bizden çok şeyi almış gidiyor. Bir daha asla ele geçmeyecek şeyler bunlar” diyerek serzenişte bulunur.

II. G. 5. Size ve Yeni Defne

Size ve Yeni Defne dergilerinin adı Mustafa Kutlu'nun birkaç yazısında geçer. Bu dergilerin önemi onları çıkaran Ferit Ragıp Tuncor'dan ileri gelmektedir. Kutlu, Ferit Bey'in ölümü üzerine kaleme aldığı *Yağmurla Gelen* (YŞ, 01.06.2005) başlıklı yazısında Ferit Bey'in bu dergileri 65 yaşından sonra çıkarmaya başladığını söyler. Dergilerin çok az kişi tarafından okunduğunu belirten Kutlu, bir gün Ferit Bey'e *Defne*'nin kaç abonesi olduğunu sorar ve karşılığında üç cevabını alır: “Çok az kişi bilir bu dergileri, çok az kişi okur. Bir kere sormuştum, o tatlı gülümsemesi ile “Defne'nin üç abonesi var” demişti.”

Aynı yazıda, ülkemizde böyle dergilerin çıktığını, bu dergilerde yazan şairlerin, hikâyecilerin, deneme- inceleme, hatıra ve folklor yazarlarının olduğunu söyleyen Kutlu, onların çoğunun yaşlı olduğunu ve birer birer aramızdan ayrıldıklarını ifade eder: “Bunların kendi dünyaları var, bir tabaka-zümre-topluluk yakınlaşması var. Çoğu yaşlı zaten, birer birer gidiyorlar” diyen Kutlu, “Gidenler kevanına yukarıda adlarını andığım dergileri çıkaran –yıllar boyu aşkla, şevkle, azimle- Ferit Ragıp Tuncor da katıldı. 1912 doğumlu idi. Eski bir maarifçi. Elliden fazla kitap yayımlamış. Sanırım bir o kadar da yayıma hazırladığı kitap vardır. Geniş hal tecümesi Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi'nde yer almaktadır, isteyenler oraya bakabilir” diyerek Tuncor'u kısaca tanıtır.

Aynı yazıda Tuncor için Faruk Nafiz'in talebesi olduğunu, onun etkisi ile şiire başladığını ve 1931'de Öğretmen Okulu'ndan mezun olduğunu söyleyen Kutlu, Tuncor'un daha öğrenciliği sırasında İzmir'de çıkan *Ahenk* ve *Hizmet* gazetelerinde edebiyat sayfaları düzenlediğini de belirtir. Elinde sürekli eski ama şişkin bir çanta taşıdığını söyleyen Kutlu, Ferit Bey'in kendilerine hal tercümeleri getirdiğini ve onlardan hal tercümeleri, fotoğraflar aldığını ve bütün bunları o karmakarışık eski çantadan nasıl çıkardığına şaşırıldığını ifade eder. “Bize fotoğraflar, hal tercümeleri getirir, bizden fotoğraflar, hal tercümeleri alırdı. O şişkin ve karmaşık eski çantadan bütün bunları nasıl bulur çıkarırdı, şaşardım.”

Mustafa Kutlu, daha sonraları kaleme aldığı *Bir Dergi Kapandı* (YŞ, 07.02.2007) başlıklı yazısında da Ferit Ragıp Tuncor'u zikreder ve ilerleyen yaşına rağmen Ferit Bey'deki bu gayreti şöyle yorumlar:

Kimi dergileri, kimi çiçekleri, kimi kedileri, kimi fikirleri, kimi ihtirasları, kimi serveti, kimi şöhreti için yaşar. Kimi kendini bir "mücadele" ye adamıştır. Ferit Bey'i o yaşta yağmur çamur demeden yürüten, okutan, yediren-içiren, sevindiren, üzen o dergilerdi. Bir tür alışkanlık, bağlılık, aidiyet, yaşama sevinci, her neyse sebep işte.

II. G. 6. Hayat Ağacı

Mustafa Kutlu'nun dikkatini çeken dergilerden biri de Sivas'ta yayımlanan *Hayat Ağacı* dergisidir. *Suları Öldürmek* (YŞ, 24. 08. 2005) başlıklı yazısında bu derginin kültür, sanat ve çevre dergisi olduğunu belirten Kutlu, dergiyi şöyle tanıtır:

Kültür, sanat ve çevre dergisi olan Hayat Ağacı Sivas'ın eski günlerinden bahseden yazılarla dolu. Okuyanları maziye çekiyor, buruk bir tat bırakıyor zihinde. Dergi Sivas Hizmet Vakfı adına Dergi Sivas Hizmet Vakfı adına Dr. Hasan Canpolat tarafından yayımlanıyor. Genel Yayın Yönetmeni Kadir Pürlü. Editör: İbrahim Yasak. Yazı İşleri Müdürü: Saffet Baştepe. Yayın Kurulu içinde akademisyenler var. Büyük boy kuşe kâğıda basılmış.

Kutlu'ya göre çok kıymetli fotoğraflar ve yazılar dergiyi özellikli kılmıştır. Kutlu'nun dergide eleştirdiği tek nokta ise "Tahir Mirza" hikâyesinde çeşmeden su dolduran karpuz kollu kız resmidir. Kutlu, sarık- şalvar zamanında böyle bir resmi anlamsız bulur. "Tek takıldığım fotoğraf (resim) "Tahir Mirza" hikayesinde çeşmeden su dolduran karpuz kollu kız oldu. Sarık-şalvar zamanında ne gezer bu elbise."

Kutlu, bu dergilerin önemini ise şöyle dile getirir:

Bu dergiler bize çok değil elli sene içinde şehirlerimizin nereden nereye geldiğini belgeliyor (Bir güzel dergi de Maraşlılar çıkarıyor). Dergi sayfalarını karıştırdıkça her birinin kendine has özellikleri ile ayrı hususiyetler barındırdığı; estetik bütünlük taşıyan; mimarisi, yemeği, suyu, esnafı, insanı ve günlük yaşantısı ile medeniyetimizin vakur ve asude

timsalleri olan şehirlerimizin çok kısa bir zaman içinde nasıl elden çıktığını acıyla görüyoruz.

II. G. 7. Yedi İklim

Mustafa Kutlu, *Yedi İklim* (YŞ, 21.02.2007) başlıklı yazısını yazıya da adını veren *Yedi İklim* dergisine ayırmıştır. *Yedi İklim*'in kültür, sanat ve edebiyat dergisi olduğunu söyleyen Kutlu, ilaveten derginin hikâyeci-yazar Ali Haydar Haksal'ın gayretleriyle 201. sayısını çıkardığını da söyler. Kutlu'ya göre dergi edebiyatımıza pek çok şair, hikâyeci ve yazar kazandırmıştır. “Dergi geçen süre içinde edebiyatımıza pek çok şair-yazar-hikâyeci kazandırdı, özel sayılar çıkardı.” *Yedi İklim*'in son birkaç sayısının Cevdet Karal tarafından hazırlandığını söyleyen Kutlu, Karal'ın dergiye getirdiği yenilikleri över. Şöyle ki; Cevdet Karal, dergiye ebadından kâğıdına, kapağında iç düzenine kadar baştan- ayağa yenilemiştir. Dergilerin içeriği kadar görselliğiyle de ilgilenen Kutlu, Cevdet Karal'ın dergiye getirdiği bu yeniliklerden çok hoşnut olmuştur.

Kutlu, derginin 201. sayısı “Mehmet Akif Özel Sayısı” olarak yayımlandığını ve Cevdet Karal tarafından kapak kompozisyonu dâhil merhum Mehmet Akif Ersoy'a gönderilen bir mektup şeklinde tasarlandığını söyler. Kutlu'ya göre dergi, “ansiklopedi boyu, 144 sayfalık bir mektup olduğu, kalın-beyaz kâğıda basıldığı için oldukça ağır bir mektup” olmuş. Böyle ağır bir mektubu taşıyacak zarfın kavi olması gerektiğini düşünen Kutlu zarfı da beğenir:

Çimento torbası renkli (daha hoş bir ton, zemin seçilmiş) zarfın dikdörtgeni sağ alt köşede münasip şekilde birbiri ile bağlanmış ve yazarların adları aralarına artı işareti konularak kapağın altında yine dikdörtgen bir alan şeklinde bold karakterler ile sıralanmış.

Kapağın sol üst köşesine “el yazısı” ile “ Vefatının 70. Yılından Mehmet Akif'e mektup” ibaresinin konulmasını eleştiren Kutlu, bunun yerine daha işlek ve güzel bir yazı tercih edilebileceğini ifade eder. Bu ibareyi “titrek ve oransız” bulan Kutlu, bunun yerine daha güzel bir ibareyi kendisinin bile yazabileceğini söyler. Kapağı bir kuyumcu titizliği ile inceleyen Kutlu, kapağın sağ üst köşesindeki Mehmet Akif'in hatırasına PTT tarafından çıkarılan, üzerinde şairin portresi olan pulun PTT'den alınarak

yapıştırılmasını ve pulun mühür yaptırılarak bir kısmı pula değecek şekilde basılmasını da beğenir.

Derginin arka kapağında birkaç sayıdır süren ‘‘Halis’in Yeri’’nin reklamının yapılması Kutlu’yu meraklandırır. Kutlu, Halis’in Yeri’nin nerede olduğunu sorar ve buranın Üsküdar’da bir çay ocağı olduğunu öğrenir. Bu reklamda Kutlu’nun hoşuna giden ince, hoş, yalın bir espri vardır. Şöyle ki; ‘‘ahşap masa üzerinde kırmızı benekli porselen çay tabağına konulmuş, ince belli bardakta tavşankanı bir bardak çay ve çay tabağında iki çay şekerı. İlk sayıdan itibaren çay tabağındaki şekerlerin sayısı artmakta ve zamanla çay tabağını doldurmakta.’’ Kutlu bu tabloyu, Halis’in Yeri’ne devam edenlerde, muhabbetin tadının her geçen gün artması şeklinde yorumlar.

II. G. 8. İmaret

Karaman Belediye’si tarafından çıkarılan *İmaret* dergisinde eskiyi hatırlayıp yeniyi kurmak adına, yöreye özel bilgiler verilmektedir. Mustafa Kutlu, *Bir Sanatçı Bir Dergi* (YŞ, 23.02.2011) başlıklı yazısında *İmaret* dergisine yer verir. Kutlu’nun geçmişten getirdiğimiz değerlere olan hassasiyetini hemen her yazısında görmek mümkündür. Bundan dolayı eskiye sahip çıkan her türlü çalışmayı takdir eden Kutlu, *İmaret* dergisinin adının üzerinde bulunan ‘‘Girene kapımız açık, yiyene lokmamız helal’’ibaresini çok beğenir. Kutlu, dergi adını çizen grafikerin ‘‘a’’nın üzerine bir leylek kondurmuş olmasını büyük bir incelik ve zarafet olarak değerlendirir. *İmaret* dergisi Karaman Belediyesi’nin yayımı olup, ‘‘büyük boy, üç aylık, kuşe kâğıda basılı nitelikli bir dergi’’ dir. Kutlu, derginin ‘‘120 sayfa ve kaliteli fotoğraflarla süslü’’ olduğunu belirtir. Bu değerli çalışmada emeği olan herkesi, özellikle de Karaman’daki Doğuş Matbaası’nı kutlayan Kutlu, bu arada ilgilenenlere yardımcı olmak için de, derginin isteme adresini ve telefon numarasını vermeyi de ihmal etmez.

II. G. 9. Gezgin

Aylık gezi ve kültür dergisi olan *Gezgin*’in 52. Sayısı üzerine *Gezgin* (YŞ, 15.06.2011) başlıklı bir yazı kaleme alan Mustafa Kutlu, dergide emeği geçenleri kutlayarak fotoğraf ve gezi tutkunlarına dergiyi tavsiye eder. *Gezgin*, fotoğraf sanatçısı Halit Ömer Camcı tarafından yayımlanır. Kutlu, *Gezgin*’i ‘‘iyi kâğıda basılmış, güzel baskı ile göz dolduran’’ bir dergi olarak değerlendirir. Kutlu, dergide fotoğrafçılıkla

ilgili her türlü bilginin verilmekte olduğunu ve hemen her sayıda dünyada ve ülkemizde görmeye değer yerlerin birkaçının fotoğraflarıyla tanıtıldığını söyler. Kutlu, dergide emeği olanları kutlar ve “Gezgin’i fotoğraf ve gezi tutkunlarına tavsiye” eder.

Mustafa Kutlu, daha önce kaleme aldığı *Bülbülü Öldürmek* (YŞ, 01.10.2008) başlıklı yazısında kısa da olsa *Gezgin* dergisine yer verir. Bu yazısında Kutlu, Uzun göl gezisini anlatır. Uzun Göl’ün son fotoğrafını da *Gezgin* dergisinin 2008 Eylül sayısında gördüğünü okuyucu ile paylaşır.

II. G. 10. İtibar

Mustafa Kutlu, “Edebiyat ve Fikriyat” dergisi olarak çıktığı belirtilen *İtibar* dergisini okuyucuya ilk olarak *Sesler* (YŞ, 12.10.2011) başlıklı yazısında tanıtmıştır. Dergiyi “temiz, sade, sevimli ve kaliteli bir dergi” olarak tanıtan Kutlu, derginin adını şairane olmadığı için beğenmez. “Derginin “Heves değil zorunluluk” sebebiyle çıktığı söyleniyor. Neymiş bu “zorunluluk” acaba, açıklama yok” diyen Kutlu, dergide imzası olan yazar kadrosundan bazılarını sıralar. Bunlar: Süleyman Çobanoğlu, Haydar Ergülen, İbrahim Tenekeci, Ahmet Murat, Levent Dalar, Mustafa Akar, Furkan Çalışkan, Emel Özkan, Fatma Barbarosoğlu, Kamil Yeşil, Abdullah Harmancı’dır. Kutlu derginin uzun soluklu olmasını temenni eder.

İtibar’ın çok beğendiği üçüncü sayısını okuyucuya *Karaca Ahmednâme* (YŞ, 07.12.2011) başlıklı yazısının son paragrafında müjdeleyen Kutlu, bu sayıdaki şiirlerin hemen hemen hepsini çok beğenir. “Üçüncü sayısını çıkararak *İtibar* dergisinde bu sayı neredeyse bütün şiirler güzel. Böyle bir sayı bir daha çıkar mı bilemiyorum” diyerek duygularını dile getiren Kutlu, derginin şairlerini tebrik eder, gözlerinden öper.

Kutlu, *İtibar Şiirleri Arasında* (YŞ, 16.05.2012) başlığıyla kaleme aldığı yazısını dergide ilgisini çeken şiirlere ayırır. İlk duyduğunda adına bir türlü ısınmadığı *İtibar* dergisinin yazar ve şair kadrosunu öylesine beğenmektedir ki onların bu çalışmalarını “kardeşlerimin çıkardığı bir dergi” diyerek yüceltir. Kutlu, *İtibar*’da yayımlanan şiirleri zevkine, şiir anlayışına hitap ettiği için “iyi şiirler” olarak değerlendirmektedir. İyi şiirlerin yayımlandığı böyle birçok derginin olduğunu söyleyen Kutlu’nun bu dergilere baktıkça, gözleri nemlenir.

II. G. 11. Folklor Dergileri

Halkın beğeni ve değerlerine sahip çıkan Mustafa Kutlu, halk için yapılan her türlü olumlu çalışmayı desteklemektedir. Kutlu, ister geçmişte ister günümüzde olsun bu alanda yapılan çalışmaları yeri geldikçe okuyucu ile paylaşır. Bu çalışmalardan biri de geniş halk kitlelerine hitap etme olanağı bulan dergilerdir. Bu dergilerin başında kökü oldukça eskiye dayanan “Halka doğru” hareketinin bir uzantısı olan *Halka Doğru* dergisi gelir. Bu dergi halk kültüründen beslendiği ve folklor çalışmalarına hız kazandırdığı için önemlidir. Kutlu, bu konuyla ilgili görüşlerini *Halka Doğru* (YŞ, 03.11.1999) başlıklı yazısında ayrıntılı olarak dile getirir.

Türkiye’de bu asrın başında milliyetçi-Türkçü eğilimler ile bir “halka doğru” hareketi başlatılmıştır. Hatta bu ad ile bir de dergi çıktı. Aslında halk kültüründen beslenme, halkın diline yaklaşma denemeleri Tanzimat yıllarına kadar indirilebilir. Ancak hareketin isimlendirilip, çerçeveselendirilmesi asrın başında gerçekleşmiş, böylece folklor araştırmaları hız kazanmıştır. Cumhuriyetten sonra hareket “Halkevleri” vasıtası ile daha bir yaygınlık kazandı, bu teşkilatın Anadolu’daki şubeleri önemli mahalli dergiler çıkardılar.

Mustafa Kutlu *Halka Doğru* başlıklı yazısından uzun bir zaman sonra kaleme aldığı *Folklor Öldü mü?*(YŞ, 18.05.2011) başlıklı yazısında *Halka Doğru* dergisi hakkında şu bilgileri verir.

Halka Doğru” dergisi “Türk Yurdu” tarafından haftalık olarak çıkartıldı. (1913-1914) 52. Sayı. Gayesi İttihat ve Terakki Partisinin resmi görüşü olarak sunulan Türkçülük hareketinin halk katında yayılması idi. Yazarlar arasında Halide edip, Yusuf Akçura, Ahmet Ağaoğlu, Celal Sahir, Hüseyinzade Ali, Hamdullah Suphi, Fuat Köprülü, Ziya Gökalp başta olmak üzere geniş bir kadro vardır.

Aynı yazıda Kutlu, bir başka “Halka Doğru Mecmuası”nın İzmir’de (1919) Dr. Nazım, Celal Bayar, Vali Rahmi Bey tarafından çıkarıldığını söyler. Bunların dışında Kutlu, “Halk Bilgisi Haberleri” aylık halkiyat ve etnografya dergisi olarak Ankara’da çıktığını (1929-1931) ve Ankara’da kurulan “ Halk Bilgisi Derneği’nin yayın organı

olan bu dergi sayesinde halkiyat araştırmaları ciddiye kazandığını ve derlemeler yapıldığını söyler.

Aynı yazıda daha sonraki yıllarda (1980'e kadar) pek çok folklor dergisi yayımlandığını da ifade eden Kutlu, adı geçen dergilerin dışında halkevleri adına çıkarılan dergilerin derleme, kütüphane ve yayın kolunun yaptığı çalışmaların halk kültürüne önem verilmesi, halkiyat ve halk edebiyatının tanıtılması hususunda önemli bir birikim sağladığı görüşündedir. Mustafa Kutlu bu dergilerden birçoğunu okuyucuyla paylaşır:

Ankara'da çıkan "Ülkü" dergisi Halk Evleri'nin merkez yayın organıdır. Bunun dışında Aksu (Giresun), Altan (Elazığ), Altınyaprak (Bafra), Bozok (Yozgat), orumlu (Çorum), Doğuş (Kars), Fikirler (İzmir), Görüşler (Adana), Gediz (Manisa), İnanç (Denizli), Kaynak (Balıkesir), Konya (Konya), Muğla (Muğla), 19 Mayıs (Samsun), Orta Yayla (Sivas), Taşan (Merzifon), Uludağ (Bursa), Taşpınar (Afyon), Ülker (Niksar), Yeni Milas (Milas), Başpınar (Antep), Derme (Malatya), Erzurum (Erzurum), Halkevi (Eskişehir), Hatay (Antakya), Kara Elmas (Zonguldak), Ün (Isparta), Erciyes (Kayseri) gibi şubelerce çıkarılan önemli dergiler vardır.

Mustafa Kutlu'ya göre "bu dergiler önemli musiki, halk oyunu, halk hikâyesi, efsane, masal, mani, ninni, köy oyunu gibi halk kültürünün aydınlık arasında pek rağbet görmeyen unsurunu gün ışığına çıkarmıştır". Kutlu, günümüzde "bırakın ilçeleri üniversiteler-fakültelerin dahi düzenli dergi" ıkarmadığından yakınmaktadır.

Halkın değerlerine bağlı olan Mustafa Kutlu için bu dergiler yerli kültürümüzü zenginleştirmiştir. Ancak Kutlu'ya göre hâkim sermaye ve hâkim zihniyet bu birikimden yeni ve yüksek seviyeli bir hareketin doğmasına mani olmuştur. Kutlu, halkın asırlardır bağrında beslediği İslami unsurların geri planda tutulmasını büyük bir kayıp olarak görür. Gidişattan rahatsız olan Kutlu, folklor dergilerinin kalmadığı bu dönemde çareyi yine halkın kendisinde bulmakta, görüşlerini şöyle ifade etmektedir:

Folklor dergisi kalmadı. Dağ başındaki mezralarda bile televizyon her şeyi tayin ediyor. Durum budur diye eli-kolu bağlı duramayız. Kitaplar, taş plaklar, kütüphaneler bizleri bekliyor, orak biçmiş, çarık giymiş nesiller hala sağdır. 'Sözlü Tarih' buralardan bir şeyler devşirmeye çabalıyor. Alafranga

hayat tarzı halkın dış görünüşünü değiştirmiş, ama kalbine sirayet edememiştir. Hedefimiz o kalbe girmek olmalıdır. Ölü folklor dirilmez ama güvenilir bir kaynak olarak her zaman ona dönülebilir.

Mustafa Kutlu, *Isparta Folkloru* (YŞ, 15.08.2001) başlıklı yazısında Nafiz Akgün'ün Z. Tülin Değirmenci ile beraber hazırladıkları *Isparta Folkloru* (Ekim 2000) adlı çalışmayı okuyucuya tanıtır. Bu çalışma kendi deyimiyle bir şık kitap ve CD'den oluşmaktadır. Çalışmanın kapak kompozisyonunu nefis bulan Kutlu, iç baskısını da beğenir. Kutlu, Isparta Süleyman Demirel Üniversitesi bünyesinde gerçekleştirilen bu çalışmaya benzer çalışmaların bütün taşra üniversitelerinde yaygınlık kazanmasını diler:

Isparta Süleyman Demirel Üniversitesi Radyo-TV Araştırma Uygulama Merkezi Müdürü Nafiz Akgün ile aynı dairenin Müzik Kültürü Araştırma Uygulama Merkezi Müdürü Z. Tülin Değirmenci böylesi bir çalışma yapmışlar. Isparta Folkloru(Ekim 2000) nafiz Akgün ile onun İstanbul'daki öğrenciliği sırasında güzel günlerimiz geçmişti. Bu esasen Isparta mahalli musikisi eksenli çalışma bir şık kitap ve CD'den oluşuyor. CD içinde yer alan parçaların derlenmesi, seslendirilmesi ile ilgili bilgiler veriliyor; bu zatların fotoğrafları görülüyor. Çalışma nefis bir kapak kompozisyonu ve güzel bir iç baskı barındırıyor. Bütün folklor-türkü meraklılarına, bunlar arasında bilhassa Isparta ve yöresinden olanlara tavsiye olunur. Keşke bütün taşra üniversitelerimiz benzeri çalışmalara yönelse.

Mustafa Kutlu, daha sonra kaleme aldığı *Bir Sanatçı Bir Dergi* (YŞ, 23.02.2011) başlıklı yazısında Nafiz Akgün'ün Çetin Koruk'la beraber hazırladıkları *Isparta Folkloru- Yalçın Özsoy Özel Sayısı*'nı ve bu bağlamda folklor dergilerinin önemini okuyucu ile paylaşır. Yalçın Özsoy, Isparta'nın yetiştirdiği önemli bir saz sanatçısıdır. Yalçın Özsoy'un övgüye değer yönlerinden birisi de doğup büyüdüğü toprakların folkloru ve müziği üzerinde çalışarak derlemeler yapmasıdır.

Görev yaptığı yıllarda doğup büyüdüğü toprakların folkloru ve müziği üzerinde çalışarak derlemeler yapıyor. İşte bunlardan bazıları: Aliverin dabancamı doldurem, Daşlı tarla ayrıklı, Şu Aydın'ın uşağı, Karlı dağın öte yüzü, Ay doğar aşmak ister, Ardıçtandır guyuların govası vb.

Daha sonra Kutlu, son yıllarda taşra üniversitelerinin çoğalması ve belediyelerin güç kazanmasıyla mahalli neşriyatın hız kazandığını söyler. Kutlu, koroların kurulmasını, her yörenin kendi kültürüne sahip çıkarak bunu yaşatmasını ve konu ile ilgili neşriyatın çoğalmasını, Türk kültürünün zenginleşmesi ve emeği geçenlerin unutulmaması adına sevindirici bulur.

II. G. 12. Diğer Dergiler

Bunların dışında Mustafa Kutlu'nun yazılarında ele aldığı konuyla bağlantılı olarak adı geçen ve kısaca tanıttığı dergiler de vardır. Bu dergilerden biri de *Edebiyatın Akıbeti* (YŞ, 04.02.1997) başlıklı yazısında 1990 yılından beri yürütmeye çalıştığını söylediği *Dergâh* dergisidir. Kutlu, bu yazısında altmışlı yıllarda dergi çıkarmanın güçlüklerinden bahseder. Şimdilerde ise imkânların genişlediğini dergi çıkarmanın liselere kadar yaygınlaştığını şöyle anlatır:

Yaklaşık otuz yıldır edebiyat ağırlıklı olarak yazıyorum, 1990 Martından bu yana aylık edebiyat-sanat dergisi olan Dergâhı yürütmeye çalışıyorum. Çabalar, tutkular, umutlar derken ömür gelip geçiyor. Bizim gençliğimizde (altmışlı yıllar) dergi çıkarmak güçtü. Hele taşrada büsbütün imkansız denecek gibiydi. Şimdilerde imkânlar genişledi; elektronik dizgi, ofset baskı artık liselere kadar yaygınlaştı. Üniversiteleri bir yana bırakın, liselerin bile dergileri var.

Kutlu, daha sonra kaleme aldığı *Kütüphane Dramı* (YŞ, 29.11.2000) başlıklı yazısında *Dergâh* dergisinde yayımlanan, Prof. Dr. İnci Enginün'ün 28 Mart 2000 tarihinde Beyazıt Devlet Kütüphanesi'nde yaptığı konuşmadan alıntılar yapar. Bu arada konuşmanın *Türk Dili* dergisinin Haziran-2000 ve *Dergâh* dergisinin Eylül- 2000 sayısında yayımlandığını da okura duyurur.

Kutlu, *Kürkçü Dükkânı* (YŞ, 17. 04. 2002) başlıklı yazısında da *Dergâh Yayınları*'nin otuz yıl içinde altıncı kez taşınmasını üzüntüyle karşılar ve ekonomik krizin kitapçıları etkilemesinden oldukça rahatsız olur.

Dergâh Yayınları Ankara Caddesi'nde Nakipoğlu İşhanı'na taşındı. Otuz yıl içinde bu altıncı taşınma... Nüfus artar, ortaöğretimde okul sayısı, öğretmen sayısı artar; Anadolu'da hemen her ilde bir üniversite kurulur.

Üniversite öğretim üyelerinin sayısı artar, ama kitap basım ve satımında dişe dokunur bir artış olmaz. Sahanın bütün dedikodusu “çok satan” birkaç yazarın etrafında dönüp durur. Ekonomik kriz bu zayıf piyasayı büsbütün çaptan düşürmüştü. Kitabevleri spor malzemesi, kırtasiye ve oyuncakla idare ediyorlar.

Mustafa Kutlu'nun okurla paylaştığı dergilerden bir diğeri *Anlayış* dergisidir. Kutlu, *Şiirin Gücü* (YŞ, 24.09.2003) başlıklı yazısında Mustafa Özel'in Genel Yayın yönetmenliğinde çıkan *Anlayış* dergisinin Eylül sayısında çıkan İhsan Fazlıoğlu'nun adını vermediği yazısını okuyucu ile paylaşır.

Pashlı Raylarında Eski Bir Tren (YŞ, 23.11.2005) başlıklı yazısında ise Mustafa Kutlu, *Derkenar* dergisinin Kasım 2005 sayısında dikkatini çeken Çiğdem Can'ın *Kırık Bir Bayram Hikâyesi* adlı metni okuyucu ile paylaşır.

Mustafa Kutlu *Andırın Hatırası* (YŞ, 02.08. 2000) başlıklı yazısında *İkinci Yazıları* dergisini tanıtır okuyucuya. Kutlu, bu derginin ilk sayısının tek yapraklık bir gazete olan *Andırın Postası*'nda 23 Nisan 1985'te çıktığını daha sonra dört sayfalık bağımsız bir dergi olmasının 1987 yılını bulduğunu okuru ile paylaşır. Derginin son sayısı Ekim 1994 tarihini taşır. Dergi on yılda 131 sayı çıkarmıştır. İki bine yakın aboneye ücretsiz gönderilen bu derginin masal gibi gelişmesini Nedim Ali'ye bağlayan Kutlu, nice genç kalemin bu dergide yetiştiğini de şöyle ifade eder:

Salih'le “İkinci Yazıları” ciltlerini karıştırıyoruz. İlk sayı gazetenin içinde çıkmış. Gazete tek yaprak olarak 24 Nisan 1984'te yayıma başlamış. İkinci Yazıları gazetenin içinde (ilk sayı 23 Nisan 1985'te) çıkınca, haliyle dört sayfa olmuş. 1987'de 4 sayfa ve bağımsız bir dergi haline gelmiş. Son sayısı Ekim 1994 tarihini taşıyor. Tam on yıl çıkmış. 131 sayı. İki bine yakın aboneye ücretsiz gönderiliyordu. Bütün bu masal gibi gelişmeyi rahmetli Nedim Ali'ye borçluyuz. Nice genç kalem bu dergiden yetişti.

Mustafa Kutlu'nun yazılarında adını verdiği dergilerden birisi de *İstanbul Life* dergisidir. Kutlu *Beyaz Türk'ün Seyir Defteri* (YŞ, 18.06. 2003) başlığıyla kaleme aldığı yazısında bu derginin Haziran-2003 sayısında kendi ifadesiyle hoş bir yazıya rastlar. “İstanbul Life dergisinde (Haziran 2003) hoş bir yazıya rastladım. Yazının genel başlığını ödünç aldım. Özel başlığı ise Türk salata devrimi.”

Mustafa Kutlu'nun takip ettiği dergilerden biri de *Kırklar* dergisidir. *Kırklar* (YŞ, 16.01. 2002) başlıklı yazısında Kutlu, *Kırklar*'ı genç bir dergi olarak tanımlar. Kutlu'ya göre dergi genç olmasına rağmen 17. sayısında epeyce mesafe kat etmiş, olgunlaşmıştır. “Kırklar genç bir dergi. Genç ama henüz 17. Sayısında epeyce bir olgunluğa ulaştı. Mesela Hece gibi zaten olgun doğmuş bir dergi değildi.”

Kutlu, *Bir Kereden Ne Olur?* (YŞ, 17. 03. 2004) başlıklı yazısında da *Kırklar* dergisinin altıncı sayısı olan Mart/Nisan 2004 sayısında Osman Konuk'un *Tanınmamak İçin Şair* başlıklı şiirini görür ve çok sevinir.

Mustafa Kutlu'nun yazılarında bahsettiği dergilerden biri olan *Sağlık Yolu* dergisi Mart- Nisan 2003 sayısında yayımladığı *Sofralarımızın Baştaçı: Ekmek* başlıklı makalesi ile Kutlu'nun dikkatini çeker. *Has Ekmek* (YŞ, 20. 08. 2003) başlıklı yazısında Kutlu, ekmeğin hayatımızdaki önemini ve sağlıklı ekmeğin hangi şartları sağlaması gerektiğini anlatır. Kutlu dergilerin genel yayın yönetmenlerinin adını da vermeye özen gösterir. Bu derginin Genel Yayın yönetmeni ise Doç. Dr. Sefa Saygılı'dır.

Mustafa Kutlu *Şişedeki Su* (YŞ, 23. 07. 1996) başlıklı yazısında *Sonbahar* adlı derginin son sayısından bir alıntı yapar. Bu alıntıya göre *Sonbahar*'a altı yıl içinde 1500'ün üzerinde şairden şiir gelmesine rağmen derginin satış sayısı bir iki istisna dışında 800-900'ü geçmemiştir. Bu da dergiye şiir yollayan kişilerin bile dergiyi alıp okumadıklarını göstermektedir.

Mustafa Kutlu'nun takip ettiği dergilerden birisi de *Umran*'dır. Kutlu, *Kara Vicdanlı* (YŞ, 30. 05. 2001) başlıklı yazısına *Umran* dergisinin bayağı yenilendiğini müjdeleyerek başlar ve Yusuf Kaplan'ın bu dergiye olan katkılarını dile getirir. Kutlu'nun bu yazıda üzerinde durduğu konu, derginin Mayıs 2001 sayısında Yusuf Kaplan'ın ünlü tiyatro yazarı Eugenelonesco'dan yaptığı çeviridir. Kutlu, “Cehennemle Yüzleşmek” başlıklı konuşmanın çevirisinden birtakım alıntılar yapar.

Kutlu'nun takip ettiği dergiler arasında yer alan diğer bir dergi *Yitik Düşler* dergisidir. Kutlu, *Kaynağı Kurutmak* (YŞ, 07. 01. 2004) başlıklı yazısında bu derginin Aralık sayısındaki bir şiirden alıntı yapar.

Mustafa Kutlu'nun gazete yazılarında yer verdiği dergiler üzerine şunları söyleyebiliriz:

Mustafa Kutlu, geçmişten günümüze edebi sahadaki yenilik ve gelişmeleri yakın takibe almış nadir yazarlarımızdandır. Edebiyatın dergilerde yeşerdiği günleri hasretle anan Kutlu, günümüzde modern teknolojinin genelde edebi hayatımıza özelde dergilere olan etkilerini dile getirmeye çalışmıştır. Olumsuzluklar karşısında umudunu kaybetmeyen Kutlu, günümüzde de dergilere önemli görevler yüklemekte ve çalışmalarını desteklemektedir. Kutlu, dergilerin yazar-eser tanıtmaya, yeni çalışmalara yer verme dışında mevcut durumu değerlendirip, eleştirmek ve geleceğe yön vermek gibi ulvi amaçlarının olması gerektiğini düşünmektedir.

Mustafa Kutlu, yazılarında dergilerden yararlanmış, kimi zaman dergilerden beğendiği parçaları alıntılanmış kimi zaman da dergilerin tanıtımına yer vermiştir. Özellikle de yayın hayatına yeni başlayan dergileri okuyucu ile paylaşmıştır. Yayın hayatına son veren veya vermek zorunda kalan dergilere de yazılarında yer veren Kutlu, bu durum karşısındaki üzüntüsünü de yine okuyucu ile paylaşmıştır. Bazı dergilerin çıkardığı özel sayıları da çok beğenen Kutlu, özel sayılara alanında yararlanılacak önemli kaynak eserler olarak bakmaktadır.

Mustafa Kutlu, dergilerin içeriği kadar mizanpajına, sayfa düzenine, baskısına ve kapak kompozisyonuna da değinir.

Kutlu'nun dergiler konusunda özen gösterdiği diğer bir nokta ise tanıttığı dergilerin varsa adres ve telefon numaralarını okuyucu ile paylaşmak. Kutlu, böylece ilgilenenlere yol göstermekte, kolaylık sağlamaktadır.

II. H. YAZAR-ESER

II. H. 1. Beşir Ayvazoğlu, *Defterimde Kırk Suret*

Mustafa Kutlu, *Defterimde Kırk Suret* (YŞ, 24.12.1996) başlıklı yazısında Beşir Ayvazoğlu'nun *Defterimde Kırk Suret* (Ötüken Yayınları, 1996) adlı eserini tanıtır. Kutlu, esere geçmeden önce Beşir Ayvazoğlu hakkında şu bilgileri verir:

Şair, gazeteci ve aslında bütün bunların ötesinde bir kültür adamı olarak her geçen gün yeni yeni eserlere imza atan Beşir Ayvazoğlu, tanıdığı-sevdiği;

tanımaya bile ilgi duyduğu kişilik ve eserlerinden etkilendiği şahıslarla ilgili yazıları haftalık Aksiyon dergisinde yayımlıyordu. Şimdi bunlardan kırk adedini bir kitapta topladı ve adını “Defterimde Kırk Suret” koyarak neşretti.

Bu eser Mustafa Kutlu’ya ilk duyduğunda Kaf Dağı’na Simurg’u aramaya giden “otuz kuş” u hatırlatır. “Ardından üçler, yediler, kırklar. Ben de içindeyim kitabın ya, ‘Eh artık dedim. Kırklara karıştık sayılır’...” diyen Kutlu, Ayvazoğlu’nun bu eseri ile “teracim-i hal yazımı geleneğimize yeni bir sayfa” eklediğini söyler. Kutlu, eser için çok çeşitli kesimlerden insanın bir araya geldiğini söyler ve akabinde “Vefatından sonra kadrini bildiğimiz ama hayatında vefa gösteremediğimiz kıymetlerimizin pek çoğuna hayatta iken bu kadirşinaslığı gösteriyor.” diye memnuniyetini dile getirir.

Kitabın “Osmanlı’nın Yadigârları” ile açıldığını söyleyen Kutlu, ardından şu simaları sayar: Necmeddin Okyay, Malik Aksel, Necip Fazıl, Ahmet Yakupoğlu, Turgut Cansever gibi. Kutlu, ikinci bölümün “Yeni Devir, Yeni Yüzler” başlığını taşıdığını söyler, burada ise “Ahmet Kabaklı, Alâeddin Yavaşca, Turgut Özal, Ziya Nur, Halit Refiğ, Hilmi Yavuz, Erol Güngör, Ayşe Şasa ve daha sayamadığımız insanlar anlatılıyor” diye devam eder. Üçüncü bölümün “46 Sonrası” olduğunu söyleyen Kutlu, bölümün Aydın Menderes ile başladığını Ali Birinci, Ahmet Turan Alkan, İsmail Kara, Mustafa Ruhi Şirin ve başkalarının sıralandığını ifade eder. Kutlu, son bölümde de üç ismin olduğunu “bunların adları yabancı lakin kendileri sanki bizden biri” diyerek Annemaria Schimmel, Cengiz Aytmatov, Kenize Murad’ın isimlerini sayar.

Mustafa Kutlu, Beşir Ayvazoğlu ve hemşerisi dediği Ahmet Turan Alkan’ı dili kullanmaları açısından çok beğenir. “Türkçe’nin neredeyse unuttuğumuz lezzetini, incelik ve derinliğini, Tanpınar’dan devralınan ahenk ve güzelliğini” aktardığını ifade eden Kutlu, “bu iki arkadaşın eserleri dilimizin üzerinde ‘kökü mazide olan ati’ tesirini icra ediyorlar” diyerek onlara hak ettikleri değeri verir.

Kutlu, Ayvazoğlu’nun eserine “Hoşça bak zatına kim zübde-i âlemsin sen/ Merdüm-i dide-i ekvân olan âdemsin sen” beyti ile başladığını kaydeder ve daha sonra Ayvazoğlu’nun eseri hakkındaki şu düşüncelerine yer verir:

Eskiler insan için âlem-i sugra, yani küçük âlem derlermiş, ne kadar doğru. Bana sorarsanız her insan ayrı bir âleme açılan bir kapı; o kapıdan içeri girdikten sonra, labirentlerinde kaybolmak işten bile değil. Freud'ların mroydların başlarına gelen nedir? Sıradan zannettiğimiz insanların bile uçsuz bucaksız iç dünyaları varsa, bilim, sanat ve hareket adamlarının dünyalarının büyüklüğünü varın siz hesap edin. Doğru söylüyorum, onları derinliğine anlamaya çalışmak, galaksiler arası yolculuğa çıkmak gibi bir şey olmalı. Ben mi? Ben sadece kapıları korka korka aralayıp “hoşça baktım gözlerim kamaştı...”

Ayvazoğlu'nun ifadelerinden sonra “Nasıl kamaşmasın?” diye devam eden Kutlu, “güzel insanların hepsinin güzel atlara binip gitmediklerine” şükreder.

II. H. 2. Beşir Ayvazoğlu, *Peyami Safa*

Mustafa Kutlu, *Ayvazoğlu'nun 'Peyami'si* (YŞ, 07.07.1998) başlıklı yazısında Beşir Ayvazoğlu'nu, eserlerini ve özellikle de *Peyami Safa* adlı biyografi eserini tanıtır.

1953 Sivas-Zara doğumlu olan Beşir Ayvazoğlu ile ne zaman tanıştıklarını hatırlamayan Kutlu, Ayvazoğlu'na kendini o kadar yakın hisseder ki “sanki aynı mahallede doğmuş, aynı kahvelerde çaylar içmiş, aynı kitaplardan okumaya başlamış” gibi. Kutlu, yetmişli yıllarda Ankara'da çıkan bir dergide Ayvazoğlu'nun Divan Edebiyatı'nın matematiği üzerine yazılarını okuduğunda” vay be, helal olsun...” dediğini söyler.

Kutlu'ya göre Sivas'ta yirminci asrın son çeyreğinde iki önemli kalem sahibi yetişmiştir. Bunlar: Beşir Ayvazoğlu ve Ahmet Turan Alkan. Kutlu, aynı yaşlarda ve arkadaş olan bu iki ismin önemli çalışmalara imza attıklarını söyler. Özellikle de dil anlamında Türkçe 'ye hizmet ettiklerini düşünen Kutlu, düşüncelerini ise şöyle ifade eder.

Aynı yaşlarda ve arkadaş olan bu iki isim; Refik Halit, Abdülhak Şinasi, Yahya Kemal, Ahmet Haşim, Tanpınar vb. gibi asrın başından itibaren sadeleşerek sağlamlaşan Türkçe' ye yeni bir açılım, güzellik ve musiki

getirmiş olan yazarların üslubunu (neredeyse unutulmaya yüz tutan hatırasını) tekrar canlandırdılar, kendi katkıları ile besleyip kuşaklarına bir dil vadisi açtılar.

Ayvazoğlu'nun esasen bir şair olduğunu söyleyen Kutlu'ya göre Ayvazoğlu'nun "şiiri Cemil Meriç, Kaya Bilgegil gibi nesir damarını besleyen bir kaynak olmuş"tur.

Mustafa Kutlu, Ayvazoğlu'nun öğretmenlik, TRT'de uzmanlık yaptığını, 1985-91 arasında Tercüman'da kültür-sanat sayfalarını yönettiğini, şu an ise Zaman gazetesinde yazdığını belirtir. İstanbul Belediyesi Kültür Dairesi'nin faaliyetlerini planlayan bir ekibin içinde bulunduğunu ve bu sırada sayısız sergi, konferans, panel, sempozyum, konser ve kitap yayımının vücut bulmasını sağladığını da ilave eder.

Kutlu, Ayvazoğlu'nun fevkalade titiz ve düzenli çalıştığını ve tam bir "kültür adamı" olarak temayüz ettiğini söyler. Beşir Ayvazoğlu'nun geçmişten günümüze eserlerini birer cümleyle şöyle izah eder:

İlk kitabı Aşk Estetiği'nde kendi kültürümüzün temalarını araştırıyordu (Bu eseri 1982'de TYB ödülü aldı.).Bu araştırma cehti, aynı tema üzerine genişleyip gitti. Şiirlerini Gülname ve Kaknus adlı kitaplarında topladı. Yahya Kemal üzerine Yahya Kemal - Eve Dönen Adam adlı bir kitap yazdı. Denemelerini Geçmiş Yeniden Kurmak başlığı altında topladı. Gerçekten de "geleneğin yeniden tevarüs edilmesi" onun başlıca problemlerinden biri oldu. Bu yolda İslam Estetiği ve İnsan adlı geniş hacimli, benzersiz bir eser neşretti. Türk'ün Kültür Coğrafyasında Bir Gezinti, Halk Şiirinden Tarihe, Şehir Fotoğrafları adlı eserlerinde mimari ve şehircilikten, musikiye; tarihten, edebiyattan şiire uzanan alanlarda düşünceler geliştirdi. Güller Kitabı onun "eski şiirin sembolleri"ni araştırırken uzunca kaldığı bir menzil oldu ve çiçek kültürümüz üzerine emsalsiz bir eser olarak gösterildi. Yakından tanıdığı Tarık Buğra için bir vefa örneği olarak içli bir kitap yazdı.

Ayvazoğlu'nun *Peyami Safa* adlı eserinin 538 sayfalık olduğunu söyleyen Kutlu, fotoğraflar, anekdotlar, alıntılar, değerlendirmelerin olduğu bu çalışmanın Peyami Safa'nın hayatı-sanatı- felsefesi ve yakın tarihimizin pek çok meselelerine ışık tuttuğunu da özellikle belirtir.

Mustafa Kutlu, Ayvazoğlu'nun üzerinde çalıştığı daha pek çok dosyanın varlığından bahseder. Kutlu'nun sabırsızlıkla beklediği çalışmalardan biri de Ayvazoğlu'nun *Divanyolu* adlı çalışmasıdır. Daha sonra Kutlu, Ayvazoğlu'nun *Defterimde Kırk Suret* adlı kitabında kültür dünyamızın bazı simalarını ele aldığını ve kendisinin bu eserde kırk birinci olarak görüldüğünü söyler.

Kutlu, Ayvazoğlu'yla toprağı Sivas arasında bir benzetme kurar ve onun yazı hayatının Sivas toprağı gibi bereketli olmasını temenni eder.

II. H. 3. Beşir Ayvazoğlu, *Kuğunun Son Şarkısı*

Mustafa Kutlu, *Kuğunun Son Şarkısı* (YŞ, 17.03.1999) başlıklı yazısında Beşir Ayvazoğlu'nun *Kuğunun Son Şarkısı* adlı eseri üzerinde durmaktadır.

Kutlu, eserin Şeyh Galip'i konu aldığını ve kuruluşunun 700. yılında Osmanlı Devleti'ne ve vefatının 200. yılında Şeyh Galip'in aziz ruhuna armağan edildiğini söyler. Kutlu, İstanbul Belediye'sinin geçen süre içinde kültürel faaliyetlere gösterdiği ilgiden dolayı memnuniyetini dile getirir ve Beşir Ayvazoğlu'nun Kültür İşleri bünyesinde idareci olarak çalışırken çok güzel işlere imza attığını, bunlardan birinin de 1995'te yapılan *Şeyh Galip Günleri* olduğunu söyler. Kutlu, daha önce yazdığı *Tek Gözülü Terazi* (YŞ, 10.10.1995) başlıklı yazısında ülkemizin kültürel faaliyetler açısından içinde bulunduğu olumsuz tabloyu çizmiş ve sözü İstanbul Büyük Şehir Belediye'si Kültür İşleri Daire Başkanlığı'nın faaliyet listesinin "gönüllere su serptiği"ne getirmişti. Beşir Ayvazoğlu'nun emekleri ile yayımlanan *Şeyh Galip Kitabı*'nı ise okuyucuya ilk defa o yazıda müjdelemişti.

Mustafa Kutlu, *Kuğunun Son Şarkısı* başlıklı yazıda Şeyh Galip'in 1912 yılından beri hiç anılmadığını, "bu defa geniş katılımlı bir ilmi toplantı başta olmak üzere sergiler, konserler, afişler ve Galata Mevlevihane'sinde yapılan bir mukabele ile şanına yakışır biçimde anıldığı"ni dile getirir. Kutlu, sempozyumda verilen tebliğlerin kitap haline getirilerek *Şeyh Galip Kitabı* adıyla yayımlandığını da söyler. Sözü, *Kuğunun Son Şarkısı*'na getiren Kutlu, bu eserin adı geçen *Şeyh Galip Kitabı*'nda yer alan ve Beşir Ayvazoğlu'nun kaleminden çıkmış yazıların genişletilmiş hali olduğunu söyler.

Kutlu, aynı yazıda Ayvazoğlu'nun bundan önce yayımlanan *Peyami*(Safa) adlı eserinde olduğu gibi, kitabın çeşitli görsel malzeme ile zenginleştirildiğini, güzel bir iç düzen ile ve koyu kahverengi mürekkeple basıldığını söyler ve kapak kompozisyonunun Özkul Eren'e ait olduğunu da ekler.

Kutlu, kitapta Şeyh Galip ile birlikte aynı dönemi yaşayan Hamamizade Dede Efendi, Hattat Mustafa Rakım Efendi ile devrin en entrikacı politikacılarından Halet Efendi'nin hal tercümelerinin de yer aldığını söyler. Kutlu, daha sonra on sekizinci yüzyıl sonu Osmanlı Devleti'nin medeniyet itibarı ile çözülme ve çöküş dönemi olduğunu ancak sanatçı bir padişah olan III. Selim ile adı geçen üç büyük sanatkârın birlikte son bir çıkış yaptıklarını anlatır. “Kuğunun Son Şarkısı”nın da bu durumu simgelediğini özellikle belirtir.

Mustafa Kutlu, Simurg, Anka veya Kaknus diye bilinen efsanevi kuşun öleceği zaman kendine bir yuva yaptığını ve yuvaya oturup kanatlarını çırparak yuvayı tutuşturduğunu, sonra da kendini yakarak yok ettiğini ve yine efsaneye göre onun küllerinden yeni bir Kaknus'un dünyaya geldiğini anlatır. Kutlu'ya bu efsaneyi anlattıran neden ise, bu sahnenin Beşir Ayvazoğlu'na devrin atmosferi için verdiği ilhamdır. Kutlu, Ayvazoğlu'nun o yıllarda peş peşe vuku bulan İstanbul yangınlarından bahsettiğini ve bunların Şeyh Galip'i etkilediğini söyler. Ayvazoğlu'nun Şeyh Galip'in *Hüsni Aşk*'ında yer alan ateş görüntülerini bu çerçevede izah etmek istediğini söyleyen Kutlu, “Galip, Dede ve Rakım'ın birer Kaknus sayılabileceği”ni onların küllerinden doğacak olan için de kitabın sonunda yer alan “Yansımalar” bölümüne bakılması gerektiğini söyler.

II. H. 4. Beşir Ayvazoğlu, *Ömrüm Benim Bir Ateşti...*

Mustafa Kutlu, *Roman Gibi* (YŞ, 20.12.2000) başlıklı yazısında Beşir Ayvazoğlu'nun *Ömrüm Benim Bir Ateşti- Ahmet Haşim'in Hayatı, Sanatı, Estetiği, Dramı* adlı esrini tanıtır.

Kutlu, Beşir Ayvazoğlu'nun Ahmet Haşim'in monografisini yazmaya karar verdiğinde ilk iş olarak şairin kabrini ziyaret etmek istediğini ancak Eyüp Sultan'da olan mezarı epeyce arayıp bulamadığını, sorup soruşturmasına rağmen bir bilene rastlamadığını söyler. Burada son yüzyılda yetişen büyük şairlerimizden birinin

mezarına bile sahip çıkamadığımız noktasına varan Kutlu, Ayvazoğlu'nun bu konudaki hassasiyetini ise şöyle dile getirir:

Neyse ki Beşir Ayvazoğlu gibi “her nesil hafızasını tazelemek sahip olunan bütün değerleri yeniden yorumlayarak kendine mal etmek zorundadır. Aksi halde süreklilik olmaz ve değerler eskimiş elbiseler gibi bir kenara atılır” diyerek bu kadirbilmezliğe karşı çıkanlar var.

Kutlu, öncelikle kitabın 328 sayfalık olduğunu belirtir ve kitabın dış hatlarına dair görüşlerini şöyle ifade eder: “Kitap her şeyden önce dizgisi, tertibi, hurufatı, mizanpajı, dipnotları, anekdotları, indeksi ile göz dolduruyor. Kapağı daha güzel olabilirdi. Kitabın tabiri caiz ise “mimarisi” tam bir sanat eseri.”

Kutlu, kitabın muhtevasının ise, kendinden önce yazılan yirmiyi aşkın Haşim çalışmasını geçtiğini belirterek eserle ilgili şu noktaya dikkat çeker:

Onu bilimsel bir çalışma olarak elimize alsak bile bir roman gibi okuyabiliyoruz. Öylesine zevkli ve sürükleyici bir üslup kullanılmış. Bu çalışma umarız akademik çevreler için (zevkle okunabilir bilimsel eser örneği olarak) bir pencere açacaktır.

Eserin giriş bölümünde şairin şiir anlayışı, poetikası, estetiği bunlar üzerine yapılan değerlendirmeler ve eleştirilerin yer aldığını söyleyen Kutlu, daha sonra 47 yıl süren ömrün dramatik hikâyesinin Haşim'in hayatı ile şiirinin iç-içe verildiğini belirtir. Kutlu, eserde Haşim'in hayatına dair şu özetlemeyi yapar:

Bu hikâye içinde o mutsuz, yalnız ve hastalıklı çocukluk, Galatasaray Sultanisi'ndeki tahsili ile şiire başlaması, mektep arkadaşları, tutkuları, ilk memuriyeti, Fecr-i Ati topluluğuna katılımı, İzmir günleri, Çanakkale Savaşı sırasında askerliği, görevle Anadolu'yu dolaşması, Sanayi-i Nefise Mektebi'nin hocalığı, Göl Saatleri adlı kitabının neşri, Hatice Muazzez Hanım ile kısa süren evliliği, gazeteciliği, Avrupa seyahatleri, duyguları, düşünceleri, kavgaları, yalnızlığı, hastalığı ve nihayet ölümü anlatılmaktadır.

Okuyucuların “sanatkâr Haşim'i onun şiir ve nesrinin özelliklerini tanıırken, bütün bunlara kaynaklık eden mizacını ve insani tarafını” öğrendiklerini söyleyen

Kutlu, bu eser vasıtasıyla şairin az-çok bildiği yönlerini etraflıca görme imkânına kavuştuğunu söyler ve bunlardan bazılarını okura şöyle aktarır:

Çanakkale Savaşları'na katılan Haşim niçin bu harple ilgili bir şey yazmamıştır? Dine karşı yok denecek kadar ilgisiz oluşu. Mahalle ve kahve arkadaşları ki; şaşkırtıcı olan edebiyat ve basın dünyasının bunlardan, kahvedeki arkadaşlarının ise onun meşhur bir şair ve yazar oluşundan haberleri yoktur. O iflah olmaz bir yemek düşkünüdür. Öyle ki İstanbul'da nerde, ne zaman, ne yenir bilecek kadar gourmet'dir.

Kutlu, burada Ayvazoğlu'nun Haşim ile ilgili önemli diyerek belirttiği şu tespitine de yer verir: “Aslına bakılırsa Haşim’in tutarlı olmak gibi bir kaygısı yoktur; o anda hangi duyguları yaşıyorsa fikirleri de o duyguların kalıbına giriverir. Bugün doğru dediğine yarın yanlış diyebilir.”

Ayvazoğlu'nun Haşim'in hayatını bizlere “roman gibi” okuttuğunu söyleyen Kutlu, yazarın Yahya Kemal'i yazdığını okura şöyle müjdelir: “Şimdilerde Yahya Kemal'i yazıyor. Ve artık o kitap “gibi”yi de atarak sanırım düpedüz “roman” olacak.”

II. H. 5. Beşir Ayvazoğlu, *Bozgunda Fetih Rüyası*

Mustafa Kutlu, *Bozgunda Fetih Rüyası* (YŞ, 26.12.2001) başlıklı yazısında Beşir Ayvazoğlu'nun *Bozgunda Fetih Rüyası* (Kabalıcı Yayınevi, Kasım 2001) adlı eserini tanıtır.

Kutlu, bu eserde Ayvazoğlu'nun Yahya Kemal'in hayatının bir bölümünü kaleme aldığını ifade eder. Kutlu, Ayvazoğlu'nun Yahya Kemal ile daha önceleri de ilgilendiğini hatta şairin fikir ve sanat hayatını öne çıkaran *Yahya Kemal - Eve Dönen Adam* (Birlik Yayınları, 1985) adlı bir de kitap yayımladığını söyler.

Kutlu, *Bozgunda Fetih Rüyası* adlı eserin Osmanlı Devleti'nin son on yılını (1912-1922) kapsadığını ve bu açıdan bir nevi tarihi roman sayılabileceğini söyler. Kutlu, bu on yılın Yahya Kemal'in uzun süre kaldığı Paris'ten İstanbul'a dönüşle başladığını, şairi uğurlamaya gelen arkadaşları arasında Ali Kemal'in de olduğunu ve kitabın sonunun Ali Kemal'in linç edilmesi ile noktalandığını söyleyerek eseri kısaca özetler.

Mustafa Kutlu, eserin bir biyografi tarafı olduğunu ve bu tarafın geri dönüşlerle Yahya Kemal'in çocukluğundan 38 yaşına kadarki hayatını ele aldığını ifade eder. Kutlu, eserde bunlara ilaveten; devrin siyasi ve edebi olaylarının kronolojik bir sıra ile verilmesini, şairin muhitinin, arkadaşlarının ve dönemin tartışılan edebi tarihinin, fikri meselelerinin de anlatıldığını ekler.

Kutlu, ayrıca eserde Yahya Kemal'in "ilk mısralarını Fransa'da kaleme aldığı 12 yıl sonra tamamlanan 'Açık Deniz' şiirinin macerasının romanın ayrı bir kulvarı olduğunu", bazı şiirlerin hangi olaylar ve şartlar içinde doğduğunu öğrenme ve Yahya Kemal'in şiir dünyasına yakından bakabilme imkânı bulduğumuzu ifade eder. Mustafa Kutlu, burada şairin Celile Hanım'la (Nazım Hikmet'in annesi) ile yaşadığı aşkın hususi hayatının en mahrem macerasını teşkil ettiğini de vurgular.

Kutlu, Beşir Ayvazoğlu'nun Yahya Kemal'den Tanpınar'a devrolunmuş "güzel Türkçe'yi" günümüzde temsil edecek zengin ve revnaklı bir şekilde kullandığını söyler ve buna şairin Bursa için yazdığı şu cümleyi örnek verir: "Sünbülî hava, çılgınca köpürmüş bir tabiat ortasındaki bu olağanüstü şehre bir hülya güzelliği giydirmişti."

Kutlu, *Bozgunda Fetih Rüyası*'nın Ayvazoğlu'nun öteki biyografik eserleri içinde ileri bir adım olarak görür. Ayvazoğlu'nun bu çabasını ise "hayat dediğimiz muammayı, büyük şairin on yıllık serüveni içinde çözmeye çalışan bir çaba bu" olarak değerlendirir. Kutlu, "Evet bu Ayvazoğlu'nun Yahya Kemal'i şair için öteden beri söylenen orta malı renksiz-kokusuz hükümlere rağbet etmeyen; okuyana hem yakın tarihimiz, hem edebiyatımız, hem fikir hayatımız; hem de Yahya Kemal'in kimlik-kişilik ve şiiri için yeni ufuklar açan kitabı tavsiye ettiği" ni söyler.

II. H. 6. Beşir Ayvazoğlu, *Neyin Sırrı Hala Hasret*

Mustafa Kutlu, *Gül Tutan El* (YŞ, 01.05.2002) başlıklı yazısında "disiplinli-çalışkan-velud kardeşimiz" diye nitelendirdiği Beşir Ayvazoğlu'nun bir eserine daha yer verir. Eserin adı *Neyin Sırrı Hala Hasret* (Kubbealtı Neşriyatı- Nisan 2002)'tir.

Kutlu, eserin bir meşk silsilesi(Aziz Dede- Emin Dede- Halil Dikmen- Niyazi Sayın) olduğunu söyler. Eserin titizlikle basıldığını, enlemesine açılan bir albüm gibi de kabul edilebileceğini söyleyen Kutlu, eserde pek çok fotoğrafın da yer aldığını söyler.

Kutlu'nun eserde Necmeddin Okyay'ın fotoğrafı dikkatini çeker. Ama bu fotoğraf önceden gördüğü fotoğraf değildir. Kutlu, Necmeddin Okyay'ı ilk kez nasıl gördüğünü ise şöyle anlatır:

Hazarfen Necmeddin Okyay'ın elinde gül tutan bir resmi vardır. Gülден ve değirmi beyaz sakallı mütebessim yüzünden nurlar saçılan bir fotoğraf. İlk nerede gördüm hatırlamıyorum. Ve ilk kez Necmeddin Okyay'ın bir fotoğrafını görüyordum (o sırada hakkında fazla bir şey bilmiyordum); dedim ki, işte aradığın yüz, işte aradığın el, işte gül.

Ayvazoğlu'nun eserinde gördüğü fotoğrafın da aynı gün çekilmiş olduğunu Okyay'ın kıyafetinden çıkararak Kutlu, eskilerin objektif karşısındaki ciddiyet ve şaşkınlıklarını şöyle dile getirir:

Eskiler tekin değildir diye gerekmedikçe aynaya bakmazlardı (İsmail Karaterk-i edeptir diyor; ama başka sebepler de olmalı). Öyle ki o gümüş işlemeli oval aynalar duvara ters asılırdı. Aynadaki suretine bakmaya çekinen bu eski zaman adamları fotoğraf makinasının objektifine, o soğuk nesneye nasıl bakabilirler? Elbette ki tedirgin olarak. Çünkü makine onların suretini çıkaracak. Asılları orada dururken bu suret ne işe yarayacak? Tedirginlik bazen had safhaya ulaşır. Fotoğrafı çekilen kişiler neredeyse esas duruşa geçer, eller düzgün bir biçimde dizlere konur; dudaklar büzülür, kaşlar çatılır, vücut ve zihin bir tehdit altında imiş gibi geriliverir.

II. H. 7. Haşim Karpuz, Konya Albümü

Mustafa Kutlu, *Gez Dünyayı Gör Konya'yı* (YŞ, 29.04.1997) başlıklı yazısında Prof. Dr. Haşim Karpuz'un yayıma hazırladığı *Konya Albümü*'nü tanıtır.

Kutlu, albümü karıştırdığında eski fotoğrafların topraklar üzerinde nasıl bir medeniyet kurulup geliştiğini, nasıl bir şehir anlayışının olduğunu fısıldadığını söyler.

Kutlu, albümde binalar ve araçlar dışında her şeyin olduğunu ifade eder. Albümde özellikle de insanlara dikkat çeken Kutlu, birden karşımıza "Mevlana Dergâhının son dedelerinden Anakaravî Ahmed Dede'nin huzur içinde sonsuzluğa dalmış, belli-belirsiz gülümseyen nurani yüzünün çıkıverdiği"ni söyler ve yanında

Şehabeddin Uzluk ile Ali Çelebi'nin geleneksel Konya kıyafetleri ile 1912'de çekilmiş bir fotoğrafı'na dikkatleri çeker.

Albümdeki manzaradan kesitler sunmaya devam eden Kutlu, erkek ve kadın kıyafetlerini gösteren resimleri, tezgâhı omzunda bir simitçiyi, Dergâh kapısı önünde büyük bir ciddiyetle kameraya bakan müze görevlilerini, Meram bağ evlerini, bahçıvanları, Darü'l-eytam'da öğretmenler ve öğrencileri paylaşır okur ile. Kutlu, bütün bunları “Geçip gitmiş bir hayat. Acaba öyle mi?” diyerek sorgular. Vardığı netice ise bütün bunların geçmediği “nesilden nesile devredilerek içimizin bir yanında, eksik, yaralı, ama bizi biz kılmaya devam ederek yaşıyor, sonra birden herhangi bir biçimde ortaya çıkıyorlar. Bir duruş, bir tavır, bir hareket, bir Konyalılık alameti olarak” devam ettiğidir.

Mustafa Kutlu, yöreler adına yapılan bu tür çalışmaları çok değerli bulur ve bütün illerimizin böyle albümler çıkarmasını arzular. “Bu fotoğraflar, hatıralar, eşya ve insanlar, evler, sokaklar maziden gelip atıye giden insanları basılabilecek bir zemine, yürünebilecek bir yola, bir köke kavuşturur. Kişiyi ne idüğü belirsiz olmaktan kurtarır” diyen Kutlu, eski şehirlerimizin kendilerini, simgelerini, sokak ve evlerini muhafaza edemediğimizi ve geliştiremediğimizi söyleyerek hayıflanır. Kutlu, ayrıca Konya'nın şehrin suretlerini toplayarak bu konuda bir adım attığını, bu adımların, insanımıza, şehrimize, hayatımıza yeni ve diri bir gözle bakmamızı sağlayacağı görüşündedir.

II. H. 8. Ömer Erdem, *Mesafesi Kadar İnleyen Rüzgâr*

Mustafa Kutlu, *Ne Dokunur İnsana* (YŞ, 06.05.1997) başlıklı yazısında Şair Ömer Erdem'in *Mesafesi Kadar İnleyen Rüzgâr* (Kitabevi Yayınları. Nisan 1997) adlı ikinci şiir kitabını tanıtır.

Kutlu, kitabın kapak kompozisyonunu, iç düzenini, kâğıdını ve baskısını beğenir ve bu çalışmadan dolayı şairi ve kitabevini tebrik eder.

Elli iki sayfalık kitapta dört şiir olduğunu söyleyen Kutlu, bunları sıralar: Yaprak dili, Göç dili, Aşk dili, Ölüm dili. Kutlu Ömer Erdem'in bir “dil araştırması“ mı yapıyor, yoksa bu şiirler “Yaprağın anlattıkları, Aşkın anlattıkları, ölümün anlattıkları” diye mi yorumlanmalı” der ve kararı okura bırakır.

Bu şiirler arasında Kutlu'yu en çok saranı *Aşk Dili* şiiri olur. Kutlu şiirin, “Bir dokunuşla dökülen güller vardır hani/ Suların kıyılarında erken sisler gibi uyanırlar” diye başladığını ve “bölüm” sayılabilecek kısımların başında hep “dokunmak” ve “dökülmek” fiillerinin yer aldığını söyler. “Bir dokunuşla dökülen kumaşlar vardır hani./Bir dokunuşla dökülen insanlar vardır.” dizelerinden yola çıkan Kutlu, “dokunmak” ve “dökülmek” fiilinin açılımları ve çağrışımları üzerinde durur. Mustafa Kutlu, bu fiillerin kendinde uyandırdığı izlenimleri ise şöyle dile getirir:

Dokunmak bir şeyin bir şeye kavuşmasıdır aynı zamanda. Hem maddi hem manevi anlamda. Günümüzde (çağımızda) çok öne çıktı bu tutum. İnsanın yalnızlaştığı günlerden geçiyoruz, birbirine ve eşyaya yabancılaştığı günlerden. Bir bakışın bir bakışa, bir gülüşün bir gülüşe, bir selamın bir selama, bir sesin bir sese, sözün söze dokunmadığı uzun zamanlardan geçiyoruz. Ve içimize ha bire yalnızlık, ha bire keder, hüç, umutsuzluk veya başka şeyler doluyor. Zaten bir şeyin 'dökülmesi' için önce 'dolması' gerekmez mi. Bunun için Ömer Erdem. 'Konuşuyorum el fenerleri gibi boşluğa' diyor. 'Bir dokunuşla dökülen insanlar vardır/ Benzerler sırsız bırakılmış bir aynaya' diyor.

Kutlu, kendini “şiirin çağrışımlarına, labirentlerine, yakamozlarına, puslu aydınlığına” bırakır ve “şairin ‘aşk dili’nden bir iletişim imkânı olarak bahsettiğini kavradığı” nı söyler. Kutlu'ya göre bu kavrayış “zihinden ziyade gönülde duyulan bir kavrayış, hatta şifadır”.

Mustafa Kutlu, Ömer Erdem'in şiirlerine farklı bir pencereden bakar ve “Ömer Erdem inceliklerle dolu, imgeleri hayatımıza tekabül eden, kendine mahsus bir eda ve dili barındıran şiiri ile artık ‘mesafesi kadar inleyen bir rüzgâr’ oldu” diyerek bu mesafenin nerelere kadar uzandığını şiirde geçen aynaya bakarak anlaşılabilirliğini söyler. Bu satırları okuyanların o “ayna”nın bir şey göstermediğini haykıracaklarını şimdiden söyleyen Kutlu, aynaya bakmaya ta ki kalbimizin cilası tamam oluncaya dek devam edilmesini tavsiye eder. Kalbimizin cilası tamam olduğunda ise aynanın sırrının vücut bulacağını söyler.

II. H. 9. Mustafa İsen, *Ötelerden Bir Ses*

Mustafa Kutlu, *İlgın'da Bir Cami Haziresinde* (YŞ, 08.07.1997) başlıklı yazısında Prof. Dr. Mustafa İsen 'in *Ötelerden Bir Ses* adlı çalışmasından “Kendini Yiyen Şair: *Fehim-i Kadim*” adlı makaleyi paylaşır.

Kutlu'nun bu makalede Fehim-i Kadim adıyla anılan eski bir divan şairinin hazin hikâyesi dikkatini çeker. Kutlu, asıl adı Mustafa olan bu şairin İstanbul doğumlu olduğunu, babasının unculuk-kurabiyecilik ile uğraştığından “Uncuzâde” diye tanındığını, diğer Fehim mahlaslı şairlerden ayrışın diye bunu Fehim-i Kadim olarak adlandırdıklarını anlatır. Yetişmesi ve öğrenim durumu hakkında bilgi olmadığını söyleyen Kutlu, şairin zaten 21 yaşında vefat ettiğini belirtir.

Mustafa Kutlu, on yaşında İranlı ünlü şair Örfi'nin Divan'ını tashih edebilen bu gencin bu kısa ömrüne bu kadar bilgiyi nasıl sığdırdığına hayret eder.

Fehim'in şiirlerine bakarak içinde fırtınalar koptuğunu anlayan Kutlu, şairin bir yerde sürekli kalamamasını huzursuz mizacına bağlar. Kutlu, Fehim-i Kadim'in şair Bosnalı Mezakî Süleyman Efendi'nin yardımı ile Mısır Valisi Eyüp Paşa'nın yanında iş bulduğunu, ancak bir süre sonra orada da sıkıntılar içinde kaldığını söyler. Kutlu, şairin yalnızlığının giderek arttığını, İstanbul özlemi ile Der Saadet'e giden bir kafiye katıldığını ve henüz yirmi bir yaşında iken Konya'nın Ilgın ilçesinde hayata gözlerini yumduğunu söyler. Evliya Çelebi onun 'İlgın'da bir cami haziresinde' medfun olduğunu belirten Kutlu, 'Vefat tarihi: 1647' diye bir de not düşer.

Mustafa Kutlu, eski eserlerde terbiyemiz gereği kendinden bahsetmek, şahsi macerasını dile getirmenin pek usulden olmadığını hatta eserde ferdin vücudunun silinip, kolektif ifadenin öne çıktığını ifade ettikten sonra Fehim-i Kadim'in bu disipline pek uymadığına dikkat çekerek şairin Sebk-i hindi üslubu ile iç dünyasını, dertlerini dile getirmekten çekinmediğini söyler.

Kutlu, Mustafa İsen'in Fehim-i Kadim'den sonra gelen Neşati, Nazîm, Şeyh Galip ve İzzet Molla gibi şairler ile Encümen-i Şuara şairleri üzerinde bariz etkisinin olduğunu söylediğini paylaşır ve pek çok şiirine nazireler yazıldığını da ifade eder.

Mustafa Kutlu, şairin divanının Sadettin Nüzhet Ergun tarafından (1934) ve Tahir Uzgör tarafından (1991) yıllarında olmak üzere iki kez yayımlandığını da belirtir.

Kutlu, “şiiirin ve edebiyatın toplum hayatımızda giderek etkisini yitirdiği şu günlerde; işte size (ve ülkenin bütün genç şairlerine) mazinin aydınlık semasından bir yıldız” diyerek şairi yüceltir. Mustafa Kutlu, daha sonra bu hayatının baharında ölen genç şairin şu iki beytini okuyucu ile paylaşır:

Fâriğizkayd-ı cihandan âşık-ı divaneyiz

Aşinâya aşinâ bigâneye biganeyiz

Sâhir-i mu'ciz-keîâmız sâhir-i şûhuz Fehim

Ne füsuna râğımız ne mâil-i efsaneyiz

II. H. 10. Mehmet Can Doğan, *Törenler ve Komplolar*

Mustafa Kutlu, *Mağara Kitapları* (YŞ, 22.07.1997) başlıklı yazısında Mağara Kitapları adı altında yayımlanan üç şiir kitabını tanıtır.

Kutlu, ilk olarak Mehmet Can Doğan'ın *Törenler ve Komplolar* adlı kitabını tanıtır. Kutlu, Doğan'ın şiirlerini “trajik, yakıcı, keskin ve yırtıcı bir şiir” olarak değerlendirir. Kutlu'ya göre Doğan'ın hüküm cümleleri eserin omurgasını teşkil eder. Kutlu, tespitleri doğrultusunda Doğan'ın eserinden şu mısraları seçer:

-Kuş yalnız uçarken kuştur bunu çok tartıştım

-Sözü hiçbir savaşı tutamaz işte tarih

-İnsan katılır ve katlanır hayata ödedikçe bedelini

Doğan'ın özgün ve orijinal bir imge dünyası, oturmuş bir ifadesinin olduğunu, bazen nesre yaklaşan bu ifadeyi mısraları bölerek belli bir ahenge kavuşturduğunu söyleyen Kutlu'nun eserde dikkatini çeken hususlardan biri de görsel olanın ağırlığının hissedilmesidir. Mustafa Kutlu, bu ağırlığa binaen özellikle “Törenler” bölümünün tırnak içinde altı ifadesinin bazı filmlerden alındığını söyler.

II. H. 11. Mehmet S. Fidancı, *Şi'rpence*

Mustafa Kutlu, *Mağara Kitapları* (YŞ, 22.07.1997) başlıklı yazısında ikinci olarak Mehmet S. Fidancı'nın *Şi'rpence* adlı kitabını tanıtır.

Kutlu, Fidancı'nın “kendimden emin değilim, kalbimden de” sözleri ışığında daha mütevazı bir şiirin peşinde olduğunu tespit eder. Fidancı'yı konuşturmaya devam eden ve “Onu daha çok “geride kıyıda kaybolan bir deniz feneri! ‘Bir şehrin yıkık esrarlı görüntüsü’ ilgilendiriyor” diyen Kutlu, tekrar Fidancı'nın şiirine döner:

“Gidecek bir yerim yok / Ne bir menzil ne de ülke

Hiçbir şehre sığmadım / Hiçbir aşka emzirmez mi beni.”

Mustafa Kutlu bu dizelerden şairin var oluş sıkıntısını dile getirdiğini çıkarır. Kutlu'nun Fidancı'da dikkatini çeken diğer bir hususta şairde baskın olan görsel bir endişedir.

“Yüzümü gönder yüzümü çileli...

Bir trenin arka penceresinden baksın

–dehşetli bir ayrılık resmi-“

Kutlu, şairin “açıklama endişesini” resim tutkusundan ileri geldiğini düşünür ve okuyucunun zaten o resmi gördüğünü söyleyerek bu açıklamayı gereksiz bulur.

II. H. 12. Cengizhan Orakçı, *Ateş Bahçeleri*

Mustafa Kutlu, *Mağara Kitapları* (YŞ, 22.07.1997) başlıklı yazısında Cengizhan Orakçı'nın *Ateş Bahçeleri* adlı eserine de yer verir.

Kutlu, Kitabın “Şeyh Galip'in ünlü ‘Gül ateş, gülbün ateş...’ beytiyle başladığını ve buradan şairin küçük ve yoğun mısraları ile bütün bir Divan edebiyatı geleneğine, ondan yararlanan diğer şairlerimize (Msl: Behçet Necatigil) kaldığı”nı söyler. Kutlu'ya göre Orakçı, “klasik edebiyatımızın mirasından modern bir şiir çıkarma yolunda hoş ve olgun örnekler” vermektedir.

II. H. 13. Yılmaz Kurt, *Bir Derkenar*

Mustafa Kutlu, *Kemah Kitabı* (YŞ, 19.08.1997) başlıklı yazısında Kemah Kaymakamı Yılmaz Kurt'un *Bir Derkenar* diye sunduğu *Kemah Kitabı*'nı tanıtır.

Kutlu, “göç” hikâyeleri başlamadan önce Kemah'ın sosyal hayatındaki canlılık ve neşeden bahseder. Kendisinin de ailesiyle birlikte çocukluğunda Sultan Melik Ahmed Mengücek Gazi'yi ziyaret etmek için Kemah'a gittiklerini, orada Fırat nehrinde yüzdüklerini, balık tuttuklarını, bağlarda vişne, kiraz topladıklarını, Kale'nin esrarengiz oyuklarında bin bir hikâye anlattıklarını söyler. Kemah'ın “o güzelim konakları”nı ve taş kaldırımlı çarşısını zikretmeden geçemez. Kutlu, ellili yılların Kemah'ını, insanların yaşama biçimlerini ve her şeyden önemlisi de kalbe huzur veren günlerini unutamaz. Bu yüzden olsa gerek Kurt'un hazırladığı bu kitabın Kutlu'da bıraktığı izler bambaşkadır. Kutlu, esere dair duygularını ise şöyle dile getirir: “Bir Erzincanlı, çocukluğunun bir köşesinden Kemah hatıraları taşıyan biri olarak gözlerim yaşardı. Var olsun Yılmaz Kurt.”

Yılmaz Kurt'un bazı denemelerinin *Dergâh* dergisinde yayımlandığını da belirten Kutlu, genç kaymakamın görev yaptığı beldenin insanları ile el ele verdiğini ve bu tarihi zenginliklerle dolu beldenin bütün yönlerini içeren bu kitabı hazırladıklarını söyler.

Mustafa Kutlu, kitabın kapağını, kâğıdını, dizgisini ve baskısını beğenir ve bu tür çalışmaların bütün beldelere örnek olmasını temenni eder. Kutlu, insanların “kökü mazide olan atı”yi şekillendirmeleri için doğup büyüdükleri toprakları, üzerine bastıkları zemini, unutmaya yüz tuttıkları mazilerini, tanıyıp hatırlayabilmeleri gerektiğini düşünür.

II. H. 14. Çetin Baydar, *Geçidi Bekleyen Şehir*

Mustafa Kutlu, *Geçidi Bekleyen Şehir* (YŞ, 23.09.1997) başlıklı yazısında Çetin Baydar'ın *Geçidi Bekleyen Şehir* adlı eserini tanıtır.

Son yıllarda şehir kültürü ile ilgili yazıların, kitapların artmasından büyük memnuniyet duyan Kutlu, bu memnuniyetini “yazandan, yayımlayandan Allah razı olsun” şeklinde ifade eder.

Kutlu, Çetin Baydar ile olan dostluğunun çok eskilere dayandığını belirtmek için “Çetin ile aynı yıllarda Erzurum Atatürk Üniversitesi’nde okuduk. O ziraat, ben Edebiyat bölümünde” açıklamasını yapar. Kutlu, Çetin Baydar için “Erzurumluluk denilen kavramın bir numune-i timsali idi” der. Baydar’dan böyle bir çalışma beklediğini belirten Kutlu, geleceğe tıpkı Ahmet Turan Alkan gibi esaslı bir eser bıraktığını da ilave eder.

Kutlu, esere geçmeden önce bir daha geri gelmeyecek olan o eski günleri yâd eder. “Bizler, yani çocukluğunu ellili yıllarda yaşayan nesiller, asırlardır sürüp gelmiş ve artık son demlerini yaşayan o geleneksel hayatın (şehrin, adet ve ananelerin, milyonla unsurun) son şahitleri olduk. Yıkılmaya yüz tutan son evlerde yaşadık, o dönemin son temsilcilerini gördük. ‘Son büyülü günler’i bütün trajedisi ile tattık” diyen Kutlu, ipin koptuğunu, yeni nesillerin başka bir dünyaya gözlerini açtıklarını ve artık o günlerin bir daha geri gelmeyeceğini söyler.

Baydar’ın yaşadığı şehrin tarihine fikriyat, tarih, inanç ve donanımından dolayı “bir göz atarak girdiği”ni söyleyen Kutlu’ya göre kitabı çekici kılan bu değildir. Kitabı çekici kılanın “Şehrin ruhu”nu dağlara, yani Palandöken’e yöneldiğinde vermeye başladığını söyleyen Kutlu, Baydar’ın “Erzurum’a ne oldu?” sorusunu deşerek ilerlediğini söyler. Kutlu, Baydar’ın burada aslında “sadece Erzurum’un değil bütün bir Anadolu’nun, bütün o eski günlerin, şehirlerin hikâyesi, maceranın analizi” olduğunu tespit eder.

Kutlu, eserin tamamını tek bir fotoğraf karesi olarak değerlendirir ve içinde evler, sokaklar, çeşmeler, sular, dağlar, oyunlar, çocuklar, adetler, sevinç ve kederler, tanınmış simalar görür. “Ancak bu malumat yığını Çetin’in çocukluğu ve o dönemin safiyeti ile birleşince tadından yenmez oluyor” diyen Mustafa Kutlu, eserden aldığı lezzeti böyle dile getirir. Kutlu, Abdurrahman Gazi Türbesi’ni ziyareti “mistisizm ile mesirenin, dua ile eğlencenin birleştiği ilginç sentez” olarak yorumlar.

Kutlu, eserde Erzurum’un tipik göstergeleri olan “fayton, cirit, tırhıç, tandır, aşşık ve benzeri yüzlerce folklorik unsurun resmigeçit yaptığı”ni söyler. Berber dükkânlarından o eşsiz Ramazan günlerine dönen Kutlu, Ramazan’ların o zamanlar ne bereketi ne güler yüzlü olduklarından bahseder. Sonra eserde bir kısmını kendisinin de

tanıldığı (Gömlekçi Hatem Usta, Boyacı İsmail Emmi) Erzurum'un yetiştirdiği simalara yer verildiğini söyleyen Kutlu, “bütün bunlar yaşanmış bir hayatın sahil duygularını, gıllığısız itiraflarını, iç burkan bir özlemlerle hatırlayışın üslubunu taşıyor. Yitip giden Erzurum gönlümüzde bir kez daha tutuşuyor. Onu yeniden kurmak mümkün mü?” cümleleriyle duygularını ifade eder.

Mustafa Kutlu, kitapta iki de yayımcı kusuru tespit eder. Bunlardan ilki içindekiler kısmının olmaması, ikincisi ise iki yazının tekrar girmesi.

Kutlu, Çetin Baydar'ı bu eserden dolayı kutlar ve bütün ellili yılların çocuklarını bu eseri okumaya davet eder. “Erzurum'a eğilirken, mutlaka içlerine eğilecek; nereden geldik, nereye gidiyoruz diyecekler...”

II. H. 15. Faik Yaltrık, *Tarih Boyunca İstanbul'un Park Bahçe ve Koruları ile Egzotik Ağaç ve Çalılar*

Mustafa Kutlu, *İstanbul'un Ağaçları* (YŞ, 02.12.1997) başlıklı yazısında Prof. Dr. Faik Yaltrık, Prof. Dr. Asuman Efe, Doç. Dr. Adnan Uzun'un birlikte hazırladıkları *Tarih Boyunca İstanbul'un Park Bahçe ve Koruları ile Egzotik Ağaç ve Çalılar* adlı eseri tanıtır.

Kutlu, çalışmanın amacının özetlendiği Önsöz'den şu alıntılarını yapar:

İstanbul'da hüküm süren iklim şartlarında gelişme gösteren egzotik bitki türlerinin envanterini çıkarmak. Tohum çelik gibi materyal arayan kişi ve fidanlıklara yardımcı olmak. Öğretim amacı ile yapılacak olan uygulama ve ekskürisyonlar için hangi bitki türlerinin nerelerde yetiştirildiğini göstermek. Kurulması düşünülen hayvanat ve botanik bahçelerinin ağaçlandırılmasında, park-peyzaj planlarının hazırlanmasında yardımcı olmak. İstanbul park ve bahçelerinde, korularında ender görülen bitki türlerinin mutlak korunmasını sağlamak için dikkat çekmek.

Mustafa Kutlu, büyük boy, kuşe kâğıda basılan eserin, baskısını zevkli bulur. Pek çok fotoğrafın yer aldığı eserin girişinde İstanbul'daki orman ve bitki örtüsü ile eski Türk bahçeleri üzerine bilgiler verildiğini söyleyen Kutlu, “İstanbul'un köylüler eliyle

söğüt ve kavak istilasına uğradığı şu günlerde bu eşsiz şehrin ağaç ve bitki envanterinin ortaya çıkarılmasında emeği geçen herkesi” tebrik eder.

II. H. 16. Cemal Kurnaz, *Türküden Gazele*

Mustafa Kutlu *Türküden Gazele* (YŞ, 23.12.1997) başlıklı yazısında Prof. Dr. Cemal Kurnaz’ın *Türküden Gazele* (Akçağ Yayınları, 1997) adlı eserini tanıtır.

Kutlu bu eserin Cemal Kurnaz’ın daha önce *Halk ve Divan şiirinin Müsterekleri Üzerine Denemeler* (1990) adıyla kaleme aldığı eserin genişletilmiş hali olduğunu söyler. Mustafa Kutlu, Kurnaz’ın kitabını bir vefa örneği göstererek hocası Prof. Dr. Amil Çelebioğlu’na adadığını ve Amil Bey’in konuyla ilgili olarak da iki makalesini kitabına aldığını söyler. Kutlu, Divan ve Halk Şiirimiz’i birbirinden ayrı ve farklı gösterme metoduna karşı çıkar. “Sınıfsal bir temele dayanarak Divan ve Halk Şiirimiz’i birbirinden büsbütün ayrı ve farklı göstermek hatta bunu böyle okutmak öteden beri edebiyat öğretiminde gördüğümüz bir temel yanlış idi” diyen Kutlu, Cemal Kurnaz’ın eserinin bu yanlış tashih ettiğini, kültürümüzdeki yekpareliği gözler önüne serdiğini söyler. Mustafa Kutlu’ya göre eser, şiirimizin kaynakları açısından zengin örnekler içerdiği için, edebiyat meraklılarının ve şiirle ilgilenenlerin bigâne kalmamaları gereken türdendir. Kutlu, okuyucuya “Biz hala içinde gazel de söyleyen türküler dinlemiyor muyuz? diye bir de soru yöneltir.

Kutlu, Amil Çelebioğlu’nun esere giren *Manilerle Divan Şiir’inde Ortak Hususiyetler* başlıklı yazısında hem manilerde hem de Divan Edebiyatı’nda ortaklaşa kullanılan atasözleri ve deyimlerden şu örnekleri verir:

Gel beni bir hal eyle

Kes dilimi lâl eyle

İşte ben gidiyorum

Tuz ekmek helal eyle(Mani)

Bize zadı visal eyle biraz buse neval eyle

Tuz ekmeği helal eyle ki gittik işte şehirden

(Tacizade Cafer Çelebi)

*

Cahil idim bilmedim

Yâre yalvarmak gerek

(mani)

Güzeller Mihriban olmaz demek yanlıştır ey Baki

Olur vallahi billahi heman yalvarı görşünler

(Baki)

*

Zerrece aklın varsa

Vefa umma güzelden

(Mani)

Ger derse Fuzuli güzellerde vefa var

Aldanma ki şair sözüne elbette yalandır

(Fuzuli)

Mustafa Kutlu, Cemal Kurnaz'ın hocası Amil Bey için şunları söylediğini kaydeder:

Kanaatimce Hoca'nın en önemli özelliği bir ayağının Divan, diğerinin Halk Edebiyatı'nda olması idi. Türk kültürünün bütünlüğü ve sürekliliği içinde bu iki edebiyatın birbirine zıt edebiyatlar olmadığını göstermeye çalışıyordu. Bizim yaptığımız da onun yolundan gitmekten başka bir şey değil.

Kutlu, bu eserden de yola çıkarak ülkemizde köylerin boşalması neticesinde folklorun tarihe karıştığını; ama geçmişin bizi hiçbir zaman terk etmeyeceği en umulmadık yerde karşımıza çıkacağı sonucuna varır.

II. H. 17. Mustafa Aydoğan, *Kendini Aynalarda oğaltan Şehir*

Mustafa Kutlu, *Aydoğan'ın Şiirleri* (YŞ, 06.01.1998) başlıklı yazısında Mustafa Aydoğan'ın *Kendini Aynalarda oğaltan Şehir* (İs. Yay. 1997) adlı ilk Şiir kitabının ilk Şiiri olan *Kurdela* adlı Şiirini değerlendirir.

Kutlu “kitabın ilk Şiiri ve ebence en güzel Şiiri” dediği *Kurdela* adlı Şiirden Şu mısraları okuyucu ile paylaşır:

Kızım ince ve hafif sesini

Gezdiriyor

İçeriye boŐalan ayıŐıđında

Baba diyor p beni

p beni sesimde bir ağrı var

İpin üstünde cambaz bembeyaz

oğaltıyor annemin yüzündeki geceyi

Çocukların glŐlerine öykünen yaz

Baba, neden her Şey sağlam ve böylesine yeni

Mustafa Kutlu, Şiirin “lmŐ küçük bir kızın, daha cesedi soğumadan babasına söylediği, bir ninni gibi, ağrı ve fakat uçucu, trajik ve çocuksu sorularla uzayıp gittiği”ni ve çocuğun babasına ve hayat karşı sorduğu soruları içerdiğini söyler. Kutlu, Şiirden yola çıkarak çocukların hep soru sorduğunu bizlerin ise bir çocuğun “dŐ tünellerinde” akıp giden trene yetiŐemeyeceđimizden genellikle kaçamak cevaplar verdiğimizi ifade eder.

Tekrar Şiire dönen Kutlu, ocuğun sorularına yer verir:

“Baba neden her Şey dıŐımızda ve hızlı bu kadar”,

“Baba, neden her şey içli ve böylesine sevecen”...

Kutlu, çocuğun “elinde gümüş bir çay” tuttuğunu, saçlarına düşen karın annesini üşüttüğünü ve toprağı bütün kapılarını açmış, prensesin kaybolan kayıp kurdelasını aramakta olduğunu söyler. Trenlerin babanın göğsünde parçalanan “nar taneleri” gibi olduğunu söyleyen Kutlu, çocuğun çocukluğundan koşarak çıkmak istediğini ancak elindeki “gümüş çay” dökülecek olsa “yağmurlar yağar” diyerek hüznün bulutlarının yağmura dönüştüğünü de tespitlerine ekler. Daha sonra küçük kızın babasına yalvardığını Kutlu, okura şu mısralarla gösterir:

“Baba diyor,

Çek ve arala geceyi

Bu kadar karanlığa dayanamam ben”

Kutlu, artık son çiçeğin açtığını ve kurdelanın bulunduğunu söyler. “ Çocuklar yıkanmış geceyi güneşe sererler”... Küçük kız:

“Baba diyor ölsem acı çekmem

Ayıışığına gömerler beni melekler

Doğrudur: “Çocuklar ölse ne yapar(acaba) sokaklar”...”

Aydoğan’ın şiirini fazlalıklardan arıtarak kurmaya çabaladığını söyleyen Kutlu, Aydoğan’ın hep “Kurdela” kıvamında şiirler yazmasını ve o mısralardan doğan musikinin dinmeden sürmesini temenni eder.

II. H. 18. Halime Toros, *Halkaların Ezgisi*

Mustafa Kutlu, *Halkaların Ezgisi* (YŞ, 10.02.1998) başlıklı yazısında Halime Toros’un *Halkaların Ezgisi* (Kırkambar Yayınları, Aralık 1997) adlı eserini tanıtır.

Kutlu, hikâyeleri ile tanınan Halime Toros’un bu defa roman yayımladığını ancak eserin “okur-yazar mütesettir kadınların hayatları (evlilikleri) üzerine sosyolojik bir araştırma metni gibi gözükteğünü” söyler. Toros’un klasik romanın unsurlarına (mekân, olay, kişi vb.) boş verdiğini, eserin özellikle sona doğru şiirsellik taşıyan

metinlerin birbirine eklenmesi ile oluştuğunu söyleyen Kutlu, burada yeni romanlara da bir gönderme yapar: “Yeni roman ‘her şeyi mümkün’ kıldı. Yazdığını okutabilirsen âlâ.”

Halime Toros’un bu bağlamda okuttuğunu düşünen Kutlu, Toros’un insan yaşantısına dair incelikleri yakaladığını, özellikle de söz konusu edilen kadınların dünyasının yakın tarihimizdeki trajik konumuna göndermede bulunduğunu söyler. Kutlu, bir roman kişisi gibi didiklenen Ankara’nın da yer yer karşımıza çıktığını ekler. Bu hüviyeti ile romanın “uzun bir iç çekiş, bir iç konuşma ve bir yakarış” olduğunu belirten Kutlu, eseri “seksen sonrası Türkiye’inde olup bitenlerin bir muhasebesi” şeklinde değerlendirir. Eseri “kurulan ailelerin kadın-erkek ilişkilerinin cesurca masaya yatırılması” şeklinde de yorumlayan Kutlu “Ve en dipte anlatılmak istenen de şu” diyerek eserden şu ifadeleri alıntılar:

Biz ki insanız. Cahiliz... Kibirliyiz... Bu dünya üzerinde O’na kafa tutacak ve meydan okuyacak kadar cüretkârsınız.

Kul olmaktansa ‘yok’ olmayı isteyecek kadar özgürlük tutkunuyuz.

Yokluk ve varlık duvarlarına çarpmaktan şaşkına dönmüş, imanı bir gelip bir giden modern insanlarız biz. Kendimize bu kadar önem atfetmeseydik, her şey, daha kolay yaşanabilirdi. Bu kadar sorgulamasaydık. Ne teslim oluyoruz, ne de savaşıyoruz.

Kutlu’nun eserde dikkatini çeken bir diğer husus da romana eşlik eden sinema duygusudur. Kutlu, “Metin Erksan’ın ‘Sevmek Zamanı’” Mesut Uçkan’ın ‘Kelebekler Sonsuza Uçar- İskilimli Atıf Hoca’sından esintiler savrulduğu”nu ve zaman zaman da senaryo kurgusunun kullanıldığını söyler.

Kutlu, İran Devrimi de dâhil yakın tarihimizin çeşitli olgu ve olayların romanı sürüklerken deneme havasına giren metnin İslam tarihine uzandığını, bu tarihin önemli kadın ve erkek isimlerinin boy gösterdiğini, masallar ve kıssaların nakledildiğini söyler. Kutlu, böylece Müslüman kadının (insanların) yaşadığı çevrenin (atmosfer) eserde şöyle dile geldiğini tespit eder:

Artık bisikletlerimiz ihlaslı, çocuklarımız akıllıymış. Yağlarımız büyüleyici, ilişkilerimiz sıradanmış. Evlerimiz, bürolarımız düzenli, akıllarımız karışkılmış. Holdinglerimiz takvalıymış. Bineklerimiz 'Burak'tan salamlarımız 'Cihat'tanmış. Yedek parçasının adı Sırat-ı Müstakim, aldığı para dolar, markmış. Tekbir Giyim'in podyumunda salınanlar transparanmış. Savaşlar artık birer ticari admış.

Her okurun zevkinin ayrı olduğunu, kendisinin ise Halime Toros'tan “ ‘tembel kadın sıcakları’ altında bir Ankara sokağını, o sokağın evlerini, insanlarını, kadınlarını, çocuklarını, onları büyüyen aşkı, acıyı her türden insani oluşumu elle tutulur biçimde anlatsın ve bizi hayata dokundurabilsin” şeklinde bir beklenti içinde olduğunu ifade eden Kutlu, eserden yola çıkarak “eski romanda ‘vuzuh’ vardı, yeni roman’ muğlak” diyerek günümüz romanını yorumlar. Bunun sebebini şimdiki zamanın elimizden kaçıp gitmesine bağlayan Kutlu, “Halkaların Ezgisi’ni elbette bizden çok hanımlar tartışacak. Umarım bir ‘romani’ tartışıklarını unutmazlar” diyerek nükteli bir göndermede bulunur.

II. H. 19. Necip Tosun, *Afife Abla'nın İncileri*

Mustafa Kutlu, *İki Hikâye Kitabı* (YŞ, 28.07.1998) başlıklı yazısında Necip Tosun'un *Afife Abla'nın İncileri* (Hece Yayınları, Haziran 1998) adlı eserini tanıtır.

Kutlu, aynı hikâyenin Ramazan Dikmen tarafından da yazıldığını (Dergâh dergisinin 33. Sayısında, Kasım 1992) şöyle ifade eder:

Kayıtlar dergisi Yusuf Ziya Cömert'in gayretleri ile her geçen yıl kendisini daha da olgunlaştırarak edebiyatımıza omuz veremeye devam ediyor. Kayıtlar'da pek güzel şiirler, hikâyeler yayımlanıyor. Ramazan Dikmen'in bir süreden beri peş peşe yayımladığı hikâyeler, biçim kaygılarının ele alındığı, bu yüzden yazılan metinlerin neredeyse okunmaz kılındığı Türk hikâye dünyasına aydınlık, sıcak, samimi, nümayiş yapmayan, bizi içimizden kavrayan örnekler getiriyor. Derginin Eylül-Ekim sayısında (23-24) neşredilen Afife Abla'nın İncileri bunlardan biri. Ramazan Dikmen'in bu kabil hikâyelerini bir araya getireceği kitabını şimdiden beklemeye başladık.

Ramazan Dikmen'in rahmetli olduğunu "Heyhat... Ne Kayıtlar var şimdi, ne de Ramazan. "Ama işte Hece Yayınları, *Afife Ablanın İncileri*'ni yayımladı. (Haziran 1998)" diyen Kutlu, kitaba adını veren hikâyenin rahmetli Ramazan Dikmen'in demir atacağı bir liman olduğunu söyler ve kitapta 1979-80'li yılların Aylık dergide yayımlanmış hikâyeleri, ardından on yıl sonra *Mavera* ve *Kayıtlar*'da yayımlanmış metinlerin de yer aldığını ekler.

Kutlu, "kahramanın daha çok kendi içiyle konuştuğu, olaya yer vermeyen, tasvirlerin ağır bastığı, düş kırıklıkları, toplumsal uyumsuzluğun kol gezdiği ilk metinlerde acılar, gözyaşları bedbinlik hâkim" diyerek değerlendirdiği eseri "bir duyarlı gencin notları"na benzetir. Bu tespitine de hikâyelerden "Ağlama Güncesi"nin adını verir. "Yazarın incelikleri fark eden bir dil titizliği peşinde olduğunu" da tespit eden Kutlu; ayrıca metinlerin "yaşanmışlığın sahil zemininde, bir çocuk safiyeti içinde, özlem ve derinlik ile örülerek tertemiz bir dünyaya açıldığı" nı söyler.

Mustafa Kutlu'nun hikâye ve sinema kritikleri de yazdığını belirttiği Necip Tosun'un ilk kitabı olduğunu söylediği eserde ilk bakışta "diyalog"lara yer verilmemesi dikkatini çeker. Bu durum Kutlu'yu "bütün hikâyeleri baştanbaşa kuşatan bir 'iç konuşma'yı belgelediği" sonucuna götürür. Kutlu, bu tekniği "Doğrusu üzerine fazla abanılmış bir teknik, geri tepebilir" diyerek eleştirir.

Kutlu, Necip'in temalarının da Ramazan'ın ilk hikâyelerindeki izleği kovaladığını tespit eder. "İmgelere, çağrışımlara yaslanan bir ifade. Öğrenci evleri, dergiler, sabahlara kadar süren tartışmalar, büyük kent ile hesaplaşmak isteyen 'kırılmış ruhlar' olup-biten şeyler gri bir ton üzerinde hep flu kalmaktadır. Dolayısıyla bir boğuntu duygusu hâkim oluyor. Nesrin aydınlığı, fikrin ve hareketin gülbüz görüntüsü, kişiler ve olaylar tavazzuh etmiyor" diyerek eseri değerlendiren Kutlu, eserde dikkatini çeken şu cümleyi paylaşır: "Flu anlamlar, kaygan gerçekler, uçuşan doğrular. Hiçbirinin ucunu tutamıyorum gördüklerimin."

Kutlu, ayrıca hikâye kahramanlarının çoğunlukla kapalı mekânlarda olduğunu söyler. Ramazan Dikmen'in *Afife*'si gibi Necip'in de "İnci" başlıklı bir hikâyesi olduğunu söyleyen Kutlu, bütün bunların "genç ömürlerinin büyük kısmını ülkemizin geçirdiği toplumsal çalkantının kırım ve kıyımında tüketen, nereye gittiğini anlayıp

kavrayamayan, acılar, pişmanlıklar, düş kırıklıkları içinde kıvranan bir neşelin dramını” verdiği görüşündedir. Kutlu, hatta Tosun’un bu sıkıntıdan kendini kurtarmak için tıpkı Dikmen gibi maziye, terk edilen sılaya döndüğünü de tespit eder.

Kutlu’nun Necip Tosun’dan beklentisi “tasvirin ötesine geçen, olayı ve insanı ete-kemiğe büründüren metinlere ulaşması”dır. Kutlu bunun kişisel bir tercih olduğunu aksi halde bir sanatçıya reçete vermenin kimsenin haddi olmadığını da özellikle belirtir.

II. H. 20. Necip Tosun, *Modern Öykü Kuramı*

Mustafa Kutlu, *Modern Öykü Kuramı* (YŞ, 23.11.2011) başlıklı yazısında Necip Tosun’un *Modern Öykü Kuramı* (Hece Yay. Kasım 2011) adlı eseri tanıtır.

Kutlu, Necip Tosun’u hem hikâye yazan hem de hikâye üzerine düşünen- yazan bir yazar olarak tanıtır. Kutlu, Tosun’un yazılarına dair; bir yandan hikâye yazarlarının eserlerini değerlendirdiğini, bir yandan da işin teorisine değindiğini söyler. Kutlu, Necip Tosun’un bu işe epey zamanını ayırdığını ve titiz araştırmalar yaptığını belirtir. Şiir ve romanın yanında hikâye türüne ilgi duyan eleştirmenin fazla olmadığını söyleyen Kutlu, Necip Tosun’un bilhassa “Modern Hikâye” üzerinde durduğunu ve bu yolda eser veren yazarlarımızın eserlerini bıkıp usanmadan takip ettiğini de sözlerine ekler.

Mustafa Kutlu, “bugün için hikâyecilerimize konu hakkında ışık tutan isimler arasında iki yetkin” arkadaşının ismini verir. Bu isimlerden ilki Ömer Lekesiz diğeri ise Necip Tosun’dur. Akademisyenler arasında da konuyla ilgilenen iki isim veren Kutlu, bunlardan birinin rahmetli Prof. Dr. Mehmet Kaplan olduğunu diğerinin ise genç doçent Alpay Doğan Yıldız olduğunu belirtir.

Kutlu, eseri, genelde edebiyat özelde hikâyeye ilgi duyanlar için tavsiye edebileceği tam bir “Kılavuz Kitap” olarak değerlendirir. Daha sonra Kutlu, eserin “Sunuş” bölümünden eserin ana hatalarını çizen ve öyküye dair bazı satırlara yer verir.

II. H. 21. Cem Behar- Alan Duben, *İstanbul Haneleri*

Mustafa Kutlu, *Kazın Ayağı* (YŞ, 15.09.1998) başlıklı yazısında Cem Behar ile Alan Duben’in yayımladığı *İstanbul Haneleri* (İletişim Yayınları, 1996) adlı araştırma eserinden işlediği konuya binaen faydalanır.

Kutlu, bu yazıda yaşadığımız toplumu yeteri kadar tanıyıp tanımadığımızı, geçmişimizle ilgili bize anlatılanların doğruluğunu sorgular. Buna örnek olarak da Osmanlı döneminde Türkler arasında “çok eşli” evliliğin yaygın olduğu bilgisinin doğru olup olmadığını verir. Yapılan esprilerde, çizilen karikatürlerde başı sarıklı, cüppeli bir adamın ardından peçeli-çarşafli üç dört kadının yürüdüğüne görüldüğünü söyleyen Kutlu, bize söylenenlerin hangi amaca hizmet ettiğine karşı duyarlı olmamız gerektiği görüşündedir. Kutlu, evlilikle ilgili bu söylentilerin tamamen asılsız olduğunu Cem Behar ile Alan Duben’in *İstanbul Haneleri* adlı eserde bunu ortaya koyduğunu ifade eder. Kutlu, “1880-1940 arasını kapsayan araştırmada, ulaşılabilir kaynaklar Osmanlı toplumunda ‘çok evlilik’in neredeyse ‘istisna’ durumunda kaldığını ispat ettiği”ni de özellikle belirtir.

II. H. 22. Hasan Aycın, *Âsâ*

Mustafa Kutlu, *Âsâ* (YŞ, 08.12.1998) başlıklı yazısında Hasan Aycın’ın *Âsâ* (Yedigece Kitapları, Ekim 1998) adlı albümünü tanıtır.

Kutlu, Aycın’ın bir konuşmasında çizgi için şunları söylediğini kaydeder: “Yürüyordum, o yolumun üstündeydi, elime aldım, bir süre yadırgadım, sonra onun hangi iklimin, hangi ağacın âsâya müsait dalı olduğunun önemi kalmadı. Artık o benim âsâmdı.”

Mustafa Kutlu, Aycın’ın “Asıl o benim yolculuğum” dediğini asayı da bu yolculuğu kolaylaştırsın diye kullandığını söyler. Kutlu’ya göre bu bir nevi sanat görüşüdür. “Sanat bizi hakikate erdirmez, belki hakikati ararken kolaylık sağlar.”

Kutlu, Aycın’ın çizgilerinde nokta gözlü, saçsız başlı, hafif ve toparlak bakan gözlük takan bir değişmez insanın olduğunu ve bu insanın tanınmadığını söyler. “Ne yazık ki (Veya ne iyi ki) tanınmıyor bu adam. Kimdir, nerelidir, hangi dinden, hangi ırktan, hangi millettendir? Mesleği nedir? Amir midir, memur mudur? İyi midir, kötü müdür, korkak mıdır, cesur mu dur? Neredeyse erkek midir, dişi midir diyeceğim, lakin adamın erkek olduğu meydanda. Zaten çok lüzumu yoksa kadın çizmiyor Hasan. Ama şunu söylemeden geçemeyeceğim: Adamı tahlil ettiğimizde “cinsiyet”in önemi kalmayacak” diyen Kutlu’ya göre adam genel anlamda “âdemoğlu”dur. Mustafa Kutlu, bu açıdan bakıldığında erkek veya dişiliğin öneminin olmadığını, dünyanın neresinde

yaşadığının ve ne iş yaptığının öne çıkmadığını ifade eder. Kutlu'ya göre o, Aycın'ın dünyasında “her şeyden önce bütün becerileri ve zaafı, güçlü ve güçsüz yanları, cesareti ve korkaklığı, zalimliği veya mazlum oluşu, dünyaya ve hayata karşı duruşu hasılı bütün yapıp etmeleri ile bir insan”dır. Mustafa Kutlu, Aycın'ın tipinin ifade ettiği her duruşun dünyanın her köşesindeki kişiye hitap edebilecek ve kuşatabilecek özellikler taşıdığından dolayı “evrensel” olduğunu da ifade eder. Kutlu, bu “evrensel”liği biraz açar: “Çünkü dünyanın her köşesinde insanlar seviyor, nefret ediyor, zalim ve mazlum oluyor, riyakâr veya asaletli davranıyor. İsyankâr veya uysal oluyor ve elbette ki insan nefsinin bütün süflî tarafları ile insan kalbinin bütün ulvî taraflarını taşıyorlar.”

Kutlu, Hasan Aycın'ın çizgileri ile mizah yapmadığını, komiklik olsun diye de çalışmadığını bilakis onun “kendi yolculuğu (bir nevi seyr ü sülük) sırasında içinde ve dışında olup bitenlere göz gezdirirken hemcinslerine, dostlarına, etrafına, dindaşlarına, milletine ve umum insanlığa gördüğü hakikatleri iletmeye çabaladığı”nı söyler. Kutlu, “bu eylemde bir irşat gayreti, bir tebliği zarureti, bir gösteriş ve bilgiçlik kokusu, bir sanat endişesi aranmaması” gerektiğini de sözlerine ekler. Kutlu, Aycın'ın “yol üzerindeki bir taşı kenara çekmek, susayana su vermek, fidan dikmek, alnını secdeye koymak, tabiatı temaşa ederken hayret makamında bulunmak, aşk ile gözyaşı dökmek gibi bir müminin tabii tavırlarını, eylemlerini sergilediğini” de söyler. Kutlu, en geniş anlamıyla bize ve kendine her an için insan ve özellikle de kul olduğumuzu hatırlatan Aycın'ı “insanlığın tükenmez hallerini anlatıp duran bir geçmiş zaman mesnevihâni, elinde asası diyar diyar gezen, geçip geldiği yerlerden bin bir haber, koku, renk taşıyan bir derviş”e benzetir. Bu durumu hem trajik hem de lirik olarak değerlendiren Kutlu, Aycın'ın çizgilerini siyah tona bile çizse bir kuş, bir bulut veya bir ışıklı yol ile her zaman umutlu ve dik olduğunu da ifade eder.

II. H. 23. Hasan Aycın, *Kulbar*

Mustafa Kutlu, *Bir Albüm İki Kitap* (YŞ, 23.07.2003) başlıklı yazısında Hasan Aycın'ın *Kulbar* (Yedigece Kitapları, Mayıs 2003) adlı albümünü tanıtır.

Özellikle Hasan Aycın'ın yazar değil çizer olduğunu belirten Kutlu'ya göre Aycın, ülkemizde yetişen az sayıdaki uluslararası seviyede sanatçılardan biridir. Kutlu,

yazıda Aycın'ın çizgilerini üç albümde topladığını şimdi ise dördüncüsünün çıktığını müjdelir.

Mustafa Kutlu, Hasan Aycın'ı genel anlamda “çizgileri düşünceye, felsefeye, inanca, insana, tabiata dönük; evrensel meseleleri dile getiren, insanın dünyadaki hallerine ait derinlikleri taşıyor” şeklinde değerlendirir.

Kutlu, *Kulbar*'ı ise şöyle değerlendirir:

Kulbar'ın başında yer alan modern hat denemeleri, çizgilere kıyasen henüz bir olgunluk taşıyor. Çizgiler içinde minimal anlayışı sonuna kadar götüren örnekler zirvede duruyor: Mesela o kara dikdörtgeni anlayıp bakan gözler (sf.68), yahut teslim olup ellerini kaldırmış adamın gövdesini delip geçen mermiye bakışındaki hayret (sf.35).

II. H. 24. Hasan Aycın, *Müşahedat*

Mustafa Kutlu, *Bir Albüm İki Kitap* (YŞ, 23.07.2003) yazısında Hasan Aycın'ın *Müşahedat* (Hece Yayınları, Mayıs 2003) adlı iki bölümden oluşan kitabını tanıtır.

Kutlu, kitabın ilk bölümünün anı- hikâyelerden oluştuğunu, ikinci bölümün ise kendisiyle yapılmış söyleşilerin toplamı olduğunu söyler. Bu söyleşilerin ilkinin de birlikte yaptıklarını söyleyen Mustafa Kutlu, söyleşinin *Dergâh* dergisinde (s.38 Nisan 1993) yayımlandığını belirtir. Kutlu, ayrıca Aycın'ın konuşmayan, yazmayan (hissiyatını, düşüncelerini çizgiye döken) biri olduğunu ve bu söyleşiyi yapmak için de çok ısrar ettiğini hatırlar.

Hatıra- hikâyelerin söyleşilerle birleşince sanatçının nasıl bir geçmişten, kökten, şahsi maceradan yürüyüp geldiğini söyleyen Kutlu, bu çerçevede çizgilerin arka planına ışık tuttuğunu düşünür ve düşüncelerini şöyle ifade eder:

Çizgilerde gördüğümüz o safiyet, o çocuk, o bulut, o kuş, o gece nasıl bu kadar saydam ve samimi olmuş da iyi anlıyoruz. Ekmek ve kitap niçin bu kadar önemli olmuş anlıyoruz. Gecenin bir vakti kavun yüklü kağnıda yorgana sarınmış giderken öküzlerin toynak seslerine, babasının mırıl mırıl Yasin okuyuşuna, gece kuşlarının iç ürperten seslerine ve kayan yıldızlara dalan yeşil gözlü mahzun çocuğu daha iyi anlıyoruz.

II. H. 25. İbrahim Tenekeci, *Peltek Vaiz*

Mustafa Kutlu, *Peltek Vaiz* (YŞ, 12.01. 1999) başlıklı yazısında İbrahim Tenekeci'nin ikinci şiir kitabı olan *Peltek Vaiz* (Şule Yayınları 1998) adlı eserini tanıtır.

Kutlu, Tenekeci'nin şiirlerini okurken girift ve birbirinden farklı duyguları nasıl bir arada yaşadığını ise şöyle anlatır:

İbrahim'in şiirlerini okurken aniden sesler kesiliyor, ortalığı derin ve hüznü bir sükût kaplıyor. Kar yağıyor ağır ağır; fundalıklar arasında ürkek kıpırdayan göğsü kınalı saka kuşlarının civıltısı duyuluyor. Irmak denizle olan mahrem macerasını; bulut gökyüzü ile, çimen yağmur damlasıyla ilişkisini fısıldıyor. Genç taylar çayırdaki özgür oynaşıyorlar, anne koyunlar yavrularını çağırıyor. Bütün bunlar olurken ve “ne güzel” derken, ambulanstaki hasta trafiğe takılıyor. O artık “kör bir türbedar” gibi yapayalnızdır. Hayat böyle, ayağınza çarpan top kale çizgisini geçirir. Komer şiiri doğar:

Eve iş getiren kötü bir memur için

Bir türkü söyleyelim acıyıp karısına

Bomboş dururken parklar muhallebici falan

Vatanı kurtarıyor kapanıp odasına

Vatanı kurtarıyor kapanıp odasına

Kutlu, Tenekeci'nin şiirindeki kötü memur tiplemesine “sadece kötü memur mu vatani kurtarıyor” der ve ekler:

Saçları toz içinde boynu ince kara-kuru bir çirak; Dolapdere'de, Alibeyköy'de, Çağlayan'da aynı anda vatani kurtarmaktadır.

Susadım usta

İçip geleyim mi şu ırmağı

der. Çünkü bir ceviz ağacı görmüştür rüyasında ve hıvara kaptırmıştır parmağını. Aman İbrahim ne yapıyorsun böyle, diye sormayın, şöyle cevap verecektir muhtemelen: “Tırpanla everirler bir başağın boynunu”.

“Havayı yumuşatmak için düşük yoğunlukta bir şarkıya başlarsınız, mesela: Hani kuşlar, ağaçlar, bin bir renkli çiçekler, nasıl yakalamıştık, saçlarından baharı” diyen Kutlu, bunu duyan İbrahim Tenekeci’nin “tersine acıyla gülüseddiği”ni ve şu mısraları mırıldandığını söyler:

Korkardın küçükken

Serçe parmağın uçacak diye elinden

*

Çünkü bir gömüyüz biz bulutların altında

Ve bir gömünün peşinde vardır birçok harita

*

Ah ne kadar şaşkındır karaya vurmuş ada

Kutlu, bütün bu duygusal anlardan sonra Tenekeci’nin şiirini şöyle değerlendirir:

Evet “acıyla gülümser” İbrahim’in şiiri. Ne gösteriş ne riya. Onun şiir parlayan bir diş, buluttan sıyrılan güneş, kabuğu kalkmış yara, bir günahattan arta kalan pişmanlık, dumanı üstünde bir bardak çay, ne varsa yani kendiliğinden, gıllığısız ve açık, öyle işte.” Kutlu, bu ifadelerden sonra Tenekeci’nin şiirini daha iyi anlatmak adına şu mısraları verir: “ En güzel düğümü sevgili atar” , “Cama yaslanan yanak elbet ağlamak ister”.

Mustafa Kutlu, sözü sürdürüp sadet dışına çıkmak istemediğini belirttikten sonra okura “Alın İbrahim’in kitabını, sizi bindirip kayığına, ırmağın öte yakasına geçiriversin” diye tavsiyede bulunur ve İbrahim Tenekeci’yi şiirinden seçtiği bir mısra ile uğurlar: “Ele geçirmiş çocuk meleğin tarafını”

II. H. 26. Cemal Kurnaz - Mustafa Tatçı, *Türk Edebiyatında Hû Şiirleri*

Mustafa Kutlu, *Bu Da Geçer Ya Hû* (YŞ, 21.04.1999) başlıklı yazısında Cemal Kurnaz ile Mustafa Tatçı'nın birlikte hazırladıkları *Türk Edebiyatında Hû Şiirleri* adlı kitabı tanıtır.

Kitapta toplam 172 şiirin yer aldığı, eserin giriş kısmında Türk kültür ve edebiyatında “Hû”nun yerinin belirtildiğini söyleyen Mustafa Kutlu, bu yerin tasavvufi bir mahiyet gösterdiğini belirtir. Kutlu, eserde tasavvuf düşüncesinde *Hû*, tekke ve tarikat kültüründe *Hû*'nun geniş olarak açıklandığını da sözlerine ekler.

Mustafa Kutlu, eserin giriş kısmının diğer konu başlıklarını ise şöyle sıralar: “Kıyafet (taçların güzel he şeklindeki, düğmeleri) zikir ve devran içinde hû, plastik sanatlarda, hat, mezar taşları ve vefat tarihlerinde Hû, edebi geleneğimiz içinde Hû.”

Mustafa Kutlu, burada “duvarlarımızı süsleyen levhalarda Hû, Edep yâ Hû, Hoş gör yâ Hû, Bu da geçer yâ Hû, Hû dost gibi kompozisyonları” hatırlatır. Kutlu, konuyla ilgili örnekleri “ ‘Şeyh Efendi bezm-i adne Hû ile buldu vusul’ vb. gibi vefat tarihlerini düşünün. ‘Hay’dan gelen Hû’ya gider’ atasözünü, ‘Hû Hû dervişler / Hak yoluna ermişler’ diye söylenen ninnileri, hatta düne kadar pencereden komşusuna seslenen kadının ‘Huuu, komşu’ diyen sesini hatırlayın” diyerek çoğaltır ve Hû etrafında toplanmış nasıl zengin bir külliyyatımız olduğuna dikkatleri çeker.

Mustafa Kutlu, Ahmet Yesevi’den Cumhuriyet devri Türk şiirine kadar bu kelime etrafında biriken şiir varlığını adını andığımız yazarların *Hû Şiirleri* adlı antolojide bir araya geldiğini belirtir. Kutlu, bu şiirlerin bize “yüzyıllardır hayatın hakikatini fısıldayan bir kaynaktan ulaştığı”nı söyler ve Sorgunlu Sıdkı Baba'nın faniliğe karşı ebedilik ufkunu açan şu mısralarını okur ile paylaşır:

“Ağla sıdkı yâri bulun/Geçer günler bir gün ölü

Diyelim HÛ aşka gelin/Seherlerde diyelim HÛ...”

II. H. 27. Osman Ballı, *Her Yönüyle Kerer Köyü*

Mustafa Kutlu, *Bu Dağın Ardı* (YŞ, 23.02.2000) başlıklı yazısında Osman Ballı'nın *Her Yönüyle Kerer Köyü* (1995) adlı eserini tanıtır.

Kutlu eseri, Osman Ballı'nın doğup büyüdüğü köy için kaleme aldığı bir monografi olarak özetler. Yöresel çalışmaları her zaman takdir eden Kutlu, Erzincan İl kültür Müdür Yardımcısı Osman Ballı'nın böylesi bir çabaya imza atmış olmasından dolayı memnuniyetini dile getirir. Köy yaşantılarını, yaşayan bir hazine olarak gören Kutlu, “kültüre yeni bir hamle kazandırılmak istendiğinde başvurulacak kaynakların birinin de bu “yaşantı birikimi” olduğunu söyler. “Melodiler kolektif şuuraltından çıkıp gelir de haberimiz olmaz” diyen Kutlu, kaybolmaya yüz tutan değerlerimize gereken önemin verilmesi gerekliliğini bir kez daha vurgular.

Erzincan ilinin Kemah ilçesine bağlı Kerer Köyü'nün yazılı tarihi Osmanlı Tapu Tahrir Defterleri'ndeki kayıtlara göre 1516 yılından itibaren takip edildiğini söyleyen Kutlu, köyün adının o günden bugüne değişmediği bilgisini de okur ile paylaşır.

Kutlu, Osman Ballı'nın “coğrafya, tarih, eğitim, sağlık, yatırımlar, halkın geçim kaynakları, turizm, el sanatları ve sanatkârlar, sosyal hayat ve kültür, folklor örnekleri (Halk kültürü), lakap ve sülaleler, köyde idari yapı, yüksek tahsil yapan Kererliler ve telefon rehberi dahi vererek dört başı mamur bir köy incelemesi” ortaya koyduğunu söyler. Ayrıca Osman Ballı'nın özellikle yaşayan kişilerin ağzından yaptığı derlemelerin esere canlılık kattığı görüşünde olan Kutlu, Ballı'nın çektiği fotoğrafları da çok beğenir.

Osman Ballı'nın edebiyat fakültesi mezunu olduğunu ve daha önce “Kemah Folklorundan Örnekler” adlı bir tez çalışması yaptığı için folklorla dair bölümlerin dikkate değer olduğunu söyleyen Kutlu, eserdeki “mani ve türkülerden bazı örnekleri şiirin parıltısı görülsün diye” okur ile paylaşır:

Ayın köşesinden bir yıldız uçtu / Ayrılık şeminden ciğerim pişti

Sarı kilim saçağı / Kında tutmaz pıçağı

Sevdi sevdi almadı / Yiğitlerin alçağı

Mektup yazdım acele / Al eline hecele

Mektup vekilim olsun / Al koynuna gecele

Fırat ne hoş akarsın / Gül ü reyhan kokarsın

Yerin ne güzel yermiş / Yar geçende bakarsın

Aluçanın dalları / Yere değer molları

Deseler yârin geliy / Süpürem yolları

II. H. 28. Kemal Aruçi, *Şiirlerim*

Mustafa Kutlu, *Rumeli'de Kopan Feryat* (YŞ, 19.04.2000) başlıklı yazısında Kemal Aruçi'nin, oğlu Dr. Muhammed Aruçi tarafından yayımlanan *Şiirlerim* adlı eserini tanıtır.

Zavallı ümmet-i İslam figan eyler yeter Rabbim

Yeter sen merhamet kıl lutf edip ağyara çiğnetme

Senin dergâhına ettik dehalet ey büyük Allah

Bize bir kurtuluş bayramı ihsan et diriğ etme

Yukarıdaki mısralar müderris, şair Makedonyalı Kemal Aruçi'ye ait" diyen Kutlu, Aruçi'yi hissiyat ve yakarış bakımından Mehmet Akif Ersoy'a benzetir. "Bu ses Rumeli ve Balkanlar'dan çekilmeye mecbur bırakılan Türkçe'nin (Kitaba bir giriş yazan Prof. Dr. Mustafa Uzun'un sözleriyle) 'bu topraklarda kalmış son müstahkem mevkilerde dalgalanan, belki biraz solmuş sancağın gölgesindeki son feryatlar' dır" diyen Kutlu, oralardaki İslami Türk edebiyatına yabancı kaldığımızı ve bu ilgisizliğin hala devam ettiğini de sözlerine ekler.

Mustafa Kutlu, Kemal Aruçi'nin 1920'de Vrapçište'de (Makedonya) doğduğunu, Meddah Medresesi'nde okuduğunu ve medrese arkadaşlarından birinin de Bekir Sadak Hoca olduğunu söyler. Kitapta üç medrese talebesi olan Bekir Sadak, Ramadan Efendi ve Kemal Aruçi'nin beraber çekindikleri bir fotoğraf da Kutlu'nun dikkatini çeker. Zira Kutlu'ya göre "bu fotoğraf saffet ve samimiyeti en az şiirleri kadar temsil etmekte"dir. Aruçi'nin mezun olduktan sonra medrese yaptırıp talebe okuttuğunu söyleyen Kutlu, 1950 yılında bazı fetvalara karşı çıktığı için bir süre hapis yattığını, hapisten çıktıktan sonra ise bir süre işsiz gezdiğini daha sonra da bazı camilerde vaiz olarak ömrünün sonuna kadar "çevresindeki Müslüman toplumun dini, milli, sosyal ve kültürel sahalarda aydınlanmasına katkıda bulundu"ğunu ifade eder.

Kutlu, kitap hakkında Dr. Muhammed Aruçi'nin söylediği şu sözleri kaydeder:

Rumeli ve Balkanlar'ın hayati sorunlarını dile getirmekte kendi çapında bir katkı sayılabilecek bu eserin yayımlanmasının bölgede yaşayan insanımıza şevk ve azim vereceğini, bölge dışındaki okuyuculara da bölgeyi tanıma ve anlama fırsatı sağlayacağını ümit ediyorum.

Kemal Aruçi'nin de tıpkı Mehmet Akif gibi milletin derdi ile dertlenen bir müderris şair olduğunu ve Akif'in dilini ve hissiyatını takip ettiğini söyleyen Kutlu, Akif gibi Aruçi'nin de çilelerle dolu hayatını, kişisel acılarını sessiz bir feryat gibi dile getirdiğini sözlerine ekler ve bunu somutlaştırmak için de Aruçi'ye ait şu dördüğü örnek verir:

Bir kuşe-i vatanda hep münzevi gibi tek

Biçare gönlümün ah geçti şeb ü neharı

Gün görmedim niçin ah bilmem ne haldir bu

Yok gönlümün cihanda bir an için kararı

II. H. 29. Nazan Bekiroğlu, Yusuf ile Züleyha

Mustafa Kutlu, *Geleneği Yenilemek* (YŞ, 13.09.2000) başlıklı yazısında Nazan Bekiroğlu'nun *Yusuf ile Züleyha* adlı eserini tanıtır.

Kutlu, bu kıssa hakkında şunları söyler:

Bir İbrani menkıbesi olan bu kıssa, Tevrat'ta ve Kuran-ı Kerim'de yer alır. Tevrat'ın "Tekvin" bölümünde, Kuran-ı Kerim'de ise Hz. Yusuf'un adı ile anılan surede geçer. Kur'an'daki kıssaların en güzeli olduğu için "Ahsenü'l-kısas" adıyla anılmıştır. Arap, İran ve Türk edebiyatlarında mesnevi tarzında defalarca işlenen hikâye; Anadolu sahasında halk hikâyesi biçiminde de anlatılmaktadır.

Kutlu, daha sonra Tanpınar'ın XIX. Asır Türk Edebiyatı Tarihi'nde mesnevi üzerine söylediği şu sözlere yer verir:

Eski şairlerimizin aşk için, insan tabiatı için yazdıkları şeyler kendi kalplerini ve hayatlarını iyiden iyiye yakaladıklarını gösterir. Fakat şiirin şekli ve teksif nizamı bu dikkatlerin derinleşmesine mani olur. Eski mesnevi çerçevesi içinde bu dikkatlerin hikâyeye nakli ise gelenek yüzünden kabil değildi. Şark çizilmiş hadleri durmadan zorlar fakat ötesine geçemezdi.

Kutlu, burada Tanpınar'ın bu hükmünü ve tartışmayı bir yana koyar ve mesneviler için “Şark'ın romanı” denildiğini belirtir. Bunun bir yakıştırma olduğunu söyleyen Kutlu, Bekiroğlu'nun eserini “mesneviyi aşma çabasının ete-kemiğe bürünmüş bir örneği, modern bir denemesi” şeklinde değerlendirir. “O kadar ki sonlara doğru kurdu temize çıkarıp, Firavun'a şefkatle yaklaşan yazar, kendini de gün, yer ve saat belirterek metnin içine kattığı”ni söyleyen Kutlu, Bekiroğlu'nun bu hamlesini esasen muhtevaya uygun *yeni bir dil arayışına* dayandırır. Kutlu, Bekiroğlu'nun “bu dili halk edebiyatına doğru değil de divan birikimine doğru yürüyerek inşa ettiği”ni de tespit eder. Hem de “ardında kutsal metinleri, Şark efsanelerini, binlerce menakıbı, mazmunu, tasavvufi oluşumu, ifadeyi, ıstılahı, mesneviyi, gazeli, minyatürü, rengi, ışığı, kısaca muazzam bir lügati taşıyarak”.

Mustafa Kutlu, eserde şiirin nesre bulaşmasını bir tehlike olarak görür. Hatta bu çabaya sık sık şahit olunduğunu da ifade eder. Kutlu'ya göre bu çabanın sonucunda “süslü bir şey ortaya çıkmış”tır. Bekiroğlu'nun uçurumun kenarında dolaştığını, yer yer oradan sarkarak “gazeller” yazmaya bile giriştiğini söyleyen Kutlu, metne rengini veren bunların değil; dil çabası olduğunu yine metinden seçtiği bir örnekle gösterir: “İrmak kendisine en uygun yatağa dökülmeden, varmadan ceylan pınara, yıldız ufka dokunmadan, bulmadan dolduracağı kabı su, tortulanıp gitmesin bu güzellik. Yusuf bilsin ve görsün beni”

Kutlu, klasik metne ilave edilen; kurt, ayna, kuyu, suret, rüya, zindan ve benzeri sayısız unsurun yeniden yorumlanması ve yeni bir vücut bulmasını da metne rengini veren unsurlar arasında zikreder.

Mustafa Kutlu, Bekiroğlu'nun kendisiyle yapılan bir konuşmada “Bu öykü biraz da Züleyha'nın aynalarıdır” demesini “ne güzel isim” olarak değerlendirir ve eserin Züleyha'nın macerasını daha bir öne çıkararak önem kazandığını da ifade eder.

Kutlu “Şark’ın hikmet ve ahengine varis olan ve bunu layığı ile günümüze taşıyan eseri bir solukta okuyabileceği”mizi söyler ve sonra “işte bu hata olur” diyerek sözünü geri alır. Eserin “asıl tadının ateş denizinde yüzen mumdan gemilerle geçilmesinde yatmakta olduğunu” ifade eder.

II. H. 30. Nazan Bekiroğlu, *İsimle Ateş Arasında*

Mustafa Kutlu *İsimle Ateş Arasında* (YŞ, 06.11.2002) başlıklı yazısında Nazan Bekiroğlu’nun *İsimle Ateş Arasında* (Timaş Yayınları, Ekim 2002) adlı romanını tanıtır.

Kutlu, yazarın ilk romanı diye tanıttığı eseri “Buna ‘ilk roman’ demek doğru mudur, bilemiyorum; çünkü daha önce Yusuf ile Züleyha çıkmıştı. Roman denilince ben esasen XIX. asır klasik romanını anladığım için türlerin iyice birbirine karıştığı günümüzde bir tefrik ve tarif yapmaktan kaçınıyorum” diyerek düşüncelerini belirtir.

Kutlu, bu eserde aksiyon arayanların sükût-ı hayale uğrayacaklarını ama şüphesiz insana, tarihe ve aşka dair çok şey bulacaklarını söyler. Bu eseri okuyucuya “okunulması ve kavranılması zor bir eser” olarak tanıtan Mustafa Kutlu, eserin ilk sayfalarından itibaren isim, cisim, varlık, yokluk, ölüm, dirim, ateş, sır, ses, söz, yazı, tarih, zaman, insan ve ağırlıklı olarak aşk ile kokunun kitaba damga vuran soyut-mistik-metafizik meseleler olarak okuru düşündürdüğünü tespit eder. Kutlu, romanda Osmanlı ordusundaki Yeniçeri teşkilatının ortaya çıkışının, padişah ve devlet ile bağlantısının, özel yaşantısının, varoluşunun, yok edilmesinin ve “deftere yazılarak” var olan birinin yaşadığı gizemli bir aşkın anlatıldığını söyler.

Kutlu, eserin “İsim” ve “Ateş” başlıkları ile iki ana bölüme ayrıldığını ve romanın ilk kısmında yeniçerinin var oluşu ile yaşadığı aşk; ikinci kısımda ise aşk ile birlikte kendinin ve ocağın yok oluşunun dile getirdiğini ifade eder. “Bu kitap için çok şey söylenebilir; ben burada en önde duran özelliğine dikkat çekmek istiyorum. O da Nazan Bekiroğlu’nun geleneksel kültürümüzün-dilimizin imbiğinden çekerek imal ettiği üslubu” diyen Kutlu, yazarın üç yüz sayfalık eserinde alelade tek bir cümle bile bulamaz. Bekiroğlu için “Bir doğulu olarak sürekli harikuladenin peşindedir” açıklamasını yapan Kutlu, “bu temel tercihin hikâyelerinde de olduğunu ama Yusuf ile Züleyha’da olgunlaşarak bu romana olağanüstü renkleri ile yansıdığını” söyler.

Romanda bazı unsurlar Kutlu'nun dikkatini çeker: "Tütsü-buhur imalathanesinin şişe, yağ, duman, buğu, is, ışıltı,...amber, misk, nil çiçeği, sandal, top mimoza, gül, filbahri gibi yüzlerce unsurdan oluşan büyümlü atmosferi okuru kuşatır." Kutlu, romanı "III. Murad, Şehzade, Osman(Genç), IV. Murad, III. Selim, III: Mustafa, Düzme Solak: Turnanın Ölümü, Efsane, II. Mahmut, Süleyman gibi müstakil addedilecek hikâye-bölümler Yeniçeriliğin kronolojik macerasının duraklarını ve romanın modern yapısını dokuyorlar" şeklinde değerlendirir. Bu bölümlerde yazarın "romanda bilgi aktarımı" sorunu ile boğuştuğunu, bunu aşmak için de üsluba iltica ettiğini söyleyen Kutlu, her birinin tarih öğrencisi-hocası- meraklısı için örnek okuma parçaları oluşturduğunu da ayrıca belirtir. Bu metinlerden Kutlu'yu en çok da *Tersane'de Körükçü Süleyman ile Turnanın Ölümü* parçaları etkilemiştir.

Kutlu, *Yusuf ile Züleyha* için yazdığı yazıda N. Bekiroğlu'nun "geleneği yenilediği"ni belirttiğini ve bu kitap için de "tarihi yenilediği"ni ve bu yeniliğin tahlilde, tasvirde, ruhta, kelimedede ve kısacası üslupta gerçekleştiğini söyler. Mustafa Kutlu, Nazan Bekiroğlu'nun kelime-dil-üslup hususundaki tutumunu, estetik endişesini biraz Tanpınar'a benzetir. "Kitabî kalma tehlikesini dahi göze alarak sözün büyüsunü terk etmiyor; bir nevi ifrat. 'Suya şiirler yazan mürekkep balığı' buna şahitlik eder."

II. H. 31. Fatma Şengil Süzer, *Ferhat ile Şirin - Aşk Hû*

Mustafa Kutlu, *Geleneği Yenilemek II* (YŞ, 24.01.2001) başlıklı yazısında Fatma Şengil Süzer'in *Ferhat ile Şirin - Aşk Hû* adlı eserini tanıtır.

Kutlu, bu eseri değerlendirmeden önce Timaş yayınlarının *Dünden Yarına- Aşk Klasikleri* diye ilginç bir dizi tanıttığını ve şimdiye kadar beş kitabın neşredildiğini (Leyla ile Mecnun- İskender Pala, Yusuf ile Züleyha- Nazan Bekiroğlu, Arzu ile Kamber- Necdet Ekici, Tahir ile Zühre-Münire Daniş) beşinci kitabın ise Ferhat ile Şirin olduğunu söyler.

Mustafa Kutlu, Nazan Bekiroğlu'nun Yusuf ile Züleyha adlı eserine yaptığı şu değerlendirmeyi de tekrar okur ile paylaşır:

Gelenek yeni nesiller tarafından yeniden üretilip yenilenebilirse canlılığını muhafaza eder. Yaşar; yok eğer taklit ile muhafaza edilmeye çabalanırsa

çaptan düşer, kurur, yok olur. Geleneğin yenilenmesi, yeniden üretilmesi de zor bir iştir.

Kutlu, aynı çerçevede Fatma Şengil Süzer'in *Ferhat ile Şirin - Aşk Hû* çalışmasını incelemenden önce bu hikâyenin geçmişine dair şu bilgileri verir:

Halk hikâyesi ve mesnevi olarak eski edebiyatımızda çokça yazılmış-anlatılmış bu metin İran'da VI-VII. yüzyıllar arasında yaşayan meşhur Sâsâni hükümdarı Hüsrev Perviz'in maceralı hayatı etrafında meydana gelen ve daha çok Hüsrev ü Şirin adıyla işlenen bir hikâyedir. Önce meşhur İran şairi Firdevsî'nin Şehnamesi'nde yer almıştır. Genceli Nizâmî'nin metni büyük yaygınlık ve şöhret kazanır. Günümüze kadar elliye yakın İran ve Türk şairi tarafından kaleme alınmıştır. Bunlar arasında Ali Şir Nevaî ile Germiyanlı Şeyhî'nin eserleri en güçlü olanlarıdır. Bu metin aynı zamanda Anadolu ve Azerbaycan bölgelerinde bir 'halk hikâyesi' olarak da anlatılmaktadır. En çok bilineni Amasya yöresinde geçen varyanttır.

Mustafa Kutlu, Fatma Şengil Süzer'in bu çizgi üzerindeki hikâyeyi yeniden ürettiğini, kendisinin bir şair olduğu için eserin nesirden çok şiire yakın olduğunu, hatta bazı bölümlerin düpedüz şiir olduğunu ifade eder.

Kutlu, bütün mesnevilerde olduğu gibi bu metnin de temelinde tasavvufun olduğunu ve Fatma Şengil'in geleneğe bağlı kalarak bu özelliği sürdürerek esere *Aşk Hû* diye ikinci bir ad verdiğini söyler. Kutlu, eser üzerine şu değerlendirmelerde bulunur:

...anonimleşerek geniş kitlelere hitap eden hikâye onun kaleminde bu özelliğinden uzaklaşıp hayli hususi bir mahiyete bürünüyor. Gücünü şiirsel olandan almak kastı taşıdığı için olaylar olabildiğince kısa ifade ediliyor, hikâye dozu azalıyor, bu sebeple belki muğlaklaşıyor ve sembolik ifadeler şiire uygun bir zemin teşkil ediyor.

Geleneği yenilemek için en önemli unsurlardan birinin yeni bir "dil" olduğu görüşünde olan Kutlu, Fatma Şengil'in "bu bağlamda şiirle nesir arasında kararsız kaldığı"nı da vurgular. Süzer'in karara vardığı yerler de olduğunu söyleyen Kutlu, buna *Gecenin Kandilleri Sönmüş* başlıklı yazısının başlangıç bölümündeki şu cümleleri örnek gösterir:

Tellallar çıkartıldı şehre, haberler salındı. Bir derviş bir dua okudu Ferhat için, bir tomurcuk çiçek aceleyle açıldı. Bir demirci körüğünü bıraktı, dağa baktı ilk kez görüyor gibi. Yaşlı bir kadın, elindeki ibriği bir çakrığa çarptı. İşaret parmağına iğne battı gergefiyle oyalanan bir kızın, bir adam merakla sokağa çıktı.

Her hâl ü kârda *Timaş Yayınları*'nın başlattığı bu yayın hamlesinin ilgiye değer olduğunu söyleyen Kutlu, geçmişten süzülerek gelen mesnevilerin modern zamanlarda büründüğü şeklin ve okurlara etkisinin önemli olduğu; geleneğin yaşatılmasında bu gibi atılımların her zaman bir anlam taşıdığı görüşündedir.

II. H. 32. Cüneyt Okay, *Meşrutiyet Çocukları*

Mustafa Kutlu, *Meşrutiyet Çocukları* (YŞ, 31.01.2001) başlıklı yazısında Cüneyt Okay'ın *Meşrutiyet Çocukları* (Bordo Kitaplar, 2000) adlı eseri tanıtır.

Kutlu, Dr. Cüneyt Okay'ın “son dönem Osmanlı sosyal ve siyasi tarihi üzerine çalışmalarını ‘çocuk merkezli’ olarak sürdürdüğü”nü söyler. Daha sonra Kutlu, Okay'ın yayımlanan şu eserlerine yer verir: Osmanlı Çocuk Hayatında Yenileşmeler 1850-1900 (1998), Eski Harfli Çocuk Dergileri (1999), Himaye-i Etfal Cemiyeti 1917-1923 (1999), Osmanlı Süreli yayınları Üzerine Bir Bibliyografya Denemesi (2000).

Kutlu, Cüneyt Okay'ın ihmal edilmiş “çocukluk tarihi” alanında önemli çalışmalar yaptığını ifade eder. Eserin 112 sayfalık ve ebadının küçük olmasına rağmen bir döneme ışık tuttuğunu söyleyen Kutlu, “bu ışık günümüze kadar sürüp gelecek olan bir oluşumu aydınlatmaktadır” diyerek eserin önemini ortaya koyar.

Mustafa Kutlu, yazarın 1908-1918 arasında on yıl süren oldukça çalkantılı ve yıkımlarla dolu bir dönemde Osmanlı çocuklarının karşı karşıya kaldıkları gelişmeleri, etkilendikleri olayları, yetişkinlerin ve iktidarın tasarladığı “yeni nesil” için nasıl bir “çocuk tipi” yetiştirmek istediklerini incelediğini, söyleyerek kitabın adeta ana başlıklarını verir.

Kutlu, eserin daha iyi anlaşılabilmesi için, Meşrutiyet döneminde iktidar olan İttihat ve Terakki Partisi'nin nasıl bir çocukluk ve gençlik istediğini şu cümlelerle ifade eder:

Bilindiği gibi İkinci Meşrutiyet'in iktidar koltuğunda bulunmaktadır. Bu güç yeni rejim sürecinde kendisine ve tespit ettiği değerlere bağlı bir çocukluk ve gençlik istiyor. Ancak Trablus, Balkan Birinci dünya Savaşları ülke için kurulan hayallerin sonunu getiriyor ve umutlar hayal kırıklığına dönüşüyor. Pek tabii bu ortamdan çocuklar da nasiplerini almışlardır. Meşrutiyet Çocukları'nda istenen özellikler eski padişahı ve onun rejimini kötüleyen, meşruti sistemi benimseyen, bu devrimi sağlamış olan İttihat ve Terakki Cemiyeti'ne minnettar; vatanını ve milletini seven, milliyetçi-Türkçü fikirlerle donatılmış olmalarıdır. Balkan Savaşı ardından felaketimizi hazırlayan topluluklardan 'öç' almayı onlara karşı 'kin' duymayı 'intikam' arzusunu terennüm etmiş; elimizden çıkan Rumeli topraklarını 'er-geç-bir-gün' yeniden geri almayı düşlemişlerdir.

Mustafa Kutlu, mekteplerde o dönemde çıkan çocuk dergilerinde bu görüşlerin dile getirildiğini ve çocuklara bu doğrultuda şiirler, marşlar öğretildiğini söyler. Kutlu, o dönemde sağlıklı nesilleri yetiştirmek için sportif faaliyetlere ağırlık verildiğini ve çocuklar için “bayram”lar ihdas edildiğini de belirtir. Kutlu, dönemin zihniyetini anlamak adına çocuk marşlarından bir de örnek verir:

Hürriyete dildâdeyiz

Her hileden âzâdeyiz

Bir kavm-i fevkaladeyiz

.....

İleri marş!

Ne güzel marş!

Kutlu, o dönemde iktisadi hayatın kötüye gittiğini ve bir “milli iktisat” projesinin hayata geçirilmek istenmesini ve bunun sonucunda yabancı mallara “boykotaj” uygulanıp çocukların yerli malı kullanmaları ve ticaretle uğraşmalarının teşvik edildiğini de anlatır. Bu yolda yayımlanan şiirlerin çok manidar olduğunu söyleyen Kutlu, *Ticaret Ninnisi* başlığını taşıyan şiirin şu mısralarını okuyucu ile paylaşır:

Büyüyünce oğlum tacir olacak

Şu talihsiz yurda âmir olacak

Cebi sarı altınlarla dolacak

Çalış oğlum çalış tacir ol ninni

Memur olma âmir ol ninni

Kutlu, dönemin “çocuk oyunları” ve “çocuk edebiyatı”na işaret eden kitabı, daha sonra “Cumhuriyet çocukları” tabiri ile anılacak olan nesillerin benzer biçimde yetiştirilmek istenmelerini hazırlayan koşullara ışık tutması bakımından önemli ve dikkate değer bir çalışma olarak görür.

Mustafa Kutlu, Dr. Cüneyt Okay’dan üzerinde çalıştığı *Meşrutiyet Dönemi Çocuk Edebiyatı* başlıklı eserini beklediğini söyler.

II. H. 33. Hüseyin Su, *Öykümüzün Hikâyesi*

Mustafa Kutlu, *Öykümüzün Hikâyesi* (YŞ, 14.02.2001) başlıklı yazısında Hüseyin Su’nun *Öykümüzün Hikâyesi* (Hece Yay. Aralık 2000) adlı eserini tanıtır.

Kutlu, “Bu kitap Hüseyin’in “bizim hikâyemiz” için taşıdığı endişeleri, düşünceleri, arayış ve birikimi yansıtan yazılardan oluşuyor” der ve kitabın bölümlerine geçer. Kitabın üç bölümden oluştuğunu söyleyen Kutlu, ilk bölümün “*Öykümüzün Hikâyesi*” başlığını taşıdığını ve Hüseyin Su’nun bu bölümde “kendi hikâyemizin kaynaklarına, tarihine, bugününe, temel dayanakları ve eksikliklerine; bu alana emek veren önemli simalara değindiği”ni söyler. Kutlu, yazarın burada “iç hikâyemiz”in nasıl kurulacağını araştırdığını ve siyasal- ideolojik tercihlere bunlarla doğan haksızlıklara düşmeksizin, “doğru söylemi”ne bu söylemin imkânlarına işaret ettiği”ni tespit eder. “A.H. Tanpınar, Kemal Tahir, Feridun Andaç, Ömer Lekesiz gibi konuyla ilgili yazarların düşüncelerini de zikrederek “Yerli olmak” ayağını sağlam ve verimli bir zemine basmak için “ne yapmak gerekir” sorusunu eşeliyor. “Doğulu duyarlık ve söyleminin büyüğü, zengin kültürel imkânlarına kendimizi hangi gerekçe ve önyargıyla, hatta düşmanlık dürtüleriyle kapattığımızı, ne yandan bakarsak bakalım, bugün artık görüyor ve biliyoruz” diyor” dedikten sonra Kutlu, ikinci bölüme geçer.

İkinci bölümün *Öykü Okumaları* başlığını taşıdığını söyleyen Kutlu, bu bölümde yazarın ilk olarak ülkemizde yayımlanan “öykü dergileri” ni tanıttığını ve ardından öykü özel sayıları, öykü antolojileri, kuram ve eleştiri kitaplarının geldiğini söyler.

Kutlu, bu bölümün “asıl gövdesini Tarık Buğra, Mustafa Kutlu, Şevket Bulut, Cemal Şakar, Cihan Aktaş ve Necip Tosun gibi hikâyecilerimizin eserleri-hikâyeleri üzerine yazdığı geniş oylumlu inceleme-değerlendirme yazılarının oluşturduğu” nu belirtir.

Mustafa Kutlu, Hüseyin Su için şunları söyler: “Hüseyin Su serinkanlı olduğu kadar, sevgi ile yaklaştığı bu yazarların Türk hikâyesi içinde nasıl bir yer tuttıklarını belirtiyor ve özgün taraflarını öne çıkarıyor.”

Kutlu, son bölümün elli sayfalık bir “Öykü Kaynakçası” olduğunu ve kitabın tamamının gibi büyük bir araştırma ve emeğin mahsulü olduğunu belirttikten sonra şunları ekler:

Yazılar, söyleşiler, dosyalar, soruşturmalar, açık oturumlar veriliyor. Elbette ki bu bölüm Türk öykü kaynakçasının eksiksiz bir listesi değil. Ancak hikâyeye ilgi duyan, bu alanda çalışanların ilk elde başvurabilecekleri bir kaynakça. Hüseyin Su günümüz edebiyatı(ve bilhassa hikâye) için nümayişsiz bir çabanın tuğlalarını üst üste koymaktadır. Titiz, kadirşinas, sevgi ve saygı ile biriken bir çaba.

II. H. 34. Sema Maraşlı, *Bana Bir Masal Anlat*

Mustafa Kutlu, *Bana Bir Masal Anlat* (YŞ, 21.02.2001) başlıklı yazısında Sema Maraşlı'nın *Bana Bir Masal Anlat* adlı eserini Erdem Yayınları'nın hem Doğu hem Batı dünyasından önemli masal klasiklerini yayın hayatına kazandırmak çabasına örnek gösteren eser hakkında şunları söyler: “Pek çok yayınevi çocuk kitabı, bu arada masal kitabı yayımlamakta. Erdem yayınları diğer çocuk neşriyatının yanı sıra “masal türü”ne de ağırlık veriyor. Sema Maraşlı'nın son çıkan *Bana Bir Masal Anlat* adlı eseri de bu çerçevede anılmalı.”

II. H. 35. Orhan Okay, *Silik Fotoğraflar*

Mustafa Kutlu, *Silik Fotoğraflar* (YŞ, 13.06.2001) başlıklı yazısında Prof. Dr. Orhan Okay'ın *Silik Fotoğraflar* (Ötüken Yayınları, 2001) adlı eserini tanıtır.

Kutlu, Orhan Okay'ı büyük değer taşıyan insanlarla tanışma ve onlardan ders alma imkânı bulduğu için şanslı bulur. Mustafa Kutlu, Hocam diye hitap ettiği Orhan Okay'ın bu eserde “gönlünde, fikriyatında yeri olan zevatı yazmış” diyerek adeta kitabı bir cümlede özetleyiverir. Orhan Okay'ın Önsöz'de bu gibi eserlerin “bir kabristan ziyareti”ne benzettiğini söyleyen Kutlu'da eser aynı intibayı uyandırmaz. Kutlu, eserin kendinde bıraktığı izleri ise şöyle anlatır:

Aksine ben Silik Fotoğrafları okurken kendimi Orhan Okay'ın dost meclisinde, gönül dergâhında hissettim. Satır aralarında rahmetli Mehmet Kaplan Hoca'nın tabiri ile 'nesillerin ruhu'na rastladım. Bu insanlar öncelikle birer 'muallim' idiler ve ruhumuzun manevi mimarlığını yaptılar. Hocam Orhan Okay da kitabın son yazısı 'Kendime Dair'de şöyle diyor: '...çoğunu yakından tanıdığım, bazılarını eserleriyle bildiğim bazı insanları, bazı hususiyetleriyle anlatmaya çalışıyorum. İbnü'l-Emin gibi, aslında her yazar, hepimiz, başkalarını anlatırken de kendimizi anlatmaz mıyız? Bizi biz yapan da zaten hep o başkalarıdır.'

Mustafa Kutlu, Orhan Okay'ın hocalarından bazı isimler verir. Abdülaziz Bekkine, Celalettin Ökten, Nurettin Topçu ve Tâhir Olgun gibi. Kutlu, Okay'ın yükseköğrenimi sırasında karşılaştığı hocaların her birini kendi semasında bir yıldız benzeter. Orhan Okay'ın büyüklerini, arkadaşlarını anlattıkça bu zatları daha yakından tanıdığımızı söyleyen Kutlu, kendisinin ise daha çok satır aralarına gizlenen Orhan Okay biyografisini takip ettiğini söyler. Kutlu, bu konuyla ilgili olarak şunları söyler:

Çocukluğu, ailesi, çevresi, mahallesi, o yılların İstanbul'u (1945-50), zevkleri, eğilimleri, heyecanları, tercihleri, hedefleri, inançları ve fikirleriyle bir portre belirliyor; bir fidan muhitinin özellikleri altında büyüyor, yetişiyor. Dönemin siyasi, iktisadi, kültürel atmosferi oluşuyor. O yıllardaki aydınların, edebiyatçıların, üniversite çevrelerinin niteliklerini ayrıntılarda beliren kişiliklerini, zaaflarını, üstün yönlerini görüyor; hatta fizyonomilerini tanıyorsunuz.

Kutlu'nun kitapta dikkatine çeken kısımlardan biri de Okay'ın “kıyafetname” meraklıları için verdiği küçük ipuçları. Mustafa Kutlu, Orhan Okay'ın değerli insanlar için yazdığı şu değerlendirmelerini okur ile paylaşır:

Nurettin Topçu: Onda anlamakta güçlük çektiğimiz, yaklaşamadığımız bir taraf vardı. Tıpkı büyük velilerde olduğu gibi.

Hüseyin Avni Bey (Erzurum Mebusu): ...yalnız milleti değil, fazileti, namusu, dürüstlüğü, milli hâkimiyeti, hatta o sıkıntılı, olağanüstü dönemde bile demokrattığı temsil eden insandır.

Rahmi Eray: Ben hayatımda, hasbi olmanın ilk örneğini Rahmi Ağabey'de buldum. Galiba son örneği de o idi.

Ali Nihat Tarlan: Onunla yalnız bir “şerh-i mütûn” hocasını değil, Lale Devri'nden gelmiş zarif bir Osmanlı bürokratını, belki Enderun'un en parlak devrinde yetmişmiş bir konak efendisini veya Tanzimat devrinin o her biri bazen birer mektep olan oda'larından birinde çalışan bir kâtip efendiyi tanıyorduk.

Necip Fazıl: ... Türkiye'de son büyük şair örneğinin Necip Fazıl'la tamamlanmış olduğunu söyleyeceğim. Ondan sonrakiler, bu yarışta aşağı yukarı birbirine yakın, bir hizada bulunanlardır.

Yahya Kemal: 'En büyük şair' sözü sanata, şiire yakışır bir unvan değil. Ama çok açık görülüyor ki, Yahya Kemal, yaşarken döneminin en bilinen ve en akla gelen şairiydi.

Orhan Okay'ın “değerbilir bir tutumla kültür hayatımızda neredeyse unutulmuş önemli isimleri yeniden hatırlamamıza vesile olduğunu” söyleyen Kutlu, bu isimlerden Seyfettin Özege, Osman Nuri Ergin'i örnek verir. Kutlu'nun tek takıldığı başlık ise Reşat Nuri için “Edebiyat müfettişi” demesidir. Zira bu başlık Kutlu'da “keskin münekkit” çağrışımı yapar.

Kutlu'nun kitapta etkilendiği metinlerden biri de Küllüknâme şairi Kesriyeli Sıdkı Bey için ayrılan bölümdür. Kutlu'ya göre Hoca, burada unutulmanın acısını Balkanlar'da kalmış bir Osmanlı kasabasından ne de güzel anlatmıştır.

Mustafa Kutlu, bu eseri Divan şiiri için kullanılan “elden ele devredilen bir meşale” ye benzeterek Okay’ın “mazi aynası içinden gülümseyen simaları, bizler de aralarına kendi tanıdıklarımızı katarak herhalde bizden sonraki nesillere nakletmeyi vazife bileceği”ni özellikle belirtir.

Mustafa Kutlu, daha sonra kaleme aldığı *Benlik Davası* (YŞ, 27.12.2002) başlıklı yazısında da ele aldığı konuya binaen Orhan Okay’ın *Silik Fotoğraflar* adlı kitabında Şeyh Abdülaziz Bekkine üzerine söylediklerine yer verir.

II. H. 36. Orhan Okay, *Bir Hülya Adamının Romanı: Ahmet Hamdi Tanpınar*

Mustafa Kutlu, *Tanpınar’ın İç Yüzü* (YŞ, 14.04.2010) başlıklı yazısında Orhan Okay’ın *Bir Hülya Adamının Romanı. Ahmet Hamdi Tanpınar* (Dergâh Yayınları, Şubat 2010) adlı eseri üzerine Türk Edebiyatı dergisinin Nisan sayısında Orhan Okay ile yapılan konuşmadan Tanpınar ile ilgili bölümlerini okurla paylaşır.

Tanpınar’ın talebesi olan Orhan Hoca’nın bu çalışmasının çoktandır beklendiğini ve kitabın bu konuda mükemmel bir örnek olduğunu söyleyen Mustafa Kutlu, 379 sayfalık büyük boy kitabın mutlaka okunması gerektiğini söyler.

Kutlu, Prof. Dr. Orhan Okay Hoca’ya ülkemizin en önemli sanatkar-düşünürlerinden Tanpınar’ı dört başı mamur bir biçimde anlattığı için teşekkür eder ve sağlıklı uzun bir ömür diler.

II. H. 37. Haluk Dursun, *İstanbul’da Yaşama Sanatı*

Mustafa Kutlu, *İstanbul’da Yaşamak* (YŞ, 20.06.2001) başlıklı yazısında Doç. Dr. Haluk Dursun’un *İstanbul’da Yaşama Sanatı* (Ötüken Yayınları, 1999) adlı eserini tanıtır.

Kendisi de bir İstanbul aşığı olan Kutlu, eseri İstanbul üzerine yapılan diğer neşriyatlardan farklı bulur. Günümüz İstanbul’unun güzelliklerinin farkına varılması üzerine kurulan eser, onu diğer eserlerden farklı kılmaktadır. Eserin “*Nostaljiye Reddiye*” ile başladığını ve yazarın kılavuz olarak da “Ele geçmezse eğer sevdiğimiz/

Çare ne? Eldekini sevmeliyiz!” beytini aldığını söyleyen Kutlu, yazarın şu sözlerine kulak verir.

... Biz, her iki tarafta bulunmuş birisi olarak, yani hem nostaljik yazılar yazmış -Elveda Boğaziçi dizisi- hem de bol bol o tür yazıları okumuş birisi olarak, şöyle bir orta yol teklif ediyoruz: Yeni nesillere sadece görmedikleri güzellikleri, yetişemedikleri devirleri, tanıyamadıkları insanları, unutulmuş tatları anlatmalıyız. Hiç olmazsa arada sırada bir nebze mevcutlardan bahsedelim.

Mustafa Kutlu, “İşte Haluk Dursun’u İstanbul üzerine yazan öteki kalemlerden ayıran nokta bu. O, bugünün İstanbul’unu mevsim mevsim, köşe bucak, saat saat geziyor, görüyor, yaşıyor ve bu yaşantının bir ‘sanat’ haline nasıl gelebileceğini aktarıyor” diyerek Dursun’un İstanbul’a bakışını özetler.

Kutlu, kitabın “giriş” bölümünün “İstanbul’un Derununa Aşına Olmak” başlığıyla verildiğini, bu bölümde şehir-insan ve kültür münasebetleri üzerinde durularak yaşanan mekânın tanıtıldığını ve söz konusu yaşama sanatının ne olduğunun dile getirildiğini söyler. İkinci bölümün başlığının “Yaşayan Boğaziçi” olduğunu belirten Kutlu, bu bölümde Eman Tur’un düzenlediği bir yat gezisinde Haluk Dursun’un onlara Boğaziçi’ni anlattığı anısını okur ile paylaşır. Kutlu, yazıların sonlarında verilen “meraklısına notlar” başlığıyla ayrıntılı bilgilerin sunulduğunu ve kitabın 149-165. sayfaları arasında İstanbulluluk denilen şeyin ne olduğunun dile getirildiğini de özellikle belirtir. Mustafa Kutlu, diğer bölümlerin sadece başlıklarını vermekle yetinir. Kutlu’nun verdiği başlıklar ise şunlardır: İstanbul’da Musiki, İstanbul’un Florası ve Kuşları, İstanbul’da Ağız Tadı, Su Şehri İstanbul, İstanbul’un Böyledir Baharı

Mustafa Kutlu, Haluk Dursun’un “günümüz İstanbul’unu ağacı, kuşu, balığı, çeşmesi, mimarisi, camisi, musikisi, suyu, yemeği, hâsılı hayatı teşkil eden binlerce unsur ile” tanıttığını söyler. Haluk Dursun’un bu kitabı bilgilerin hayata geçirilmesindeki hassasiyetini de dile getiren Kutlu, Dursun’un İstanbul’da yaşama kültürünü zaman zaman yaptığı gezilerle talebelerine ve halka tattırmasını, bizzat yaşatmasını da en az yazıları kadar önemli bulduğunu söyler ve “Çünkü hayat okumaktan-yazmaktan ibaret değil, bizzat yaşanacak, tadına varılacak bir şey.” der.

Haluk Dursun'un gezilerinin, yazılarının sadece İstanbul ile sınırlı olmadığını, Osmanlı Coğrafyası'nı da gezdiğini söyleyen Kutlu, bu yurt dışı gezi-yazılarını *Nil'den Tuna'ya Osmanlı Yazıları-I* (Ötüken Yayınları, 2000) adlı eserde topladığını da aynı yazısında belirtir.

II. H. 38. Turan Karataş, *Rüyalarımızın Sarışın Buğdayı*

Mustafa Kutlu, *Rüyalarımızın Sarışın Buğdayı* (YŞ, 27.06.2001) başlıklı yazısında Turan Karataş'ın *Rüyalarımızın Sarışın Buğdayı* (Perşembe Kitapları, 2001) adlı antoloji eserini tanıtır.

Kutlu, kitapta çocukluk yıllarına ait, ezberinde olan bir şiire rastlar. Ömer Bedrettin Uşaklı'nın *Başaklar Arasında* adlı şiiri Kutlu, beş altı yaşlarında iken, etrafta okul olmadığından babasının ablalarına bir öğretmen gibi okuma-yazmayı öğretme çalışmalarının sonucunda kulaktan duyma ezberlediğini ifade eder. Bu şiirin üzerindeki resim de o zamanlar Kutlu'nun dikkatini çekmiştir. Kutlu, resimde buğday tarlasında, başaklar arasında henüz yürüme çağına gelmemiş ağlayan bir çocuk ve ötelerde ekin biçen annesinin olduğunu söyler. Ezberinde hiç şiir olmadığını söyleyen Kutlu, bu şiirin o günden bugüne birkaç dörtlüğünün hafızasında kalmasına da hayret eder.

Mustafa Kutlu, Turan Karataş'ın hazırladığı bu eserde şiiri gördüğü an hissettiklerini şöyle ifade eder:

Kıvrıla kıvrıla akan boz bulanık bir ırmak, tepelerde meşeler, meşelerin arasında öten keklikler, sarı buğday tarlaları, kavaklar, akasyalar ve düdüğünü öttürüp, dumanını savurarak geçip giden bir posta katarı sarıverdi etrafımı. Çocuk gönlümüzün ihtirasla sarıldığı o basit objeler gibi (Bir misket, bir çember, bir çakı) sevgili şiirle baş başa kaldım.

Kutlu, bu şiirin "Mehmetçiğin Yavrusuna" ithaf edildiğini belirttikten sonra, şiirin şu üç kıtasını okur ile paylaşır:

Başaklardan kundağın

Bağ bahçe, solun sağın,

Yıldızlar oynucağın

Ağlama güzel çocuk!

Uruban yama yama

Gönül koyma akşama

Güzel çocuk ağlama

Anan orak biçiyor

Oğlusun bir askerın

Ağlama derin derin,

Başak tutan ellerın

Bir gün Albayrak tutar!

Mustafa Kutlu, Turan Karataş'ın “Çocuk üzerine yazılmış şiir seçkisi”nin “bizi bir kez daha kaybolmuş cennete götürdüğü”nü söyler. Bu şiirlerin “kendi çocukluğumuz ile kendi çocuklarımız arasında bir bağ, bir büyülü atmosfer oluşturduğu”nu da söyleyen Kutlu, kitabın çocuklarımıza has şiiri sevdirmek ve benimsetmek için imkân hazırladığını söyler.

Kutlu, eserin başında ülkemizde yayımlanmış antolojilerle ilgili bir bölümün olduğunu söyler. Karataş'ın kitabını *Ustaların Dilinden ve Şiire ve Çocuğa Sevdalı Kalemler* başlığını taşıyan iki bölüme ayırdığını söyleyen Kutlu, “Bu ayrım belki bir tartışma doğurur, ama ne önemi var. Asıl mesele çocuklarla şiiri, biz yaşlılarla çocukluğumuzu buluşturmak değil mi?” şeklinde görüşlerini belirterek bir anlamda eserin amacına ulaştığını ifade eder.

II. H. 39. Nuri Sağlam, *Bâsiretçi Ali Efendi'nin “İstanbul Mektupları”*

Mustafa Kutlu, *Bâsiretçi Ali Efendi'nin İstanbul Mektupları* (YŞ, 26.09.2001) başlıklı yazısında Bâsiretçi Ali Efendi'nin “*İstanbul Mektupları*” (Hazırlayan: Nuri Sağlam, Eylül 2001) adı altında neşredilen eseri tanıtır.

Kutlu, Nuri Sağlam'ın “kotarılması çok zor bir işi” başardığını şöyle ifade eder:

1870-1878 yılları arasında çıkan ve adı sebebiyle çıkarana lakap olan Basiret gazetesi, tam koleksiyon olarak sadece Hakkı Tarık Us Kütüphanesi'nde bulunuyordu. Uzun süredir kapalı olup, akıbeti meçhul bu kütüphanede çalışmanın neye mal olacağını ancak erbabı bilir. Sekiz cildi tarayıp o kadar yazıyı tek tek istinsah ederek, dilini değiştirmeden zengin indeksler ile 746 sayfalık büyük boy bir kitap haline getiren Nuri Sağlam'ın titiz gayreti her türlü takdirin ötesindedir.

Kutlu, Bâsiretçi Ali Efendi'nin mektuplarını bu türün en önemli temsilcilerinden olan Ahmet Rasim'inkinden farklı bulur. Kutlu, iki kitabı şöyle mukayese eder:

Ahmet Rasim'in çoğu kez gülümseyerek okuduğumuz, eğlenceli yazılarına mukabil Ali Efendi düşündüren ve sosyal yaralara parmak basan bir tutum içindedir. Üslubu sert ve dokunaklıdır. Ülkemizin bugün dahi sürüp gitmekte olan pek çok meselesine temas etmektedir.

Kutlu, kitaptaki konu başlıkları indeksinin yaklaşık on iki sayfa olduğunu, ayrıca istifadeyi kolaylaştırsın diye geniş bir indeks yapıldığını söyler. Konu başlıklarına göz gezdiren Kutlu, “fevkalade renkli, çeşitli kişiler, kavramlar, meseleler, olaylar, mekânlar, sanatlar, hayatın fıkırdadığı anlarla” karşılaşır.

Mustafa Kutlu, burada İstanbul'un sosyal ve kültürel hayatı ile daha da ötesi dünden bugüne uzanan, giderek karmaşık hale gelip çözüm imkânı bulunmayan dertleri ile baş başa olacak şekilde bu tablonun ortasında durduğunu söyler.

Kutlu, daha sonra Nuri Sağlam'ı bu muazzam çalışmasından ötürü tebrik eder, yayımı gerçekleştiren Kitabevi'ne teşekkür eder.

II. H. 40. Ali Ayçil, *Naz Bitti*

Mustafa Kutlu *Naz Bitti* (YŞ, 07.11.2001) başlıklı yazısında Ali Ayçil'in *Naz Bitti* (Ekim 2001 Şule Yayınları) adlı şiir kitabını tanıtır.

Kutlu, Ayçil'in Atatürk Üniversitesi KKEF Tarih Bölümü mezunu olduğunu daha sonra da Milli Eğitim'de ve yayın dünyasında çalıştığını belirtir. Ayçil'in ilk kitabı olan *Arasta'nın Son Çırağı* adlı eserin 1999 yılında yayımlandığını söyleyen Kutlu,

Ayçil'in hece vezni ile yazdığını ve “bu tercihin tıpkı Neşet Ertaş'ın yeniden keşfedilmesi gibi kabul gördüğünü” belirtir.

Kutlu'nun eserde dikkatini, kitabın kapağındaki yan yana duran iki kibrit çöpü çeker. Kibritlerden birinin tamamen yanıp kavrulduğunu, ötekinin yarı yolda sönuverdiğini söyleyen Kutlu, “bir şairin kibrit çöpüyle ne alışverişi olabilir” ki diye sorgular. Sonra “Bunlar elbette Kerem ile Aslı, Arzu ile Kanber, Ferhat ile Şirin timsalidirler. Sevdanın narına yanıp kavrulmuşlardır. “ diyerek kitabın atmosferindeki “gizli aşkın gizliliği”ne işaret eder.

Şairin “Naz Bitti ”yi içindikiler kısmında ikiye bölüp birincisine “Naz” ikincisine “Bitti” adını koyduğunu söyleyen Kutlu, kitabın son şiirine dikkatleri çeker. Adı “Av” olan şiirde “şöyle iki mısra var” diyen Kutlu,

“Düşenin kırığına sarmak ehven iş iken /

Ne varsa iliğimde canhıraş sömürdünüz” mısralarını okuyucuyla paylaşır. Mustafa Kutlu “Acaba buradan her şeyin bittiğini çıkarabilir miyiz?” diye sorgular. Kutlu, bu yazıda hece veznine de değinir. Kutlu'ya göre hece vezni “kırdan gelen bir nağme”dir ve gücünü tabiattan, taşradan, köyden, bozkırdan almaktadır.

Mustafa Kutlu, Ali Ayçil'in “günümüzün jargonunu” kullanarak atalarının yolundan yürüdüğünü söyler. Kutlu Ayçil'in şiirini “muğlak olmak bir yana alabildiğine dobra” olarak değerlendirir. Kutlu'ya göre böyle açık sözlü davranmak şiirin sığ bulunmasına yol açacağından dolayı tehlikelidir. Şairin buna da bir cevabı olduğunu söyleyen Kutlu, okuyucuya şu mısraları örnek verir:

“Sülüsünü almaya her gidende yararır

Kitaplara daldıkça derinleşen bir yırtmaç”

Kutlu, Ayçil'in şiirlerinde gezinirken “basmalar, patiskalar, hayal-meyal şehirleri uykulu gözlerle geçen otobüsler, dumanlı trenler, kasap çengelleri, kıpırtısız ılık yaz akşamları, minarede leyleklerden oluşan bir de ‘Albüm’ ” (sf. 37) görür ve ekler: “Ve şair şehre varınca haliyle varoşlardan birine saklanıyor “Varoşlu kızlar korusu” (sf. 21)”

Naz Bitti'nin bütün şiirlerinin 14'li hece ölçüsüyle yazılmasını “biteviyelik, bıkkınlık” verdiğinden dolayı eleştiren Kutlu, bu durumun şairin kitabını tek bir şiir gibi düşünmesinden kaynaklanabileceği sonucuna varır. Kutlu, ama yine de “Divan edebiyatı mesnevilerinde bile bu biteviyeliği kırmak için araya “tegazzül” bölümlerinin konduğunu” söylemeden geçemez.

Kutlu'ya göre Ayçil'in şiirlerini önemli kılan “yolunu-mecrasını bulduğunu gösteren bıkır-i mazmunları, mısraları, kıtaları ve hatta bütün şiirleri” dir. Onları buraya “derç etmem yer darlığı sebebiyle mümkün değil; okuyun göreceksiniz” diyen Kutlu, kitabın arka kapağındaki şu dördlüğü okuyucu ile paylaşır:

Ne etsem berabere bitmedi o yılğın maç

Herkes bende kalanı bir küçük sıyrık sanır

Sen akluma düştükçe içim nasıl izdiham

Terkedilmiş bir evin ilk günü kadar ağır.

Son olarak Kutlu, *Naz Bitti* için “terk edilmiş bir evin ilk günü gibi o zehir yeşili acısıyla içimize çöreklediğini” söyler.

II. H. 41. Ali Ayçil, *Sur Kenti Hikâyeleri*

Mustafa Kutlu, *Sur Kenti Hikâyeleri* (YŞ, 20.10.2004) başlıklı yazısında yazar Ali Ayçil'in *Sur Kenti Hikâyeleri* (Şule Yayınları, Ekim 2004) adlı hikâye kitabını tanıtır.

Kutlu, Ayçil'in iki şiir (Arasta'nın Son Çırağı 1999, Naz Bitti 2001) ve bir deneme (Ceviz Sandıklar ve Para kasaları 2002) kitabından sonra bir de hikâye kitabı (*Sur Kenti Hikâyeleri*) yayımladığını söyler.

Mustafa Kutlu, kitabın başında yer alan “Önsöz”ün okuru hikâyeler konusunda aydınlatmaktan ziyade okuru kışkırtmak için konmuş olabileceğini düşünür. Kutlu, “Önsöz”de yazarın “Benim niyetim, hayali olarak tasarladığım Sur Kenti'nde yaşanmış birbirinden bağımsız hikâyeler yazmaktı” diye başlamasını da şöyle eleştirir: “Ancak neticede ortaya çıkan bütünün üzüm salkımı gibi birbirine bağlı metinlerden oluşmasını

engelleyemiyor (Esasen ve muhakkak muhtevasına ve anlatımına uygun olarak bu metinlerin bir şark hikâyesi vasfı taşıması da matluba muvafıktır)”

Eserdeki hikâye ya da mesellerin Şark’ın ortaçağından devşirilmiş gibi olduğunu söyleyen Kutlu, yazarın “tarihe, esatire, Binbir Gece Masalarına, menkıbelere, kıssalara yaslandığını veya bunları aynı atmosferde yeniden ürettiği” ni söyler.

Mustafa Kutlu, “gizem edebiyatının, fantezinin, şifrelerin, sihrin, büyüünün batını ifadelerin, tasavvufi-Hurufî metinlerin fink attığı günümüz roman-hikâye ortamında; postmodernizme sapmadan ve modanın kodlarına yakalanmadan bu tür metinler yazmak doğrusu tehlikeli bir iş” tir diyerek Ayçil’in tehlikeli sulara yüzdüğünü ifade eder.

Ayçil’in kahramanları arasında İbn Battuta ve atmosferi tamamlayan bütün eşhasın bulunduğunu da söyleyen Kutlu, daha sonra “Sur Kenti’nin yıkık, sessiz, ölgün, kederli tasvirler ile bu eşhasın en belirgin özelliği” olduğunu ilave eder. Kutlu, ayrıca “sihirbaz, bilge, cariyeye, meczup, sarraf, cellat, eşkıya, beğ, seyis, demirci, nalbant, attar, hikâyeci Dilber makbule ile diğer kadın kahramanların tabloyu tamamladığı” görüşündedir.

Kutlu, Ali Ayçil’in eski metinleri taklide yeltenmediğini ama onlardan da büsbütün ayrılmadığını” da tespit eder. “Ne macera, ne hikmet, ne kıssadan hisse, ne esrar, ne şifre bu metinlere tek başına hâkim değildir” diyen Kutlu, hikâyelerin bir şark hikâyesinin “olmazsa olmaz” sırlarını taşıdığını ve bu sırrın çoğunlukla ifşa etmeden bitirildiğini söyler. Kutlu hikâyelerin birinden sırrın çok etkileyici ve zarif bir biçimde açıklandığı için çok etkilenir. Bu sırta “Muhyettin’in yağmurda kuruyan gömleği”ni örnek veren Kutlu, “beni en çok bu metin etkiledi” diye de ekler.

Değerlendirdiği eserlerde ele alınan konudan çok, konu kadar belki biraz fazla anlatıma dikkat eden Kutlu, Ali Ayçil’in mizacına bağladığı şairane anlatımını ustaca bulur. Öyle ki kitabı bu yolda yazanlara da örnek gösterir. Bu konuda biraz tepkili olan Kutlu, “Hem gösterilsin ki; birtakım abuk-sabuk sayıklamaları “gizemli hikâye” diye etrafa yutturmaya kalkışmasınlar” diyerek düşüncelerini ifade eder. Kutlu, bu noktada Ali Ayçil’in başardığı bu zor işi takdir eder. Bu zor işi “nesrine yedirdiği şiir cevherine yaslanarak yaptığı” nı tespit eden Kutlu, “keşke dilber Makbule’ye konuşma hakkı

vermeseydi ve böylece postmodernizmin kuyusuna kadar yaklaşmasaydı” diyerek bir de serzenişte bulunur. Kitap ayrıca Kutlu’ya aynı anda hem eski, hem yeni bir metin okuyormuş hissini verir.

Mustafa Kutlu, Ayçil’in “hiçbir süslemeye, taklide, numaraya, başvurmaksızın; sade, anlaşılır bir biçimde” dile getirilen hikâyelerden en beğendiği “Eşkya Konos”un başlangıcını anlatım özelliklerine örnek olsun diye okuyucu ile paylaşır. Kutlu’nun anlatımını beğendiği metin ise şöyledir:

Neredeyse düşen bir yaprağın bile insanların huzurunu bozmaya yeterli olduğu günlerde, kentin damarlarından, adını Konos koydukları bir uyumsuzluk kanı akamaya başladı. Kimi zaman uyanmak istemeyen mızız sabahları uyandırmaya geldi; arada sırada halsiz öğlen üzerlerine beklenmeyen telaşe ekledi; bazı akşamları, batan güneşle nöbet değiştirmenin keyfini çattı; pek çok gece, nefesleri hırpalayan bir koku armağan etti insanlara. Doğup büyüdüğü kenti, bir eşkıya olarak tam yirmi iki yıl boyunca ziyarete geldi Konos. Geldi ve ahırlardan tay, sandıklardan altın, dolaplardan giysi çıkarıp, onların yerlerine kendi kokusunu koyarak yeniden dağlara döndü. Yol kesip yolcuları üzdü; haber gönderip canının sıcak ekmek, taze et, temiz giysi dilediğini bildirdi. Yine de başkalarını küçük düşürmekten duyduğu hazza iki lekeyi bulaştırmadı Konos: Kimsenin namusuna yeltenmedi ve kanı istemedikçe kılıcına kan bulaştırmadı.

Mustafa Kutlu, “ Bir not” diyerek kitapta gördüğü bir yanışı da şöyle düzeltir: “Kitapla ilgili, zikre değer çok not var ama ben sadece birini söyleyeyim: Kuş kafesi esasen demirden yapılmaz. Evvel- âhır ahşap olur.”

II. H. 42. Necmi Erdoğan, Yoksulluk Halleri

Mustafa Kutlu, *Vatandaş İşi Biliyor* (YŞ, 04.03.2002) başlıklı yazısında Necmi Erdoğan’ın hazırladığı *Yoksulluk Halleri*’ ni (Demokrasi Kitaplığı, Ağustos 2002) okuduğunu söyler ve kısaca kitabı tanıtır.

Kutlu, kitabın 632 sayfa olduğunu ve kitapta yoksullarla yapılmış konuşmaların olduğunu ifade eder. Kutlu, yazısında kitaptan seçtiği, 69 yaşında yedi çocuklu, yıkılmak üzere olan bir gecekonduda yaşayan işsiz bir vatandaşın röportajına yer verir.

Mustafa Kutlu, daha sonra kaleme aldığı *Gözyaşı İstismarı* (YŞ, 18.12.2002) başlıklı yazısında da konuyla ilgili olarak yine Necmi Erdoğan'ın *Yoksulluk Halleri* kitabında okuduğu röportajlara yer verir.

II. H. 43. Fatma Karabıyık Barbarosoğlu, *Ahir Zaman Gülüşleri*

Mustafa Kutlu, *Aşk Nedir?* (YŞ, 08.05.2002) başlıklı yazısında Fatma Karabıyık Barbarosoğlu'nun *Ahir Zaman Gülüşleri* (Timaş Yayınları, Nisan 2002) adlı hikâye kitabını tanıtır.

Kutlu, Barbarosoğlu'nu; bilimsel çalışmaları, denemeleri, hikâyeleri ve gazete yazılarıyla üslubunu bulmuş, olgun bir yazar olarak değerlendirir. Kutlu, Barbarosoğlu'nun hikâyelerini ise “Yaşadığımız hayatın bin bir kıvrımında, badiresinde, ses ve sükûtunda, hüznün ve sevincinde olup-biteni kavramak için ‘bize neler oluyor’, sorusunu cevaplandırmak için onun kaleminden çıkan metinleri birer yol arkadaşı, dert ortağı olarak kabul edebiliriz” şeklinde değerlendirir.

Ahir Zaman Gülüşleri 'nde iki yaklaşım Mustafa Kutlu'nun dikkatini çeker. Bu yaklaşımlarından ilki “hayatı ve hatırayı birlikte kucaklayan, duygu yüklü metinler”in olması. Kutlu, burada *İncir Ağaçlarının Gölgesi* başlıklı hikâyeyi örnek gösterir.

Kutlu'nun dikkatini çeken ikinci yaklaşım ise “akla, analize, gözleme, eleştiriye, hesaplaşmaya, sorgulamaya dönük metinler”in olması. Bunların kahramanının da çoğunlukla bir yazar olduğunu söyleyen Kutlu, her iki halde de Barbarosoğlu'nun başarılı olduğu görüşündedir. Kutlu'ya göre Barbarosoğlu'nun başarılı olmasının ve okuyucuyu metne bağlamasının nedeni “iç konuşmalar, dertleşmeler, değerlendirmeler, analizler; bunlara uygun kelime seçimleri, tasvirler, jestler, cümleler”dir. Kutlu, yazarın tahlillerinin kıyafetlere kadar uzandığını metinden yaptığı şu alıntıyla gösterir:

...Kıyafetler de çeşit çeşittir. Müsekin gibi olanı vardır. Asabi olanı vardır. Enerjik olanı vardır, yorgun olanı vardır. İnsanlar bunu bilmez de “sizi bugün biraz yorgun gördük” derler. Hâlbuki yorgun olan kıyafettir. Bütün kahverengi kıyafetler yorgundur mesela. Çünkü kahverengi gövde demektir. Gövde taşıyıcıdır. Yük biner. Yük binen şey yorulur...

Kutlu, kitapta *Kitap Kapakları* başlıklı hikâyeyi de vesile kılarak Timaş Yayınevi'ne “Bu dizide fotoğraf üstüne konulan o mutfak fayansı gibi çiçekli şerit çok sakil kaçmış” diyerek bir hatırlatmada bulunur.

Kutlu, aynı yazıda yazısına başlık olarak da seçtiği Fatma Karabıyık Barbarosoğlu'nun adı geçen hikâye kitabındaki beşinci hikâye olan *Aşk Nedir?* adlı hikayenin olay örgüsünü verir. Bu hikâyenin olay örgüsü ise yazıdan edinilen bilgilere göre kısaca şöyledir: Oldukça görgülü ve bilgili görünen bir hanım, okuldan oğlunun bir sorunu olduğuna dair bir çağrı alır ve okula gider. Öğretmen öğrencilerden Aşk nedir? konulu bir kompozisyon yazmalarını ister ve hanımın oğlunun aşk tanımlamasının çok ilginç ve muhteşem bulunduğunu annesine söyler. Anne o sırada çay demliğini ocakta unuttuğunu hatırlar ve hemen apar topar eve döner, zira bu yaktığı kaçınıcı çaydanlıktır. Sonra yeniden okula gelir ve anlaşılan odur ki asıl sorunlu olan annedir.

II. H. 44. Fatma Karabıyık Barbarosoğlu, *Fatma Aliye: Uzak Ülke*

Mustafa Kutlu, *Uzak Ülke* (YŞ, 24.01.2007) başlıklı yazısında Fatma Karabıyık Barbarosoğlu'nun *Fatma Aliye: Uzak Ülke* (Timaş Yayınları, Ocak 2007) adlı romanını tanıtır.

Kutlu, Barbarosoğlu'nun Fatma Aliye Hanım'la ilgili bu roman üzerinde uzun süredir çalıştığını belirttikten sonra ilk kadın romancımız olan Fatma Aliye Hanım hakkında şu bilgileri verir:

Ünlü tarihçi Ahmet Cevdet Paşa'nın kızı olan Fatma Aliye, ilk Türk kadın romancımızdır. 1862'de İstanbul'da doğdu. 1936'da yine İstanbul'da öldü. Özel öğrenim gören Fatma Aliye babasının görevleri sebebi ile Halep ve Şam'da bulundu. Gazi Osman Paşa'nın yeğeni, Abdülhamit'in Feriki Mehmet Faik Paşa ile evlendi. Ahmet Mithat Efendi'nin teşvikleri ile edebi sahada eserler verdi, tercümeleler yaptı. 1897 savaşı yıllarında asker ailelerine yardım amacı ile dernek kurdu. II. Meşrutiyet yıllarına kadar yaygın bir şöhreti olan Fatma Aliye daha sonraki yıllarda yazı hayatından uzaklaştı, unutuldu.

Mustafa Kutlu, Fatma Aliye'nin ilk kadın romancımız olması sebebiyle Amerika ve Avrupa basınının kendisinden söz ettiğini de sözlerine ekler. Fatma Aliye'nin

Nisvan-ı İslam adlı eserinin Fransızca ve Arapça'ya *Ûdî* adlı eserin de Fransızca'ya çevrildiğini belirten Kutlu, Fatma Aliye'nin bazı eserlerinden de örnekler verir:

Hayal ve Hakikat (1891), Muhadarat (En meşhur romanıdır 1891-92), Ref'et (1897), Ûdî (1899), Enîn (1912). Çeşitli yazarlardan yaptığı tercüme ve A. Mithat Efendi ile olan mektuplaşmalarının bir kısmı Tercüman-ı Hakikat'te; çoğu kadınlarla ilgili makaleleri Hanımlara Mahsus Gazete, İnkılab, Mehasin, Ümmet gibi gazete ve dergilerde yayınlanmıştır.

Kutlu, edebiyata yansması bakımından tarihin hep kendisini korkuttuğunu ve geçmişe gidebilmenin, o atmosferi solumanın, kişilerle hemhal olmanın son derece güç olduğunu söyler. Kutlu, Barbarosoğlu'nun da kendisinin bu endişesine katıldığını sorduğu şu sorudan çıkarır: “Tarihi bir kahramanı yazmak yazarın ne kadar hakkıdır.”

Mustafa Kutlu, Ahmet Cevdet Paşa'nın Osmanlı Batılılaşmasının nirengi noktalarından biri olduğunu, Osmanlı kalarak Batılılaşmak istediğini, romandan edindiği bilgilere dayanarak kızının da aynı yolda olduğunu tespit eder. Kutlu, Fatma Aliye'nin bu yolda büyük ızdıraplar çektiğini kızlarının hayatlarından örnek vererek gösterir. Zira Fatma Aliye'nin büyük kızı İsmet Hanım'ın Katolik rahibe olduğunu ve uzun süre izini kaybettirdiğini, Fatma Aliye'nin ise dedektifler tutarak bir zaman kızını Fransa'da aradığını söyleyen Kutlu, “arayış”ın romanın anahtar kelimesi olabileceği görüşündedir. Kutlu, Fatma Aliye'nin “hem memleket, hem kendi hem de çocukları için güvenli bir geleceğin peşinde olduğunu” söyler.

Bu arada Barbarosoğlu'nun Fatma Aliye'nin kaybolmuş hayatının aydınlatmak için iz sürdüğünü tespit eden Mustafa Kutlu, bu çabayı “iğne ile kuyu kazmaya” benzetir. Kutlu, bu konudaki düşüncelerini ise şöyle ifade eder:

Gerçeği ararken bir belgeye sarılırsınız, bir torunun itiraflarına ihtiyacınız olur. Ne belge konuşur, ne torun işi ciddiye alır. Öyle ki varlığını bildiğiniz bir fotoğraf dahi ortaya çıkıp size umut vermez. Gerçeğin peşinden giderken roman gereği tahayyulata sığınmak meseleyi çözer mi? Yoksa rahmetli Mehmet Çınarlı'nın tabiri ile 'gerçek hayali aşar mı?'

Mustafa Kutlu, romanın taşıdığı iki boyuttan birinin hal tercümesi olduğunu ve burada gerçeğin hayali aştığını ve yazarın kendini geri çektiğini tespit eder. Öbür

boyutun “arayış” sürecinde geçirdiği günler olduğunu belirten Kutlu, burada da yazarın gerçekleri kovaladığı görüşündedir.

Kutlu, Barbarosoğlu’nun en baştaki doğum sahnesinden itibaren “akıcı, munis, devrin dilinden devşirdiği çağrışımı bol kelime ve deyimlerle sürükleyici bir anlatım yakaladığını tespit eder. Kutlu’ya göre yazarın zamanın akışını göstermek için kullandığı “takvim yaprakları” da orijinal bir buluş. Kutlu, Fatma Aliye’nin hal tercümesinin yazara zengin malzemeyi sunmakta kıskanç davrandığını yazarın da bu açığı kendi hayatı ile günümüzün problemleri ile geçmiş bir bağlar, ilmikler, oyalar inşa ederek kapatmaya çalıştığını, bunun da sıkıntılı bir durum olduğunu ifade eder. Kutlu, Barbarosoğlu’nun “Kadınlar çocuklar gibidir. Sıkıntının adı bile onları ziyadesi ile sıkar” ifadesini okur ile paylaşır.

Son olarak Mustafa Kutlu “Bu sıkıntıları göğüsleyerek “Uzak Ülke” den bize sesler, renkler, duygular, düşünceler, düş kırıklıkları, ızdıraplar taşıyan yazarı” tebrik eder.

II. H. 45. Yıldız Ramazanoğlu, *Derin Siyah*

Mustafa Kutlu, *Derin Siyah* (YŞ, 05.06.2002) başlıklı yazısında Yıldız Ramazanoğlu’nun *Derin Siyah* (Söylem Yayınları, Mart 2002) adlı ilk hikâye kitabını tanıtır.

Kutlu, “çeşitli süreli yayınlarda çıkan makale ve denemeleri ile tanıdığımız Ramazanoğlu’nun bu çıkışı için ‘geç kalmış’ değerlendirmesinde bulunur. Daha sonra Kutlu, bunun bir zararı olmayacağını ‘belki böylece acemiliğin tatlı tereddütlerinden alacağı tatsız eleştirilerden kurtulmuş olduğu’ nu dile getirir.

Mustafa Kutlu, Yıldız Ramazanoğlu’nu “Derin Siyah ile sözünü ve düşüncesini; üslubunu ve dilini olgunlaştırmış bir hikâyeci var” diyerek yüceltir. Buna karşın “Bu yazma serüveni için kitapta *Yol Hikâyesi* başlığı ile yer alan metnin girişine konulan Adonis’in iki mısraı bir izah getirebilir mi? ‘Ey başlamaya direnen yol / bilmiyorsun nereden başlayacağını.’ Teknik açıdan Ramazanoğlu’nun metinlerine böylesi bir kusur kondurulamaz” diyen Kutlu, ancak “hikâyelerde soyutla-somutun, rüya ile hakikatin, iç ile dışın dengelenmesine önem verilirken belki okuru tatmin edecek derecede bir ifşa ve

itiraf gözükmeyeceği” sonucuna varır. Bunun şart olmadığını ayrıca belirten Kutlu, Ramazanoğlu’nun son hesaplaşmada kendine sakladığı bir “sır”ın hep kalmakta olduğunu da tespit eder. Kutlu, “Şurası enteresan: Yazar bu sırrı çok da kıskanmıyor. Semboller, imalar, anıştırmalar vasıtası ile okura sunuyor. Örnek: Kaybolma, yol-yön bulma endişeleri, derdini dememek, ‘bu dünyada yabancı ve yalnız’(s. 66) olmak vb.” diyerek tespitlerine devam eder.

Kutlu’nun eserde dikkatini çeken bir diğer hususta meselelerin (sosyal-siyasi-toplumsal) doğrudan dile getirilmediğidir. Kutlu, bu tespitini ise şu cümlelerle ifade eder:

Sadece ‘Kriz’de ülkenin içinde bulunduğu ekonomik sıkıntının somut yansımalarını görüyoruz.(Bu da mesleki bir tema, yazarın Eczacı oluşundan gelen gözlemleri). Bir de geceleri trafiğin yavaşladığı kavşaklarda arabalara yanaşarak ‘cam silen’ çocukların anlatıldığı Derin Siyah hikâyesi.

Kutlu, bütün bu değerlendirmelerin yanında Ramazanoğlu’nun en gözle görünür özelliğini “dış dünyaya bakarken tasvirici-tahlilci gözlemlerini içinde yorumlaması” şeklinde ifade eder. Kutlu, bu özelliğinden dolayı anlattıklarının tipik “olay hikâyesi” sınıfına girmeyebileceğini ancak olayı da önemseydiğini söyler. Bu tespitine *Mehtap Turu* adlı hikâyeyi de örnek gösteren Kutlu, bu hikâyeyi *Bu Böyledir* deki Lunapark’ a benzetir.

Ramazanoğlu’nun cümle yapısını, kelime seçimini ve benzetmelerini “oldukça kendine has” bulan Kutlu, bu konuyla ilgili olarak da şu örnekleri verir: “Yaz çocukları, Deniz görmeden gözlerini denizden almış anne, Yarışmaya katılacakmış gibi irileşmiş balkabağı, Başında bahçe gibi bir tülbent vb.”

Kutlu, Ramazanoğlu’nun anlatımını “kısa cümlelerle dokunan sıkı, dinamik bir anlatım” olarak değerlendirir. Bu tarz cümlelerinde monotonluğa düşecek kadar aşırılık taşımadığını söyleyen Kutlu, anlatım açısından en çok beğendiği hikâyenin *Köyün İlk Günü* adlı hikâye olduğunu söyler.

Mustafa Kutlu, “Gözüme çarpan sağlıksız bir cümle şu oldu” diyerek bunu okur ile paylaşır: “Dışarıda siyahtan sonra koyu kırmızılıklarla, giderek pembelerle şafak, gecenin içinde, doğum için geri dönüşü olmayan bir bebeğin ilerlemesi gibi ilerliyordu. (sf.21)”

Mustafa Kutlu, Yıldız Ramazanoğlu’nun bundan sonra böyle hikâye veya roman alanında olgun tavrı ile peş peşe kitaplar çıkaracağını umut eder.

II. H. 46. Yıldız Ramazanoğlu, *Kırmızı*

Mustafa Kutlu, *Balık ve Tango* (YŞ. 04. 10. 2006) başlıklı yazısında Yıldız Ramazanoğlu’nun ikinci kitabı olan *Kırmızı* (Selis Kitaplar, Eylül 2006) adlı eseri kısaca değerlendirir.

Kutlu, Ramazanoğlu’nun bu eserini “anlatımın aydınlığı, safraların atılması, ifade gücü açısı”ndan ilkinin geçmiş görür. Tasvir ve tahlilin birbirini kemirmediğini söyleyen Kutlu’ya göre her şey dengededir.

II. H. 47. Mustafa Kara, *Günümüz Tasavvuf Hareketleri*

Mustafa Kutlu, *Günümüz Tasavvuf Hareketleri* (YŞ, 12.06.2002) başlıklı yazısında Prof. Dr. Mustafa Kara’nın *Günümüz Tasavvuf Hareketleri* (Dergâh Yayınları, Şubat 2002) adlı eserini tanıtır.

Kutlu, Kara’nın üniversitede yıllardır tasavvuf okuttuğunu söyler. Kitabı çok önemli bir çalışma olarak okuyucuya tanıtan Kutlu, kitabın “uzunca bir süreden beri ülkemizde gündemi işgal eden Tekkeler ve Tarikatlar olgusuna açıklık getirdiğini ” ve “bu olgunun Cumhuriyet dönemindeki unsurlarına, uygulamalarına, simalarına, siyasi-iktisadi- kültürel taraflarına, yasaklarına, ittifaklarına, yapı ve yönlerine hâsılı hemen bütün cephelerine ışık tuttuğunu” söyler.

Eserin tasavvufun ne olduğu ile başladığı ve tasavvufun yorumları ve tarihçesiyle devam ettiğini söyleyen Kutlu, eserde “Tanzimat’tan Meşrutiyet’e, Meşrutiyet’ten Cumhuriyet’e; Cumhuriyet’ten günümüze geçen süre içinde Tekke ve Tarikatlar çevresinde oluşan bütün olay ve meselelerin” ele alındığını söyler. Ayrıca eserde İslam Dünyası ile Batı’da görülen tarikatların da tanıtıldığını ve bunların önemli

temsilcilerinin de söz konusu edildiğini söyleyen Kutlu, ilaveten eserin 613 sayfalık büyük boy devasa bir eser olduğunu söyler. Eserde kullanılan dili de açık ve net bulan Kutlu, bilgilerin de açık ve net bir biçimde verildiğini ifadelerine ekler.

Kutlu, “Mustafa Kara’nın kitabının önemli bir yönü de bu harekete iştirak eden önderlerin, dervişlerin, ilim adamlarının, taraftarların, karşı görüşte olanların fikirlerini öz olarak yansıtan metinlere yer vermiş olmasıdır” diyerek kitabı ayrıcalıklı kılan bir yönünü daha verir. Kutlu “Kara’nın yeri geldiğinde kullandığı kaynaktan bir iki cümle aktarıp sizi falan veya filan kitaba dipnot yolu ile göndermediğini” bahsi geçen yazının tamamının yayımlanmasını, kimin ne dediğini baştan ayağa okuma fırsatı bulunduğu için çok beğenir.

Eserin çok uzun bir süreyi kapsadığı için olayların özetlendiğini, hayat hikâyelerinin kısaca verildiğini, gerekli yönetmelik-kanun ve resmi yazışmaların yeterince tutulduğunu söyleyen Kutlu, “bu tavrın kitabı bir olaylar ve isimler deryasında boğmadığını tam tersine olaylar ve isimlerden ziyade bu oluşuma rengini veren metinlerin ön plana çıkarıldığını da” ekler. Mustafa Kutlu, daha sonra eserin bu çerçevede bir antoloji gibi ele alınabileceğini, her zümreden insanın rahatça okuyabileceğini ve okuduğunu anlayabileceği kaynak eser olduğunu okuyucuya duyurur. Kutlu, “Dikenli bir sahada böylesine devasa bir konuyu sade-anlaşılır-akıcı-okunur kıldığı için Mustafa Kara’yı ayrıca tebrik etmek gerekiyor” diyerek yazarı yüceltir.

II. H. 48. Mustafa Kara, *Safiye Erol*

Mustafa Kutlu, *Safiye Erol* (YŞ, 21.08.2002) başlıklı yazısında Prof. Dr. Mustafa Kara’nın daha önce tanıttığı *Metinlerle Günümüz Tasavvuf Hareketleri* (Dergâh Yayınları, 2002) adlı eserde Safiye Erol’dan alınma bir metni ve Safiye Erol’un bazı eserlerini tanıtır.

Kutlu, “bazı yazarları okumakta nedense geciktiğimizi” söyler. Bu yazarlardan biri olan Safiye Erol’un Türk okurlar tarafından bugüne kadar yeterince tanınmamış olmasının nedenini de otuzlu, kırklı yıllarda çıkan eserlerinin bir daha basılmamış olmasına bağlar. Safiye Erol’dan, hayat hikâyesinden ve eserlerinden daha önceleri

haberdar olduğunu söyleyen Kutlu, çok merak ettiği *Ciğerdelen*'i bile kütüphaneye gidip okumayı ihmal ettiğini söyler.

Mustafa Kara'nın kitabında Safiye Erol'un Kenan Rifai hakkındaki incelemesine rastlayan Kutlu, Erol'u "düşünce, derinlik ve kapasitesi, üslubu ve ifadesi ile seviyeli bir yazar" olarak değerlendirir.

Kubbealtı Neşriyat'ın Safiye Erol'un külliyatını neşrettiği haberini alan Kutlu, başta *Ciğerdelen* olmak üzere Safiye Erol'un kitaplarını geç de olsa okumaya başlar. Kutlu, Safiye Erol hakkında ise şu bilgileri verir:

2 Ocak 1902'de Edirne-Uzunköprü'de doğmuş olan Erol, lise ve üniversite tahsilini Almanya'da yapmış. Felsefe doktorasını da bitirdikten sonra 1926'da yurda dönmüş. Milli Mecmua, Her Ay gibi bazı dergilerde yazdıktan sonra Kadıköy'nün Romanı (1938), Ülker Fırtınası (1944), Ciğerdelen (1946) gibi romanlarıyla bazı tercümelemler yayımlamış. 1951'de yazdığı üç bölümlük incelemesi Kenan Rifai ve Yirminci Asrın Işığında Müslümanlık (Nezihe Araz ve Sofi Hun ile) adlı eserde yer almış. Dineyri Papazı adlı romanı Tercüman'da (1955), Hz. Peygamberin hayatından bazı safhaları anlatan Çölde Biten Rahmet Ağacı isimli eseri Son Havadis' te neşredilmiş(1962). Ayrıca pek çok gazete ve mecmuada yazmış, 7 Ekim 1964'de İstanbul'da vefat etmiştir.

Kutlu, külliyatı neşre hazırlayan Halil Açıkgöz'ün Safiye Erol ile ilgili ifadelerine göre "bir uzlet hayatı yaşayan" Erol'un belki de bu yüzden edebiyat çevrelerinde yeterince tanınmadığını söyler ve "Nihayet doğumunu 100.yılında Safiye Erol Türk okurları tarafından keşfediliyor" diyerek sevincini dile getirir.

Kutlu, Erol'un *Ciğerdelen* adlı eserinin iki zamanlı bir roman olduğunu, şimdiki zamanda geçen vakaların tutkulu bir aşkı anlattığını, geçmişe dönüldüğünde ise 17. Asırda Osmanlı'nın Avrupa'daki sınır boylarında yaşanan hayatı ve yine tutkulu bir aşkı anlattığını söyler. Kitabın merkezinde ise bir Doğu-Batı çatışmasının dile getirildiğini söyleyen Kutlu, *Ciğerdelen*'den sonra başladığı *Kadıköy'nün Romanı*'nı zayıf bulduğundan dolayı bitiremez. Buna karşın *Ülker Fırtınası* (1944) Kutlu'ya garip şekilde bu romandan beş yıl sonra çıkan (1949) Tanpınar'ın *Huzur* adlı romanını

hatırlatır. Kutlu, her iki romanda da benzer noktalar tespit eder. Bu benzerliklerden biri her ikisinde de kadın kahramanın adının Nuran olması diğ erinin ise merkezdeki meselenin Do ğ u- batı çekişmesi ve bir sentez arayışı olmasıdır. Safiye Erol ile Tanpınar'ı karşılaştıran Kutlu, “Safiye Erol’un hem Türk olmaktan hem İslam’dan gelen değerleri hem de Cumhuriyet batılılaşmasını birlikte savunmasına” karşın “Tanpınar’ın kararsız olduğunu ve yeni hayat biçimleri bulmamızı salık verdiği” sonucuna varır. Kutlu, her iki eserde de olan ortak noktalara “musiki ve tasavvufun her iki eserde de önde gelen hususlardan” olmasını ekler.

Kutlu, Safiye Erol’un eserlerinde hâkim olan aşk anlayışını ise şöyle ifade eder:

Safiye Erol’un varlıklı alafranga muhitlerden devşirdiği aşk hikâyeleri alabildiğine romantik, hatta marazi-yasak aşklar. Yazar alelade olandan uzak dururken sürekli harikuladeyi dile getirmektedir. Ülker Fırtınası’nın oturduğu temel motif Hz. İsa-Yehuda menakıbidir. Yazar aşkın derinliklerine, insan ruhunun karanlık labirentlerine, en ince ve mahrem noktalarına ulaşmak; yüceliğ in ve düşüşün bütün merhalelerini çizmek arzusunda. Bu büyük (ve yasak) aşkların varacağı nokta Ülker Fırtınası’nda şöyle dile getirilir: ‘...her şey geçer, aşk da, ızdırap da, saadet de. Böyle şeylere bel bağlamak olmaz. Mutlak huzuru yalnız Allah’ta buluruz. Baki, Tanrı baki’

Mustafa Kutlu, Erol’un dilini biraz sun’i bulsa da “yeni nesillerin hemen hiç karşılaşmadığı o güzelim dil kullanımını ve ifade yüceliğini” görmek ve duymak için “Safiye Erol okumanın tam zamanı” diyerek okura yazarın eserlerini tavsiye eder.

II. H. 49. Mustafa Kara, *Metinlerle Osmanlılarda Tasavvuf ve Tarikatlar*

Mustafa Kutlu, *Tasavvuf ve Tarikatlar* (YŞ, 12.01.2005) başlıklı yazısında Prof. Dr. Mustafa Kara’nın *Metinlerle Osmanlılarda Tasavvuf ve Tarikatlar* (Sır Yayınları, Haziran 2004) adlı eserini tanıtır.

Kutlu, Mustafa Kara’nın kitabını takdim ederken yazdığı “Önsöz” ü öylesine “veciz ve belîğ” bulur ki ayrıca söyleyecek söz bulamaz. Kutlu, eserin “Önsöz” kısmından şu bölümü nakleder:

Nefsin adi istekleri ile ruhun ulvi hedefleri arasında gidip gelen âdemoğluna rehberlik yapan dinin, onunla yaşıt olduğu bilinmektedir. Dinin ilahi tespitleri bu varlığın yaratılış özelliklerine hitap ederek onu 'aşağı'lardan 'yukarı'lara yükselmekte, maneviyatın sonsuz nimetleriyle buluşturmakta, vuslatı için kol kanat oluşturmaktadır.

Nefis terbiyesi, ruh tezkiyesi, kalp eğitimi, gönül eğitimi adını alan ve bizim kültürümüzde tasavvuf diye isimlenen faaliyet ise medeniyetimizin en dikkat çekici manzaralarından biridir. Çünkü o insanın esrarengiz yönü olan gönlünü ele almakta, onun imkânlarını genişletmekte ve onu saf hale getirdikten sonra kalbin sırlı yoluyla Yaratıcısı 'na kavuşmaktadır.

Tasavvufi terbiye adını alan bu yolculuğun rehberi Kuran-ı Kerim, mürşidi Hz. Peygamber, ilk cemaati de onun arkadaşlarıdır. ...

Mustafa Kutlu, eserin 446 sayfalık olduğunu belirttikten sonra eserin görsel malzemesine dair şu malumatı verir: "...eser güzel kapak kompozisyonu, iyi baskısı, içindeki hatlar, taşlar, tekke binaları, sanat çalışmaları, musiki, sema, silsilenameler, fotoğraflar, krokiler ile zenginleştirilmiş."

Kutlu, konularla alakalı manzum ve mensur metinlerin geniş yer tuttuğunu; devletle münasebetler, kritik noktalardaki tartışmalar, dergiler, yayınlar, bu konuda çalışanların ihmal edilmediğini de söyler. Ayrıca eserin geniş bir kitabiyatı ve indeksinin de olduğunu söyleyen Kutlu, eserin öğrenci, öğretmen ve konuyla ilgilenenler için bir "kılavuz kitap" niteliğinde olduğunu ifade eder. Mustafa Kutlu, Mustafa Kara ve *Sır Yayıncılığı* böyle bir çalışmaya imza attıkları için tebrik eder.

II. H. 50. Mustafa Ruhi Şirin, *Yıldız Sayan Ağaç*

Mustafa Kutlu, *Yıldız Sayan Ağaç* (YŞ, 24.07.2002) başlıklı yazısında Mustafa Ruhi Şirin'in *Yıldız Sayan Ağaç* adlı toplu şiir kitabını tanıtır.

Kutlu, 1955 Trabzon doğumlu Mustafa Ruhi Şirin'in kırk yedi yıllık yaşantısının çocuklara adanmış olduğunun canlı şahididir. Şirin'in "acıyla gerilmiş bir çocuk bakışını yumuşatmak ona bir gülücük fırlatmak için yaşadığını" söyleyen Kutlu, şairin bu yüzden yetişkinlere yönelik eserler de kaleme aldığını, sosyal faaliyetler yürüttüğünü ve bıkmadan usanmadan,

“Sakın ağlama küçük, melekler incinir

Ağlarsan yanar incir

Fidanlarını diktiğimiz dağ” mısralarını tekrarladığını söyler. Kutlu, “Toplu Şiirler, öteden beri çocuk edebiyatı ile uğraşan M. Ruhi Şirin’in şiirlerini değerlendirmek için imkân doğuruyor” diyerek kitabı değerlendirmeye başlar. Mustafa Kutlu, şairin Gökyüzü Çiçekleri’nden bu yana şiirinde Türk şiirinin modernleşen yapısına yaklaşan bir yolculuk sezdiğini söyler. “Bu kısımdaki şiirlerin çoğu vezin, kafiye, ses, imaj, çağrışım ve tema yönlerinden eski şiirimize (Cumhuriyetten önce başlamış Cumhuriyet’ten sonra yaygınlaşmış çoğu hece ile yazılmış çocuk şiirlerine) daha yakın duruyor” diyen Kutlu, Şirin’in o dönemde bile belli bir başarıyı yakaladığı görüşündedir. Bu görüşünü şairin “Sarıncı ortalık/ Ağaca çıkar balık”(sf.171) örneğiyle somutlaştıran Kutlu, aradan geçen yılların bu şiiri olgunlaştırdığını söyler ve “Sesimden başka ses duymadan kuş /Sen de şarkını ıssız ovalara bırak” mısralarındaki enginliği yakaladığını da tespitlerine ekler.

M. R. Şirin’in şiirlerini sadece çocuklar okusun diye yazmadığını, çocuk, büyük, genç, ihtiyar, ana, baba ayırmadan herkese hitap ettiğini söyler ama yine de Ömer Seyfettin’in hikâyelerinden yapılan seçmeler gibi çocuklara yönelik seçmeler yapılabileceğini belirten Kutlu daha sonra, Şirin’in bunu ortaya koyduğu alt başlıklarla sağladığını söyler.

Mustafa Kutlu, Mustafa Ruhi Şirin’in kitapta kullandığı temaları “çocuk, çocukluk, çocukluğumuz, içimizdeki çocuk, çocuk ve tabiat, çocuk ve aile” şeklinde özetler. Kutlu, çocukla ilişkilendirilen unsurlar arasında da “başta kuş olmak üzere hayvanlar dünyası; deniz-toprak ve ırmak; ay-güneş ve yıldızlarla gökyüzü ”nü sayar. Kutlu, Şirin’in masal, oyun, rüya, melek ve Allah unsurlarını metafizik dünyaya bağladığını da tespit eder. Kutlu’ya göre şiirler aleladedden uzaklaşarak harikuladeye doğru yola çıkar. Kutlu, Şirin’in şiirlerindeki “iyilik, güzellik, şefkat, merhamet, cömertlik gibi ahlaki ilkeler; sevgi ve aşk gibi duygusal ilişkiler; arkadaşlık gibi yüceltilen olgular şiirleri mesaj- mesele ağırlığına taşıyor, onları ezmiyor” diyerek beğenilerini dile getirir. Bunlara karşın yoksulluk ve acının paylaşılan bir değer olarak

öne çıkarıldığını söyleyen Kutlu, İslam coğrafyasının kanayan yaralarını (Bosna-Filistin-Kudüs-Afganistan) Kandaharlı Ali'nin kişiliğinde somutlaştırdığını ifade eder.

Kutlu, Ruhi Şirin'e bu soylu yolculuğunda başarılar diler ve *Toplu Şiirler*'in ilerleyen yıllarda gürbüzleşen baskılar yapmasını temenni eder.

II. H. 51. Mustafa Ruhi Şirin, *Çocuk Edebiyatı...*

Mustafa Kutlu, *Çocuk Karnesi* (YŞ, 05.12.2007) başlıklı yazısında özellikle Mustafa Şirin'in çalışmaları üzerinde durmuş bu arada bir de yeni çıkan şu iki kitabının ismini vermiştir: *Çocuk Edebiyatı Kültürü- Okuma Alışkanlığı ve Medya Sarmalı* (Kök Yayınları, Ekim 2007), *Çocuk Edebiyatına Eleştirel Bir Bakış- Çocuk Edebiyatı Nedir Ne Değildir?* (Kök Yayınları, Ekim 2007).

Bu yazıda Ruhi Şirin'in öncelikle bir şair olduğunu belirten Kutlu, Şirin'in çocuk dünyasına kazandırdıklarını anlatmakla bitiremez. Şirin'in çocuklar için şiirler yazdığını, kitaplar yayımladığını, masallar ve hikâyeler kaleme aldığını, ülkemizde ilk "Çocuk Edebiyatı yıllıkları"nı hazırladığını, pek çok yayınevine çocuk kitapları dizi editörlüğü yaptığını söyleyen Kutlu, Şirin'in bunların dışında Çocuk Vakfı bünyesinde çok kıymetli çocuk kitapları ve bilimsel eserler de yayımladığını belirtir. Kutlu, Şirin'in kongreler organize ettiğini, seminer verdiğini, çeşitli gazete ve dergilerde konu ile ilgili makaleler yazdığını ve iletişim alanında uzman olduğu için bu sahada da eserler verdiğini de ekler.

Kutlu, Şirin'in Çocuk Vakfı bünyesinde çocuklara yönelik radyo ve televizyon projeleri yaptığını ancak ülkemizin akil adamları ve iş kültür odaklarının destek olmadıklarından dolayı fiilen gerçekleştiremediğinden yakınır. Bunlara karşın Şirin'in yine de yılmadığını radyo-televizyon yanında Kukla- Karagöz oyunları ile ilgilendiğini ve Çocuk Vakfı bünyesinde pek çok gösteri- kurs ve uygulamada bulunduğunu söyler.

Mustafa Kutlu, Ruhi Şirin'in hemen her yıl ülkemizin ücra köy ve kasabalarının okul kütüphanelerine kitap gönderdiğini, bu kitapların adedinin yaklaşık elli- altmış bin civarında olduğunu ifade eder. Kutlu, tek başına bu çabanın bile hem kendisi için hem de Çocuk Vakfı'nın iftiharla anılmasına yeteceği görüşündedir. Kutlu, Şirin'in bunlarla

yetinmediğini, merhamet dolu kalbini ve müthiş enerjisini yurt dışına kadar taşıdığını, başta Bosna olmak üzere pek çok ülkeye yardımlarda bulunduğunu söyler.

Şirin'in ülkemizin umumi meseleleri yanında çocukların durumu ile ilgilenerek her yıl "Türkiye'nin Çocuk Karnesi" düzenlemekte olduğunu ve araştırma sonuçlarını bir rapor olarak kamuoyuna sunduğunu belirten Mustafa Kutlu, Şirin'in raporundan bazı tespitleri okur ile paylaşır ve "Görüldüğü gibi 'Türkiye'nin Çocuk Karnesi' zayıflarla dolu. Ama Mustafa Ruhi Şirin'in karnesi herhalde oy birliği ile 'yıldızlı pekiyi' olmalı" diyerek Şirin'e hak ettiği değeri bir nebze de olsa vermiş olur.

II. H. 52. Cihan Aktaş, *Bana Uzun Mektuplar Yaz*

Mustafa Kutlu, *Bana Uzun Mektuplar Yaz* (YŞ, 16.10.2002) başlıklı yazısında Cihan Aktaş'ın *Bana Uzun Mektuplar Yaz* (Pınar yayınları, Eylül 2002, 462 sayfa) adlı romanını tanıtır.

"Güzel bir kapağı var" diyerek kitabın kapağını beğenen Kutlu, kapağı ise şöyle tasvir eder: "O kızlar, o saç biçimleri, o çekinik oturuşlar, nöbetleşe giyilen hırkalar. Hangi günler: Yetmişli yılların başları..."

Romanın bir kız öğretmen okulundaki hayatı anlattığını söyleyen Kutlu, bir zamanlar "öğretmen okulları"nın olduğunu, kaç neslin buralardan mezun olup, "irfan ordusu"na katıldığını söyler. Sol ideolojiye mensup Köy Enstitülerinden de bahseden Kutlu, roman kahramanı Aslı'nın babasının bu enstitülerden mezun olduğunu ve "sol ideolojiden dolayı başına bin türlü bela" geldiğini de ifadelerine ekler. Burada Kutlu, Kemal Tahir'in *Bozkırdaki Çekirdek* eserini Enstitülerin iç yüzünü anlatması hasebiyle örnek verir.

Roman kahramanı Aslı'nın taşra kasabasındaki ilkokulu bitirip babasının hatıralarını taşıyan öğretmen okuluna parasız yatılı olarak gittiğini söyleyen Kutlu, o binaları şöyle tasvir eder:

O harap binalar, lavabolarda pijamalara sıçrayan çamurlu sular, kirli tuvaletler, küf kokulu, fare ilacı, DDT kokulu, uyuz kokulu yatakhaneler, sıva çatlaklarında saklanan sırtı parlak garip böcekler, soğuk, çatı aralığından battaniyelere yağın kar. Sıkı disiplin altında ezilen henüz ana kuzusu garip

köylü kızları. Üstüne üstlük iyicene gerginleşip kavgaya dönüşen bir ideolojik çatışma ortamı. Bir yanda Ergenekon, Bozkurtlar, başbuğ ve Ülkü Ocakları ile vücut bulan Ülkücü hareket, öte yanda komünistler.

Romanın iki düzlemde ilerlediğini tespit eden Kutlu, romanın dörtte üçünün okul hayatı, dörtte birinin ise evde geçen tatil günlerinden ibaret olduğunu söyler. “O yaşta bir kız neyi sever, ne düşünür, hangi hayalleri kurar? Üzerinde bir ucu yanık kalp resimleri olan kilitli hatıra defterlerine neler yazılır? Bu defterler “aramalarda” nasıl ele geçer veya niçin kaybolur? Kaybolan bir deftere kaydedilmiş platonik aşk mektupları neyin işaretidir? Dedikodular, çekişmeler, öğretmen-öğrenci aşkları o karanlık-rutubetli koridorlarda, o sisli yağmurlu günlerin geçmek bilmeyen saatleri ne mana taşır? Ergenliğe adım atan gariban kızlar bu atmosferde nasıl yetişir?” diye sorularla eserin ana hatlarını çizen Kutlu, bütün bu soruların cevabını Cihan Aktaş’ın ayrıntıları önemseyerek içten bir üslupla dile getirdiğini ve gücünün samimiyetinde olduğunu söyler.

Kitap bağlamında geçmişte kalan o günlerin “fanteziye, oyuna, gerçeküstüne yer vermeyen natüralist ifadesi” nin bugünün okuruna ne kazandıracağını da sorgulayan Kutlu, Aktaş’ın dış dünyada yaşananların bir genç kızın iç dünyasını nasıl inşa ettiğine şahit olur.

Endişeler, heyecanlar, yönelişler, öğretmenden ve babadan yenilmiş iki tokat, unutulmaz yatılı okul arkadaşlıkları ve özlemle beklenen uzun mektuplar arasında. Bunca baskı altında kalan küçük kalp şunu itiraf eder: “Arkadaşlarıma gönderdiğim mektuplarda iç dünyanın sadece bir kısmı yazılı.

Roman kahramanı Aslı’nın “Yatılı okul hayatı her şeyden önce bir müsamereye katılmak demektir” sözlerine yer veren Kutlu’nun muhayyilesinde müsamere kelimesi ise “ne acıklı şeyler” ifade eder. “Yılsonu piyesleri, Akdeniz gezileri, geride kalan yıllar.”

Mustafa Kutlu, romanı bitirdiğinde içine “bir acı tortu” nun çöktüğünü ve üniversiteyi bitirip yurttan ayrıldığı son gününü hatırladığını şöyle ifade eder: “Herkes

gitmiş bir ben kalmıştım. Terk edilen o ıssız yurt odası. Yerlerde askılar, terlik tekleri, diş fırçaları, artist resimleri, kirli havlular.”

Kitap nezdinde “Yakın geçmişte yaşananlar yeni nesillere nasıl aktarılmalı? O içe dönük olmaya mahkûm kızlar, o okullarda hangi örsün demirinde nasıl dövüle dövüle bu günlere ulaştılar? Hangi kızgın demirlerle dağlandı ruhları ve onları kim, ne nasıl onarabilir?” şeklindeki sorularla Kutlu, bir genç kızın dünyasını sorgulamaya devam eder.

Mustafa Kutlu, Cihan Aktaş’ın daha ilk hikâyelerinin oylumuna bakarak “roman yazmalısın” dediğini, daha sonra Cihan Aktaş’ın bu ilk romanını sevinçle karşıladığını söyler ve yenilerini yazmasını diler.

II. H. 53. Neşe Kutlutaş, *Kayıp Topraklar*

Mustafa Kutlu, *Semaver* (YŞ, 08.01.2003) başlıklı yazısında Neşe Kutlutaş’ın *Kayıp Topraklar* (Birun Yay. Kasım 2002) adlı hikâye kitabını tanıtır.

Kutlutaş’ın 1965 yılında doğduğunu, Kafkasya kökenli olduğunu ve sanat tarihi ve arkeoloji öğrenimi gördüğünü söyleyen Kutlu, kitabın “ilk söz” bölümündeki Kutlutaş’a ait şu ifadelere yer verir:

Bu kitap çocukluğumun bende derin izler bırakan hatıralarının büyüü içinden süzülen hikâyelerden müteşekkildir. Bu hatıraları şahit olduğum ve bana anlatan insanlardan dinlediğim şekliyle aktarmaya çalıştım; eğer böyle olmasaydı o güzel insanların bende kalan izlerini, belki de onlarla ilgili hissettiklerimi suni bir dil kullanarak yazacaktım ki; bu da müşterek hatıralarımıza hürmetsizlik olacaktı.

Bu ifadelerden sonra Kutlu, “böyle bir ‘dil’ in meramı ifade için seçilebileceğini” anlayışla karşılar; fakat Neşe Kutlutaş’ın hislerini en azından Cengiz Dağcı gibi romana dönüştürmesini beklediğini söyler. Bu konudaki umudunu Kutlu, “Bekleyelim... Kim bilir o da olur.” şeklinde ifade eder.

Mustafa Kutlu, *Kayıp Topraklar*’dan kar kokusu ve bir de çay kokusu alır. “Ben de dağlarından duman eksilmeyen, karlı kışlar yaşanan bir beldeden geliyorum. Bu münasebetle o sessizliği, enginliği, renk ve kokuyu, soğğun sevimli halini biliyorum.

Çocukların gün boyu karda oynadıktan sonra kızarmış yanaklar, terli perçemler, üşümüş parmaklarla soba başına, semaver başına toplanmasını hatırlıyorum” diyen Kutlu, masal anası denilen semaverin buğular içinde cızırdatarak kendisine de efsaneler, menkıbeler anlattığını söyler. Kutlu, bu sebeple Kutlutaş’a Ragıp Memişoğlu’nun Amasya’ya göçmüş Azeriler arasından derlediği (Türk Folkloru s.43, Şubat 1983) semaver şiirin bazı bölümlerini hediye eder:

Semaveri alıştırın

Maşa ile karıştırın

Küsülüğü barıştırın

Hüner senin ey semaver

.....

II. H. 54. Necdet Tosun, *Bahaeddin Nakşibend, Hayat-Görüşleri-Tarikatı*

Mustafa Kutlu, *Keramet* (YŞ, 19.02.2003) başlıklı eserinde Dr. Necdet Tosun’un *Bahaeddin Nakşibend, Hayat-Görüşleri-Tarikatı* (İnsan Yayınları, 2002) adlı eserini tanıtır.

Esere geçmeden önce Dr. Necdet Tosun hakkında kısa bir bilgi veren Kutlu, bu yazıda yazarı ve eseri tanıtmak istediğini daha da önemlisi Bahaeddin Nakşibend’in tavrını, düşüncelerini ve sözlerinden nakiller yapmak istediğini belirtir. “Eser fevkalade emek mahsulüdür ve ona eleştirel yaklaşım benim işim değil” diyen Kutlu, eserin sadece tasavvufa ilgi duyanlar için değil, aynı zamanda tarih, kültür tarihi, psikoloji, sosyoloji ve eğitim sahalarında araştırma yapanlara da önemli malzemeler sunmakta olduğunu söyler.

Mustafa Kutlu, yazıda Bahaeddin Nakşibend’in el emeği ile çalışıp kazanmaya verdiği önemi, tarikatını sohbet esası üzerine kurduğunu, yazılı eser bırakmadığını, muayyen bir kıyafete yer vermediğini, keramete önem vermediğini ve hatta onu gizlemeye çalıştığını, müritlerine dini kaidelere uymaları gerektiğini, tevekkülün önemini, cömertliğe ve çalışkanlığa verdiği önemi ele alır.

Kutlu, bu konu ile ilgilenip geniş bilgi isteyenlere, aslı kaynaklardan bilimsel bir tutumla kaleme alınan bu eseri tavsiye eder.

II. H. 55. İbrahim Has, *Menakıbnâme-i Hasan Ünsî*

Mustafa Kutlu, *Şöhret Afettir* (YŞ, 14.05.2003) başlıklı yazısında İbrahim Has'ın tarafından kaleme alınan Mustafa Tatçı tarafından yayımlanan *Menakıbnâme-i Hasan Ünsî* (Kültür Bakanlığı Yayınları, 2002) adlı eserden bir bölümü okuyucu ile paylaşır.

Kutlu, devrin sade ve güzel Türkçesi ile yazılmış bölüme geçmeden önce Şeyh Hasan Ünsî'yi kısaca şöyle tanıtır:

Gülhane'den Sirkeci'ye inen tramvay yolunun sol cenahında bir tekke vardır: Aydınoğlu Tekkesi. Salkımsöğüt diye bilinen mahaldeki tekkeden geriye birkaç mezar ile bir küçük taş türbe kalmıştır. Bu türbede medfun olan zat Halvetiye'nin Şabaniye kolundan Şeyh Hasan Ünsî Efendi'dir. 1643 senesinde Taşköprü'de doğan Hasan Ünsî Efendi Üsküdar'da Şeyh Karabaş-Veli Ali Efendi'den hilafet almış, IV. Mehmed, II. Ahmed, II Mustafa ve III. Ahmed devirlerini görerek 1724 senesinde vefat etmiştir.

Kutlu, İbrahim Has'ın da Şeyh Hasan Ünsî'nin müridi olduğunu belirttikten sonra okuyucularla paylaşmak için eserden bir bölümü nakleder.

II. H. 56. Hülya Aktaş, *Ter ve Tempo*

Mustafa Kutlu, *Bir Albüm İki Kitap* (YŞ, 23.07.2003) yazısında ikinci kitap olarak Hülya Aktaş'ın *Ter ve Tempo* (Pınar Yayınları, Nisan 2003) adlı kitabı tanıtır.

Kutlu, “küçük boy, dar kesim, cep kitabı ebadında; kapak düzeni güzel sevimli bir ilk kitap” olarak tanıttığı eseri adının “pür-aksiyon ifade etse de metinlerde böyle bir dışa dönük hareketi”n olmadığını özellikle söyler. Hatta Kutlu, metinleri “çarpıntısız, çarşaf gibi düz bir göl manzarası”na benzetir. Kutlu, eserde “geçen zaman, değişen yaşam biçimi, nesil farkları, yıpranıp-törpülenen duygular, bitmiş heyecanlar, tükenen idealizm, küllenen aşklar, yalnızlık, acı ve sessizlik” gibi konuların işlendiğini söyler.

Mustafa Kutlu, Aktaş'ın metinlerinde; geriye bakışı, geçmişi gözden geçirmesini, hikâye etmekten ziyade olup bitenleri tasvir ve tahlil etmesini ve sonra da “bu acımasız analizin sonuçlarını” okura sunduğunu tespit eder.

Tespitlerine devam eden Kutlu eseri; “Merkezde bir kadın, ev, ev içi, ev işi, büro işi, çocuk, eş, evlilik, aile kapalı dar bir alanda sıkışan duygular, düşünceler. Olay yok gibi. Diyalog az. En çok kullanılan ifade biçimi iç konuşmalar. Bir nevi nefis muhasebesi, durum değerlendirmesi, sorgulama, test etme, ayırıştırma” şeklinde değerlendirir.

Kitabın baştan sona sanki hüznle dolu bir iç çekiş olduğunu söyleyen Kutlu, kitaptaki tek aykırı hikâyenin *Filistin’de Bir Taş Olmak* adını taşıdığını ve buna da deneme denebileceğini ve kitaba hiç girmese daha iyi olacağını söyler.

Mustafa Kutlu, Aktaş'ın üslubunu ve hikâyelerinin biçimsel özelliğini “düz ve iddiasız” bulur ve Aktaş'ı “her gün milyonla yeniliğin fokurdatıp kaynattığı hayatın berisinde durmuş, sessizce bakıyor” şeklinde değerlendirir.

II. H. 57. Murat Menteş, *Aynalı Barikatlar*

Mustafa Kutlu, *Aynalı Barikatlar* (YŞ, 09.07.2003) başlıklı yazısında Gerçek Hayat dergisi yazarlarından Murat Menteş'in *Aynalı Barikatlar* (Şule Yay. Mayıs 2003) adlı eserini tanıtır.

Mustafa Kutlu, Murat Menteş'in yazdığını okutan bir yazar olduğunu söyler ve “zaman zaman şakağınza bir on dörtlü namlusu dayadığını hissediyorsunuz ama eh olacak o kadar” diyerek Menteş'in yazılarının kendinde bıraktığı izleri okur ile paylaşır. Kutlu, kitabın merkezinde öncelikle yaşam biçiminin olduğunu tespit eder. “Merkezde abd-i âcizin fevkalade önem verdiği bir nane var: Yaşam biçimi (Herhalde Nuray Mert umumi istek üzerine bu konuda bir kitap yazacaktır...)” diyen Kutlu'ya göre “yaşam biçimi bütün dünyaya dayatılan en büyük tehdit”tir. “Kanaatimce dünyada olup bitenler (siyasi, iktisadi, kültürel, askeri vb.) netice itibari ile şu yaşam biçimi denilen nane etrafında odaklanıyor” diyen Kutlu, Murat Menteş'in işte bu nanenin kökünü, gövdesini, yaprağını, kokusunu, rengini masaya yatırdığını söyler. Kutlu, kitabı tam tarif eden tabirlerden birinin de “masaya yatırmak” olduğunu ve bu masanın ameliyat

masası olduğundan dolayı “bakalım içinden neler çıkacak?” diyerek neşter atılacağını, yarılp-deşileceğini söyler. Mentеш’in bu babda merak unsurunu dik tuttuğunu, malumatı dozunda kullandığını, teşbihi istiareyi denk getirip taşı gediğine koyduğunu söyleyen Kutlu, bir de kozmetik-estetik bahsinde Ajda Pekkan ve Michael Jackson karşılaştırmasına yer verir.

Kutlu, Mentеш’in eserinde; “terör, piyango, yoksulluk, teknoloji, medya, estetik-kozmetik-şaka-vb. gibi modern hayatın labirentlerinde depolanan ne kadar mesele varsa (önemine binaen) hakkında düşünülmüş, araştırılmış, tahliller yapılmış olarak okura sunduğunu” söyler. Buna karşın arada bir de başarısız bir hikâyeye gören Kutlu, bu tespitine *Risk Dozajı* adlı hikâyeyi örnek verir.

Mustafa Kutlu, bu yazıların türüne dair bir tespitte bulunur ki o da genel anlamda “deneme”dir. “Lakin deneme kisvesine bürünmüş makaleler, mizah yazıları, fanteziler de var. (üzüm tanelerine saklanmış sincaplar)”

Kutlu, eserin bilgi verme yönüne de dikkat çeker. Şöyle ki: “Çok çekici epigraflarla süslü yazıların bazı bölümleri insanı gerçekten de bilgilendiriyor.” Kutlu, eserdeki bazı bölümlerin “taşdığı ironiyle acı acı güldürdüğünü”, bazı noktaların şaşırttığını ve bazı bölümlerin yazarın şairliğini dahi bastıran nesir ustalığını ortaya koyduğunu da tespit eder.

Kutlu, Mentеш’in yazdıklarının da, yazma biçiminin de önemli olduğunu, “böylesine edebiyat dilinde kaymaklı-dondurmalı-ekmek kadayıfı dendiği”ni belirtir. Kutlu, yazarın yazılarını öylesine beğenir ki “Şu sütunda yer olsaydı da size piyango, yoksulluk veya makyaj bahislerinden bir bölüm aktarsaydım” der. Bunun yerine Kutlu, seçilmiş epigraflardan şu ikisini örnek verir: “Herkes biliyor zarların hileli olduğunu (LeonardCohen)- Piyango bahsi

Hayatı masalsılaştırdık fakat kaostan korunamıyoruz. Halıyı uçurduk, indiremiyoruz; cini lambaya geri koyamıyoruz; sihirli değnek mucizevi biçimde kaçımıza saplandı (CannJester-Skandal Sefası)”

II. H. 58. Ergin Günçe, *Gençölmek*

Mustafa Kutlu *Genç Ölmek* (YŞ, 13.08.2003) başlıklı yazısında Şair Ergin Günçe'nin *Gençölmek* (1964) adlı şiir kitabını tanıtır.

“Kitabı aranıp duruyordum, sağ olsun İbrahim Tenekeci bulup getirdi” diyen Kutlu, kitabın Can Yayınları'nın öteki şiirleri ile beraber Türkiye Kadar Bir Çiçek (1998) adında yayımladığını söyler. Kutlu, Ergin Günçe'nin kısa özgeçmişini şöyle ifade eder:

Ergin Günçe 1938'de Giresun'da doğdu. İstanbul Erkek Lisesi'ni ve A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi'ni bitirdi (1959). İngiltere'de Landon School of Economist'e mastır yaptı. Yurda dönüp ODTÜ'de öğretim üyeliğinde bulundu. 1967'de Fransa Sorbonne Üniversitesi) başladığı doktora çalışmasını 1972'de İ.Ü. İktisat Fakültesi'nde tamamladı.1974-79 arası Fransa ve Almanya'da çalıştı. 1979-80'de Türkiye'de Başbakanlık danışmanı idi. Daha sonra yine ODTÜ'deki hocalığına döndü. 16 Ocak 1983'te Esenboğa'daki uçak kazasında hayatını kaybetti.

Mustafa Kutlu, aynı yazıda Ergin Günçe'nin 1960'tan başlayarak Sosyal Adalet, Ant, Yelken, Değişim, Papirüs, Dost gibi dergilerde şiir, tenkit ve denemeler yazdığını söyler. Daha sonra Kutlu, Cemal Süreya'nın Günçe'nin vefatından sonra yazdığı bir yazıdan (Somut, 11 Şubat 1983) şu alıntılarını yapar:

56 yılıydı. Yok yok, 57. Sezai Karakoç'la birlikte Beşiktaş'ta Veraset ve İntikal Vergi Dairesi'nin (şimdiki Deniz Müzesi Binası) işlemlerini teftiş ediyorduk. Bize ayrılan odaya bir gün çok genç biri girdi. Kendisinin de şiir yazdığını, bizimle tanışmak için buraya geldiğini söyledi. İstanbul Erkek Lisesi'nde okuyormuş... Ergin Günçe'yi böyle tanıdım. 1961'deki ilk Papirüs'leri (dört sayı) Ergin Günçe'yle çıkarmıştık. Sezai Karakoç onun ikinci sayıdaki “Mandolin” şiirini okuyunca şöyle demişti: “Kırık bir Verlaine var bu çocukta”...Gençölmek 1964'te yayımlandı. Kitabın yeterince değerlendirilmediği kanısındayım... Gençölmek' teki şiirlerle daha sonra tek tek dergilerde yayımlananlar arasında şöyle bir ayırım var: Gençölmek' tekiler 'İkinci Yeni' döneminin ortak çizgilerini taşıyor. Çocukluk- Ölüm temaları yan yana, hatta iç içe. Ruh temizliğinin kitabıdır

'Gençölmek.' Düşünce orada naifleşiyor, humor haline geliyor. Daha sonra dergilerde tek tek yayımlanmış şiirlerde ise düşünce ağır basmakta. Siyasal bir tavır.

Kutlu Cemal Süreya'nın bu görüşlerine "Evet öyle." diyerek katılır ve Türkiye Kadar Bir Çiçek eserinin şiirle ideolojinin boğuştuğu, bazen uyuştugu ürünleri kapsadığını söyler. Kutlu, Günçe'nin şiirlerini: "Siyasal endişelerin ağırlığı, şiddeti Günçe'nin o naif soluğunu kesmiş, şiirini yıpratmış" şeklinde eleştirir.

"Genç şairlerin genç ölen bu "unutulmuş" şairden öğreneceği çok şey var" diyen Kutlu, onu hatırlasınlar diye şairin şu mısralarına yer verir:

O kadar çocuktu ki ölürlen

Okuldaki bir şarkıya başladı

*

Ölüm alışsın artık bize

Bir dans gibi bahçemize gelsin

Gelsin otursun ılık minderimize

*

Kartal tüyleri uçuşur

Ne zaman bir rüzgârı açsa değirmen

*

Şimdi karanfil denen o kırmızı

Eskiden yayla tavşanında kandı

Alıp karanfil takmışsınız yakamıza

O çok daha başkadır karanfilden

*

Nerdesin eski gelin böceği

Bomboş duruyor çocukların

Parmak uçlarındaki pembelik

*

Ekinler sarardı biçtik güz geldi

Eskiden sevdiğim kızlar çiçeği

Öpemedik birbirimizi işte bunun çiçeği

*

Anlat bize bir gençlik maceranı

Aydede

Günler hiçbirimize

Bir Anlam getirmiyor

Saklanıyor bir sırtlan

Elişi sepetimize.

II. H. 59. Aliye İzzetbegoviç, *Tarihe Tanıklığım*

Mustafa Kutlu, *Çılgınlık ve Mantık* (YŞ, 26.05.2004) Aliye İzzetbegoviç'in *Tarihe Tanıklığım* (Klasik Yayınları, Ekim 2003) adlı hatıra kitabından bir kesit sunar.

Kutlu, bilhassa siyasilerin okumasını istediği eserden; sade, samimi, hikmetlerle dolu, mücadele içinde geçen bir ömürden alınacak ne çok dersin olduğunu söyler ve bunlardan sadece birini okurla paylaşmak istediğini belirtir.

II. H. 60. Mahmut Erol Kılıç, *Sûfî ve Şiir - Osmanlı Tasavvuf Şiirinin Poetikası*

Mustafa Kutlu, *Sûfî ve Şiir* (YŞ, 07.07.2004) başlıklı yazısında Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Tasavvuf Anabilim Dalı Öğretim üyelerinden Mahmut Erol Kılıç'ın, *Sûfî ve Şiir- Osmanlı Tasavvuf Şiirinin Poetikası* (İnsan Yayınları, Nisan 2004) adlı eserini tanıtır.

“Osmanlı Tasavvuf Şiiri” sözünü görünce Mustafa Kutlu’nun “Tasavvuf dışında Osmanlı şiiri var mı acaba?” demek gelir içinden ve devede kulak misali de olsa olabileceğini söyleyerek bağlar cümlesini. Kutlu’nun şaşkınlığı ise “mutasavvıf olmayan şairlerin dahi eserlerinde ortak tasavvuf lügatini, ıstılahlarını kullandıkları”ndan ileri gelmektedir.

Mustafa Kutlu, Kılıç’ın eserini üç bölüme ayırdığını ve “Tasavvufi dünya görüşü ve Osmanlı şiiri”nden başlayarak meselenin bütün boyutlarını açık ve anlaşılır bir dille özetlediğini ifade eder. Kılıç’ın görüş ve tahlillerini kaynak eserlere, ayetlere, hadislere, örnek metinlere dayandırdığını söyleyen Kutlu; “verilen örneklerin çoklukla şiir vadisinden seçildiği için eserin aynı zamanda kullanışlı bir şiir antolojisi özelliği taşıdığı” görüşündedir.

Mustafa Kutlu, eserde Muhyiddin-i Arabî, Mevlana ve Yunus Emre gibi Osmanlı şiirine tasavvufi ifadenin hâkim olmasını sağlayan üç büyük üstat üzerinde durulduğunu söyler. “Günümüz edebiyatının geleneğe bağlanması, oradan aldığı özle yeni bir dil yeni mazmunlar dünyası oluşturabilmesi için bunun gibi eserlere ihtiyaç olduğu” nu düşünen Kutlu, gayretlerinden dolayı Mahmut Erol Kılıç’ı kutlar.

II. H. 61. Sücaattin Erdem, *Arapgir Hasreti*

Mustafa Kutlu, *Arapgir Hasreti* (YŞ, 01.09.2004) başlıklı yazısında Sücaattin Erdem’in yazdığı *Arapgir Hasreti* adlı eseri tanıtır.

Kutlu, yazısında esere geçmeden önce bu yolda yazılmış kitaplardan birkaçını sayar:

Mithat Enç’in Osmanlı dönemi Antep’ini anlattığı Uzun Çarşının Uluları ve tabii Ahmet Hamdi Tanpınar’ın meşhur Beş Şehir (İstanbul-Ankara-Bursa-Erzurum-Konya) adlı kitabı. Bu kitabın hemen arakasına koyabileceğimiz Ahmet Turan Alkan’ın doyumsuz güzel Türkçesi ile Sivas’ı anlatan Altıncı Şehir’i, Çetin Baydar’ın Erzurum’u anlatan Geçidi Bekleyen Şehir’i, Mustafa Armağan’ın Bursa Şehrengizi vb.

Mustafa Kutlu, Sücaattin ile Erzurum’da beraber okuduğunu (O ziraatta, ben Edebiyat’ta) okuduğunu ve o gün bugündür zedelenmeden süren dostluklarının devam

ettiğini söyler. “Edebiyata aşına olan bu kalem sahibi kardeşimiz” diye tanıttığı Erdem’in memleketi Arapgir hakkında neşrettiği eseri “dört başı mamur” olarak değerlendirir.

Kutlu, eserin başlığındaki “hasret” kavramını ise şöyle yorumlar: “Hasret çünkü Arapgir de göç veren öteki beldelerimiz gibi eski halinde değil. Ziraata pek elverişli olmayan tabiat şartları Arapgirliileri, tıpkı Eğin, Darende, Akseki gibi gurbete gidip ticaretle uğraşmaya zorlamıştır.”

Kutlu, Erdem’in Arapgir’in bundan elli yıl önceki halini tasvir ettiğini, o dönem ve ondan önceki yılları da dile getirdiğini söyler.

Mustafa Kutlu’ya göre “eserin kıymeti samimiyetinde, sıcaklığında, üslubunda (Kasten bazı yerel sözcükler kullanılıyor ve bunlar için eserin sonunda bir de sözlük veriliyor). Kutlu, Erdem’in kendini, ailesini, yakın tanıdıklarını ve bunların yaşantısını ayrıntısıyla anlattığını ve bu ayrıntıların, çok az eserde rastlanacak yoğunlukta olduğunu söyler. Kutlu, bu anlatımın “ bu şahitlik esere bir araştırmancının yabancılığını, soğukluğunu değil, hayatın yanı başımızda işleyip duran sahilliğini kattığı” görüşündedir.

Mustafa Kutlu, “Hasret”i yorumlamaya şöyle devam eder:

‘Hasret’ çünkü giden gitmiş, eski dünya neredeyse çökmüş- yok olmuştur. Ancak ondan geriye kalan hatıralar o kadar güçlüdür ki, bir çınar, bir ceviz ağacı kadar içimizde yaşarlar. Dedemiz, ninemiz, babamız, halamız, evimiz, tarlamız, çiçeğimiz, böceğimiz içimizde yaşar. Tıpkı kubbe ve minare, karlı dağlar, Fırat ve Dicle, biçilmiş çayır kokusu, sağılmış süt kokusu gibi.

II. H. 62. Ahmet Murat, *Kış Bilgisi*

Mustafa Kutlu, *İki Kitap Bir Albüm* (YŞ, 22.12.2004) başlıklı yazısında Ahmet Murat’ın *Kış Bilgisi* (Birun Yayınları, Kasım 2004) adlı şiir kitabını şiir kitabını değerlendirir.

Kutlu, Ahmet Murat’ın kendi kuşağı içinde ilk eseri olan *Kaf ve Rengi* (Yedi İklim Yayınları, 1999) ile dikkat çektiğini söyler.

Mustafa Kutlu, Ahmet Murat'ı "bakir mısraları, tazeliği, diriliği, saflığı, tabiata-eşyaya-insana bakışı, sesi, nefesi ile bu çeperden çıkabilen şairlerden" olarak değerlendirir ve şiirlerinden çok beğendiği şu mısraları okur ile paylaşır:

-Ormanda senin bir haber gibi gezinişin

-Ağaç içlerindeki şerbetten kalkar sanki elmalar

-Doyamazdım bir yaprakta biriken canı düşünmeye

Elma tadında bir duman tıkarı içlerimi

Dua ederdim: içlerim denen bir şey olsun n'olur

Şiirin şüphesiz Ahmet Murat'a iyi "geldiği" ni söyleyen Kutlu, Murat'ın bu müjdeyi kelimeye dökerken bazen garip bir tıkanma yaşadığını söyler. Günümüzde görsel olanın hüküm sürdüğünü; ancak şairlerin sözün düşüşünü durduracaklarına olan inancını dile getiren Kutlu, "Ve Kutsal kitapta da işitme görmeden önce anılmıyor mu?" diyerek bu düşüncesini pekiştirir.

II. H. 63. Ahmet Kuş - İbrahim Dıvarcı - Feyzi Şimşek, *Fotoğraf Albümü*

Mustafa Kutlu, *İki Kitap Bir Albüm* (YŞ, 22.12.2004) başlıklı yazısında bir de fotoğraf albümü tanıtır.

Konya'nın Sille ilçesi ile ilgili fotoğrafların Ahmet Kuş, İbrahim Dıvarcı ve Feyzi Şimşek'e ait olduğunu (Şubat 2004, Konya) söyleyen Kutlu, ilaveten eserin bilim editörlüğünü Prof. Dr. Yusuf Küçükdağ'ın üstlendiğini ve yayımını Selçuklu Belediyesi'nin gerçekleştirdiğini söyler.

Çalışmayı beğenen Kutlu, Konya'nın kültürel etkinlikler ve yayın faaliyeti açısından diğer Anadolu şehirlerine fark attığını söyler. Kutlu, Sille ile ilgili böyle bir albümün neşrini diğer bütün şehir ve kasabalarımız için örnek olması açısından fevkalade önemli bulur.

Kutlu, kültürel mirası yeniden canlandırmak adına yapılan böylesi çalışmalarını her zaman destekler ve teşvik eder. Bundan dolayı da kasaba ve beldelerin kendi kaderine terk edilmesi bir yana yeniden ele alınmasını, iktisadi açıdan güç kazanarak

geleneksel kültür unsurlarının yeni nesillere intikal etmesi gerektiğini söyler ve Ankara'nın Beypazarı ilçesinin bu hamleyi yaptığını “göç veren bir yer iken göç alan bir yer olduğunu” bu düşüncesine örnek gösterir.

II. H. 64. Nurettin Albayrak, *Ansiklopedik Halk Edebiyatı Terimleri Sözlüğü*

Mustafa Kutlu, *İki Kitap Bir Albüm* (YŞ, 22.12.2004) başlıklı yazısında Nurettin Albayrak'ın *Ansiklopedik Halk Edebiyatı Terimleri Sözlüğü* (LM. Yayınları, Ekim 2004) adlı kitabını tanıtır.

Kutlu, esere bir *Sunuş* yazısı yazan Prof. Dr. Orhan Okay'ın şu ifadelerine yer verir:

...550 küsur maddeyi kılı kırk yararcasına ortaya çıkaran müellif için (bu eser) sözlük değil, gerçek bir ansiklopedi nüvesidir.

Bazıları oldukça geniş tutulmuş her maddede o kavramın tarifinden başlanarak, çeşitli alanlardaki farklı anlamları, edebiyatta ve halk edebiyatında, folklorda kazandığı anlam verildikten sonra atasözlerinde, deyimlerde, halk ve tekke şiirinde, halk hikâyelerinde kullanıldığı yerler zengin örneklerle gösterilmiş, her madde sonunda da kaynaklar zikredilmiştir. Böylece başta Türk edebiyatı gören öğrenciler olmak üzere araştırmacılar ve konuya ilgi gösterenler için, terimlerin açıklanması dışında antolojik ve bibliyografik özellikler de gösteren önemli bir el kitabı olmuştur.

Mustafa Kutlu, daha sonra sözü eserin yazarı Albayrak'a bırakır ve yazar'ın “Önsöz”ünde yer alan şu bilgileri okuyucu ile paylaşır:

Ansiklopedik Halk Edebiyatı Terimleri Sözlüğü, halk edebiyatının genel bir çerçevesini ortaya koymak, bu çerçevede yer alan yüzlerce maddeyi tanımlarıyla ve kaynaklarıyla dikkatlere sunmak ve daha da önemlisi bazıları giderek kaybolan halk edebiyatı ürünlerinden örnekler sunarak bunları genç kuşaklara tanıtmak amacıyla kaleme alınmıştır.

Kutlu, çalışmasından dolayı Albayrak'ı tebrik eder ve böylesi nice çalışmalara imza atmasını beklediğini söyler.

II. H. 65. Nurettin Albayrak, *Türkiye Türkçesi'nde Atasözleri*

Mustafa Kutlu, *Aç Doyuran Aç Kalmaz* (YŞ, 25.11.2009) başlıklı yazısında Nurettin Albayrak'ın *Türkiye Türkçesi'nde Atasözleri* (Kapı Yayınları, Temmuz 2009) adlı eserden açıklıkla ilgili atasözlerine yer veren Kutlu, bu arada Albayrak'ın kitabını da tanıtır. Kutlu, Albayrak'ın “büyük emek mahsulü eser üzerinde yıllardır çalıştığını ve 1140 sayfalık bu muhteşem eserin nihayet basıldığını ifade eder. Ayrıca bu “Atasözleri Sözlüğü” nün şu anda sahasında tek olduğunu da belirtir.

II. H. 66. Ahmet Nezihi, *OçenJalko*

Mustafa Kutlu, *OçenJalko* (YŞ, 09.02.2005) başlıklı yazısında Kırıkkale Üniversitesi Tarih Bölümü öğretim üyelerinden Doç. Dr. Ahmet Nezihi (Turan)'nin *OçenJalko - Üç Günlük Dünya / Bir Günlük Hikâye* (Paradigma Yay. Aralık 2004) adlı eserini tanıtır.

Kitabın Ahmet Nezihi'nin görev gereği gittiği ve iki yıla yakın kaldığı Kırım'dan izlenimler, bilgiler, düşünceler, duygular, tasvirler, tahliller aktardığını söyleyen Mustafa Kutlu, Ahmet Nezihi'nin Kırım macerasının nasıl başladığını kısaca anlatır ve Nezihi'nin kitabın “Başlarken” bölümündeki şu ifadelerine yer verir:

Sovyetlerin dağılmasından sonra yaşananlar hakkında hiçbir şey bilmiyordum. Yaşananlar' ı italik yazmamın sebebi şu: Yakın çevrem ve onlara bilgi taşıyanlar Türk'e, Türkçülüğe özel anlam atfeden, bunlara ilişkin idealize edilmiş fikirler taşıyan milliyetçi-muhafazakâr kişilerdi. Atfedilen özel anlamlar yüzünden yaşananlara pek bakmazlar, genellemeleri sever, baksalar da görmezlerdi.

Mustafa Kutlu, Ahmet Nezihi'nin aktardıkları arasında kendi hususi hayatı, duygu ve düşünceleri kadar bu “bakılıp da görülmeyen” görülse bile bir mana verilip, tefsir edilemeyen hususların da olduğunu söyler. Yazarın ayrıntıları atlamadığını da fark eden Kutlu, Nezihi'nin gurbetteki ruh halini tasvir ettiği şu cümleleri okuyucu ile paylaşır:

...kendi yazdıklarımı okuduğumda da gözüme, modern-yarı romantik-muhafazakâr biri gibi göründüm... Bir yığın olayı ve kişiyi tahkiye ettiğime

bakmayın, Kırım'da yalnızdım. Uzlet'in ne büyük nimet olduğunu orada öğrendim. Bu nimeti yalnız yıldızlarla paylaşabilirdim, öyle de yaptım.

Kutlu, “Gerçekten de A. Nezihi’ nin kitapta “Yıldızlara bakmak” başlıklı nefis bir metni var” diyerek yazarı teyit eder.

Aynı yazıda Kutlu, yapılması gerekenler konusunda yazarın eleştirilerini dikkate değer bulur ve bunları okuyucu ile paylaşır. Kutlu, Ahmet Nezihi’nin kitabı hakkında şu değerlendirmelerde bulunur:

Ahmet Nezihi'nin kitabını güzel Türkçe'si, donanımlı bilgi birikimi, duygusal tarafları ve bütün bunların ötesinde taşıdığı edebi lezzet sebebi ile sevdim. Ayrıca Türk Dünyası bağlamında 'Oralarda neler oluyor?' sorusuna hamasi yaveler yerine, soğukkanlı, vukuflu tespit ve tahliller getirmesi de ayrı bir hususiyet. Benzer kitaplar arasında böylesine rastlayacağınızı sanmıyorum.

Oçenjalko”nun ne manaya geldiğini sorgulayan Kutlu, bu ibarenin Rus dilinde “çok yazık” anlamına geldiğini öğrenir ve eseri bitirdiğinde Ahmet Nezihi için şu kanaate varır: “Bu arkadaş roman yazmalı. Eğer yazmıyorsa; oçenjalko!”

II. H. 67. Mehmet İspirli, İstanbul’un Şehir Görevlileri

Mustafa Kutlu, *Ya Teslim, Ya Tedbir* (YŞ, 16.02.2005) başlıklı yazısında Klasik Yayınları arasında çıkan *İstanbul Şehir ve Medeniyet* (Ekim 2004) adlı eserde yer alan Prof. Dr. Mehmet İspirli’nin *İstanbul’un Şehir Görevlileri* başlıklı yazısından alıntı yapar.

Yazıda kısaca Kanuni döneminde yaşanan sel felaketleri ve alınacak önlemler ele alınır. Kutlu, bu yazıdan “Doğal afetler bazen o kadar ani ve yoğun bastırıyor ki; insanoğlunun aldığı bütün tedbirler çare olamıyor” sonucunu çıkarır fakat yine de yetkililerin vaktinde tedbir almaları görüşünü savunur.

II. H. 68. Sakine Akça, Elveda Ankara

Mustafa Kutlu, *Elveda Ankara* (YŞ, 20.04.2005) başlıklı yazısında Sakine Akça’nın *Elveda Ankara* (Beyan Yayınları, Mart 2005) adlı hatıra kitabını tanıtır.

Yazarın ilk eseri olduğunu tahmin eden Kutlu, Akça'nın kitaba yazdığı" takdim" yazısından yaptığı şu alıntılarını okuyucu ile paylaşır:

Esasen edebiyat anlamında bir iddiam yoktur. Takdir edilmelidir ki, bir edebiyatçı değilim... Bende bu metnin içindekilerden çok daha fazlası bulunmaktadır. Sevgilerini ve nefretlerini benimle bire bir paylaştığı için onu ilgilendiren hemen her şeyin en yakın şahidiyim. Bütün olaylar yaşanmıştır. Tek kelime kurgu yoktur. İş hakikatin yazılmasına gelince, yazının çok sığ kaldığını fark ettim. Eğer Safiye Hanım'ın vasiyeti olmasaydı belki yazmaktan da vaz geçerdim.

Bu yazıdan yola çıkarak Sakine Akça'nın en samimi arkadaşı Safiye Hanım'ı eser boyunca anlattığı söylenebilir. Kutlu, "Sakine Hanım yükseköğrenimlerinden başlayarak ve uzun süre birbirlerinden kopmadan yaşadıkları arkadaşı Safiye Hanım'ı anlatmış. Ankara-Konya- Maraş hattında geçen bu hayat olağanüstü bir arkadaşlığı, bir dostluğu belgeliyor. Ve Konya'da Zümrüt Apartmanı'nın çöküşüyle vefat eden Safiye Hanım'ın kaybı ile neticeleniyor" cümleleriyle kitabı kısaca özetleyiverir.

Kutlu, bu kitaptan öylesine etkilenir ki "sayfalar boyunca Sakine Akça anlattı ben dinledim." diyerek kendini ifade eder. Kutlu, bu etkilenmesinin sebebini tek tek sorgular. Önce yolu, hatıraların olağanüstü olaylarla örülü, merak uyandıran, kışkırtıcı entrikalar barındıran, sürükleyici maceralara uğrar. Ama sebep bunlar değildir. Sonra "Peki nedir o zaman? Edebiyat değil, macera değil, esrar değil, üslup değil nedir bu çekiciliğin sebebi." diyen Kutlu, sebebin hayatımızdan ve insan ilişkilerinden çekip giden samimiyet olduğu sonucuna ulaşır.

Kutlu, eserde hakiki bir durumla karşılaştığımızı; sahil gülüşlerin, gerçek üzüntülerin, hastalıkların, yolculukların, yemeklerin, ölümlerin, sevgilerin, düş kırıklıklarının olduğunu söyler. Hayatın aniden ve bütün görkemiyle karşınıza dikildiğini söyleyen Kutlu, düşüncelerini şöyle ifade eder: "İki insanın dayanışması, sevgisi, fedakârlığı, bağlılığı vesaire. Ve bu dostluğun üzerine bina edilen inanç, ibadet, dua, sabır, şükür, kanaat, cömertlik, cesaret, feragat. Bütün bunların sağladığı direnme gücü, vakar, üreticilik."

Kutlu, eserde “edebiyatı, sanatı, belagati, söz hünelerini aşan bir hayat” la karşılaştığı için “Sakine Hanım yazdıkları ile bu kadar etkili oluyor, ya yazmadıkları. Ben onların bu kitaptan yüz kat daha etkili olduğuna inanıyorum” diyerek eserin kendi üzerindeki tesirini bir kez daha vurgular.

Mustafa Kutlu, Sakine Akça'nın, başörtüsü taktığı için tıp tahsili yarıda kalan Safiye Hanım hakkında söylediği şu sözlere yer verir: “Bu kitap sıradan bir anı değil, dik durmayı başaran onurlu bir kişiliğin hikâyesi”

Mustafa Kutlu'nun kitapta dikkatini çeken, şaşkınlığını gizleyemediği hususlardan biri de Sakine Akça'nın hiçbir ayrıntıyı atlamaması, aklında tutması ve bize aktarması. Kutlu, bu kadar ayrıntının unutulmamasındaki temel sebebin ‘çok önemsemek’ olduğu fikrindedir. Kutlu, kitaptan bazı ayrıntıları ise şu cümlelerle ifade eder:

Bence kendisinin ve Safiye Hanım'ın öğrenci evinde, okulda, yolda, hastanede, otobüste, piknikte, doğumda, ölümden, nişanda, düğünde, yaşadıkları daha da önemli. Örtünmek, alışverişe çıkmak, çocuk büyütme, ev kurmak, dükkân açmak, birine bir hediye almak, yemeği taşımak, bulaşığı yıkamak, bir mitinge katılmak, nişanda giyilecek bir mavi elbise seçmek, bir söz, bir bakış, bir dalgınlık anı ve milyonlarca ayrıntı.

Mustafa Kutlu, son olarak; edebi iddia taşımayan, samimiyetle yazılan bu eserin edebiyatın “oyun”a dönüştüğü böyle bir zamanda kendisine çok iyi geldiğini söyler.

II. H. 69. Vahap Balman, *Mezar Sesleri*

Mustafa Kutlu, *Dünya Bir Gündür* (YŞ, 23.05.2005) başlıklı yazısında Arapgirli Vahap Balman'ın *Mezar Sesleri* adlı eserini tanıtır.

Kutlu, esere geçmeden önce mezar taşlarının önemi üzerine aydınlatıcı nitelikte bir açıklamada bulunur. Kutlu, “eski mezar taşlarının öncelikle teracimi ahval, tarih, coğrafya, sanat tarihi, hat sanatı, folklor, dil ve edebiyat, dini tasavvufi ve sosyal hayat vb. gibi alanlarda aydınlatıcı bilgiler sunan tarihi belgelerden sayıldığı”nı söyler. Bundan dolayı eski mezarlıklar ve mezar taşları konusunda epeyce araştırma ve yayın yapıldığını söyleyen Mustafa Kutlu, ancak bu araştırmaların yeni harflerle yazılı

Cumhuriyet dönemi mezar taşları üzerinde fazla yapılmadığının da sözlerine ekler. Kutlu bu taşların da tıpkı öncekiler gibi birer bilgi kaynağı olduğu görüşündedir.

Kutlu, esas mesleği inşaat mühendisliği olan Vahap Balman'ın merak sebebi ile böyle bir konuya el attığını ve çok sayıda mezar gezerek eserini oluşturduğunu belirtir. Mustafa Kutlu, esasen kitabeleri naklettiği için eserin alt başlığının *Geçmişten Günümüze Mezar Taşları Kitabeleri* olduğunu da sözlerine ilave eder. Az sayıda da olsa eski kitabelerden örneklerin de verildiği eserin konularına göre 42 başlıkta toplandığını söyleyen Kutlu, kitabelerde ilginç olup da dikkatini çeken bazı mezar taşı yazılarını okuyucu ile paylaşır.

II. H. 70. Abdülkerim Kuşeyri, *Kuşeyri Risalesi*

Mustafa Kutlu, *Tevekkül* (YŞ, 02.11.2005) başlıklı yazısında Abdülkerim Kuşeyri'nin *Kuşeyri Risalesi*'nden (Hazırlayan, Süleyman Uludağ, Dergâh Yayınları. 1. Basım, 1978) bazı nakiller yapar. Kutlu ayrıca bu risalenin tasavvuf klasiklerinin en mühimlerinden biri kabul edildiğini belirtir.

II. H. 71. Arnold J. Toynbee, *Hatıralar*

Mustafa Kutlu, *Yazarlara Öğüt* (YŞ, 07.06.2006) başlıklı yazısında Arnold J. Toynbee'nin *Hatıralar* (Klasik Yayınları Terc: Şaban Bıyıklı, Eylül 2005) adlı eserinden bilim adamları dâhil yazıyla meşgul olanlar için çıkardığı beş tavsiyeyi okurla paylaşır.

II. H. 72. Turgut Cansever, *Mimar Sinan*

Mustafa Kutlu, *İslam Sanatı ve Mimar Sinan* (YŞ, 14.06.2006) başlıklı yazısında mimar Turgut Cansever'in *Mimar Sinan* (Albaraka Türk Yayınları,. Aralık 2005) adlı eseri tanıtır.

Kutlu, metni ve fotoğrafları ile Mimar Sinan'ın şanına layık bu eserde bazı bölümlerin sanatla ilgilenenlerin (edebiyatçı, ressam, sinemacı, müzisyen vb.) bigâne kalamayacağı türden olduğunu belirtir. Bu sebeple bu bölümlerin bir kısmını okuyucu ile paylaşmak istediğini söyler ve sonra da bu bölümlere yer verir.

II. H. 73. Neil Postman, *Teknopoli*

Mustafa Kutlu, *Teknopoli* (YŞ, 19.07.2006) başlıklı yazısında Neil Postman'ın *Teknopoli: Yeni Dünya Düzeni* (Çeviren, Mustafa Emre Yılmaz, Pardigma Yayınları, 2006) adlı eseri tanıtır.

Kutlu, Neil Postman'ın daha önce Türkçe'ye çevrilen şu kitaplarının ismini verir: *Çocukluğun Yokoluşu* (1995), *Televizyon: Öldüren Eğlence* (1994) Daha sonra Neil Postman'ın eğitim ve iletişim alanlarındaki çalışmaları ile tanınan bir hoca olduğunu ve Ekim 2003'te öldüğünü söyleyen Kutlu, kendisinin de düşündüğü ama bilgi ve donanım eksikliğinden dolayı bir türlü dile getiremediği çağımızın en önemli meselesini dile getirdiğini ifade eder. Kutlu'ya göre yazarın tek eksiği meseleye İslami açıdan bakamaması. Buna da “Bakamaz elbet, hoş görelim” diyerek açıklama getiren Kutlu, Postman'ın kültürleri üç grupta topladığını (Alet kullanan kültürler, teknokrasiler, teknopoliler) buna karşın kendisinin iki grupta (1.El sanatları 2. Endüstri) topladığını söyler. Kutlu, kitabı özetlemenin mümkün olmadığını sadece “Teknopoli”nin ne olduğunu kaydedebileceğini söyler. Kutlu'ya göre Teknopoli “bilgi çağı” demektir.

II. H. 74. Roger Garaudy, *Yüzyılmızda Yalnız Yolculuğum*

Mustafa Kutlu, *Parlamenter Demokrasi* (YŞ, 06.09.2006) başlıklı yazısında Roger Garaudy'nin *Yüzyılmızda Yalnız Yolculuğum* (Çeviren Cemal Aydın. Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları, Nisan 2005) adlı hatıra kitabını tanıtır.

Kutlu, eseri “uzun bir ömür süren ünlü düşünür ve siyaset adamının hayat hikâyesi ibretli sahnelerle dolu” sözleriyle özetler.

Kutlu, daha sonra eserdeki bölüm başlıklarından birinin “Parlamento'da Kaybedilmiş On Dört Yıl-1945/1962” olduğunu kaydeder ve Garaudy'nin bu bölümde “Parlamenter Demokrasi”nin ne menem bir şey olduğunu dile getiren bazı notlar aktardığını ve bunlardan ikisini ibret-i alem için naklettiğini belirtir.

II. H. 75. Sibel Eraslan, *Balık ve Tango*

Mustafa Kutlu, *Balık ve Tango* (YŞ, 04.10.2006) başlıklı yazısında ilk olarak adını yazısına başlık olarak da taşıdığı Sibel Eraslan'ın *Balık ve Tango* (Dergâh Yayınları, Eylül 2006) adlı eserini tanıtır.

“Medyadan, siyasi çalışmalarından tanıdığımız Sibel Eraslan'ın ilk hikâyesi ile karşılaştığımda bayağı şaşırdığı”ni söyleyen Kutlu “dışarıdan cerbezeli bir hukuk savaçısı gibi görünen Sibel'in iç dünyası ne kadar ince-kırılgan ve zengin” olduğunu vurgular.

Mustafa Kutlu, Eraslan için; neyi nasıl yazacağını iyi bildiğini neredeyse olgun bir yazarla karşı karşıya olduğunu söyler. Daha önce tanıştıklarını, hikâyelerinin *Dergâh* dergisinde yayımlanmaya başladığını ve nihayet kitap olduğunu söyleyen Kutlu'ya göre bu ilk kitap mükemmeldir. Kutlu, aynı şaşkınlığı Yıldız Ramazanoğlu'nun yazdıklarıyla karşılaştığında da yaşadığını ve bu iki hanım yazarın geçtikleri yolu siyasi mücadele açısından birbirine benzettiğini söyler. Kutlu, bu iki yazarın beslendiği kaynakları ise şöyle tahlil eder: “Belki de bu mazinin biriktirdiği zenginlikten besleniyorlar. İnsanı tanımaktan, olayları yorumlamaktan, kaba ve zarifi ayırt edebilmekten güç alıyorlar.”

II. H. 76. Nihan Kaya, *Buğu*

Mustafa Kutlu, *Balık ve Tango* (YŞ, 04.10.2006) başlıklı yazısında Nihan Kaya'nın ikinci romanı olan *Buğu* (Dergâh Yayınları, Eylül 2006) adlı romanı da okura müjdelir.

Kutlu, aynı yazıda Nihan Kaya'nın Kutlu, Kaya'nın ilk romanı *Gizli Özne* (2003) ile ilk hikâye kitabı *Çatı Katı* (2004, TYB Hikâye Ödülü 2005) adlı kitapları da zikreder. Kutlu, *Buğu*'yu: “Bir Filistinli kız ile İstanbullu bir Musevi arasında vuku bulan macerayı nakleden eser psikolojik derinliği yanında, modern kurgusu ile de dikkat çekiyor” şeklinde değerlendirir.

Mustafa Kutlu, aynı yazıda hanım yazarların sayısındaki artıştan memnuniyetini dile getirir. *Dergâh* dergisinde yazmaya devan eden Pınar Zengin ile Aslı Togay'a da bu noktada değinen Kutlu, Pınar Zengin'de “damıtılmış saflıktaki ifade kudreti” dikkatini

çeker. Aslı Togay'ın ise “sürrealizmin dikenli yollarını kat etmeye dönüştüğü”nü kaydeder.

II. H. 77. Zeynep Arkan, *İkrar*

Mustafa Kutlu, *İkrar* (YŞ, 03.01.2007) başlıklı yazısında Zeynep Arkan'ın ilk şiir kitabı olan *İkrar*'ı tanıtır.

Kutlu, Arkan'ın 1975 Adapazarı doğumlu olduğunu, Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Okul Öncesi Öğretmenliği Bölümü'nden mezun olduğunu ve şiirlerini *Dergâh*, *Heves*, *Öteki-siz*, *Kökler*, *Başıbozuk* dergilerinde yayımladığını söyler.

Kutlu, Arkan'ın şiirlerinde “her sanat eserinin muharrik gücü olması gereken samimiyet”in olduğunu tespit eder. Şiir yazmanın bir hüner göstermek olduğunu ama Arkan'ın sadece bu “gösteri”ye yaslanmadığını tespit eden Mustafa Kutlu, Arkan'ın bunu bir şaşırtma amacına, kimselerin denemediği biçim oyunlarına dönüştürmediğini buna karşın eskilerin “bıkr-i mazmun ”dedikleri söylenmemiş sözleri, kendine has olan deyişleri, imajları, şiiri şiir kılan unsurları ihmal etmediğini söyleyerek Arkan'ın şiirini değerlendirir.

Mustafa Kutlu, Arkan'ın şiirlerinde fark edilen bir derinlik olduğunu da şöyle dile getirir:

Her okurun sanat eserlerinden (şiirden, resimden, sinemadan, vb.) beklentisi farklıdır. Her okurun eğilimleri, zevki, anlayışı farklıdır. Zeynep Arkan'da beni çeken içtenlikten çıkardığı çok basit bir ifade ile söyleyelim 'kalbe dolan o ilk bakış' insan sesidir. Bu ses şefkat, merhamet, aşk, özlem, yoksulluk, haksızlık, adalet benzeri duygu ve durumlar bir yana; düşünce ile derinleşmiştir. Bu derinlik olmasaydı, yani Arkan'ın şiiri duyguların yüzeyinde dalgalansaydı vasatı aşmazdı.

Kutlu, daha sonra *İkrar*'dan “tadımlık” parçalar sunar okura: “Son şiir (Bir gecelik yol) ilk mısraı: Ben hiç türkü bilmezdim yol öğretirmiş.” Kutlu, “yol” ve “öğrenme” unsurları ile bu sade söyleyişin ne kadar zenginleştiğini ifade eder. İkinci bölümün son mısramın “Kazımadan kapanmıyor gözlerim” şeklinde olduğunu söyleyen Kutlu, tekrar Arkan'a kulak verir ve “Çok erkekler otomobile binince / bazıları gürbüz bir gül seyredir” dizelerine yer verdikten sonra “Sana ne verebilirim kinimden başka / Ey kendini ele verdikçe acıkan yenilgi” dizelerini ekler. Daha sonra “Z'den A'ya”

şairinin son mısraını paylaşır okuyucu ile: “Ordu evine giremem bir kalbe girerim ordu gibi”

Kutlu, yazısına bir de bölüm koymak istediğini belirtir ve *Bir Şey Yapmalı* şiirinin ikinci bendini okuyucu ile paylaşır:

Kadinsak meselâ lâmelerden yıldız, dorelerden güneş / Düğünlere gelin yapalım kendimizi, bebe yağına müşteri / Beş çayına öfleden Böstelanof, üşnmeden Rustavi / Yumurtadan çıkan kremalı tavukla çiftlik yapalım / Matruşka'dan bebek yapalım, nüfusu patlatalım / Hasından bir otobüs yolcusu, cam kenarı kapalım / Orman bekçileri ağaç yapsın çocuğuna kâğıttan / Ağaçtan düşen baltalarla orman yapalım

Mustafa Kutlu, bu şiirin tamamının okunup “günümüz edebiyat” ve “yaşadığımız hayat” ile ilişkisi üzerinde düşünülmesini ister. Kutlu, şiirin kıvrımlarında yol almaya devam eder. Şiirin son mısraı olan “İnsan taşınırken alinyazısını da elbet yanına alır” bu dize Kutlu’ya günümüz göçebe insanını hatırlatır ve Kutlu, duygularını şöyle dile getirir: “Okuyanı nerelere götürüyor. Adı “Taşınmak”. Günümüzün göçebe insanına adanmış sanki. İki sıfat arasak biri “tutunamamak” olur, öteki “taşınmak”.

Mustafa Kutlu, Zeynep Arkan’ın ikinci şiirinde “Kuş+Ağaç=Ardıç” kavramlarının olduğunu ve şairin buradan tabiata uzanıp pastoral bir şiir yazacağını umulduğunu söyler. Kutlu, Zeynep Arkan’ın garip olduğunu, şiirinde pastoral bir ağırlığın olmadığını aksine modern dünyanın, modern ilişkilerin, eşyanın ve bunlar arasına sıkışmış bir insanın şiiri olduğunu söyler. Kutlu, “Belki de doğrusu bu. Ama yine de kendini alamayarak ‘Kars’tan gelen yük vagonu bulursun bir satırda’ diyerek memleketle- toprakla ilgisini sürdürüyor. Zeynep Arkan'da ‘bıkr-i mazmun’ hayli fazla. Böylece ilk kitabında buluşu, söyleyişi, fikri, zikri, inancı, ikrarı ile okuyucuyu kendisine bağlıyor. Okutuyor şiirini” der ve kendisini tebrik eder.

II. H. 78. Hakan Şarkdemir, *Yerçekimi Bilgisi*

Mustafa Kutlu, *Yerçekimi Bilgisi* (YŞ, 08.08.2007) başlıklı yazısında şair Hakan Şarkdemir’ in *Yerçekimi Bilgisi* (Ebabil Yayınları, 2007) adlı üçüncü şiir kitabının aynı adı taşıyan ilk şiirini değerlendirir.

Kutlu, şairin tasavvufi bir varlık-yokluk anlayışı ile şiire başladığını şu mısralardan yola çıkarak tahlil eder:

“Aşk yoksa aslı yoktur hiçbir şeyin

Aslı yok senin dediğin gibidir kumandaların hali

Televizyonda bişi yok yine di mi”

Mustafa Kutlu, şiirde her şeyin aslının aşk olduğunu, aşk yoksa hiçbir şeyin aslının olmayacağını bunun yerine “sahtesi, sanalı, yalanı ve imitasyonu”nun olacağını söyler. Kutlu, burada şairin görüntü çağının en önemli aleti olan televizyon denen görüntüye geçerek bizi uyardığını ifade eder. Yorumlarına devam eden Kutlu, televizyonda “dikkate değer, gerçek doyurucu, öğretici, yüceltici, bizi gerçekten haberdar eden, hakiki bir şeye işaret eden ‘bir şey’ olmadığını, olsa olsa ‘bişi’nin olabileceğini ‘di mi’” diyerek açıklama getirir. Kutlu’ya göre şair bu imlayı, telaffuzu kullanarak boşluğa bakan TV nesillerini tarif etmektedir.

Kutlu, şiirin ikinci bölümünü ise şöyle yorumlar:

Bize anlatılanların (hatta okuduklarımızın) içinde aşk yoksa aşkla yoğrulmamışsa (tekrarlayarak ilk bölüme bağlıyor) bunlara inanmayın, aslı yoktur, sahtedir. Uydurmaktır. Sanaldır. Bu sebeple ‘bizimle’ ilgisi yoktur. Peki o zaman biz kimiz? Bizden kasıt hakikat peşinde olanlardır. Veya bizzat hakikat ehlidir. Tıpkı devedikeni veya gül gibi.

Şiirin üçüncü bölümünde yapay dünyanın hemen her unsurunda bir sıkıntı, bir sapkınlık, bir kokuşmuşluk olduğuna işaret edildiğini söyleyen Kutlu, onların gölgesi olmadığını, halkımızın bunu “Kötülerin gölgesi olmaz” şeklinde ifade ettiğini de açıklamalarına ekler.

“Bilim kilisesi bu boşluk ve beyhudeliği örtmek için sebeplere sığınır: gramer, geometri. Eğer temelde inanç yoksa bunlar birer illüzyondur” diyen Kutlu, şairin “aldanmayın, onlar sadece salaklar içindir” diye uyardığını söyler.

Mustafa Kutlu, şiirin dördüncü bölümünün yine ilk iddianın ispatı yönünde ilerlediğini tespit eder. Şairin burada eski geleneğin irşat için başvurduğu “ey oğul, ey insan” gibi hitap tarzlarını kullandığını şöyle ifade eder:

Tutunduğun şeye dikkat et. Bu yalan dünyada hiçbir barınak seni kurtaramaz. Bunlar uğruna ölsem, boş bir ölüm olur, bu seni kahraman

kılmaz. Durduğun yer seni sevgilinin beklediği makbul-mübarek bir yer de değildir. Hatırası olmayan bir viran hanedir.

Kutlu, daha sonra gelen ve tam bir sayfa tutan bölümün aşkı dışlayan modern hayatın mekanik yapısına bir eleştiri olduğunu söyler.

“Bir aspirin al sıraya geç

Sıraya geç talimatlara uyarak”

Mustafa Kutlu’ya göre “bu talimatları veren, bizi bu hayatı yaşamaya icbar eden inançsız bilimin aşktan yoksun soğukluğudur”. Kutlu, bilim kilisesinin kanunlarının *Yerçekimi*’ni kendine göre izah ettiğini söyler ve bu izahın bizi nereye ulaştırdığını sorgular: “Sevgi yok, merhamet yok, şefkat yok, adalet yok, insanı insan yapan hiçbir şey yok. Sadece kaba güç ve bunun robota çevirdiği insanlar.”

“Bir adım sağa at

Bir adım ileri”

Kutlu, son bölümün bir sorgulama olduğunu söyler ve ekler: “Bu gidişatın bir anlamı olabilir mi? Neyi bekliyoruz?” yani bir umut, bir ışık, bir kurtuluş. Heyhat! Yok, yok! Hep aynı tekrarlar, hep aynı görüntü, hep aynı yalanlar. Böyle devam edecek ve akıntıya kapılan insanlar birer robot olup çıkacak. Sıradan bir hayat; renksiz, yaşamaz ve yalnız. ‘Hadi çık çıkabilirsen bu sıkışıklığın içinden’ Çıkmaz, iş işten geçmiştir. Robotlar ‘Sarı bir günü taşımaktan yorgundur.’ Sıra dışını, manasını, varlığını kaybetmiş insanlar umutsuzca sorar: “Bütün bu olup bitenler nedir?”

Mustafa Kutlu’ya bu ifadeler Abdülhak Hamit Tarhan’ın *Eşber* piyesini hatırlatır.

Kutlu, şiirin ne anlattığını anlatmaya çalışmanın hem abes hem de muhal olduğu görüşündedir. Burada rahmetli Prof. Dr. Mehmet Kaplan’ın ruhundan özür dileyen Kutlu, “Ben sevdiğim bir şairin sevdiğim bir şiiri karşısında sessiz kalamadım” diyerek şiir tahlili üzerine düşüncelerini ifade eder.

Mustafa Kutlu, Hakan Şarkdemir’in donanımlı, derin bir şair olduğunu söyler. Şarkdemir’in daha önce yazdığı şiirlerin oldukça kapalı bir dil taşıdığını söyleyen Kutlu, burada bir parantez açarak bu kapalılığın meçhul bir şey olmadığını ve aynı

zamanda makbul bir şey de olmadığını özellikle ifade eder. Ama Şarkdemir'in "şimdilerde sekr halinden sahv haline" geçişini de sevindirici bulur.

II. H. 79. Köksal Alver, *Steril Hayatlar- Kentte Mekânsal Ayrışma ve Güvenlikli Siteler*

Mustafa Kutlu, *Tepeden Bakmak* (YŞ, 29.08.2007) başlıklı yazısında Selçuk Üniversitesi Sosyoloji Bölümü öğretim üyelerinden Köksal Alver'in *Steril Hayatlar- Kentte Mekânsal Ayrışma ve Güvenlikli Siteler* (Hece Yayınları, Ocak 2007) adlı eserinden bazı tespitleri okuyucu ile paylaşır.

Kutlu, aynı zamanda hikâyeci olduğunu belirttiği Alver'in eserin ilk bölümünde (Kültür, Kimlik ve Mekân) kendi düşüncelerinin yanında, yerli yabancı düşünür ve akademisyen, pek çok kişinin konu hakkındaki görüşlerini aktardığını da söyler. Kutlu'ya göre bunların hepsi hayatımızda önemli yeri olan mekâna dair mühim tespitlerdir. Kutlu, burada bir tespitte kendi ekler: "Dünyada mekân, ahirette iman"

Mustafa Kutlu, eserdeki tespitlerden bir bölümünü aynen aktarır ve bu eser ile ilgili bir yazı daha yazacağını söyler.

Mustafa Kutlu, aynen dediği gibi *Kentte Mekânın Paylaşımı* (YŞ, 05.09.2007) başlıklı yazısında eseri tanıtmaya devam eder. Eseri "yaşadığımız çevrenin-şehrin-semtin-sokağın-apartmanın; kısacası mekânın ruhuna tutulmuş bir ayna" ya benzeten Kutlu, "Mutlaka okunmalı" diyerek eserin önemini vurgular.

II. H. 80. Ahmet Murat, *Bir Şair Bisikletle*

Mustafa Kutlu, *Bir Şair Bisikletle* (YŞ, 22.12.2010) başlıklı yazısında şair Ahmet Murat'ın *Bir Şair Bisikletle* (Profil Yay. 2010) adlı eserinde aynı adı taşıyan şiiri inceler.

Kutlu, Murat'ın şiirine şöyle başladığını söyler:

"Yeşil otlar tartarken ovadaki rüzgârı

Bir yağmur otobüsünden bakıyorduk dışarı"

Ovadaki otların yeşil hem de uzun olduğunu hayal eden Mustafa Kutlu, rüzgârın onları bir o yana bir bu yana salladığını düşünür. Bu manzarayı bir salıncağa benzeten Kutlu, düşüncelerini şöyle ifade eder:

Bu salıncağa takılacağız işte. Bir o yana, bir bu yana gide gele otobüsten, yoldan, yolculardan, yolculuktan çıkıp gideceğiz. İşte o zaman, kaybolur. Biz onun elinden değil, o bizim elimizden tutar, gideriz. Çocukluğa, ilk aşk mektubunu elimize aldığımız geceye, dedenin mezarına, ilk mektep sıralarına, uçurtmalara, dereden donla çıkıp çeneler titreyerek sıcak kumalara yatmaya veya bir dilim karpuzu ısıra ısıra yemeye. Daha ötelere, meleklerle, cennete, sırat köprüsüne, mahşer meydanına kim bilir daha nelere.

Kutlu, Ahmet Murat'ın şiirine kulak vermeye devam eder:

“Biz sandık ki o tepe değişti”

Şiirin kıvrımlarında gezinen Kutlu, tepenin elbette değiştiğini, o tepenin artık o kişi tarafından aşıp geçildiğini ve yeryüzünün zaten bu sebeple insanoğluna ihsan edildiğini felsefi boyutta dile getirir. Tepelerden yola çıkarak hiçbir şeye sahip çıkamayacağımızı, dünyaya çivi çakamayacağımızı, ancak geçip gideceğimizi ifade eden Kutlu, dünyanın bir gölgelik olduğunu, az bir zaman nefeslenip yeniden yola düşeceğimizi anlatır.

Kutlu, “Biz bunları düşünürken kahveler soğur. Her yanı bir dalgınlık kaplamıştır. Eşyadan, nefisten vazgeçemeyeceğimiz her şeyden bir bağla bağlanmış iken “bir şey olur”. Buyurun. Ahmet Murat öyle diyor. “Bir şey olur” ve “Bir kuş biter”. Sanki zil çalmış mesai sona ermiştir” diyerek şiirin atmosferine kendini bırakır.

Kutlu, şiirin uyarısının ne olduğunu çıkarmayacağımızı bu muğlak atmosferde uyarılmış olmamızın yeteceği görüşündedir. Bir şiirin bizi ikindiye taşıdığını ikindinin de ömür gibi çabuk gelip geçtiğini söyleyen Kutlu, şairin “İkindiyi kaçırmayın” uyarısını da gaflet perdesini kaldıralım şeklinde yorumlar.

“Sağına soluna çarparak bir şair bisikletiyle” dizesinden tekrar ikindiye kaçırmayın mesajını alan Kutlu “Tuhaf, bana öyle geliyor. Ben de yürümüşüm olgun başaklar arasında. Yol kumlu ve ıssızdı. Bisikletin tekerleklerinden manalı çıtırtılar geliyordu. Derken bir kuş havalandı. Çırpınarak bir kuş. İkinci ezanı okumaya başladı.

Bisikleti durdurdum, ezanı dinlemeye başladım. Arılar, cır cır böcekleri, rüzgâr, her şey susmuş ezanı dinliyordu. Büyülenmiş gibiydim. İşte orada “Kâinatın Kitabı” karşısındaydım” diyerek Ahmet Murat’ın bizi “bir yağmur otobüsü”nün camından kâinata baktırdığını söyler.

II. H. 81. Mehmet Sadık Demirsoy, *Kemaliye’den Maniler*

Mustafa Kutlu, *Eğin Manileri* (YŞ, 04.05.2011) başlıklı yazısında Eğin manilerine değinir ve bu yolda Prof. Dr. Mehmet Sadık Demirsoy tarafından derlenip hazırlanan *Kemaliye’den Maniler* adlı eserin giriş kısmındaki bir bilgiyi okur ile paylaşır.

Kutlu, Demirsoy’un kitabının girişinde şu bilgiyi verdiğini kaydeder: “Bütün Türk dünyasında 11 heceli maniler yalnız ve yalnız Eğin manileridir. Diğer yerlerin manileri 7 hecelidir.” Kutlu, bu hükme ilk kez rastladığını ve bu dörtlükleri anonim oldukları için türkü diye bildiklerini söyler. Konu ile ilgili en geniş bilgi için bir Erzincanlı olan Nurettin Albayrak’ın *Halk Edebiyatı Terimleri Sözlüğü*’nde (L.M. Yay. Ekim 2004) bulunduğunu ifade eden Kutlu, eserde “Mani” maddesinin oldukça geniş ve doyurucu ele alındığını ama böyle bir ayırımın yapılmadığını söyler.

II. H. 82. Zeynep Süslü Berктаş - Asiye Yılmaz Yıldırım, *Fevziye Abdullah Tansel’in Günlükleri*

Mustafa Kutlu, *Ay Dolanır Günler Geçer* (YŞ, 22.02.2012) başlıklı yazısında Zeynep Süslü Berктаş ve Asiye Yılmaz Yıldırım’ın hazırladıkları *Fevziye Tansel’in Günlükleri* (Dergâh Yayınları, 2011) adlı eseri ve Fevziye Abdullah Tansel’i tanıtır.

Rumeli kökenli bir ailenin kızı olan Fevziye Hanım’ın babasının kadı olarak görev yaptığı Muş’ta 1912 yılında doğduğunu söyleyen Kutlu, Fevziye Hanım’ın Elazığ’da özel öğrenim gördüğünü ve küçük yaşta anne ve babasını kaybettiğini anlatır. Daha sonra Kutlu, Fevziye Hanım’ın sırasıyla hangi okullarda okuduğunu ve görevlerini ayrıntılı bir şekilde okur ile paylaşır.

Fevziye Hanım’ın Türk Ocağı, Türk kültürünü Araştırma Enstitüsü, Kubbealtı Akademisi gibi kuruluşlarda çalıştığını, İslam Ansiklopedisi gibi yayımlara maddeler yazdığını ve pek çok dergi ve gazetede makale yayımladığını belirten Kutlu, Fevziye Hanım’ın vefat tarihini Ankara 1988 olduğunu kaydeder.

Mustafa Kutlu, Fevziye Hanım'ın "Mehmet Akif, Namık Kemal, Ömer Seyfettin, Ziya Gökalp başta olmak üzere edebiyat tarihimizin önde gelen isimleri üzerine geniş çalışmaları, metin neşirleri vardır. Folklor konusunda da incelemelerde bulunmuştur. Fuat Köprülü, Nihat Sami Banarlı gibi hocalar neslinden gelen Tansel'in çok sayıda eseri olmakla beraber bunların ancak bir kısmı yayınlanmıştır" dedikten sonra eserlerini tek tek tarihleriyle birlikte verir.

Fevziye Hanım'ın günlüklerinde "edebiyat tarihimizin bazı simaları, olayları, eserleri hakkında bilgiler bulacağını düşünen Kutlu, eserde bunların da olduğunu ama bunlardan daha önemlisi eserde yalnız yaşayan bir ilim kadınının özel hayatının dile getirilmesinden dolayı metnin daha kıymetli bir hale geldiğini söyler.

Fevziye Hanım'ın çok enerjik olduğunu, Ankara ile İstanbul arasında mekik dokuduğunu, kongrelere, seminerlere katıldığını ve konferanslar verdiğini söyleyen Kutlu, "onun kişiliğini, mizacını, sevinç ve hüznelerini yansıtan sahneleri daha ilginç" bulur.

Mustafa Kutlu, Fevziye Hanım'ın İstanbul Büyükkada'da kendi gibi yalnız olan ablası ile geçirdiği günleri, tabiat aşkı, deniz merakının önemli olduğunu, kaplıca tedavisi için gittiği Bolu'da köylüler ve bilhassa çocuklarla kurduğu ilişkiyi kayda değer bulur.

Kutlu'nun dikkatini çeken hususlardan biri de, ablasının sağlığında birlikte uğraştıkları bahçe, çiçekler ve kediler. "Hele kediler hele kediler" diyen Kutlu, bu kedilerin ablası vefat edip evin kapısı kapandıktan sonra bile oradan ayrılmamalarına hayret eder.

Mustafa Kutlu, Fevziye Hanım'ın vergi, fatura vb. gibi işlerini yapan o yılların vefalı komşularına atıfta bulunur.

Kutlu, günlüklerin "gayet disiplinli olan Tansel'in nasıl titiz çalıştığını, nasıl intizamlı olduğunu gösterdiği"ni ve bu titizliğin "yaş kemale erdikten sonra kitaplarını nereye bağışlayacağı konusu ve vasiyetinde de iyice ortaya çıktığı"ni söyler.

Tansel'in Hocası Köprülü'ye ne kadar bağlı olduğunu da söyleyen Kutlu, eski neslin halet-i ruhiyesini, günlük hayatını izlemek isteyenlere bu kitabı tavsiye eder.

II. H. 83. Yasemin Dutoğlu, *Ak Zambaklar Şehri Tokat*

Mustafa Kutlu, *Tokat Bir Bağ İçinde* (YŞ, 11.04.2012) başlıklı yazısında Yasemin Dutoğlu'nun *Ak Zambaklar Şehri Tokat* (Ötüken Yayınları, Şubat 2012) adlı eserini tanıtır.

Kutlu “ocukken ilk okuduğum kitaplardan biri “Ak Zambaklar Ülkesi Finlandiya” idi. Demek Tokat'ta da zambak bolmuş” diyerek şaşkınlığını dile getirir.

Kutlu, Yasemin Dutoğlu'nun bir mimar olduğunu, fotoğraf ve tezhipte ilgilendiğini belirtir. Kitaba Tokat sevdalılarından Hasan Erdem'in sebep-i telif olarak güzel bir giriş yazdığını söyleyen Kutlu, yazının başlığının “Evvel zaman ölür ki hayali hicran olur” şeklinde olduğunu kaydeder.

Mustafa Kutlu, “bu ‘şehir kitapları’nın ilkini Tanpınar’ın ‘Beş Şehir’ adıyla yazdığını daha sonra tadından yenmez Türkçesi ile Ahmet Turan Alkan’ın ‘Altıncı Şehir’ adıyla Sivas’ı bir “ığır” açacak kadar güzel anlattığını, onun ardından da eli kalem tutanın doğup büyüdüğü beldeyi anlatmaya başladığını” söyler. Şehir kitaplarının çoğaldığını en çok da İstanbul için yazıldığını söyleyen Kutlu, İstanbul can çekişirken kimsenin oralı olmadığını, ama ölüp gittikten sonra mersiye söyleyenlerin çok olduğunu söyler ve bu kitapların temelinde “eski günler”e özlemin yatmakta olduğunu tespit eder.

Kutlu, Yasemin Dutoğlu'nun “Önsöz”de şöyle dediğini aktarır: “ Genç olan yaşlı olanla yer değiştirmek zorundadır. Böylelikle değişir şehirlerimiz. Renkten renge biçimden biçime girerler zaman içinde. Elbette her şehrin asırlar geçse de değişmeyecek mühür gibi yanları da vardır veya en azından olmalıdır.”

Kutlu, şehirlerin değiştiğini, Tokat'ında bundan nasibini aldığını belirtir. Yazarın bundan elli-altmış yıl öncesinin Tokat'ının mahallerini, evlerini, bağlarını, Ramazanlarını, hamamlarını, eğlence hayatını, meşhur simalarını ve pek çok yönünü dile getirdiğini söyleyen Kutlu, eserde bir de ilaveten lakapların, kışlık yiyecek hazırlıklarının, yemeklerin falan olduğu küçük bir “Tokat Sözlüğü” nün yer aldığını belirtir.

Mustafa Kutlu, eseri okuyan “tarihi eski olan her şehrin yaşı altmışı geçen her sakininin sanki kendi şehriden bahsediliyormuş gibi hasret ve kederle ileneceği” görüşündedir.

Eski şehirlerimizin kıyıcığında mutlaka “Bağlar” diye semtlerin olduğunu ve bunları zamanla yok olduğunu söyleyen Kutlu, burada sözü Dutoğlu’na bırakır: “Has güller tomurcuklanıp Mayıs yedisi çıkınca bağa göçme hazırlıkları hızlanırdı.” Kutlu, yazarın bu ifadeden sonra bağları tasvir ettiğini ve bağ hayatından bahsettiğini sözlerine ekler.

Mustafa Kutlu, bu kitaptan yola çıkarak günümüz insanına şu tavsiyelerde bulunur: “Tokat’ı veya başka şehri anlatan kitabı okuyan genç, yıkımdan arta kalan parçalara gözün gibi bak. Onları okuduklarıyla birleştir, nasıl bir maziden geldiğini hayal et.” Daha sonra bunun mümkün olup olmadığını sorgulayan Kutlu, internetin sanal dünyasının buna izin vermeyeceğini güzel günlerin geride kaldığını ifade ederek hüzünlenir.

II. H. 84. Erol Kaya, *Şehre Tanıklık Edenler - Erzincan Sözlü Tarih Çalışması*

Mustafa Kutlu, *Erzincan’ın Sözlü Tarihi* (YŞ, 12.09.2012) başlıklı yazısında Erol Kaya’nın *Şehre Tanıklık Edenler - Erzincan Sözlü Tarih Çalışması* (2012) adlı eserini tanıtır.

Kutlu, sözlü tarih çalışmalarının son yıllarda yaygınlık kazandığını ve bunlardan birinin de Erzincan’da yapıldığını belirtir. Kutlu, bu çalışmayı “Ben isterdim ki bir Erzincanlı (veya heyet) yapsın. Ama bazı kişiler var ki ekmeğini yiyip, suyunu içtiği beldeye vefa borcunu ödemek için böyle çalışmalar yapıyor” diyerek serzenişte bulunur ve daha sonra okura Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sosyal Bilimler Anabilim Dalı Başkanı Doç. Dr. Erol Kaya’yı tanıtır. Kaya’nın aslen Erzincanlı olmadığını, tahsilini Erzurum’da yaptığını, Erzincan’ı çok sevdiği için bu iki ciltlik eseri vücuda getirdiğini söyleyen Kutlu, bir Erzincanlı olarak kendisine ve bu çalışmaya destek olanlara teşekkür eder.

Kutlu, kitabın hazırlanışını, yöntemini, baskısını, fotoğraflarını fevkalade bulur; ancak kitabın isteme adresinin olmamasını da bir kusur olarak değerlendirir.

Kitabın Önsöz’ünü Erzincan’dan gelip geçen siyasiler içinde en başarılı bulduğu Binali Yıldırım’ın yazdığını belirten Kutlu’nun asıl dikkatini Erol Kaya’nın Giriş’te yazdığı ilk cümle çeker. Bu cümle ise şöyledir: “Elinizdeki bu çalışma, bir şehri anlam

ve anlatma çabasının sonucunda ortaya çıkmıştır.” Kutlu, Erol Kaya’nın sözlerine kulak vermeye devam eder:

Deprem felaketinin bir toplum üzerinde meydana getirdiği çok önemli olumsuzluklardan birisi de, o toplumun yüzlerce yıl biriktirerek meydana getirdiği ve sözlü olarak yeni nesillere aktardığı “Toplumsal Hafıza”yı yok etmesidir. Bu yok oluş o toplumun sürekliliğini tehlikeye düşürdüğü gibi kültürünü muhafaza etmekte de büyük sıkıntılar sebebiyet vermesidir. Bu çalışmadaki ana amaç Erzincan’da bu hafızayı kayıt altına alma düşüncesidir.

Mustafa Kutlu, çalışmayı yürütenlerin “yöntem ve tecrübe” hususunda yararlanmak için Tarih Vakfı’nda sözlü tarih çalışmaları yürüten Gülay Kayacan’ı Erzincan’a davet ederek proje katılımcılarını eğittiklerini ve taslak çalışmalar yaptıklarını da ayrıca ifade eder.

Sözlü tarih çalışmalarının Erzincan için bir iğne ile kuyu kazmaya benzeten Kutlu, Erzincanlı nüfusun yüzde üçe düştüğünü ve buna benzer bilgileri depremden önceki Erzincan’ı tanıyan ağabeyi Ömer Turgut Erbaş’tan aldığı bilgilere dayanarak belirtir.

Kitapta kullanılan “Eski Erzincan” fotoğraflarının çoğunun bir Erzincanlı olan Emekli Orgeneral İsmail Hakkı Akansel Paşa’nın rahmetli vali Recep Yazıcıoğlu zamanında bastırılan iki kitaptan alındığını söyler.

Mustafa Kutlu, eserde 56 kişi ile konuşulduğunu bunlardan bir kısmını tanımadığını söyler. Eski Erzincan’ı bilenlerin çoğunu tanıdığını söyleyen Kutlu, bunların bir kısmının da arkadaşı olduğunu belirtir. Kutlu, “Hepsinin ağzına sağlık. Erzincan kalıcı bir eser kazandı” der ve emeği geçen herkesi tebrik eder.

Mustafa Kutlu’nun gazete yazılarında yazar-eser tanıtımına dair şunları söyleyebiliriz:

Yaklaşık on sekiz yıllık bir zaman diliminde ortaya koyduğu yazılarında birçok yazar ve eser tanıtan Kutlu’nun daha çok yeni eserlere ağırlık verdiği görülmektedir. Eserleri tanıtırken kendinde bıraktığı izleri de okur ile paylaşan Kutlu, eser hakkında okuru bilgilendirmeyi amaçlar.

Kutlu, kimi yazılarında eserin genel hatlarını ortaya koymuş, kimi yazılarında ise ele aldığı konuya binaen eserden bir bölüm üzerinde durmuştur.

Mustafa Kutlu'nun nazarında eserlerin muhtevası kadar dış görünüşü de üzerinde durulması gereken hususiyetlerdendir. Genellikle tanıtacağı eserin içeriğine geçmeden önce kapağı, baskısı, kâğıt kalitesi ve ebadı hakkında bilgi vererek esere dair bir tablo çizmektedir. Kutlu'nun tanıttığı kitapların dizgisine, tertibine, hurufatına, mizanpajına, dipnotlarına, anekdotlarına ve dizinine ayrı bir önem verdiği aşikârdır.

Eser değerlendirmelerinden Kutlu'nun günümüz insanının sıkıntılarını dile getiren, sosyal içerikli, insanı çeşitli yönlerden geliştiren, kültürel mirasa sahip çıkan eserlere ayrı bir önem verdiği anlaşılmaktadır.

Kutlu, tanıttığı eser ve yazarlarla okura edebi sahada ışık tutmakta, günümüz sanatçıları ve eserlerini geçmişten getirdiği birikimin ışığında farklı açılardan değerlendirmektedir.

III. SONUÇ

“Mustafa Kutlu’nun Gazete Yazılarında Edebi Eleştiri” başlıklı bu yüksek lisans tezinde Mustafa Kutlu’nun gazete yazılarındaki edebiyat konulu yazılarını değerlendirdik. Kutlu’nun edebiyat görüşlerine ışık tutması amacı ile çalışmamızda öncelikle Mustafa Kutlu’nun sanat anlayışını içeren yazıları değerlendirmeyi uygun gördük.

Sanata ve sanatçıya değer veren ve bunu her fırsatta dile getiren Mustafa Kutlu’ya göre sanatın ortaya çıkışında etken olan duygular güzellik ve hayranlıktır. Kutlu, bu duyguları yüce Yaratıcı’ya bağlar ve sanatı Yaratıcı’ya yakınlaşma vesilesi olarak görür. Yeri geldikçe sanata dair görüşlerini ortaya koyan Mustafa Kutlu, bazı yazılarında da böylesi ulvi bir görev üstlenen sanatın eğlence endüstrisinin bir parçası haline gelmesinden duyduğu rahatsızlığı dile getirmektedir.

Mustafa Kutlu, sanat eserlerinde birtakım meziyetler arar. Kutlu’nun aradığı meziyetler arasında bilhassa sanatın toplumun değer yargılarına uygun olması gerektiği söylenebilir. Bu bağlamda Kutlu, birçok yazısında ferde karşı cemaat anlayışını savunur. Sanatçıya ve sanata ‘yüce’ yakıştırmasını da katiyen hoş görmeyen Kutlu, bu durumun pagan âdeti olduğunu ise birkaç yazısında ifade etmektedir.

Mustafa Kutlu, günümüz dünyasını geçmişle mukayese ederek anlatır. Kutlu’nun gazete yazılarında geçmişin izlerini görmek mümkündür. Mustafa Kutlu’nun geçmişin izinde ortaya koyduğu edebiyat eleştirileri dikkat çekicidir. Kutlu, edebiyatın 70’li yıllarda bittiğini pek çok yazısında dile getirmektedir. Kutlu’ya göre edebiyat bu yıllarda sadece ülkemizde değil bütün dünyada bitmiştir. Edebiyatın bitmesine de teknolojik gelişmelere binaen medyanın sebep olduğunu düşünen yazarımız, bu düşüncesini de birçok yazısında işlemiştir. Edebiyatın eskisi gibi rağbet görmemesini insanların ilgi ve yaşam alanlarındaki tercihlerin değişmesine de bağlayan Kutlu’ya göre eskisi gibi güzel ve değerli metinler bugün de yazılmakta, önemli yazar ve şairler günümüzde de yetişmektedir.

Bazı yazılarında da edebiyatın bir meta gibi algılanıp, piyasa değerleri üzerinden yapılan hesaplara karşı çıkan Mustafa Kutlu’nun özellikle erdem, ahlak, fazilet, feragat, merhamet gibi ulvi duyguların eşlik ettiği edebi eserleri önemseydiği söylenebilir.

Halkın zevklerini, isteklerini ve değerlerini çok iyi analiz eden Kutlu, halk kaynaklarından yararlanmanın önemini yeri geldikçe vurgular. Halkın atasözü, deyişi, ninnisi, masalı, türküsü, müziği vb. Mustafa Kutlu için önemlidir. Edebi alanda çalışma yapanlar için ilk uğranacak alanın halk kaynakları olduğunu da birçok yazısında dile getiren Kutlu, folklor adına yapılan bütün çalışmaları takdir etmekte ve desteklemektedir. Bu bağlamda Mustafa Kutlu'nun gazete yazılarında halk edebiyatı önemli bir yere sahiptir.

Günümüzün önemli hikâyecilerinden olan Mustafa Kutlu, hikâye türü hakkında düşündüklerini özellikle *Hikâye* (YŞ, 17.03.1998) başlıklı yazısında anlatır. Bu yazının dışında Kutlu, hikâye türüne dair görüşlerini genellikle tanıttığı hikâye kitaplarının değerlendirmelerinde satır aralarında vermiştir. Kutlu, kimi yazılarında da hikâyeci kimliği ile okuyucu karşısına çıkmış ve okuyucuya kurguladığı dünyadan seslenmiştir. Bu dünyadan okura birtakım nasihatler de veren Kutlu, bu noktada önemli hikâye örnekleri de ortaya koymaktadır.

Kutlu, hikâyede ayrıntılara önem vermiş ve yazılmaya değer meseleleri dile getiren hikâyeleri önemseydiğini birçok yazısında dile getirmiştir.

Yazılarında yeri geldikçe şiirden de yararlanan Mustafa Kutlu, kimi zaman şiir kitaplarını tanıtmış kimi zaman da şiirlerin kendinde bıraktığı izleri okuyucu ile paylaşmıştır. Şiir tahlili yapmaktan özellikle kaçınan Kutlu, bazı şiirlere kayıtsız kalmamış ve şiirin ruhuna yaptığı tesirleri okuyucu ile paylaşmıştır.

Roman ile ilgili görüşlerini hikâye ile karşılaştırarak ortaya koyan Mustafa Kutlu'nun roman okuyucusunun beklentilerini önemseydiğini ve popüler romanlara karşı mesafeli durduğunu söyleyebiliriz.

Bu çalışmada üzerinde durulan konulardan biri de Mustafa Kutlu'nun tanıttığı dergilerdir. Mustafa Kutlu, dergilerin edebi hayatımıza etkilerini yeri geldikçe ifade etmiş ve bu bağlamda birçok dergi tanıtmıştır. Yazarın gazete yazılarında birçok dergi ismi geçmektedir. Mustafa Kutlu, bunlardan 11 tanesini tanıtır, değerlendirir. Bu dergileri tanıtırken dergilerin içeriği kadar kapağı, baskısı, mizanpajı üzerinde de durmuştur. Kutlu'nun dergi tanıtırken özellikle de yayın hayatına yeni başlayan dergileri seçmiş olması dikkat çekmektedir.

Mustafa Kutlu'nun edebiyat içerikli yazılarında en geniş hacmi yazar-eser tanıtımı tutar. Bu çalışmada Kutlu'nun tanıttığı yazar ve eserler öncelikle geçmişten günümüze sırlanmış; fakat bir yazara ait eserler alt alta verilmiştir. Mustafa Kutlu, bazı yazılarında esere geçmeden önce yazara dair birtakım bilgiler vermektedir. Kutlu'nun tanıttığı eserler içinde yeni yayımlanan eserler de önemli bir yere sahiptir. Bu çalışmada Mustafa Kutlu'nun 84 eseri tanıttığını, değerlendirdiğini tespit ettik.

Mustafa Kutlu, eser tanıtımında daha çok edebi ağırlıklı olanları tercih etmiş ama bunların dışında sosyal, kültürel, siyasi, dini eserler de tanıtmıştır. Kutlu, eser tanıtırken, yayınevini ve yayım tarihini vermeye de özen göstermiş, hatta varsa isteme adreslerini de okuyucu ile paylaşmıştır. Eser tanıtımında genellikle eserin genel hatlarını çizen ve eserle ilgili öznel yargılar kullanan Mustafa Kutlu'nun, samimi, içten, yalın ve amacını rahatça ifade eden bir dil kullanması yazılarının rahatça okunmasını ve anlaşılmasını sağlamaktadır.

IV. EKLER

IV. A. SANATÇI VE KİBİR (YŞ, 27.03.2013)

Adam 'Sen anlamazsın' diyor. Ne hakkı var buna? Herhalde şöyle düşünüyor: 'Sen bu işin eğitimini görmemişsin, müzeleri gezmemişsin; bir resme, bir heykele nasıl bakılır bilmiyorsun'.

Öyle mi? Peki sen nereden biliyorsun benim kronolojimi. Yaptığın bu ucube eserleri beğenmek mecburi mi? Belki ben Avrupa gördüm, çok müze gezdim estetik beğenim gelişti. Veya bunlar hiç olmadı ama yine de gördüğüm bir eseri değerlendirebilirim, ben de insanım yahu.

Sanatçının yüceltilmesi bize batıdan gelen bir şey. Onu diğer insanlardan farklı buluyoruz, yarı tanrı gibi sanki. Bu bir pagan geleneği, tanrılardan ateşi çalan Prometheus'un hatırasını taşır. Bizde 'deha' diye bir şey de yoktur. Hz. Peygamber 'Ben de ancak sizin gibi bir insanım' diyordu. 'Deha' insanüstü bir sıfat gibidir, kibre yol açar. Sanatçı'nın öteki insanları aşağı mertebede görmesi kendine biçtiği rol sebebiyledir. Bu 'tavşan dağa küsmüş, dağın haberi yok' misali gibidir. Yahut 'Şeyh uçmaz müritleri uçurur'. Geleneğimizde 'ben' demek terk-i edeptir. Van Gogh hayatında hiç resim satamamıştı. Demek ki sanatın bir piyasası var. Eğer bunu küçümsüyorsan yazdığın şiirleri, kendine sakla, neden yayımlıyorsun?

Hem yayımlıyorsun hem de 'Geri zekalılar beni anlamıyorlar' diyorsun.

Sanatçının halkı küçümsemesi bazı noktalarda, konularda çuvallar. Bu defa hazret ağız değiştirir ve halkı yüceltmeye başlar, hatta onunla da yetinmez 'halka inmek' ister. (Malum kendisi Zeus gibi yüksek bir tepededir)

Nedir onlar?

Mesela mimari.

Karadeniz'in, Mardin'in, Safranbolu'nun, Tire'nin, Eğin (Kemaliye)'in, Muğla'nın vb. o görenleri hayran bırakan evlerini, konaklarını kim yaptı?

Kim olacak hepsi düz bir vatandaş sayılan kalfalar. Asırlar içinde usta-çırak ilişkisi, mahallenin katkısı, hele ki evleri boyama konusunda kadınların zevki bu estetiği oluşturmuştu.

Estetik yazma deseninden elbiseye, iğne oyasından ahşap işlemeye kadar uzanır. Sıra halılara, kilimlere gelince sanatçıların da dili tutulur. Aman Allah'ım bu ne uyum, bu ne güzelliştir. (Ancak modernizme, modern sanatlara, sanayi toplumunun getirdiklerine bir türlü ısınmamış, anlam verememiştir. Bu uzun bir konudur, yeri değil).

Şimdi halkın böyle bir seviye tutturmasına dayanamaz sanatçı. Arkadaş neyi kıskanıyorsun. Bu halk evinde birer başyapıt olan Mevlid'i, Fuzuli Divanı'nı, Hatayi Divanı'nı, Yunus ilahilerini okuyor.

Orta Asya'dan Fas'a kadar uzanan coğrafyadaki musikiyi harmanlayarak ve tıpkı aruz vezni gibi makamlara dökerek her topluluk, her coğrafya kendine has bir musiki üretmiş.

Bu musikinin hiç mi değeri, işlevi yok. Sen Âşık Ömer'e, Karacaoğlan'a burun kıvırıyorsan onlara 'Eh işte halk sanatı' diye bir yer biçiyorsan, zenaat ile sanatın arasına anlaşılmaz mesafeler katıyorsan o zaman neden Neşet Ertaş hayranısın? Neden Veysel'i, Mahzuni'yi seviyorsun. Malatyalı Fahri'yi, Elazığlı Enver Demirbağ'ı, bir tekmede deviriyorsun. Adama ne derler biliyor musun?

Sayı ile kendine gel derler.

Bizim geleneğimizde sanatçının kibir bir yana eserine imza atmaması bile usuldendir. O anonim sayılan eserleri elbet birileri besteledi, ama adlarını bilmiyoruz. Ne demişler 'Sen bir iyilik yap at denize, balık bilmez ise Hâlık bilir'.

Hem batılı mânada resmin bizde gelişmiş olmaması niçin eksiklik sayılsın. Bizim dünyaları fetheden bir 'hat' sanatımız var. Tezhib'i, ebruyu saymıyorum. Hat

sanatını dahi 'görsel sanat' olarak görmüyorum. Bizim anlayışımızda 'işitmek', 'görmek'ten önce gelir. Biz görmeden inananlardanız. İman budur.

Sanatçı kardeşim alçak gönüllü ol. Kimseyi hor görme. Sana yakışan budur. Sen ki 'Kainatın kitabını' okuyan, 'kainatın eşsiz ritmine' iştirak eden birisin. Yunus Emre'yi dinle:

Benim yüzüm yerde gerek

Bana rahmet yerden yağar

IV. B. HAYAT VE EDEBİYAT (YŞ, 18.10.2006)

Erzincan'a yerleştiğimiz ellili yılların başından itibaren geçen yirmi beş yıl içinde tek bir cinayet hatırlıyorum. "Kahveci Yaşar'ı vurdular" diye duyduk. Bazıları bunun kazayla olduğunu söyledi.

Hırsızlık, ahlaksızlık, yolsuzluk, cinayet, kap-kaç, kavga, fuhuş, uyuşturucu, çete; yani günümüzde gazetelerin ilk ve üçüncü sayfasını dolduran olaylardan hiçbiri yoktu. Varsa bile kayda değer değildi.

Geçen zaman toplumun değer yargılarını, ahlakî duruşunu, ölçüleri yerle bir etti.

Bu durum her tür siyasi kaygının ötesinde, bilim adamlarının üzerinde durmalarını gerektiren çok önemli bir husustur.

Bir çöküş yaşanıyor, topyekûn bir çöküş.

Hayal dünyamızı dahi zorlayan olaylar sıradan hale geldi. Msl: Bir sahte rakı imalatçısının ürettiği rakıyı, kişinin babası ondan habersiz ve ilgisiz bir mekânda içerek öldü. Bu baba da meğerse zaten sahte rakı üretiminden hükümlü imiş.

Dünya'ya ve ülkeye nizam vermek isteyen ideolojiler iflas etti, bu ideolojiler çerçevesinde vücut bulan edebiyat saf dışı kaldı.

Milletin ve ülkenin geleceğine dair fikir üretmek, fikrinin takipçisi olmak, kaldırım mühendisliği derekesine indirildi; ortada fikir adamı kalmadı. Üniversite bir mevki ve makam kavgasının, yetki iddiasının, devletle-hükümetle didişmenin arenası

oldu. Küreselleşme, ABD hegemonyası, kapitalizmin rakipsiz hakimiyeti, uluslar arası hukuku, Birleşmiş Milletler'i, sulhû sükunu berhava etti. Dünya geleceğe güvenini kaybetti. Güçlünün zayıfı ezmesi seyirlik oldu. Televizyon denen muzır âlet gerçek savaşları sanal âleme nakletti.

Dünyada sanki savaş olmuyor, insanlar ölmüyor, çocuklar yetim kalmıyor; kuzey haram lokma ile yiyip şişerken, güney açlıktan kırılıyor; bütün bu olup-bitenler çocukların oynadığı bir bilgisayar oyunu gibi algılanıyor.

Lübnan'da, Filistin'de yaşananlar bir yana, Irak'da her gün ölen insanların sayısı ortalama yüz'e çıktı. Bir hazin alışkanlık. Bir vurdumduymazlık, bir kaşarlanmış bakış. Bir bencillik.

Edebiyat ne yapabilir?

Yere düşen ruhu tutup kaldırabilir mi?

Yoksa Ferrarisini satıp yollara mı düşmeli?

Sanat ve edebiyatın da üzerinde yükseleceği bir kıymet hükümleri skalası olmak lazımdır. Aksi şudur: Marjinal durum, davranış ve olayları sahneye – satıra taşımak. Böylece insanları şaşırtmak, eğlendirmek, ilgi çekmek. Bu daha hazin bir çöküş.

Yoksa bir çıkmaz sokağa girdik de haberimiz olmadı mı? Olabilir. Hayat bazen böyle öne geçer.

Biz bu kısıtlanmışlıktan ancak maneviyat yolu ile kurtulabiliriz. Lakin bakıyoruz da, Papa'nın sözleri bir yanda, din adına işlenen cinayetler öte yanda.

Bu da aldatıcı bir manzardır ve işin maneviyatla ilgisi yoktur. Olsa olsa siyasetle ilgisi olabilir.

Maneviyatla teması biz ancak bu dünya üzerinden öte dünyayı görerek kurabiliriz. Ahlak ve adalet ancak böyle tesis edilir. Estetize edilmiş sahnelerin verdiği haz fânidir. "Birey" in "ben, ben" diye çırpınışları bu dünyanın raconudur. Oysa sanat fiyakadan ibaret değil. O bizi hakikate giden yolda daima diri tutmalı, uyarmalı, güçlendirmeli, umut vermeli.

Korkuyoruz, tamam, ama umudumuz var. Bu sebeple edebiyat ve sanat bu yüzü kara hayata sırtını dönmemelidir. Cenab-ı Hakk'ın ihsanı, inayeti sonsuzdur. O Gafur ve Rahim'dir. Ben bu yolda yazmaya gayret ediyorum. Son kitabım "Menekşeli Mektup"ta, bir "Hac" hikâyesi var. Bu hikâyenin olayları ve kişileri gerçektir. Bu güzel insanlar sayıları az da olsa aramızda dolaşıyor, bizi umutlandırıyor, bize manevî güç veriyorlar.

Evet hayat giderek çekilmez oluyor. Nereye baksak bir haksızlık, bir zulüm. İnsanlar dokunsan patlayacak hale gelmiş. Yine de biz şefkat ve merhametten, feragat ve fedâkârlıktan, ahlak ve adaletten bahsetmeye devam edelim.

İntikam'ın karşısına affı koyalım.

Unutmayalım ki Hz. Peygamber de böyle yapmıştır.

Mekke'nin fethi önümüzde ebedî bir ibret levhası olarak durmaktadır.

IV. C. FOLKLOR ÖLDÜ MÜ? (YŞ,18.05.2011)

Osmanlı Devleti yıkılırken yerine kurulacak ulus devletinin temelleri hazırlanıyordu. Bu temel halka dayalı olacaktı. Osmanlı İslam'ı esas almıştı. Yeni devleti kuranlar Batı'ya yöneldi. Hem halka hem batıya yönelmek, bundan bir sentez çıkarmaya çalışmak verimli olmadı; derin yaralar açtı. Bugün ülkede hâlâ bir devlet-millet ayırımından bahsediliyor ve barışmak hedefi güdülüyor.

Türkiye'de "halk kültürü" konusuna ilk değinen Ziya Gökalp olmuş, İngilizce "folklor" karşılığı olarak "halkıyat" terimini kullanmıştır.

"Halka doğru" dergisi "Türk Yurdu" tarafından haftalık olarak çıkartıldı (1913-1914). 52. Sayı. Gayesi İttihat ve Terakki Partisinin resmi görüşü olarak sunulan Türkçülük hareketinin halk katında yayılması idi. Yazarlar arasında Halide Edip, Yusuf Akçura, Ahmet Ağaoğlu, Celal Sahir, Hüseyinzade Ali, Hamdullah Subhi, Fuat Köprülü, Ziya Gökalp başta olmak üzere geniş bir kadro vardır.

Bir başka "Halka doğru mecmuası" İzmir'de (1919) Dr. Nazım, Celal Bayar, Vali Rahmi Bey tarafından çıkarılmıştır.

"Halk bilgisi haberleri" aylık halkiyat ve etnoğrafya dergisi olarak Ankara'da çıktı. (1929-1931). 124. Sayı. Halkiyat araştırmaları bu dergi ile ciddiye kazanmış, derlemeler yapılmıştır. Ankara'da kurulan "Halk Bilgisi Derneği" nin organıdır.

Daha sonraki yıllarda (1980'e kadar) pek çok folklor dergisi yayımlanmıştır.

Türkçülük fikri etrafında "Türk Derneği", "Türk Yurdu Cemiyeti", "Türk Bilgi Derneği" gibi dernekler kurulmuşsa da bunların en köklü ve uzun ömürlü olanı "Türk Ocağı" dır. 3 Temmuz 1911' de Mehmet Emin Yurdakul, Yusuf Akçura, Mehmet Ali Tevfik, Dr. Fuat Sabit tarafından kuruldu. İttihat ve Terakki Cemiyeti tarafından desteklendi. Resmi kuruluğu 22 Mart 1912 dedir. Dernek başkanlığına Ahmet Ferit Tek seçilmiş, Balkan Harbi sonunda Hamdullah Suphi Tanrıöver başkan olmuştur. 1918 de dernek bünyesinde "Hars ve İlim Heyeti" teşkil edilmiş heyet üyeleri arasında Ziya Gökalp, Mehmet Emin Yurdakul, Fuat Köprölü, Halide Edip, Hüseyinzade Ali bulunmuşlardır. "Türk Yurdu" dergisi ocağın resmi organı haline getirilmiştir. (1924).

Türk Ocağı (Daha sonra şubeleri açıldı ve genişledi) Cumhuriyet Halk Fırkası' na rakip olabilecek bir siyasi teşekküle zemin hazırlayabileceği ihtimali ile 1931 yılında kapatıldı yerine "Halkevleri" kuruldu.

Halkevleri CHP' nin bir kolu gibi çalıştı. Geniş kültürel faaliyette bulundu. 1950 yılında 63 vilayette 478 halkevi bulunuyordu. Bilhassa derleme, kütüphane ve yayın kolu değerli çalışmalar yapmıştır. Halkevleri adına çıkarılan dergiler, halk kültürüne önem verilmesi, halkiyat , ve halk edebiyatının tanıtılması yönünde önemli bir birikim sağlamıştır. 1951yılında kapatıldı. Sonra tekrar açıldı, ama eski prestijini ve önemini kaybederek kültür vadisinden çıkıp siyasete yöneldi. Ankara' da çıkan "Ülkü" dergisi Halkevleri' nin merkez yayın organıdır. Bunun dışında Aksu (Giresun) , Altan (Elazığ) , Altınyaprak (Bafra) , Bozok (Yozgat) , Çorumlu (Çorum) , Doğuş (Kars) , Fikirler (İzmir) , Görüşler (Adana) , Gediz (Manisa) , İnanç (Denizli) , Kaynak (Balıkesir) , Konya (Konya) , Muğla (Muğla) , 19 Mayıs (Samsun) , Orta Yayla (Sivas) , Taşan (Merzifon), Uludağ (Bursa) , Taşpınar (Afyon) , Ülker (Niksar) , Yeni Milas (Milas) , Başpınar (Antep) , Derme (Malatya) , Erzurum (Erzurum) , Halkevi (Eskişehir) ,Hatay (Antakya), Kara Elmas (Zonguldak) , Ün (İsparta) , Erciyes (Kayseri) , gibi şubelerce çıkarılan önemli dergiler vardır. (Unuttuklarım olabilir).

Bu dergiler önemli musiki, halk oyunu, halk hikayesi, efsane-masal-mani-ninni, köy oyunu vb. gibi halk kültrünün aydınlar katında pek rağbet görmeyen unsurunu gün ışığına çıkarmıştır. Bugün bırakın ilçeleri, Üniversiteler- Fakülteler dahi düzenli dergi çıkaramıyor.

Bütün bu gayretler yerli kültürümüzü zenginleştirmiştir. Ancak hakim sermaye ve hakim zihniyet bu birikimden yeni ve yüksek seviyeli bir hareketin doğmasına mani olmuştur. Halkın asırlardır bağrında beslediği islami unsurlar geri planda tutulmuş, hatta söz konusu edilmemiştir.

Bir ülke sanatını besleyecek en önemli kaynak halk kültürüdür. Sanatçılar dönüp dolaşp ya halka , ya çocukluğuna varır. Bu tükenmez bir hazinedir.

Lakin değişen hayat tarzı, teknoloji, dünyayı ele geçiren küresel sermaye (Küresel kültür) hemen her şeyi ABD damgalı bir "tek tip" anlayışa mahkum etmiştir. Bu zincirden kurtulup yerli-milli olan bir fidanın yeşermesi mümkün değildir. Yeşerse bile alafranga zihniyet tarafından küçümsenir, ancak modern döşenmiş bir salonun bir tarafında "Şark Köşesi" olarak kalır. Hayata iştiraki zordur. Rahmetli Ecevit seçim gezilerine çıkarken hiç âdeti olmadığı halde başına bir kasket geçirirdi. Oysa Milli Mücadele'de "Kalpak" Ankara' nın sembolü olmuştu.

Şimdi Ankara ile Ardahan' ın bir farkı kalmadı. Hayat tarzı ile beraber folklor öldü. Artık ağıt yakılmıyor, mani dizilmiyor, türkü söylenmiyor. Türkü formunda bazı besteler yapılıyor, mesela Özhan Eren' in "Kara Tren" gibi. Bunlar istisnadır. Folklor Orta Öğretimin "Halk Oyunları Ekiplerine" ne münasır oldu.

Folklor dergisi kalmadı. Dağ başındaki mezralarda bile televizyon her şeyi tayin ediyor.

Durum budur diye eli-kolu bağlı duramayız. Kitaplar, taş plaklar, kütüphaneler bizleri bekliyor. Orak biçmiş, çarık giymiş nesiller hâlâ sağdır. "Sözlü Tarih" buralardan bir şeyler devşirmeye çabalıyor. Alafranga hayat tarzı halkın dış görünüşünü değiştirmiş, ama kalbine sirayet edememiştir.

Hedefimiz o kalbe girmek olmalıdır. Ölü folklor dirilmez ama bir güvenilir kaynak olarak her zaman ona dönülebilir.

IV. D. GENÇ YAZAR (YŞ, 15.09.2010)

Genç yazar otobüs kuyruğunda bekliyor. Güneş batalı çok oldu, yağmur çiseliyor. Beklenen otobüs bir türlü gelmiyor, kuyruk uzadıkça uzuyor. Hava güzel; genç yazar etrafı gözlüyor; insanları, mekanı, ara sıra yukarıdan çığlıklarla geçen martıları seyrediyor, hayatın şamatasından ayrıntılar yakalamaya çalışıyor. Henüz öğrenci. Ama yazıyor ve bu ona içten içe bir üstünlük duygusu veriyor ki, bazan başkalarına tepeden baktığı dahi oluyor. Önündeki kız da galiba öğrenci. Hali, tavrı, çantası, göğsüne bastırıldığı bir iki kitap. Arada bir dönüp bakıyor. Merhaba dese tanışacaklar. Ama hayır, genç yazarın bu gibi gel-geç ilişkilere ayıracak vakti yok. O ülkemizin insanlarını, hayatını, onların çilesini önemsiyor. Sosyal meseleler mühim. Olayların arka planını görmek lazım. Hayat bürolardan, sınıflardan, lüks dairelerden değil sokaktan fişkırıyor. Hayatın ritmini, sesini yakalamak. Bir yerde okuduğu cümle geliyor aklına: "Hikâye ayrıntıda gizlidir".

Otobüs geldi, kuyruk hareketlendi, arka taraftan "Hop, kaynak yapmayalım beyler, iki saattir bekliyoruz" gibi sesler yükseldi. Bekleyenler itiş-kakış bindiler. Oturanlar oturdu, koltuklar doldu, sonra ayakta kalanlar kendilerine tutunacak bir yer buldu. Şoför akşam yemeği yememiş galiba bir simit geveliyor. Gelen bindi, gelen bindi, otobüs tıklım tıklım oldu. Artık bir kişi dahi gelse giremez arabaya. O bir kişi geldi.

Elinde iri naylon bir poşetle sakalı uzamış bir ihtiyar. Kapı önündekilere titrek sesiyle rica etti. "Bir adım atın da ben de bineyim". Gençler "Yok hacı dayı yer yok. Olsa gideriz". Biri akıl edip şoföre seslendi: "Kaptan bir ihtiyar kaldı be, orta kapıyı açsan da biniverse". Kaptan ağzındaki son simit lokmasını yuttu. "Açıyorum, binsin" dedi. Gençler ihtiyarı orta kapıya gönderdi. İhtiyar bindi. Kapılar kapandı. Otobüs sarsılarak hareket etti. Ayaktakiler birbirine tosladı, homurtuları yükseldi. Otobüs ana yola çıktı.

İhtiyar bir koltuğun kıyısına dayanmış, bir elinde o koca naylon poşet, ötekisi ile dayandığı koltuğu tutuyor.

Bu sırada genç yazarla göz göze geliyorlar. Genç yazar arkalarda ama ihtiyarı görüyor; niçin bu zavallıya birileri kalkıp yer vermiyor diye içten içe sinirleniyor. Trafik sıkıştı.

Yağmur hızlandı.

Arada bir duruyor, bir kalkıyor. Ayaktaki yolcular bir ona yana bir bu yana savruluyor. Her savruluşta kimi trafiğe, kimi şoföre sövüp sayıyor.

Arabanın içi havasızlıktan hamama döndü. Yaşlı adam artık dayanamıyor. Çaresizce etrafına göz gezdiriyor. Koltuklarda oturanlardan hiç biri ona doğru bakmıyor, göz göze gelmek istemiyor.

Yol uzun, araba ağzına kadar dolu olduğu için şoför eğer incek yoksa bazı durakları geçiyor. Duraktakiler arabanın ardından biraz koşuyor, sonra el kol hareketleriyle şoföre işte bildiğiniz lafları sıralıyorlar. Derken ihtiyar birden bulunduğu yere yığılıverdi.

Otobüste bir şamata, bir velvele. Ağzı olan konuşuyor. Kimi hastaneye çek diyor, kimi kolonya koklatıyor, kimi kapıyı açın indirelim diyor.

Sonunda bu son teklif kabul görüyor.

Orta kapıyı açıyorlar, biraz kendine gelmiş gibi olan ihtiyarın kollarına girip arabadan indiriyorlar. Biri naylon torbasını yanına bırakıyor, öteki cep telefonuyla ambulans çağırıyor. İnenler biniyor. Genç yazar sırtını tretuvar demirlerine dayamış, başı önde üstüne rahmet yağın ihtiyara ıstırapla bakıyor. Gözleri nemlendi.

İşte bir dram ve onun elinden bir şey gelmiyor. İnsanlar niçin bu kadar duyarsız.

Niçin bu kadar bencil. O ihtiyar kimbilir kimin nesiydi? Oğlu-kızı var mıydı? Nereye gidiyordu? Kaç yaşında idi ve nereliydi? Yol boyu ne düşünüyordu? İneceği yere kaç durak kalmıştı?

Sorular genç yazarın zihnine yağmur gibi yağıyor ve otobüs yağmurun iyicene suya boğduğu yolda tangır-tungur ilerliyor.

Adam oracıkta kaldı mı?

Ambulans geldi mi?

Yağmurda sıırılsıklam oldu mu?

Acaba kalp krizi mi geçiriyordu?

Ölmüş olmasın!

Genç yazar neredeyse ağlayacak. Neyse ki ineceği durağa geldi otobüs ve indi. Yağmura aldırılmayarak ağır ağır kaldığı öğrenci evinin yolunu tuttu. İhtiyar gözünün önünden gitmiyordu. Olup bitenlerden kendini mesul hissediyordu.

Bir isyan işte.

Bu isyan duygusunu kaybetmeden eve varıyor.

Oh! Kimseler yok. Olsalardı onu soru yağmuruna tutacaklardı. Ne bu halin? Biriyle kavga mı ettin? Sınav kötü geçti herhalde.

Soyunup dökündü. Yüzünü yıkadı. Bir su içti. Bilgisayarın başına geçti. İhtiyarın hikâyesini anlatmalıydı, bundan daha acıklı ne olabilirdi? Hikâyeyi yazdı, ertesi gün sürekli okuduğu bir edebiyat dergisinin kapısını çaldı.

Editör güler yüzlü, kır saçlı bir adamdı. Üşenmeden okudu genç yazarın metnini. Beğendiğini söyledi. Dili iyi, ifadesi yerindeydi. "Ama sana bir şey diyeyim üzülme sakın" diye önce ikaz ederek söze başladı.

- Bu metin bu hafta bana gelen "Otobüsteki ihtiyar" başlıklı üçüncü hikâye. Hepsi aynı.

Genç yazar kıpkırmızı oldu. Editör sözlerini şöyle bağladı:

- Yazı, yazmaktan çok okumakla gelişir. Senden önce yazılanları okumalısın. Bu yollardan çok insan geçti ve hepsi unutuldu.

Üzülme, yeni bir şey yazmak için henüz çok gençsin. Elbette bir gün kimsenin yazmadığı bir şey yazacaksın. Bunun mânâsı şudur: Aşk hakkında çok şey yazılmıştır ama akılda kalan seninki olur.

IV. E. AŞK VE ŞİİR (YŞ, 26.08.2009)

Bu konuda yazmayacaktım. Yazılarımı okuyanlar "aşk" konusuna doğrudan temas eden pek bir şey bulamaz. Niçin? Efendim bu ulvî mesele, bu mahrem konu (Esasen ve peşinen dünyevî aşkı kastettiğimi de belirteyim, öteki hakkında konuşmak haddimiz değil) o kadar dile düştü ki, ağızlara sakız oldu. Her yanımızdan gürül gürül aşk ırmakları akıyor sanki, her ferдин paçalarından dökülüyor. Cılkını çıkardılar. Masum; o kadar örselendi ki "orta malı" oldu. İnanırcılığını, etkisini, büyüsünü kaybetti. Şairlerin eli koynunda kaldı, lügatleri zayıfladı, kimi cinselliğe sığındı, kimi "usta malı" satmaktan başka yol bulamadı.

İşte bu sebeple meseleye değinmiyordum.

Bu yazı da aslında yine çok sözünü ettiğim "hayat tarzı" çerçevesi içinde anlaşılmalıdır.

Harputlu Hayri'nin musiki meclislerinde okunan bir şiiri vardır. Bir beytinde şöyle diyor:

Zülfün görenlerin bahtı siyah olurmuş

Tek zülfünü göreydim bahtım siyah olaydı

Eski dünyanın şairleri için bu konu hayalhânemizi zorlayan bir mahremiyetle kaplıdır. İşin ucu dünyevî aşktan mutlaka ilahî aşka uzanan bağlar ile donanmıştır. Bu sebeple sözün gücü ilham ile beslenir ve yücelir.

Gurbet, hasret, vuslat, ızdırap vb. gibi yüzlerce kelime binlerce mazmun şairi coşturur, ağlatır, sevgilinin ayak tozuna yüzler sürdürür.

Kavuşamama, görüşememe aşkın alevini âsumana çıkarır.

Eski hayat tarzında sevgili bırakın buluşmayı, el-ele tutuşmayı, âdetâ mâverada duran bir anka kuşudur. Şair onun kokusundan bir katre tatmak için rüzgâra yalvarır. Çünkü kadın-erkek ilişkileri fevkalade disiplin içindedir. Gençler evlenmeden önce kolay kolay birbirlerini göremezler. Bakın türkü ne diyor:

Evlerini önü zerdali dalı

Pencereden gördüm kınalı eli

Şairler dikkat: Zerdali rengi ile kına, dal ile bilek-parmak arasında neler var?

Sevgilinin elini görmek bile âşığa (şaire) aylarca yeter.

Ya şimdi öyle mi?

Yâre ulaşmak için dağları delmek gerekmiyor. Yâr sokaklarda dolaşiyor; fabrikaya, okula, işe gidiyor; canı isterse bir cafeye takılıp dondurma yiyor.

Ne hasret mektubunun ucunu yakmak lazım, ne mani düzmeye ihtiyaç var. Çetleşirsiniz iş biter. Vuslat ne bahara ne mahşere kalır; cep telefonu istediğiniz yerde buluşturur sizi, kimse fark etmez, kimse kınamaz, çok az kalmış bazı bölgeler dışında kan dökülmez.

Dolayısıyla şiir lügati açısından ortada bir çelişki yaşanmaktadır. Zaman ve mesafenin anlamı değişmiştir. Gözün ve kulağın mânası bir başkadır. Dikkat ederseniz eski şarkı ve şiirlerde ne kadar çok "göz"den bahis vardır. Çünkü sevgilinin sadece gözleri görülür. Bakışlarından mâna devşirilir.

Şimdi köküne bereket her yanları görülüyor. Kaynanaların gelin görmek için hamama gitmeye ihtiyaçları kalmadı; hoş hamam da kalmadı ya.

Şairlerin işi zorlaştı. Eski şiirin lügatini artık çok rahat kullanmak mümkün değil. Biraz mübalağa edeyim isterseniz: Günümüzün aşklarını dile getirmek için şiir yazmak gerekiyor mu acaba, diye düşünüyorum. Adam şarkıda "yatağıma gel" diye bas bas bağırırken.

Modern hayat edebiyatı da, şiiri de boğdu. Belki şimdi intikam vaktidir. Nasıl?

Zaman, mekan, teknoloji, hayat tarzı değişiyor ama; insan değişmiyor.

O yine seviyor, seviliyor, kin tutuyor, kıskanıyor, red cevabı alınca dağılıyor, fedakâr ve cesur, pinti ve korkak oluyor; insan bildiğimiz insan.

Sevgili delikanlıdan bir "tek taş" bekliyor; delikanlı diploma sahibi ama işsiz. Değil tek taş almak, sevgiliyi Mc Donalds'a gôtürüp bir hamburger alamıyor.

Buyurun buradan yakın.

Demek ki araya başka şeyler giriyor; iki gönül bir olunca samanlık seyran olmuyor.

Bakınız evler, yollar, araçlar, alışkanlıklar, yeme-içme-giyinme ve hayata dair binlerce unsur değişirken; tıpkı komşuluk, akrabalık, dostluk, doğana sevinme, ölene üzülmeye vb. de değişiyor. Galiba aşk da değişiyor.

Bunu en iyi musikideki değişme gösteriyor.

Mesela gecekonduların hayatının yaşandığı zorlu yıllarda gerçeklerin doğurduğu "arabesk" gibi.

şiirin ana-babası olan "ruh" kaybolmadığı sürece şiir sürececek. Lakin "ruh" nerede?

Bize "zamanın ruhu"ndan bahsedenler var. Ama ne dedikleri anlaşılmıyor. Belki bunu şairler anlar, belki değil muhakkak.

Ve o zaman aşkın şiirini, bugünkü lügatini yakalayacaklar.

Bize hızlı trenden, genetiği değiştirilmiş yiyeceklerden, ucuzluk günlerinden bahsedebilirler. Biz bütün bunların arasında sevgilisinden ayrılmış bir gencin gerçekten akan gözyaşlarını farkedebiliriz. O zaman işte bu yazının dramına limon sıkılmış noktasına geliriz:

Kâğıt mendil aranıyor.

IV. F. KİTAP DAVASI (YŞ, 06.07.2011)

Kırk yıllık yayımcıyız. Ömrümüz kitap denizinde yüzmekle geçti. Ülkemizde öyle bir gerçek var ki, ara sıra (önemine binaen) halka hatırlatmak lazım. Efendim nüfusumuz yetmiş dört milyona çıktı. Yedi üniversitemiz vardı neredeyse yüz yetmiş yedi olacak. Çok genç bir nüfusumuz var ve çoğu okuma çağında. Bu üniversitelerin öğrencileri bir yana, hocaları, lisans ve doktora öğrencileri büyük bir yekun tutar. Türkiye dünyadaki ve ülkedeki krizlere rağmen büyümesini sürdürüyor. Fert başına milli gelir çok arttı. Bütün bunlar doğru orantılı olarak bir "artış" gösteriyor.

Bir tek "kitap" bu gidişe uymuyor.

O, ters orantılı olarak başaşağı gidiyor. Bu sebeple kitaba dava açabiliriz. Kitabın ağız var dili yok, bu dava kendimize döner. Acı bir tablo ile karşılaşırız.

Efendim ben taşrada, küçük bir şehirde büyüdüm, ilk ve orta tahsilimi orada yaptım (Erzincan). O yıllarda şehrin nüfusu yirmi-otuz bin civarında idi. Dört kitabevi vardı ve bunlar sadece kitap satarak geçinirdi. Şimdi belki yirmi dört kitabevi var, ama adı kitabevi. Kırtasiye, oyuncak ve spor malzemesi satıyorlar.

Kitabevlerini ayakta tutan esasen MEB kitabı satışı idi. Yanında defter, kalem, çanta satarak okul sezonunu açar, bütçesini güçlendirir, yıl boyu kültür kitabına ağırlık verirdi.

Tıpkı televizyonun yaygınlaşması ile taşrada sinema salonlarının bir bir kapanması gibi; MEB, kitabı öğrenciye ücretsiz vermeye başlayınca zaten zor ayakta duran kitabevleri bir bir kapandı. Kırk bin civarında olan kitabevi sayısı 10.383'e düştü. Biz yayıncılar 1970'lerde bir kültür kitabını tahmini satışa göre ya üç bin veya beş bin basardık. Şimdi bu rakam ortalama bin'e düşmüştür.

Ters orantı dediğim budur.

Eğer Türkiye'de artan üniversite, orta öğrenim kurumu, öğrenci sayısını göz önünde bulundurursak doğru orantılı olarak yayıncıların bir kitabı ilk baskıda on bin, yirmi bin basmaları gerekirdi. Okumuyoruz (Bunca yıldan sonra bu hastalığın şifa bulacağına dair umudumu kaybettim). Bunun pek çok sebebi var. Bu yazıda hepsini

sıralamak mümkün değil. En önemlisi okulların ilk mektepten itibaren çocukları, okumaya alıştıramamaları veya bunu hiç gündeme getirmemeleridir. Çünkü bırakın çocukları, öğretmenler okumuyor. Prof. Dr. Orhan Okay seksen yaşın tecrübesi ile geçenlerde bir gazetede "Edebiyatçılar edebiyat okumuyor" demişti.

Bu bana bir derginin dramatik kapanış yazısını hatırlattı. Bundan 15-20 yıl önce "Sonbahar" adlı kaliteli bir şiir dergisi vardı. Kapanırken şöyle bir yazı yayımladı:

"Eğer dergimize şiir gönderen şairler bu dergiyi alsalardı Sonbahar kapanmayacaktı." Ben de yirmi iki yıldır tek başıma çıkardığım Dergâh dergisinde böylesi durumlarla karşılaşıyorum. Adam şöyle yazıyor bana: "Gönderdiğim şiir eğer dergide yayımlanırsa lütfen beni haberdar edin."

Bu manzara içinde bir parlak köşe, okurları ve yazarları kışkırtıyor. O da tüketim kültürü paralelinde gelişen "popüler kitaplar". Bunlar içinde sağlıktan, dinden, siyasetten romana kadar pek çok çeşit var. Heveslenen gençler kısa yoldan para kazanmak için yayınevi kuruyor ve bu kitapların peşinde koşuyorlar. 2000'de 844 olan yayınevi sayısı 2010'da 1691'e çıkmış. 2000'de 140 olan senelik roman sayısı 2010'da 570'e fırlamış. Bunların çoğu muhtemelen ilk romanlardır.

Nobel Edebiyat Ödülü'nü de alan Türkiye'de beş on yazar gerçekten yüksek tirajlara ulaşan romanlar yazıyor ve bu tirajlar gençlerin gözlerini kamaştırıyor. Bir "meta" haline gelen kitap elbette yılın "moda terlikleri" kadar satabilir. Bunun küçümsenecek bir yanı yok.

Terlikler ne kadar dünyayı takip ediyor, bir kalite ve çekicilik taşıyorsa, kitapların da bir kalitesi olmalı değil mi?

Elbette vardır.

Konu iyi seçilmiş, iyi anlatılmıştır.

Kitabın tanıtımı iyi yapılmıştır.

Ve netice alınmıştır.

Buna da takılıp kalmamalı. Büyük fotoğrafı görmeli. Televizyon yaygınlaşınca radyonun pabucu dama atıldı. İnternet ve görsel medya zaten zayıf olan yazık kültürü büsbütün köreltiyor. Dünyada bırakın edebiyatı, alışkın olduğumuz sanatın sonunun geldiği tartışılıyor. Demek ki bir problem var.

Dâvâ konusu olan bir mesele.

Bu meseleye Fransız kalmayalım.

IV. G. YEDİ İKLİM (YŞ, 21.02.2007)

Yedi İklim kültür-sanat-edebiyat dergisi hikâyeci-yazar Ali Haydar Haksal'ın gayretleri ile 201. sayısını çıkardı. Dergi geçen süre içinde edebiyatımıza pek çok şair-yazar-hikâyeci kazandırdı, özel sayılar çıkardı.

Yedi İklim'in son birkaç sayısı şair Cevdet Karal tarafından yayıma hazırlandı. Aynı zamanda reklamcılık mesleğinde yaratıcı-yönetmen olan Karal, şair arkadaşı Ömer Erdem ile birlikte yayımladığı Kaşgar dergisi ile de dikkat çekmiş idi.

Cevdet Karal Yedi İklim'i ebadından kâğıdına, kapağından iç düzenine kadar baştan-ayağa yeniledi. Doğrusu çok da güzel oldu. Bu güzelliğe dikkat çekmek boynumuza borçtur.

201. sayı "Mehmet Âkif Özel Sayısı". Karal bu sayıyı kapak kompozisyonu dahil, merhum Âkif'e gönderilen bir mektup olarak tasarlamış.

Ansiklopedi boyu, 144 sayfalık bir mektup olduğu, kalın-beyaz kağıda basıldığı için oldukça ağır bir mektup. Ee, bu ağır mektubu taşıyacak zarf da kavi olmalı değil mi? Çimento torbası renkli (daha hoş bir ton, zemin seçilmiş. Zarfın dikdörtgeni sağ alt köşede münasip şekilde birbiri ile sarmaşan sicim ile bağlanmış. Bu sayıya ürünleri ile katılan yazarların adları aralarına artı işareti konularak kapağın altında yine dikdörtgen bir alan şeklinde bold karakterler ile sıralanmış.

Alttaki bu seyrek noktalı siyahımsı dikdörtgen kapağın ortasına oturan kare şeklindeki siyah lekeyi dengeliyor. Siyah karenin ortasında yine Cevdet'in bir buluşu olarak derginin adı "7 İklim" diye beyaz dizilmiş. Yani kapağın ortasında güzel bir siyah-beyaz grafik zemin var.

Kapağın sol üst köşesine "el yazısı" ile "Vefatının 70. yılından Mehmet Âkif'e mektup" ibaresi konulmuş. Kapakta tenkit edeceğim unsur budur. Daha işlek ve güzel bir yazı olabilirdi. Hatta bunu ben bile yazabilirdim. Biraz titrek ve oransız olmuş. Cevdet bütün bunlar ile yetinmemiş. Kapağın sağ üst köşesine ise Mehmet Âkif'in hatırasına PTT tarafından çıkarılan, üzerinde şairin portresi olan pul PTT'den alınarak yapıştırılmış. Pulun üzerine yuvarlak mühür şeklinde "Yedi İklim-Özel sayı-Aralık 2006" yazan bir hususi mühür yaptırılarak bir kısmı pula degecek şekilde basılmış.

Arka kapakta birkaç sayıdır süren "Halis'in Yeri"nin reklamı var. Sordum, burası Üsküdar'da bir çay ocağı imiş. Zaten reklamda da "çay ocağı" ibaresi yer alıyor.

Ahşap masa üzerinde kırmızı benekli porselen çay tabağına konulmuş, ince belli bardakta tavşan kanı bir bardak çay. Hepsi bu. İlk sayıda çay tabağı yanında normal olarak iki çay şekeri vardı. Daha sonra bu şekerler ikiden dörde, dörtten on dörde çıkıverdi. Çay tabağı şekerle doldu.

Fotoğraf şunu diyor: Halis'in Yeri'ne devam edin, her geçen gün muhabbetin tadı fazlalaşiyor. Yalın, hoş, esprisi yerinde bir uygulama.

Bu sayıda çay dolu bardağın ağzındaki oval koyu renkli zemin ortasında beyaz olarak "Acın hâlâ içimizde" ibaresi bulunuyor. Sağ alt köşede kırmızı bir daire içinde beyaz harflerle "Hâlis'in Yeri" yazıyor. Onun altında "çay ocağı", o da beyaz. Bu kırmızı yuvarlağın solunda tek satır olarak "Vefatının 70. yılında Mehmet Âkif'i rahmetle anıyoruz" cümlesi yer alıyor.

Yedi İklim'in sadece ön ve arka kapağını anlattım. İç düzeni hakkında eleştirilerim var, ama önemli değil. Güzel konuşmalar, yazılar, şiirler, belgeler, fotoğraflar sizleri bekliyor.

Ayrıca yine bu sayı ile birlikte hediye edilen bir de kitapçık var, o da önemli: "Ruhun Metafizik Ayaklanması-İsyan Ahlâkı kavramının etik-felsefî temelleri ve Nurettin Topçu'nun felsefesi" Hazırlayan: Fırat Mollaer.

Yedi İklim'e, Ali Haydar Haksal'a ve elbette Cevdet Karal'a teşekkürler.

IV. H. BALIK VE TANGO (YŞ, 04.10.2006)

Sibel Eraslan ilk hikâye kitabını yayımladı: Balık ve Tango (Dergâh Yay. Eylül 2006).

Medyadan, siyasî çalışmalarından tanıdığımız Sibel Eraslan'ın ilk hikâyesi ile karşılaştığımda bayağı şaşırılmıştım. Dışarıdan cerbezeli bir hukuk savaşı gibi görünen Sibel'in iç dünyası ne kadar ince-kırılğan ve zengin idi.

Neyi nasıl yazacağını iyi biliyordu. Neredeyse olgun bir yazarla karşı karşıya idim. Sonra tanıştık, hikâyeler Dergâh dergisinde yayımlanmaya başladı, ve nihayet kitap oldu. Bence mükemmel bir "ilk kitap". Aynı şaşkınlığı Yıldız Ramazanoğlu'nun yazdıklarıyla karşılaştığımda da yaşamıştım. Bu iki hanım yazarımızın geçtikleri yol siyasî mücadele açısından birbirine benziyor. Belki de bu mazinin biriktirdiği zenginlikten besleniyorlar. İnsanı tanımaktan, olayları yorumlamaktan, kaba ile zarifi ayırt edebilmekten güç alıyorlar. Yıldız da ikinci kitabını çıkardı: Kırmızı (Selis Kitaplar, Eylül 2006). Bu eserinde anlatımın aydınlığı, safraların atılması, ifade gücü açısından ilkinin geçmiş gördüm. Tasvir ile tahlil birbirini kemirmiyor. Her şey dengede.

Hikâye bir anlamda "İnsan tanıma sanatı"dır. Zor iş. Biriyle üç beş yıl arkadaşlık edersiniz, sonunda öyle bir şey yapar ki ağzınız açık: "Yahu ben bu adamı tanıyamamışım be!" dersiniz. Hikâye hem tanımayı, hem tanıyamamayı (aldanışı) anlatabilir. Önemli olan etkili ve inandırıcı olmasıdır. Yazılmaya değer meseleleri dile getiren hikâyecileri tercih ederim. Entipüften bir şeyi hikâye etmeyi becerenler de var. Eh, bu da bir hünerdir. Ama sanatı sadece "hüner gösterme"ye indirgememeli.

İlk romanı Gizli Özne (2003) ile ilk hikâye kitabı Çatı Katı (2004. TYB Hikâye Ödülü aldı, 2005). Dergâh Yayınları arasında çıkan Nihan Kaya ikinci romanını yayımladı: Buğu (Dergâh Yay., Eylül 2006). Bir Filistinli kız ile İstanbul'lu bir Musevi arasında vuku bulan macerayı nakleden eser psikolojik derinliği yanında, modern kurgusu ile de dikkat çekiyor.

Bilhassa hikâye alanında sayıları ve seviyeleri giderek artan hanım yazarlarımızın gösterdikleri performans övünç verici. Bizim gençliğimizde ne böyle bir yazar sayısı vardı, ne yayın bolluğu ne edebiyat-sanat ortamı.

Şimdi gazeteler, dergiler, televizyonlar var. Temayüz eden gerçek kıymetler bir köşede küskün kalmıyor, aynı şekilde çoğalan okurlarla buluşuyor.

Bu gelişmeden mutluluk duymamız gerekir ve onu daha da geliştirmemiz. Yukarı da saydığım hanım yazar isimlerine Dergâh'ta yazmaya devam eden Pınar Zengin ile Aslı Togay'ı da dahil etmek isterim. İlkinin damıtılmış saflıktaki ifade kudreti, ikincide sürrealizmin dikenli yollarını katetmeye dönüşüyor.

Sibel Eraslan, Yıldız Ramazanoğlu ve Nihan Kaya'yı çıkardıkları kitaplar için tebrik ederken; Pınar Zengin ile Aslı Togay'dan yeni eserler beklediğimizi belirtelim.

Bunlar benim görüp izlediklerim. Yeterince haberdar olmadığım, değerlendiremediğim onlarca yazar var. Edebiyat alanında bir genişleme, bir zenginlik yaşadığımız meydanda. Ne yazık ki; bu zenginlik kültür-sanat ve edebiyatın ülke çapında itibardan düştüğü yıllara rastladı. Olsun. İnancın gücü bunu aşar. Gayret bizden, tevfik Allah'tan.

V.KAYNAKÇA

V. A. GENEL KAYNAKÇA

Yılmaz Koç, *Religiöse figuren in der modernen Deutschen und der Türkischen literatur eine vergleichende untersuchung uber die prosawerke von Rudolf Otto Wiemer und Mustafa Kutlu*, Ankara Üniversitesi, sosyal Bilimler Enstitüsü, doktora tezi, 1993

Vahit Tane, *Mustafa Kutlu'nun Hikâyelerinde Dil ve Üslup*, Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, yüksek lisans tezi, 1993

Şevkiye Dinçer, *Mustafa Kutlu'nun Hikâyeleri ve Hikâyeciliği*, Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, yüksek lisans tezi, 1999

İlbilge Hatun Yazıcı, *Mustafa Kutlu'nun Hayatı, Hikâyelerinin Tema ve Yapı Bakımından İncelenmesi*, Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, yüksek lisans tezi, 2002

Mehmet Ali Özkan, *Mustafa Kutlu'nun Bu Böyledir Hikâye Kitabı Üzerine Söz Dizimi İncelemesi*, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, yüksek lisans tezi, 2003

Ömer Koç, *Mustafa Kutlu'nun Hikâyelerinde Deyimler*, Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, yüksek lisans tezi, 2003

Erhan Gürpınar, *Mustafa Kutlu'nun Hikâyelerinin İncelenmesi*, Muğla Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, yüksek lisans tezi, 2005

Betül Bolat, *Mustafa Kutlu'nun Hikâyelerindeki Halk Edebiyatı ve Halk Bilimi Unsurlarının İncelenmesi*, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Fakültesi, yüksek lisans tezi, 2007

Ahmet Akkaya, *Mustafa Kutlu'nun Hikâyelerindeki İletiler ve Bu İletilerin Çocuğa Görelik İlkesi Açısından İncelenmesi*, Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, yüksek lisans tezi, 2008

Engin Şahin, *Mustafa Kutlu'nun Hikâyelerinde Şahıs Kadrosu*, Celal Bayar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, yüksek lisans tezi, 2008

Hüseyin Cihangir, *Hüseyin Rahmi Gürpınar ve Mustafa Kutlu'nun Eserlerinde İlişki Sözleri*, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, yüksek lisans tezi, 2010;

Ayşe Mungan Başkal, *Mustafa Kutlu'nun Hikâyelerinde Kadın*, Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, yüksek lisans tezi, 2010

Şemsettin Yapar, *Mustafa Kutlu'nun Hikâyelerinde Kontrast Yapı*, Fatih Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, yüksek lisans tezi, 2012

Beyazıt Metin, *Mustafa Kutlu'nun Hikâyelerinde Fiilimsiler*, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Üniversitesi, yüksek lisans tezi 2012

Okan Akgül, *Mustafa Kutlu'nun "Mavi Kuş" isimli Hikâyesinde Fiilimsilerin Tespiti ve Türkçe Öğretimi Bakımından Değerlendirilmesi*, Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler enstitüsü, yüksek lisans tezi, 2013

Mustafa Kutlu Kitabı, (Hazırlayan: Kemal Aykut, Nusret Özcan), Nehir Yayınları, İstanbul 2001

Mustafa Kutlu Sempozyum Bildirileri, İstanbul 2012. İkinci kitapta Yakup Çelik, Mustafa Kutlu'nun *Sabahattin Ali* kitabı üzerinden yazarın "eleştirmen-araştırmacı" yönü üzerinde durur (s.267-271).

V. B. MUSTAFA KUTLU'NUN BU ÇALIŞMADA KULLANILAN GAZETE YAZILARI

KUTLU Mustafa (20.06.1995). *Sanat-Siyaset-Ticaret*, Yeni Şafak

KUTLU Mustafa (12.09.1995). *Anadolu'da Sanat*, Yeni Şafak

KUTLU Mustafa (19.09.1995). *Lahmacun Sarayı*, Yeni Şafak

KUTLU Mustafa (10.10.1995). *Tek Gözlü Terazi*, Yeni Şafak

KUTLU Mustafa (14.05. 1996). *Türkülerin Dili*, Yeni Şafak

KUTLU Mustafa (23. 07. 1996). *Şişedeki Su*, Yeni Şafak

KUTLU Mustafa (13.08. 1996). *Tanpınar, Türküler ve Şiirimiz*, Yeni Şafak

KUTLU Mustafa (24.12.1996). *Defterimde Kırk Suret*, Yeni Şafak

KUTLU Mustafa (04.02.1997). *Edebiyatın Akıbeti*, Yeni Şafak

KUTLU Mustafa (13.02.1996). *Aşk Olsun*, Yeni Şafak

KUTLU Mustafa (18.02.1997). *Yolunu Kaybeden Dere*, Yeni Şafak

KUTLU Mustafa (29.04.1997). *Gez Dünyayı Gör Konya'yı*, Yeni Şafak

KUTLU Mustafa (06.05.1997). *Ne Dokunur İnsana*, Yeni Şafak

- KUTLU Mustafa (13.05.1997). *Bir Hikâye Yazarını Arıyor*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (08.07.1997). *İlgin'da Bir Cami Haziresinde*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (22.07.1997). *Mağara Kitapları*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (05.08.1997). *Tâciser'in Şiiri*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (19.08.1997). *Kemah Kitabı*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (23.09.1997). *Geçidi Bekleyen Şehir*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (02.12.1997). *İstanbul'un Ağaçları*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (23.12.1997). *Türküden Gazele*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (06.01.1998). *Aydoğan'ın Şiirleri*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (10.02.1998). *Halkaların Ezgisi*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (03.03.1998). *Kaşgar*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (17.03.1998). *Hikâye*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (07.07.1998). *Ayvazoğlu'nun 'Peyami'si*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (28.07.1998). *İki Hikâye Kitabı*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (22.09.1998). *Mavi Kuş'a Ne Oldu?*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (15.09.1998). *Kazın Ayağı*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (08.12.1998). *Âsâ*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (15.12.1998). *Otuz Yıl*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (12.01. 1999). *Peltek Vaiz*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (19.01.1999). *Bayramın Nefesi*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (26.01. 1999). *Türküleri Keşfetmek*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (17.03.1999). *Kuğunun Son Şarkısı*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (21.04.1999). *Bu Da Geçer Ya Hû*, Yeni Şafak

- KUTLU Mustafa (28.04.1999). *Seçim Yazısı*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (02.06.1999). *Vicdanın Sesi*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (16.06.1999). *Hayatı Tanımak*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (11.08.1999). *Liselerde Edebiyat*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (03.11.1999) *Halka Doğru*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (26.01.2000). *Kar Yazısı*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (23.02.2000). *Bu Dağın Ardı*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (29.03.2000). *Karşı Sözler*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (19.04.2000). *Rumeli'de Kopan Feryat*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (26.07.2000). *Konya İzlenimleri (2)*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (02.08. 2000). *Andırın Hatırası*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (13.09.2000). *Geleneği Yenilemek*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (15.11.2000). *Dem Bu Demdir*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (29.11.2000). *Kütüphane Dramı*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (20.12.2000). *Roman Gibi*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (24.01.2001). *Geleneği Yenilemek II*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (31.01.2001). *Meşrutiyet Çocukları*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (14.02.2001). *Öykümüzün Hikâyesi*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (21.02.2001). *Bana Bir Masal Anlat*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (07.03.2001). *Haddini Bilmek*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (16.05.2001). *Umuda Kurşun İşlemez*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (30. 05. 2001). *Kara Vicdanlı*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (13.06.2001). *Silik Fotoğraflar*, Yeni Şafak

- KUTLU Mustafa (04.07.2001). *Dişimizi Sıkıyoruz*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (15.08.2001). *Isparta Folkloru*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (26.12.2001). *Bozgunda Fetih Rüyası*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (20.06.2001). *İstanbul'da Yaşamak*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (27.06.2001). *Rüyalarımızın Sarışın Buğdayı*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (26.09.2001). *Bâsiretçi Ali Efendi'nin İstanbul Mektupları*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (07.11.2001). *Naz Bitti*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (09.01.2002). *Ekmek, Sadece Ekmek*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (16.01.2002). *Kırklar*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (04.03.2002). *Vatandaş İşi Biliyor*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (17.04.2002). *Kürkçü dükkânı*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (24.04.2002). *Bıkmadan, Usanmadan*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (08.05.2002). *Aşk Nedir?*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (01.05.2002). *Gül Tutan El*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (05.06.2002). *Derin Siyah*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (12.06.2002). *Günümüz Tasavvuf Hareketleri*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (19.06.2002). *Sanat ve Ticaret*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (21.08.2002). *Safiye Erol*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (24.07.2002). *Yıldız Sayan Ağaç*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (16.10.2002). *Bana Uzun Mektuplar Yaz*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (06.11.2002). *İsimle Ateş Arasında*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (27.12.2002). *Benlik Davası*, Yeni Şafak

- KUTLU Mustafa (08.01.2003). *Semaver*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (15.01.2003). *Edebiyat Bitti mi?*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (26.02.2003). *Fakirin Savaşı*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (12.03.2003). *Kuşun Ölümü*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (07.05.2003). *İki Dergi*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (14.05.2003). *Şöhret Afettir*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (18.06. 2003). *Beyaz Türk'ün Seyir Defteri*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (09.07.2003). *Aynalı Barikatlar*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (23.07.2003). *Bir Albüm İki Kitap*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (13.08.2003). *Genç Ölmek*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (20. 08. 2003). *Has Ekmek*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (27.08.2003). *Bu Toprağın Çocukları*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (24.09.2003). *Şiirin Gücü*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (22.10.2003). *Hecenin Gayreti*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (07. 01. 2004). *Kaynağı Kurutmak*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (14.04.2004). *Bekliyoruz*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (16.06.2004). *Edebiyatın İpi*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (17. 03. 2004). *Bir Kereden Ne Olur?*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (26.05.2004). *Çılgınlık ve Mantık*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (07.07.2004). *Sûfî ve Şiir*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (25.08.2004). *Kıyamet*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (01.09.2004). *Arapgir Hasreti*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (20.10.2004). *Sur Kenti Hikâyeleri*, Yeni Şafak

- KUTLU Mustafa (22.12.2004). *İki Kitap Bir Albüm*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (12.01.2005). *Tasavvuf ve Tarikatlar*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (09.02.2005). *OçenJalko*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (16.02.2005). *Ya Teslim, Ya Tedbir*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (20.04.2005). *Elveda Ankara*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (23.05.2005). *Dünya Bir Gündür*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (01.06.2005). *Yağmurla Gelen*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (13.07.2005). *Güneşte İhtiyarlar*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (03.08.2005). *Büyü*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (24. 08. 2005). *Suları Öldürmek*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (02.11.2005). *Tevekkül*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (23.11.2005). *Paslı Raylarında Eski Bir Tren*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (04.01.2006). *Bunalım*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (22.03.2006). *Sanatın Kilosu*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (10.05.2006). *Kültür, Kültür, Diye Diye!*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (24.05.2006). *Uzlet*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (31.05.2006). *Başkasının Ölümü*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (07.06.2006). *Yazarlara Öğüt*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (14.06.2006). *İslam Sanatı ve Mimar Sinan*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (19.07.2006). *Teknopoli*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (06.09.2006). *Parlamenter Demokrasi*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (04.10.2006). *Balık ve Tango*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (18.10.2006). *Hayat ve Edebiyat*, Yeni Şafak

- KUTLU Mustafa (04.10.2006). *Balık ve Tango*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (08.11.2006). *Sanat Nedir?*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (03.01.2007). *İkrar*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (24.01.2007). *Uzak Ülke*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (07.02.2007). *Bir Dergi Kapandı*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (21.02.2007). *Yedi İklim*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (08.08.2007). *Yerçekimi Bilgisi*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (29.08.2007). *Tepeden Bakmak*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (05.12.2007). *Çocuk Karnesi*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (02.04. 2008). *Ses, Söz, Şiir*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (02.07.2008). *Avni Anıl'ı Nasıl Analım?*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (01.10.2008). *Bülbülü Öldürmek*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (05.11.2008). *Göstermelik Müzik*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (07.01.2009). *Kış Koşusu*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (29.04. 2009). *Muzaffer Ertürk*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (26.08.2009). *Aşk ve Şiir*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (25.11.2009). *Aç Doyuran Aç Kalmaz*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (17.02.2010). *Kar*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (31.03.2010). *Sanat Eğitimi*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (14.04.2010). *Tanpınar'ın İç Yüzü*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (26.05. 2010). *Yaşayan Efsane*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (09.06.2010). *Ne Söz Kaldı Ne Öz*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (15.09.2010). *Genç Yazar*, Yeni Şafak

- KUTLU Mustafa (20.10.2010). *Edebiyatın Akıbeti*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (22.12.2010). *Bir Şair Bisikletle*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (02.02.2011). *Kar*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (23.02.2011). *Bir Sanatçı Bir Dergi*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (09.03. 2011). *Müzik Nereye Gitti?*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (06.04.2011). *Kolay Sanat*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (04.05.2011). *Eğün Manileri*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (18.05.2011). *Folklor Öldü mü?*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (15.06.2011). *Gezgin*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (06.07.2011). *Kitap Davası*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (12.10.2011). *Sesler*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (23.11.2011). *Modern Öykü Kuramı*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (07.12.2011). *Karaca Ahmednâme*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (22.02.2012). *Ay Dolanır Günler Geçer*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (11.04.2012). *Tokat Bir Bağ İçinde*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (18.04.2012). *Hayatı Tanımak ve Yazmak*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (25.04.2012). *Ah Bu Gönül Şarkıları*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (16.05.2012). *İtibar Şiirleri Arasında*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (12.09.2012). *Erzincan'ın Sözlü Tarihi*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (05.12.2012). *Nedir, Ne Oluyor?*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (12.12.2012). *Paranın Rengi*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (26.12.2012). *Aidiyet*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (23.01.2013). *Kar ve Karanfil*, Yeni Şafak

KUTLU Mustafa (30.01.2013). *Mübarek Ekmek*, Yeni Şafak

KUTLU Mustafa (13.02.2013). *Şimdi Oldu İşte*, Yeni Şafak

KUTLU Mustafa (27.03.2013). *Sanatçı ve Kibir*, Yeni Şafak

KUTLU Mustafa (01.05.2013). *Devlet ve Sanat*, Yeni Şafak

KUTLU Mustafa (08.05.2013). *Şiir... Yalnız Şiir*, Yeni Şafak

KUTLU Mustafa (22.05.2013). *Bu Toprağın Kadınları (I)*, Yeni Şafak

KUTLU Mustafa (19.06.2013). *Şiir Öldü*, Yeni Şafak

V. C. KONU BAŞLIKLARINA GÖRE KAYNAKÇA

V. C. 1. Sanat

KUTLU Mustafa (20.06.1995). *Sanat-Siyaset-Ticaret*, Yeni Şafak

KUTLU Mustafa (12.09.1995). *Anadolu'da Sanat*, Yeni Şafak

KUTLU Mustafa (19.09.1995). *Lahmacun Sarayı*, Yeni Şafak

KUTLU Mustafa (10.10.1995). *Tek Gözlü Terazi*, Yeni Şafak

KUTLU Mustafa (19.06.2002). *Sanat ve Ticaret*, Yeni Şafak

KUTLU Mustafa (22.03.2006). *Sanatın Kilosu*, Yeni Şafak

KUTLU Mustafa (31.05.2006). *Başkasının Ölümü*, Yeni Şafak

KUTLU Mustafa (08.11.2006). *Sanat Nedir?*, Yeni Şafak

KUTLU Mustafa (03.01.2007). *İkrar*, Yeni Şafak

KUTLU Mustafa (02.07.2008). *Avni Anıl'ı Nasıl Analım?*, Yeni Şafak

KUTLU Mustafa (05.11.2008). *Göstermelik Müzik*, Yeni Şafak

KUTLU Mustafa (17.02.2010). *Kar*, Yeni Şafak

KUTLU Mustafa (31.03.2010). *Sanat Eğitimi*, Yeni Şafak

KUTLU Mustafa (06.04.2011). *Kolay Sanat*, Yeni Şafak

KUTLU Mustafa (15. 06 2011). *Gezgin*, Yeni Şafak

KUTLU Mustafa (25.04.2012). *Ah Bu Gönül Şarkıları*, Yeni Şafak

KUTLU Mustafa (05.12.2012). *Nedir, Ne Oluyor?*, Yeni Şafak

KUTLU Mustafa (12.12.2012). *Paranın Rengi*, Yeni Şafak

KUTLU Mustafa (26.12.2012). *Aidiyet*, Yeni Şafak

KUTLU Mustafa (13.02.2013). *Şimdi Oldu İşte*, Yeni Şafak

KUTLU Mustafa (27.03.2013). *Sanatçı ve Kibir*, Yeni Şafak

KUTLU Mustafa (01.05.2013). *Devlet ve Sanat*, Yeni Şafak

V. C. 2. Edebiyat

KUTLU Mustafa (04.02.1997). *Edebiyatın Akıbeti*, Yeni Şafak

KUTLU Mustafa (13.05.1997). *Bir Hikâye Yazarını Arıyor*, Yeni Şafak

KUTLU Mustafa (11.08.1999). *Liselerde Edebiyat*, Yeni Şafak

KUTLU Mustafa (04.07.2001). *Dişimizi Sıkıyoruz*, Yeni Şafak

KUTLU Mustafa (15.01.2003). *Edebiyat Bitti mi?*, Yeni Şafak

KUTLU Mustafa (16.06.2004). *Edebiyatın İpi*, Yeni Şafak

KUTLU Mustafa (20.04.2005). *Elveda Ankara*, Yeni Şafak

KUTLU Mustafa (04.10.2006). *Balık Ve Tango*, Yeni Şafak

KUTLU Mustafa (18.10.2006). *Hayat ve Edebiyat*, Yeni Şafak

KUTLU Mustafa (17.02.2010). *Kar*, Yeni Şafak

KUTLU Mustafa (09.06.2010). *Ne Söz Kaldı Ne Öz*, Yeni Şafak

KUTLU Mustafa (20.10.2010). *Edebiyatın Akıbeti*, Yeni Şafak

KUTLU Mustafa (06.07.2011). *Kitap Davası*, Yeni Şafak

V. C. 3. Halk Edebiyatı

KUTLU Mustafa (14.05. 1996). *Türkülerin Dili*, Yeni Şafak

KUTLU Mustafa (13.08. 1996). *Tanpınar, Türküler ve Şiirimiz*, Yeni Şafak

KUTLU Mustafa (26.01. 1999). *Türküleri Keşfetmek*, Yeni Şafak

KUTLU Mustafa (02.06.1999). *Vicdanın Sesi*, Yeni Şafak

KUTLU Mustafa (29.03.2000). *Karşı Sözler*, Yeni Şafak

KUTLU Mustafa (07.03.2001). *Haddini Bilmek*, Yeni Şafak

KUTLU Mustafa (26.02.2003). *Fakirin Savaşı*, Yeni Şafak

KUTLU Mustafa (25.08.2004). *Kıyamet* Yeni Şafak

KUTLU Mustafa (02.04. 2008). *Ses, Söz, Şiir* Yeni Şafak

KUTLU Mustafa (25.11.2009). *Aç Doyuran Aç Kalmaz*, Yeni Şafak

KUTLU Mustafa (26.05. 2010). *Yaşayan Efsane*, Yeni Şafak

KUTLU Mustafa (09.03. 2011). *Müzik Nereye Gitti?*, Yeni Şafak

KUTLU Mustafa (04.05.2011). *Eğilim Manileri*, Yeni Şafak

KUTLU Mustafa (18.05. 2011). *Folklor Öldü mü?*, Yeni Şafak

KUTLU Mustafa (12.10.2011). *Sesler*, Yeni Şafak

KUTLU Mustafa (23.01.2013). *Kar ve Karanfil*, Yeni Şafak

KUTLU Mustafa (30.01.2013). *Mübarek Ekmek*, Yeni Şafak

V. C. 4. Hikâye

KUTLU Mustafa (17.03.1998). *Hikâye*, Yeni Şafak

KUTLU Mustafa (15.12.1998). *Otuz Yıl*, Yeni Şafak

KUTLU Mustafa (16.06.1999). *Hayatı Tanımak*, Yeni Şafak

KUTLU Mustafa (14.02.2001). *Öykümüzün Hikâyesi*, Yeni Şafak

KUTLU Mustafa (05.06.2002). *Derin Siyah*, Yeni Şafak

KUTLU Mustafa (03.08.2005). *Büyü*, Yeni Şafak

KUTLU Mustafa (02.11.2005). *Tevekkül*, Yeni Şafak

KUTLU Mustafa (24.05.2006). *Uzlet*, Yeni Şafak

KUTLU Mustafa (07.06.2006). *Yazarlara Öğüt*, Yeni Şafak

KUTLU Mustafa (04.10.2006). *Balık ve Tango*, Yeni Şafak

KUTLU Mustafa (15.09.2010). *Genç Yazar*, Yeni Şafak

KUTLU Mustafa (23.11.2011). *Modern Öykü Kuramı*, Yeni Şafak

KUTLU Mustafa (18.04.2012). *Hayatı Tanımak ve Yazmak*, Yeni Şafak

KUTLU Mustafa (22.05.2013). *Bu Toprağın Kadınları (I)*, Yeni Şafak

V. C. 5. Şiir

KUTLU Mustafa (13.02.1996). *Aşk Olsun*, Yeni Şafak

KUTLU Mustafa (18.02.1997). *Yolunu Kaybeden Dere*, Yeni Şafak

KUTLU Mustafa (05.08.1997). *Tâciser'in Şiiri*, Yeni Şafak

KUTLU Mustafa (19.01.1999). *Bayramın Nefesi*, Yeni Şafak

KUTLU Mustafa (28.04.1999). *Seçim Yazısı*, Yeni Şafak

KUTLU Mustafa (26.01.2000). *Kar Yazısı*, Yeni Şafak

KUTLU Mustafa (26.07.2000). *Konya İzlenimleri (2)*, Yeni Şafak

KUTLU Mustafa (15.11.2000). *Dem Bu Demdir*, Yeni Şafak

KUTLU Mustafa (04.07.2001). *Dişimizi Sıkıyoruz*, Yeni Şafak

KUTLU Mustafa (09.01.2002). *Ekmek, Sadece Ekmek*, Yeni Şafak

KUTLU Mustafa (24.04.2002). *Bıkmadan, Usanmadan*, Yeni Şafak

KUTLU Mustafa (27.08.2003). *Bu Toprağın Çocukları*, Yeni Şafak

- KUTLU Mustafa (14.04.2004). *Bekliyoruz*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (13.07.2005). *Güneşte İhtiyarlar*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (04.01.2006). *Bunalım*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (10.05.2006). *Kültür, Kültür, Diye Diye!*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (08.08.2007). *Yerçekimi Bilgisi*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (02.07.2008). *Avni Anıl'ı Nasıl Analım*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (26.08.2009). *Aşk ve Şiir*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (07.01.2009). *Kış Koşusu*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (17.02.2010). *Kar*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (09.06.2010). *Ne Söz Kaldı Ne Öz*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (22.12.2010). *Bir Şair Bisikletle*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (02.02.2011). *Kar*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (16.05.2012). *İtibar Şiirleri Arasında*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (23.01.2013). *Kar ve Karanfil*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (08.05.2013). *Şiir... Yalnız Şiir*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (19.06.2013). *Şiir Öldü*, Yeni Şafak

V. C. 6. Roman

- KUTLU Mustafa (10.02.1998). *Halkaların Ezgisi*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (17.03.1998). *Hikâye*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (20.10.2004). *Sur Kenti Hikâyeleri*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (06.07.2011). *Kitap Davası*, Yeni Şafak

V. C. 7. Dergiler

- KUTLU Mustafa (23. 07. 1996). *Şişedeki Su*, Yeni Şafak

- KUTLU Mustafa (04.02.1997). *Edebiyatın Akıbeti*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (03.03.1998). *Kaşgar*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (22.09.1998). *Mavi Kuş'a Ne Oldu?*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (17.03.1999). *Kuğunun Son Şarkısı*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (03.11.1999) *Halka Doğru*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (02.08. 2000). *Andırın Hatırası*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (29.11.2000). *Kütüphane Dramı*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (14.02.2001). *Öykümüzün hikâyesi*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (16.05.2001). *Umuda Kurşun İşlemez*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (30. 05. 2001). *Kara Vicdanlı*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (15.08.2001). *Isparta Folkloru*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (16.01. 2002). *Kırklar*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (17. 04. 2002). *Kürkçü Dükkânı*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (12.03.2003). *Kuşun Ölümü*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (07.05.2003). *İki Dergi*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (18.06. 2003). *Beyaz Türk'ün Seyir Defteri*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (20. 08. 2003). *Has Ekmek*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (24.09.2003). *Şiirin Gücü*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (07. 01. 2004). *Kaynağı Kurutmak*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (22.10.2003). *Hecenin Gayreti*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (17. 03. 2004). *Bir Kereden Ne Olur?*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (16.06.2004). *Edebiyatın İpi*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (01.06.2005). *Yağmurla Gelen*, Yeni Şafak

- KUTLU Mustafa (24. 08. 2005). *Suları Öldürmek*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (23.11.2005). *Paslı Raylarında Eski Bir Tren*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (07.02.2007). *Bir Dergi Kapandı*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (21.02.2007). *Yedi İklim*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (01.10.2008). *Bülbülü Öldürmek*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (23.02.2011). *Bir Sanatçı Bir Dergi*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (18.05.2011). *Folklor Öldü mü?*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (15.06.2011). *Gezgin*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (12.10.2011). *Sesler*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (07.12.2011). *Karaca Ahmednâme*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (16.05.2012). *İtibar Şiirleri Arasında*, Yeni Şafak
- V. C. 8. Yazar-Eser**
- KUTLU Mustafa (10.10.1995). *Tek Gözlü Terazi*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (24.12.1996). *Defterimde Kırk Suret*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (29.04.1997). *Gez Dünyayı Gör Konya'yı*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (06.05.1997). *Ne Dokunur İnsana*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (08.07.1997). *İlgın'da Bir Cami Haziresinde*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (22.07.1997). *Mağara Kitapları*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (19.08.1997). *Kemah Kitabı*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (23.09.1997). *Geçidi Bekleyen Şehir*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (02.12.1997). *İstanbul'un Ağaçları*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (23.12.1997). *Türküden Gazele*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (06.01.1998). *Aydoğan'ın Şiirleri*, Yeni Şafak

- KUTLU Mustafa (10.02.1998). *Halkaların Ezgisi*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (07.07.1998). *Ayvazoğlu'nun 'Peyami'si*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (28.07.1998). *İki Hikâye Kitabı*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (15.09.1998). *Kazın Ayağı*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (08.12.1998). *Âsâ*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (12.01. 1999). *Peltek Vaiz*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (17.03.1999). *Kuğunun Son Şarkısı*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (21.04.1999). *Bu Da Geçer Ya Hû*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (23.02.2000). *Bu Dağın Ardı*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (19.04.2000). *Rumeli'de Kopan Feryat*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (13.09.2000). *Geleneği Yenilemek*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (20.12.2000). *Roman Gibi*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (24.01.2001). *Geleneği Yenilemek II*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (31.01.2001). *Meşrutiyet Çocukları*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (14.02.2001). *Öykümüzün Hikâyesi*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (21.02.2001). *Bana Bir Masal Anlat*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (13.06.2001). *Silik Fotoğraflar*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (26.12.2001). *Bozgunda Fetih Rüyası*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (20.06.2001). *İstanbul'da Yaşamak*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (27.06.2001). *Rüyalarımızın Sarışın Buğdayı*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (26.09.2001). *Bâsiretçi Ali Efendi'nin İstanbul Mektupları*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (07.11.2001). *Naz Bitti*, Yeni Şafak

- KUTLU Mustafa (04.03.2002). *Vatandaş İşi Biliyor*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (08.05.2002). *Aşk Nedir?*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (01.05.2002). *Gül Tutan El*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (05.06.2002). *Derin Siyah*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (12.06.2002). *Günümüz Tasavvuf Hareketleri*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (21.08.2002). *Safiye Erol*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (24.07.2002). *Yıldız Sayan Ağaç*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (16.10.2002). *Bana Uzun Mektuplar Yaz*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (06.11.2002). *İsimle Ateş Arasında*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (27.12.2002). *Benlik Davası*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (08.01.2003). *Semaver*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (14.05.2003). *Şöhret Afettir*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (09.07.2003). *Aynalı Barikatlar*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (23.07.2003). *Bir Albüm İki Kitap*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (13.08.2003). *Genç Ölmek*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (26.05.2004). *Çılgınlık ve Mantık*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (07.07.2004). *Sûfi ve Şiir*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (01.09.2004). *Arapgir Hasreti*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (20.10.2004). *Sur Kenti Hikâyeleri*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (22.12.2004). *İki Kitap Bir Albüm*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (12.01.2005). *Tasavvuf ve Tarikatlar*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (09.02.2005). *OçenJalko*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (16.02.2005). *Ya Teslim, Ya Tedbir*, Yeni Şafak

- KUTLU Mustafa (20.04.2005). *Elveda Ankara*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (23.05.2005). *Dünya Bir Gündür*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (02.11.2005). *Tevekkül*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (14.06.2006). *İslam Sanatı ve Mimar Sinan*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (19.07.2006). *Teknopoli*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (06.09.2006). *Parlamenter Demokrasi*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (04.10.2006). *Balık ve Tango*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (03.01.2007). *İkrar*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (24.01.2007). *Uzak Ülke*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (08.08.2007). *Yerçekimi Bilgisi*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (29.08.2007). *Tepeden Bakmak*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (05.12.2007). *Çocuk Karnesi*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (25.11.2009). *Aç Doyuran Aç Kalmaz*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (14.04.2010). *Tanpınar'ın İç Yüzü*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (22.12.2010). *Bir Şair Bisikletle*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (04.05.2011). *Eğilim Manileri*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (23.11.2011). *Modern Öykü Kuramı*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (22.02.2012). *Ay Dolanır Günler Geçer*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (11.04.2012). *Tokat Bir Bağ İçinde*, Yeni Şafak
- KUTLU Mustafa (12.09.2012). *Erzincan'ın Sözlü Tarihi*, Yeni Şafak

VI. DİZİN**A**

Abdülkerim Kureşçi: 64, 202.

Adnan Uzun: 135.

Afife Abla'nın İncileri: 141, 142.

Ahir Zaman Gülüşleri: 172.

Ahmet Kot: 91.

Ahmet Kuş: 196.

Ahmet Muhip Dıranas: 70, 71, 72, 74, 87.

Ahmet Murat: 76, 89, 92, 111, 195, 196, 209, 211.

Ahmet Nezihi: 198, 199.

Ak Zambaklar Şehri Tokat: 213.

Alan Duben: 143.

Ali Ayçıl: 167, 168, 169, 170, 171.

Aliye İzzetbegoviç: 193.

Alpay Doğan Yıldız: 63, 143.

Amil Çelebioğlu: 51, 136.

Anlayış: 116.

Arapgir Hasreti: 194, 195.

Arnold J. Toynbee: 61, 202.

Âsâ: 144.

Asiye Yılmaz Yıldırım: 211.

Aslı Togay: 68, 204, 205.

Asuman Efe: 135.

Ateş Bahçeleri: 132.

Aynalı Barikatlar: 189.

B

- Bahaeddin Nakşibend, Hayat-Görüşleri-Tarikatı: 187.
- Balık ve Tango: 39, 58, 68, 204.
- Bana Bir Masal Anlat: 160.
- Bana Uzun Mektuplar Yaz: 184.
- Bâsiretçi Ali Efendi'nin "İstanbul Mektupları": 166, 167.
- Beşir Ayvazoğlu: 118, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 127.
- Bilerek ve İsteyerek: 90.
- Bir Derkenar: 133.
- Bir Şair Bisikletle: 76, 209, 210.
- Bozgunda Fetih Rüyası: 125, 126.
- Buğu: 204.

C

- Cahit Koytak: 80.
- Cem Behar: 143.
- Cemal Kurnaz: 136, 149.
- Cenap Şehabettin: 72, 86.
- Cengizhan Orakçı: 132.
- Cevdet Karal: 72, 73, 103, 104.
- Cihan Aktaş: 184,185, 186.
- Cüneyt Okay: 157, 159.

Ç

- Çetin Baydar: 133, 134, 135.
- Çocuk Edebiyatı Kültürü- Okuma Alışkanlığı ve Medya Sarmalı (Kök Yayınları, Ekim 2007),
Çocuk Edebiyatına Eleştirel Bir Bakış- Çocuk Edebiyatı Nedir Ne Değildir? : 183.

D

- Defterimde Kırk Suret: 118, 119, 122.
- Dergâh:68, 115, 141.
- Derin Siyah: 67, 68, 175, 176.

Derkenar: 116.

E

Elhan-ı Şita: 86.

Elveda Ankara: 30, 199.

Emel Özkan: 90, 111.

Ercan Yılmaz: 89.

Ergin Günçe: 191, 192.

Erol Kaya: 214, 215.

F

Faik Yaltırık: 135.

Fatma Aliye: Uzak Ülke: 173,174, 175.

Fatma Karabıyık Barbarosoğlu: 67, 111, 172, 173, 174, 175.

Fatma Şengil Süzer:67, 155, 156.

Ferhat ile Şirin - Aşk Hû: 155, 156.

Fevziye Abdullah Tansel'in Günlükleri: 211.

Feyzi Şimşek: 196.

Fotoğraf Albümü: 196.

Furkan Çalışkan: 90, 111.

G

Geçidi Bekleyen Şehir: 133.

Gençölmek: 191, 192.

Gerçek Hayat Dergisi: 72.

Gezgin: 13, 110.

Gül Tutan El: 126.

Günümüz Tasavvuf Hareketleri: 177.

H

Hakan Şarkdemir: 77, 206, 208, 209.

Halime Toros: 98, 139, 140, 141.

Halk Edebiyatı Sözlüğü: 52.

Halk Edebiyatı Terimleri Sözlüğü: 53, 197.

Halka Doğru: 112.

Halkaların Ezgisi: 98, 139,141.

Haluk Dursun: 163, 164, 165.

Hâmûs: 89.

Hasan Aycın: 144, 145, 146.

Haşim Karpuz: 127.

Hatıralar: 61, 202.

Hayat Ağacı: 108.

Hece: 31, 64, 100, 101, 102, 103.

Her Yönüyle Kerer Köyü: 149.

Heves: 93.

Hülya Aktaş: 188, 189.

Hüseyin Akın: 88, 89.

Hüseyin Su: 63, 100, 101, 159, 160.

I

Isparta Folkloru: 114.

İ

İbrahim Dıvarcı: 196.

İbrahim Has: 188.

İbrahim Tenekeci: 81, 91, 111, 147.

İkindi Yazıları: 116.

İkrar: 24, 205, 206.

İmaret: 110.

İsimle Ateş Arasında: 98, 154, 155.

İsmet Özel: 88.

İstanbul Haneleri: 143, 144.

İstanbul Life: 116.

İstanbul'da Yaşama Sanatı: 163.

İstanbul'un Şehir Görevlileri: 199.

İtibar: 88, 91, 111.

K

Kar Musikileri: 87.

Kaşgar: 103, 104.

Kayıp Topraklar: 186.

Kemal Aruçi: 151, 152.

Kemaliye'den Maniler: 53, 211.

Kendini Aynalarda Çoğaltan Şehir: 138.

Kırklar: 117.

Kırmızı: 68, 177.

Kış Bilgisi: 92, 195.

Konya Albümü: 127.

Kökler: 106.

Köksal Alver: 209.

Kuğunun Son Şarkısı: 122.

Kulbar: 145, 146.

Kuşeyri Risalesi: 64, 202.

M

Mahmut Erol Kılıç: 193, 194.

Mavi Kuş: 104, 105.

Mehmet Can doğan: 131.

Mehmet İşpirli: 199.

Mehmet Kaplan: 63, 143.

Mehmet S. Fidancı: 132.

Mehmet Sadık Demirsoy: 53, 211.

Menakıbname-i Hasan Ünsî: 188.

Mesafesi Kadar İnleyen Rüzgâr: 128, 129.

Meşrutiyet Çocukları: 157, 159.

Metinlerle Osmanlılarda Tasavvuf ve Tarikatlar: 180.

Mezar Sesleri: 201.

Mimar Sinan: 202.

Modern Öykü Kuramı: 63, 143.

Murat Mentem: 189, 190.

Murat Sözer: 90.

Mustafa Akar: 90, 92, 111.

Mustafa Aydoğan: 138.

Mustafa İsen: 130.

Mustafa Kara: 177, 178, 179, 180, 181.

Mustafa Ruhi Şirin: 81, 181, 182,183, 184.

Mustafa Tatçı: 149.

Muzaffer Ertürk: 44.

Müşahadat: 146.

N

Nafiz Akgün: 114.

Naz Bitti: 167, 168, 169.

Nazan Bekiroğlu: 67, 98, 152, 153, 154, 155.

Necdet Tosun: 187.

Necip Tosun: 63, 141, 142, 143.

Necmi Erdoğan: 171, 172.

Neil Postman: 203.

Neşe Kutlutaş: 186, 187.

Nihan Kaya: 68, 204.

Ninniler: 51.

Nurettin Albayrak: 48, 52, 53, 197, 198.

Nuri Sağlam: 166, 167.

O

OçenJalko - Üç Günlük Dünya / Bir Günlük Hikâye: 198, 199.

Orhan Okay: 56, 161, 162, 163.

Orhan Okay'ın Bir Hülya Adamının Romanı. Ahmet Hamdi Tanpınar: 163.

Osman Ballı: 149, 150.

Ö

Ömer Erdem: 103, 128.

Ömer Lekesiz: 63, 102, 143.

Ömrüm Benim Bir Ateşti- Ahmet Haşim'in Hayatı, Sanatı, Estetiği, Dramı: 123.

Ötelerden Bir Ses: 130.

Öykümüzün Hikâyesi: 62, 63, 159.

P

Peltek Vaiz: 147.

Peyami Safa: 120, 121, 123.

Pınar Zengin: 68, 204.

R

Roger Garaudy: 203.

Rüyalarımızın Sarışın Buğdayı: 165.

S

Safiye Erol: 178, 179, 180.

Sağlık Yolu: 117.

Said Yavuz: 92.

Sakine Akça: 30, 199, 200, 201.

Sema Maraşlı: 160.

Sezai Karakoç: 69, 70, 72, 75, 91.

Sibel Eraslan: 68, 204.

Silik Fotoğraflar: 161, 163

Size ve Yeni Defne: 107.

Son Hutbe: 89.

Sonbahar: 117.

Steril Hayatlar- Kentte Mekânsal Ayrışma ve Güvenlikli Siteler: 209.

Sûfî ve Şiir- Osmanlı Tasavvuf Şiirinin Poetikası: 193.

Sur Kenti Hikâyeleri: 169.

Süavi Kemal Yazgıç: 93.

Sücaattin Erdem: 194, 195

Ş

Şehre Tanıklık Edenler - Erzincan Sözlü Tarih Çalışması: 214.

Şi'rpence: 132.

Şiirlerim: 151.

T

Tarih Boyunca İstanbul'un Park Bahçe ve Koruları ile Egzotik Ağaç ve Çalılar: 135.

Tarihe Tanıklığım: 193.

Teknopoli: 203

Ter ve Tempo: 188.

Törenler ve Komplolar: 131

Turan Karataş: 165, 166.

Turgut Cansever: 202.

Tüm Nefesliler: 92.

Türk Edebiyatında Hû Şiirleri: 149.

Türkiye Türkçesi'nde Atasözleri: 48, 198.

Türküden Gazele: 136.

U

Umran: 117.

V

Vahap Balman: 201, 202.

Y

Yahya Kemal: 74, 75, 87, 125.

Yasemin Dutoğlu: 213, 214.

Yedi İklim: 104, 109.

Yeni Türk Edebiyatında Öykü: 63, 102.

Yerçekimi Bilgisi: 77, 206.

Yıldız Ramazanoğlu: 68, 175, 176, 177.

Yıldız Sayan Ağaç: 181.

Yılmaz Kurt: 133.

Yitik Düşler: 117.

Yoksulluk Halleri: 171, 172.

Yusuf ile Züleyha: 152.

Yüzümün Çocukluğu: 92.

Yüzyılımızda Yalnız Yolculuğum: 203.

Z. Tülin Değirmenci: 114.

Z

Zeynep Arkan: 205, 206.

Zeynep Süslü Berktaş: 211.

Zeytin ve Otopark: 90.

VII. ÖZGEÇMİŞ

1977 yılında Sivas'ın Kangal ilçesinde doğdu. İlk, orta ve lise tahsilini Sivas'ta tamamladıktan sonra 2000 yılında Cumhuriyet Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesinin Edebiyat Bölümüne girdi ve 2004 yılında bu bölümden mezun oldu. 2005 yılında Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yeni Türk Edebiyatı Anabilim Dalında yüksek lisansa başladı. Halen Sivas Anadolu Teknik ve Endüstri Meslek Lisesi'nde edebiyat öğretmeni olarak görev yapmaktadır. Evli ve iki çocuk annesidir.